

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ARAP-İSRAİL UYUŞMAZLIĞINDA
FİLİSTİN SORUNU**

Demet GÖKÇINAR

Ankara, 2009

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARAP-İSRAİL UYUŞMAZLIĞINDA
FİLİSTİN SORUNU

Demet GÖKÇINAR

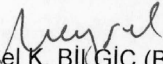
TEZ DANIŞMANI

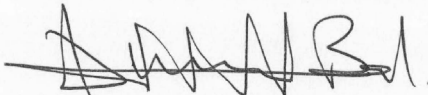
Doç. Dr. İdris BAL

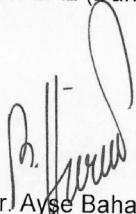
Ankara, 2009
(Fotokopi ile çoğaltılamaz.)

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Demet GÖKÇINAR tarafından hazırlanan "Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu" başlıklı bu çalışma, 01/06/2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Veysel K. BILGIÇ (Başkan)

Doç. Dr. İdris BAL (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Bahar HURMI (Üye)

ÖZET

Filistin'in bulunduğu bölge, jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik açılardan değerlendirildiğinde, gerek bölge ülkeleri ve gerekse küresel güç odakları açısından oldukça önem arz eden bir bölgedir. Böyle olması hasebiyle de bu bölgede her zaman bir kaos ortamı mevcut olmuştur. Ancak bu sefer ki çok daha uzun süren ve sürececek olan Filistin Sorunu'dur ki bu çalışma tam da bu noktada bir çalışma olmuştur. Filistin Sorunu bölgesel değil, evrensel bir sorun ve sadece iki taraflı değil çok taraflı bir sorun olma özelliğinden dolayı neredeyse tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun olmuştur.

Bu coğrafyada yaşayan insanlar çok sıkıntılar çekmiş ve çekmeye devam etmektedirler. Yahudi diasporasının bir yurt kurma ihtiyacından hâsıl olan bir vatan toprağı için, evvelden beri istedikleri Filistin'in seçilmesi ile başlamış olan Filistin-İsrail Sorunu, bu yurttaki yüzyıllardır yaşayan Filistinli Arapların, İsrail'in yayılcı bir politika izlemesi sonucunda yurtlarını terk etmesine sebep olmuş ve buna benzer yeni sorunlar oluşmasıyla bir çığ gibi büyüyen ve çeşitli şekillerde değişime uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. Öyle sanıyorum ki bu sorun uzun yıllar boyunca da gündemdeki yerini korumaya devam edecektir.

Bu çalışmada, Filistin-İsrail Sorunu'na Türkiye'nin bakışı ve her iki ülke ile olan siyasi, askeri ve ekonomik ilişkileri de incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, bölgede güç sahibi devletlerin de ilişkileri ele alınarak, bu coğrafyadaki menfaatleri ve bölgedeki etnik grupların mücadeleleri ve bölgedeki etkilerine de yer verilmiştir.

Bu çalışma, Filistin-İsrail Sorununa bir çözüm önerisi çalışması olarak değil, sorunun ortaya çıkışı ve gelişimi ile bölgedeki etkilerini inceleyen bir çalışma olmuştur. Temennim, İsrail'de iki ülke halkının beraberce barış içerisinde yaşamayı başardığı, "Neve Şalom / Vaha es Selam Köyü'nün"

yaşantısının tüm bölgeye örnek olması ve bu örneği tüm bölge halkının uygulamasıdır.

Anahtar Kelimeler: Filistin Sorunu, Direniş Örgütleri, Yaser Arafat, Filistin Kurtuluş Örgütü, Hamas, İsrail, ABD, Siyonizm, Barış Görüşmeleri

GCCRIS

ABSTRACT

When the location of Palestine is evaluated regarding its geopolitical, geostrategical and geoeconomic aspects, it seems to be an important region both for regional countries and global power groups. For this reason always a chaos environment existed in this region. The subject of our study, arising from deep conflict between Arabs-Israel, the Palestine question is realised and developing in this chaos environment which initiated a century ago and reached up today and surely improve in future too. Palestine Question has kept its importance until today as almost concerning whole world depending its characteristics being not a regional but an universal issue, not bilateral but multilateral question.

The Palestinian-Israeli Issue which began upon the selection of Palestine as a homeland by Jewish diaspora that derived from the requirement of a country desired for a long time caused Palestinian Arabs to leave their country where they lived on for hundreds of years as a result of adopted expansionist policy of Israel and with the formation of similar problems, this issue reached up until today by snowballing and changing in various ways and I assume that this issue will maintain its place on the agenda for long years ahead.

In this study, an effort given for to examine the outlook of Turkey to the question and political, military and economical relations with both countries. Additionally, the relations of the powerful countries in the region is discussed considering their profits in this geography and place given for the struggles between ethnic groups and affects on the region.

This study is rendered not as a solution for Palestine-Israel question but a survey examining the rise of the question and its development and the affects in the region. My wish is that the life in "Neve Shalom / Wahat al-

Salaam Village” serve as a model in all region where both country’s people achieved to live in peace together and to be implemented by all inhabitants of the region.

Key Words: Palestine Question, Resistance Organisations, Yaser Arafat, Palestine Liberation Organisation, Hamas, Israel, USA, Zionism, Peace Talks

GCCRIIS

ÖNSÖZ

Karmaşık ve aynı zamanda hassas ve duygusal bir konu olan, bir nevi Arap-İsrail uyuşmazlığının arka bahçesi konumunda bulunan Filistin Sorununun ekseninde, sorunun temelini, doğuşunu, gelişmesini ve bölge üzerindeki etkilerini incelediğim bu çalışma, benim için uzun, yorucu, bir o kadar da keyif duyduğum ve aynı zamanda Filistin Sorunu ile ilgili bilmediğim pek çok şeyi de öğrendiğim bir araştırma oldu. Bu konuda tez yazmamın sebeplerinden birisi de, yıllardır bölgede bir kaos ortamında yaşanan ve kimin ne yapmak istediğinin pek anlaşılamadığı bir bölgedeki, menfaat hesaplarının hangi boyutlarda, ne şekilde tezahür ettiğinin daha detaylı ve bilimsel veriler ışığında daha anlaşılır olmasını umarak ve olağanüstü bir öğrenme duygusu ile bu konuyu incelemek arzumdu. Çalışmamın kendime ve ilgilenen herkese faydalı olması dileğiyle.

Tezim hakkındaki özenli ve hassas değerlendirmeleri için ve neredeyse vazgeçeceğim sırada bana inancı ile sonsuz güven veren tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İdris BAL'A, röportajları ile çalışmama katkı sağlayan Filistin Türkiye Büyükelçisi Sayın Nabil MAAROUF'a ve röportajımın gerçekleşmesinde bana yardımcı olan Filistin Türkiye Büyükelçiliği Müsteşarı Sayın M. Nabeel ALSARRAJ'a, bu tezi yazmam sırasında bana inanan, her zaman desteklerini esirgemeyen ve en zorlandığım anlarda yardımına koşan, çalışma şartlarımı kolaylaştıran annem, babam ve yardımcım Leyla'ya, en önemlisi telkinleri ve fikirleri ile her zaman yanımda hissettiğim benden desteğini esirgemeyen sevgili ağabeyim Levent UZUN'A,

Ayrıca, bu yorucu çalışma sırasında başından sonuna kadar yardımını, varlığını, güvenini ve özellikle sabrını esirgemeyen eşim Hilmi GÖKÇINAR'a ve bu tez yazılırken dünyaya gelen, çok küçük olmasına rağmen beni inanılmaz bir şekilde anlamaya çalışan biricik kızım Zehra'ya, ismini burada saymadığım büyük küçük ayırt etmeksizin yardım eden, destek olan herkese yürekten kocaman teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
----------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAP-İSRAİL UYUŞMAZLIĞI	4
2.1. Giriş	4
2.2. Uyuşmazlığın Temelleri	6
2.2.1. Yahudi Göçü	10
2.2.2. Arap Ayaklanması	12
2.2.3. II.Dünya Savaşı	13
2.2.4. BM Taksim Planı	15
2.3. Arap-İsrail Savaşları	17
2.3.1.1948 Arap İsrail Savaşı	17
2.3.2. 1956 Süveyş Krizi	19
2.3.3. 1967 Savaşı	24
2.3.4. 1973 Savaşı	27
2.4. Sonuç	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİLİSTİN SORUNU	31
3.1. Giriş	31
3.2. Tarihi Arka Plan	31

3.2.1. Filistin Neresidir ?	32
3.2.1.1. Filistin Tarihçesi	32
3.2.1.2. Filistin Hakkında Genel Bilgiler	35
3.3. Siyonist Hareketin Doğuşu	36
3.4. Filistin'de İngiliz Yönetimi ve Soruna Etkileri	40
3.4.1. İngiliz Manda Rejimi	41
3.5. İsrail'in Kuruluşu	47
3.5.1. İsrail'in Kuruluş Amacı	49
3.5.2. Theodor Herzl ve İlk Siyonist Hareketler	49
3.5.3. Balfour Bildirisi	51
3.5.4. 1920-1948 Yılları Arası	53
3.5.5. 14 Mayıs 1948	55
3.6. Sorunun Doğuşu	57
3.6.1. Sorunu Doğuran Gelişmeler	57
3.6.1.1. Diasporadan Aliyaha	57
3.6.1.2. Kutsal Topraklara Dönüş (Aliyah)	60
3.6.1.3. Sömürge Mirası	66
3.6.1.4. Osmanlı İmparatorluğu'nun Durumu	67
3.6.1.5. BM Taksim Planı (29 Kasım 1947)	72
3.7. Mülteciler Sorunu	77
3.7.1. Sürgündeki Filistinlilerin Dağıldıkları Yerlerdeki Yaşam Şartları... ..	84
3.8. Kudüs (Kutsal Mekanlar) Sorunu	87
3.8.1. Kudüs'ün Önemi	89
3.8.1.1. Müslümanlar İçin Kudüs	89
3.8.1.2. Yahudiler İçin Kudüs	91
3.8.1.3. Hıristiyanlar İçin Kudüs.....	92
3.8.2. Kudüs'ün Statüsü	93
3.8.3. Kudüs'ün İşgali	95
3.8.4. Kutsal Mekanlara Yaklaşım	97
3.8.5. Kudüs'ün Fıili Durumu	98
3.9. Sonuç	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SORUNUN BESLEYİP BÜYÜTTÜĞÜ ÖRGÜTLER	101
4.1. Giriş	101
4.2. El-Fetih	102
4.3. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)	106
4.4. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)	110
4.5. Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi (FDKC)	111
4.6. El-Saika (Bağımsızlık İçin Halk Savaşının Öncüleri)	112
4.7. Filistin İslami Direniş Hareketi (Hamas)	114
4.8. İslami Cihad	118
4.9. Diğer Örgütler	120
4.10. Sonuç	122

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BÖLGESEL VE KÜRESEL GÜÇLERİN SORUNA BAKIŞI	125
5.1. Giriş	125
5.2. Türkiye	125
5.2.1. Türkiye-İsrail İlişkileri	127
5.2.2. Türkiye-Filistin İlişkileri	131
5.2.2.1. Türkiye-Filistin Siyasi İlişkileri	132
5.2.2.2. Türkiye-Filistin Ekonomik İlişkileri	134
5.3. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	136
5.4. Avrupa Birliği (AB)	139
5.5. Diğer Ülkeler	142
5.5.1. Mısır	142
5.5.2. Ürdün	142
5.5.3. Lübnan	143
5.5.4. Suriye	144
5.5.5. İran	144

5.6. Sonuç	145
------------------	-----

ALTINCI BÖLÜM

6. ÇÖZÜM GİRİŞİMLERİ	146
6.1. Giriş	146
6.1.1. Camp David Zirvesi	146
6.1.2. EEC Deklarasyonu	147
6.1.3. Fahd Planı	148
6.1.4. Viyana Bildirisi	148
6.1.5. Reagan Planı	149
6.1.6. Fez Arap Barış Planı.....	149
6.1.7. Madrid Barış Konferansı	150
6.1.8. Oslo Anlaşması	151
6.1.9. Gazze-Eriha (Kahire) Anlaşması	151
6.1.10. Oslo II (Taba) Anlaşması	152
6.1.11. El-Halil (Hebron) Protokolü	152
6.1.12. Wye River Memorandumu	153
6.1.13. Şarm El Şeyh Anlaşması	153
6.1.14. II. Camp David Zirvesi	154
6.1.15. Yol Haritası	155
6.2. Sonuç	155

YEDİNCİ BÖLÜM

7. SONUÇ	157
7.1. Sonuç	157
EKLER	161
Ek-1 Röportaj.....	161
Ek-2 Bölge Tarihinin Kronolojik Sıralaması	164
Ek-3 BM Taksim Planı (29 Kasım 1947)	168
Ek-4 İsrail-Filistin Sorunu Kronolojisi	172
KAYNAKÇA	186

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Filistin bölgesi, yüzyıllar boyu çıkar çatışmalarına sahne olmuştur. Bu çatışmaların günümüzde de devam ettiği acı bir gerçek olarak tam da karşımızda durmaktadır. Hal böyleyken bölge ister istemez en hareketli ve hararetli olayların yaşandığı bir kaos ortamından ileriye gidememiştir.

Filistin Sorunu yirminci yüzyılın başından beri, Ortadoğu'da çözüm bekleyen en sancılı sorunlardan biridir. Bu sorun İsrail'in Filistin topraklarında yerleşmesi sonucunda mülteci haline getirilmiş Filistinlilerin çektiği acılarla sürekli kanayan bir yara olmaya devam etmektedir.

Uluslararası ilişkiler nezdinde değerlendirildiğinde, yüzyılımızın en karmaşık konularının başında Filistin Sorununun geldiğini söylemek mümkün. Filistin özellikle yüzyılın ikinci yarısından sonra bölgesel bir sorun olmaktan çıkıp, önceleri çok kutuplu, sonra iki kutuplu sistemin ve günümüzde ise tek kutuplu sistemin hareket alanı haline gelmiştir. İsrail'in kurulması ve bunun ardından Filistin topraklarını işgal etmesiyle ortaya çıkan sorunun bu denli önemli hale gelmesinde, çatışan tarafların kimlikleri kadar, bölgenin özellikleri de etken oluşturmuştur. İsrail'in bölgenin jeokültürel ve demografik dokusuna dışarıdan yabancı bir unsur olarak müdahil olması,¹ Sorunun belkemiğini oluşturmaktadır. Siyasi ve ekonomik boyutlarla örtülmeye çalışılan Sorunun kalbinde aslında Kudüs gerçeği yatmaktadır. Kudüs'ün işgali ve gerçek statüsünün belirlenmesi, Sadece Sorunun aktörleri olan Filistin ve İsrail'i değil, Arapları ve İslam âlemini de doğrudan ilgilendirmektedir. Böylelikle direkt taraf olmayan Hıristiyan dünyası da konu Kudüs olduğunda kendilerini taraf addetmektedir. Görüldüğü gibi sadece Kudüs'ün statüsünde bile bu denli çok aktörün devreye girdiği, jeostratejik ilgi alanlarının kesiştiği Filistin topraklarında kan akmaya devam etmektedir.

---

¹ Ahmet DAVUTOĞLU, Filistin'de Çıkmazdan Çözüm, İstanbul, Küre yayınları, s.1

Bu çalışmanın amacı, dünya gündemini sürekli meşgul eden Ortadoğu'ya ilişkin dengelerin bulunmasına engel niteliği taşıyan ve tarihte gösterilen çabalara rağmen çözüme kavuşturulamayan Filistin Sorununun kaynağının tespiti, siyasi temelleri, soruna ait bölgesel ve uluslararası aktörleri, yaşanan savaş ve barış süreçlerini ve bu süreçler içerisinde aranan çözüm alternatifleri üzerinde durularak, gerek sorunun oluşumunda ve gerekse çözüm arayışlarında kimlerin ya da nelerin etken bir unsur olduğunun araştırılmasıdır.

Bu çalışmada, araştırma yapılırken, Filistin-İsrail Sorununun kaynağı ile gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde incelenmeye çalışılmış, bölgesel ve küresel güç odaklarının soruna etkileri ve bakış açıları üzerinde durulmuştur. Ayrıca sorunun ortaya çıkardığı örgütlenmelere de değinilmiştir.

Çalışmada çok çeşitli basılı ve sanal kaynaklardan yararlanılmış ve kaynak seçiminde objektif yaklaşım açısı hedef alınmıştır. Ayrıca Filistin Türkiye Büyükelçisi ile röportaj yapılarak Filistin tarafının soruna bakışı açısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, giriş bölümüdür. Bu bölümde, konunun öneminden, izlenen yöntemden ve ulaşılan kaynaklardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde; Filistin-İsrail Sorununun önemli bir kısmını oluşturan Arap-İsrail Uyuşmazlığına değinilmiş ve taraflar arasında yaşanan savaşlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Filistin Sorununun tarihsel arka planı, gelişim aşamaları incelenmiş, soruna etki eden unsurlar tek tek açıklanmıştır. Ayrıca sorunun en önemli parçalarını oluşturan Mülteciler Sorunu ve Kudüs Sorunu üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur.

Dördüncü bölümde; Sorunun besleyip büyüttüğü örgütler ele alınarak yapıları ve yaptıkları hakkında bilgi verilmiştir. Beşinci bölümde; bölgesel ve küresel güçlerin soruna bakışı incelenerek, söz konusu ülkelerin olaylar karşısındaki tutumları ve çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Altıncı bölümde; sorununun çözümüne ilişkin gerçekleştirilen girişimlerden bahsedilmiştir.

Yedinci bölüm, sonuç bölümü olup, Filistin-İsrail Sorunu hakkındaki bu çalışmanın son bölümünü teşkil etmektedir. Burada, sorunun doğuşundan bu yana gelişen süreçlerin ve yaşananların değerlendirmesi akademik bir çerçevede yapılarak bir kanaate varılmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAP İSRAİL UYUŞMAZLIĞI

2.1. Giriş

Arap-İsrail uyuşmazlığı aktörleri ve coğrafyası açısından Ortadoğu ve dünya siyasi tarihinin en karmaşık konularından biridir. Bu uyuşmazlık, birçokları tarafından sadece dini motifli temellere dayandırılmış olsa da, aslında sorunun kaynağı olarak 19. yy da etkili olan milliyetçilik akımlarından da etkilendiğini söylenebiliriz.

Uyuşmazlığın günümüzdeki etkisini kavrayabilmek için tarihi süreci bilmek gerekir. Çalışmanın bu bölümünde Arap-İsrail uyuşmazlığının temelleri, tarihi arka planı, tarafları, yaşanan savaşlar ve gelenen barış süreçleri ve bunların sonuçlarının Filistin Sorununa etkileri üzerinde durulacaktır.

Arap İsrail Savaşları, İsrail ile bölgedeki diğer Arap devletleri arasında meydana gelen çatışmalardır. Bunların en önemlileri 1948-1949, 1956, 1967, 1973 ve 1982 savaşları olmuştur.

Balfour Bildirisi ile Filistin'de bir "ulusal yurt" sözü alan Yahudiler bölgenin, I. Dünya Savaşı sonunda İngiltere'nin eline geçmesi ile bu ülke üzerindeki baskıyı artırdılar. Manda yönetimi sırasında bölgeye olan Yahudi göçü sonucu da Filistin'deki Yahudi nüfusu artmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, Kasım 1947'de Filistin'de biri Arap diğeri Yahudi iki devletin kurulması şeklindeki kararı doğrultusunda, 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin ilanı ile ilk Arap-İsrail savaşı başlamış oldu. Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Irak kuvvetleri bu ülkeye saldırdılar. Yaklaşık bir yıl süren savaş sonucu İsrail, sınırlarını ikiye katlayarak uluslararası tanınan sınırlarına ulaşmıştır.

İkinci savaş, Mısır Devlet Başkanı Abdül Nasır'ın Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıklaması sonucu doğan bunalım sonrasında başlamış olup, İngiltere ve Fransa Mısır'ın bu kararını tanımadıklarını bildirmesiyle devam etmiştir. Ekim ayında Londra'da toplanan konferanstan da bir sonuç çıkmayınca İngiltere ve Fransa İsrail ile gizli bir anlaşma yaptı ve Ekim ayının sonunda İsrail kuvvetleri Sina Yarımadasına ulaşmaya başladı. Ancak A.B.D. ve Sovyetler Birliği'nin baskısı ile ateşkes ilan etmek zorunda kaldı ve kuvvetlerini 6 Kasım'da geri çekmeye başladı. Savaş sonucunda Mısır-İsrail sınırına Birleşmiş Milletler Gücü yerleştirildi ve İsrail Akabe Körfezi'ne bir çıkış kazanmış oldu.

1967 yılında Abdunasır Birleşmiş Milletler Gücünün artık çekilmesini istedi ve İsrail gemilerinin Akabe Körfezi'ne girmesini önlemeyi başardı. Daha önce ise İsrail-Suriye sınırında çeşitli çatışmalar oluyordu. İsrail kendisinden daha fazla kuvvete sahip olduğunu anladığı Arap devletlerinin ani bir saldırısını önlemek amacıyla ilk saldırıyı gerçekleştirmeye karar verdi. 5 Haziran'da İsrail Hava Kuvvetleri'nin Mısır Hava Kuvvetleri'nin bulunduğu üslere saldırısı ile başlayan savaş altı gün sürdü ve "Altı Gün Savaşı" olarak anıldı.

Altı Gün Savaşı Arap devletlerinde büyük bir kızgınlığa yol açtı. Diplomatik çabalar İsrail'in işgal ettiği toprakları geri vermeyi reddetmesi ile sonuçlandı. Bunun üzerine Ekim 1973'te Yahudilerin kutsal ayı olan Yom Kippur'da Mısır ve Suriye birlikleri eşgüdümlü bir ani saldırı gerçekleştirdiler. İsrail, Golan ve Sina'da ilk başta gerilemek zorunda kaldı ama ikinci haftanın sonunda Golan Tepelerini geri aldı ve Mısır birliklerini Sina'dan geri püskürttü. Bu savaş ile İsrail'in yenilmezlik efsanesi sarsıldı.

5 Haziran 1982'de İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında tırmanan gerginlik sonucu İsrail F.K.Ö kamplarının bulunduğu Beyrut ve Güney Lübnan'ı bombaladı. İsrail birlikleri Lübnan'ın güneyini işgal etti ve Beyrut'un

kenar mahallelerine kadar ilerledi. Kentteki Filistinli mülteciler kenti terk ederek mülteci kamplarına gönderildi. İsrail kentten çekildikten sonra 14 Eylül'de tekrar Beyrut'a girdi. 16 Eylül günü İsrail destekli Falanjist gerillalar Beyrut'taki Sabra ve Şatilla kamplarına girerek yüzlerce Filistinli mülteciyi öldürdüler.²

Arap-İsrail Savaşları, 20. yüzyılın ikinci yarısında Ortadoğu bölgesinde yaşanan savaşlar dizisidir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından kurulan İsrail ile çevresindeki Arap Devletleri (başlıca Mısır, Suriye, Ürdün ve Filistin) arasında yapılmıştır. Bu savaşların sonucunda doğan Filistin Sorunu hala çözülememiş ve günümüze kadar gelmiştir.³

Bu bölümde, Arap-İsrail uyuşmazlığının temelleri, uyuşmazlık sürecinde yaşanan savaşlar ve bu savaşların soruna etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

2.2. Uyuşmazlığın Temelleri

Arap-İsrail uyuşmazlığının temelleri 1800'lerin sonlarında milliyetçi akımların yükselmesine dayanmış olsa da, kutsal toprakların tarihi yaklaşık 4000 yıl öncesine gider.⁴ "Filistin" adı ilk çağlardan sonra bölgede yaşamış kavmin adına bağlanır. İbraniler bu halka Pelishtin ve bölgelerine de Filistin'lerin ülkesi anlamına gelen Peliesheth diyorlardı.⁵

Üzerinde hüküm süren farklı kavim ve hâkimiyet kuran siyasi güçlerle tarihi çok gerilere uzanan Filistin, birçok medeniyete beşiklik etmesi ve

² http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arap_%C4%B0srail_Sava%C5%9Flar%C4%B1, 08.04.2009

³ <http://www.bibilgi.com/Arap-İsrail-Savaşları>, 08.04.2009

⁴ Berna SÜER, Ayşe Ömür ATMACA, Arap-İsrail Uyuşmazlığı, Ankara, ODTÜ yayınları, s.1

⁵ Fahir ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları, Ankara, T. İş Bankası Kül.Yay., 1991, s.3

medeniyetlerin geçiş bölgeleri üzerinde önemli bir yere sahip olmasıyla da dikkat çekmiştir. Filistin'in 3 dince de önemi yadsınamaz.

Arap tarihçiler ve çoğu araştırmacıların kabul ettiği üzere bu toprakların bilinen ilk sahipleri Amalika kavmidir. Uyuşmazlığın temellerini daha iyi anlayabilmek için I. Dünya Savaşı ve sonrasında Ortadoğu'da oluşan dengelere de göz atmak gerekir:

I. Dünya Savaşı milliyetçilik akımlarından etkilenen Arap ve Yahudilerin amaçlarının gerçekleşmesi için Ortadoğu'da uygun bir zemin yaratmaktaydı. İngiltere'den destek alan Mekke Emiri Şerif Hüseyin 1916-1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nu zor durumda bırakan Arap Ayaklanmasına öncülük etti. Şerif Hüseyin'in oğulları Faysal ve Abdullah'ın liderliğindeki Araplar, İngilizler ile işbirliği yaparak savaşın sonuna kadar Suriye, Ürdün ve Arap Yarımadasını Osmanlı'dan aldı. Bu sayede Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede yenilgisi kolay bir hal alırken, I. Dünya Savaşı'nın galipleri İngiltere ve Fransa bölgedeki egemenliklerini kesinleştirdi.⁶

Savaşta yenilen Osmanlı İmparatorluğu ittifak devletlerinin amaçları doğrultusunda parçalandı. Savaşın sonunda yapılan paylaşım, savaş sırasında ve sonrasında ittifak devletleri arasında yapılmış olan gizli ve açık anlaşmalara dayandırılmaktaydı.⁷

Bütün bu gizli ve açık anlaşmalara bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ortadoğu'daki topraklarının farklı aktörler arasında çeşitli şekillerde paylaşıldığı görülmektedir. İlk olarak 14 Temmuz 1915- 10 Mart 1916 tarihleri arasındaki Mekke Emiri Şerif Hüseyin ve İngiltere'nin Mısır Valisi Henry McMahan arasındaki yazışmalardan anlaşıldığı üzere, McMahan İngiltere Hükümetinin, Şerif Hüseyin'in, Filistin'in de içinde bulunduğu Arap

⁶ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.19

⁷ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.20

toprakları üzerinde kurmak istediği bağımsız bir Arap Devletini tanıyacağını ve destekleyeceğini de doğrulamaktadır.

İngiltere bir yandan şerif Hüseyin'e bağımsız bir Arap Devleti için garanti verirken diğer yandan da Fransa, Rusya ve bu ittifaka daha sonradan katılacak olan İtalya ile görüşerek savaş sonrası Osmanlı toprakları üzerindeki nüfuz bölgelerini belirliyordu. Bu gizli paylaşım Mayıs 1916'da imzalanan Sykes-Picot Anlaşması ile netleşti. Ancak, Ekim 1917 Bolşevik Devrimi sonrasında kurulan yeni Sovyet rejimi eski çarlık yönetiminin katıldığı bu gizli paylaşım planını tüm dünyaya açıkladı. Bu gizli paylaşım ile İngiltere; Irak ve Ürdün'ü, Fransa ise Güneydoğu Anadolu, Suriye, Lübnan ve Kuzey Irak'ı nüfuzu altına alıyordu. Hayfa ve çevresi İngiliz nüfuz bölgesi haline getirilirken, Filistin'in diğer kısımları için de uluslararası yönetim öngörülüyordu.⁸

Diğer taraftan 1. yüzyılın sonlarından beri bir yurt arayışında olan Yahudilerin bu arayışına cevaben Balfour Bildirgesi'nde Filistin toprakları Yahudilere bir yurt olarak gösteriliyordu. Arap-İsrail uyuşmazlığının en temel belgelerinden biri olan bu bildirme dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Arthur James Balfour'un Siyonist federasyonuna iletilmek üzere İngiliz Yahudi topluluğunun lideri olan Lord Rothschild'e gönderdiği bir mektuptur. Bu mektup 31 Ekim 1917 tarihinde İngiliz Hükümetince alınan bir kararı bildirmektedir. Alınmış olan bu karar ile İngiliz Hükümeti Siyonistlerin Filistin'in bir Yahudi yurdu olması yönündeki planlarını, orada yaşayan halkın haklarının ihlal edilmemesi koşuluyla desteklemekteydi.

Savaşın bitiminden sonra bu paylaşımlar, 19-26 Nisan 1920 tarihleri arasında toplanan San Remo Konferansında da görüşülmüştür. Sykes Picot Anlaşması ve Balfour Bildirgesini temel alan bu görüşmeler sonucunda Filistin, Ürdün ve Irak'a İngiliz; Suriye ve Lübnan'da ise Fransız manda

⁸ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.21

yönetimlerinin kurulması kararlaştırılmıştır. I. Dünya savaşından sonra kurulan Milletler Cemiyeti bu manda yönetimi kararlarını 24 Temmuz 1924 tarihinde onaylamıştır.

Böylece İngilizlerce Araplara verilen sözler tutulmamış oldu. Önemli bir diğer nokta ise, bu anlaşmalar ile nüfuz bölgeleri belirlenirken kesin sınırlar başka anlaşmalara bırakılmıştı. Henüz çözülemeyen sınır problemleri Arap-İsrail uyuşmazlığının en temel sorunların biri olmaya devam etmektedir.⁹

San Remo Konferansında tanımlanan Filistin'deki manda yönetimi bugünkü Filistin toprakları ile Ürdün'ü kapsıyordu. Manda yönetimi 1922 yılında Trans-Ürdün ve Filistin Bölgesi olarak ikiye ayrılarak Ürdün Nehri'nin doğu kısmı olan Trans Ürdün Şerif Hüseyin'in oğullarından Abdullah'ın yönetimi altına verildi. Ürdün Nehri'nin batısında İngiliz mandası altında oluşan Filistin bölgesinde de tarihte ilk defa hem Yahudileri hem de Arapları içine alan birleşik bir Filistin siyasi yönetimi oluştu. Bu dönemde bölgede gerçekleşen gelişmeler Arap-İsrail uyuşmazlığındaki ilk sıcak çatışmalara neden oldu. Kendi kaderlerini tayin hakkı verilmeyen Araplar, İngiliz ve Fransızlara karşı tepkiliydi. Balfour Bildirgesi'nin bir sonucu olarak da dünyanın çeşitli yerlerinden Filistin'e Yahudi göçünün artması ile iki toplum arasındaki tansiyon yükselmeye başladı.

Yahudiler bölgede önemli miktarda toprak satın alıyorlardı ve genellikle Arap toprak ağalarından satın aldıkları bu topraklardan kiracı konumundaki Arapları zor kullanarak çıkarmaya çalışırken de Arap ve Yahudiler arasında sıcak çatışmalara kaçınılmaz bir hal alıyordu.¹⁰

---

⁹ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.21

¹⁰ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.23

Tüm bu gerginliklere rağmen bölgeye gerçekleştirilen Yahudi göçü artarak devam ediyor ve Yişuv¹¹ denilen yerleşim birimler oluşturuluyordu.

2.2.1 Yahudi Göçü

Filistin'e yapılan Yahudi göçlerine "Aliyah" adı verilmektedir. Siyonist hareketin en büyük arzularından birisidir. İsrail dışındaki Yahudilerin sözde vaat edilmiş topraklara dönmesi demektir. Siyonist görüşün temelini oluşturur çünkü Yahudilerin sözde vaat edilmiş topraklara dönmesi dini bir yükümlülüktür.

Aşağıda tarihteki toplu aliyah örneklerinden bazıları verilmiştir.

1882-1903: Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki 35.000 Yahudi Filistin topraklarına göç eder.

1904-1914: 40.000 Yahudi Rusya'dan Filistin topraklarına göç eder. Bu göç birinci dünya savaşı'nın başlaması ile son bulur.

1919-1923: İngiltere'nin Filistin'i ele geçirmesi ile Doğu Avrupa ülkelerinden 40.000 Yahudi İngiliz kontrolü altında Filistin'e göç eder.

1924-1929: Polonya, Macaristan ve ABD'den toplam 82.000 Yahudi İngiliz mandasındaki Filistin topraklarına göç eder.

1929-1939: Almanya'da Nazi akımının güçlenmesi ile 250.000 Yahudi Almanya'dan İngiliz mandasındaki Filistin'e göç eder.

¹¹ Yişuv: Siyonist hareket içinde yerleşim manasında kullanılan bir terimdir. Özellikle kastedilen İsrail Devleti'nin 1948 yılında kurulmasından önce Filistin'e yerleşen Yahudilere ve onların yerleşimlerine verilen addır.

1933-1948: Nazi partisinin iktidara geçmesi ile İngiltere Filistin'e göç'ü sınırlar. Bunun üzerine Almanya'daki 110.000 Yahudi İngiltere'nin izni dışında Filistin'e göç eder. Bu göç dalgası ikinci göç diye bilinir.

1948-1950: Doğu Avrupa ve Arap ülkelerindeki 500.000 Yahudi İsrail topraklarına göç eder. Bu göç sırasında Yemen'deki bütün Yahudi nüfusu (49.000) uçaklarla İsrail'e getirilir. Aynı şekilde Irak'tan 114.000, İran'dan 30.000 Yahudi İsrail'e getirilir.

1985-1991: 1985 ve 1991 yıllarında iki ayrı operasyonla Etiyopya'daki bütün Yahudiler İsrail'e getirilir. 1985'deki Musa operasyonunda 6 haftada 8.000, 1991'deki Süleyman operasyonunda ise 1 (bir) günde 15.000 Yahudi Etiyopya'dan İsrail'e taşınır.

Sonraki yıllarda da Arjantin, Fransa ve ABD'den de orta çapta göç dalgaları İsrail'e ulaşır.¹² Doğu Avrupa'daki antisemitizm ve Rusya'daki 1905 devrimi sonrası gerçekleştirilen pogromlar¹³ sebebiyle bu bölgelerden gelen Yahudiler Osmanlı İmparatorluğu denetimindeki Filistin'e yerleşmişti. 2. Aliyah ile beraber ilk kibbutzlar yani tarıma dayalı toplu yerleşim birimleri kuruldu. Örneğin o dönemde Yafa yakınlarında kurulmaya başlanan Ahuzat Beyit kibutzu bugünkü Tel Aviv'in temellerini oluşturmuştur.

Aliyahlarla gelen Yahudiler bölgede sosyal ve askeri örgütlenmeler oluşturdular. Hisdetnut denilen işçi örgütlenmesi, Haganah denilen paramiliter savaşçı örgütü 3.Aliyah döneminde oluşturuldu. Böylece Yahudiler 1948 yılında resmen ilan edilecek olan İsrail Devleti'nin temellerini atmaktaydı.

¹² <http://www.itusozluk.com/goster.php/aliya>

¹³ pogrom: Kelime anlamı olarak yok etmek olan pogrom bir grubun yaşadığı çevre ile beraber imha edilmesi demektir.

ABD'nin kendi ülkesine gelecek göçmenlere kota uygulaması 4. Aliyahda Filistin'e olan göçü artırırken, 1933 yılında Almanya'da Nazilerin anti-semitik politikaları sebebiyle 5. Aliyah ile göç edenlerin sayısı 170.000 i aşmıştı. Bütün bu göçler sonucunda Filistin'de Yahudi nüfusu 1940 tarihi itibariyle 450.000 e ulaşmıştı.¹⁴

2.2.2. Arap Ayaklanması

Artarak devam eden Yahudi göçleri Filistinli Arapların tepkisine neden oluyordu. 1929 yılında Yahudilerin Ağlama Duvarı'na ulaşmak istemeleri sebebiyle kanlı çatışmalar yaşanmış ve yüzlerce insan hayatını kaybetmişti. Daha büyük çatışmalar 1936–1939 yılları arasında yaşanacaktı. Göçü protesto etmek amacıyla, 1936 yılında Kudüs Müftüsü Hacı Emin El Hüseyin'in önderliğinde Araplar genel bir grev başlattı. Bu durum kısa zamanda kanlı çatışmalara dönüştü. Burada aslında en önemli hedeflerden biri de Yahudi göçüne izin veren İngilizlerdi.

Arapların en önemli isteklerinden biri hemen bir seçim yapılması ve kendi kontrolleri altında bir hükümetin oluşturulmasıydı. 1938 yılında doruk noktasına ulaşan çatışmaları bastırırken Haganah ve İrgun¹⁵ gibi gruplarda İngilizlere yardım ediyordu. İrgun özellikle terörist saldırılarla Arapları sindirmeye çalışıyordu. Bu büyük ayaklanma Arapların ellerindeki silahlara el konulması marifetiyle sonlandırılabilirdi.¹⁶

¹⁴ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.25

¹⁵ Haganah bugünkü İsrail ordusunun öncüsü olan 1920-1948 yılları arasında faaliyet göstermiş paramiliter bir örgüttür. 1920-1921 de ki Arap ayaklanmalarında İngiliz manda yönetiminin Yahudilere yapılan saldırılara ses çıkarmaması üzerine Filistin'deki Yahudileri ve yerleşimleri korumak için oluşturulmuştur. 1931 yılında Haganah içindeki radikal grup ayrılarak İrgun'u oluşturdu

¹⁶ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.26

İki toplum arasındaki bu çatışmalar karşısında İngiltere soruna çözüm bulmak amacıyla kurduğu komisyonlarla ayaklanmanın nedenini araştırmış ve çeşitli raporlar ile çözüm yolları üretmeye çalışmıştır.

Bunlardan İngiltere Hükümetinin görevlendirdiği Pell Komisyonu Filistin'de iki ay süren incelemeler yapıp, Arap ve Yahudi pek çok kimse ile görüşmüştür ve Peel Komisyonu raporu adını alan 404 sayfalık raporu 1937 Temmuz'un da hazırlamıştır. Bu rapor Filistin'in Araplar ile Yahudiler arasında taksimini öngörüyordu. Bunun için bu rapora taksim raporu da denir. Peel raporu otuz yıl önce Uganda'nın Yahudi yurdu yapılması teklifi kadar tepkiyle karşılandı.¹⁷

İngiltere Alman tehlikesine karşı Arapların desteğini almak için bir çözüm planı hazırlama kararı aldı. İngiltere Sömürgeler Bakanı Malcolm Mac Donald tarafından 17 Mayıs 1930 yılında hazırlanan "The MacDonald White Paper" (Beyaz Belge Raporu) adlı raporda Filistin'in taksiminden vazgeçildiğini ve on yıl içinde bağımsız bir Filistin Devleti kurulmasını öngörüyordu. Bu belgeye göre geçiş döneminde Yahudiler ve Arapların yönetimindeki ağırlığının artırılmasına ve beş yıl içerisinde 75.000 kişilik Yahudi göçüne izin veriliyordu. Beyaz Belge Raporu Kudüs Müftüsü'nün başkanlığındaki Arap Yüksek Komitesi tarafından Yahudi nüfusunun artış göstereceği ve Yahudi toplumunun resmen tanınmış olacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.¹⁸

2.2.3. II. Dünya Savaşı

Bölgede tüm bu gelişmeler yaşanırken uluslararası toplum yeni bir dünya savaşının başlamasına tanıklık ediyordu. Hitler Almanya'sının 1 Eylül 1939 yılında Polonya'yı işgali ile II. Dünya savaşı başladı ve bu savaş

¹⁷ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi... , s.56

¹⁸ Malike Bileydi KOÇ, İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006, Günizi Yayıncılık, s.112

sonrasında bölgedeki ve dünyadaki dengeler yeniden şekillenmeye başladı. Bu gelişmeler Arap-İsrail sorununa da çok farklı boyutlar kazandırdı.

İlk olarak savaşta Filistinli Arapların ve diğer Arap devletlerinin bir kısmının Nazi Almanya'sına, Yahudilerin ise yayınlanan Beyaz Belge'ye rağmen İngiltere ve Fransa'ya destek vermesi savaş sonrası kurulan yeni düzende göz önüne alınan bir unsur oldu. İkinci olarak Hitlerin yaklaşık altı milyon Avrupa Yahudi'sini yok etmesi, Yahudilerin kendilerini koruyabilmek adına tek yolun kendilerine ait bir devlet kurmak olduğunu perçinledi.¹⁹

1939 yılında yayınlanan Beyaz Belge II. Dünya savaşı döneminde oldukça önemli gelişmelere neden oldu. Yahudi Ajansı Başkanı Ben Gurion'un "Beyaz kitap yokmuş gibi İngilizlere savaşta yardım etmemiz gerekir ve sanki hiç savaş yokmuş gibi Beyaz Kitap'a karşı çıkmamız gerekir" tavsiyesi ile savaş sırasında İngiltere'ye bağlılıklarını bildirip işbirliği yapan Yahudiler bu süre zarfında kaçak Yahudi göçünü hızlandırmışlar aynı zamanda silah ve cephane kaçırmaya savaş sonrasına hazırlık yapmaya başlamışlardır.²⁰

Savaş döneminde holocaust²¹ sonucu on binlerce Yahudi'nin Filistin'e göçü konusunda büyük bir baskı oluşturulmuş olsa da bu göç 1939 Belgesi yüzünden engellendi.

Böylece bölgeye "Aliyah Beth" denilen yasadışı göçler başladı. Yahudi Ajansı tarafından organize edilen bu göçler 1939 ve 1942 yılları arasında çok başarılı olmasa da 1945 ve 1948 yılları arasında engellemeler olmasına ve kayıplar verilmesine rağmen on binlerce Yahudi'yi bölgeye ulaştırmayı başardı.²²

¹⁹ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.29

²⁰ KOÇ, İsrail Devleti'nin ... , s.113

²¹ 2.Dünya Savaşının sonunda, savaş içinde yapılan Yahudi katliamı

²² SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.25

Savaşın sonunda Ortadoğu'da değişen güç dengelerinin uyuşmazlığı etkilemesi kaçınılmazdı. Bölgede manda yönetimi kuran İngiltere'nin hâkimiyeti sona ererken, onun yerine ABD Ortadoğu'da yeni egemen güç olarak ortaya çıkması kaçınılmaz sonlardan birisidir.

2.2.4. Birleşmiş Milletler Taksim Planı

İngiltere Filistin'den çekilmek istemesi nedeniyle 2 Nisan 1947 tarihinde sorunun çözümü için Birleşmiş Milletlere resmen başvurdu. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 28 Nisan'da, İngiltere'nin isteğiyle toplandı ve 15 Mayıs'ta, 7 oya karşı 45 oyla Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi (UNSCOP)'nin kurulmasına, bu komitenin 11 üyeden oluşmasına ve raporun en geç 1 Eylül 1947'de sunulmasına karar verdi.²³

Arap Yüksek Komitesi Birleşmiş Milletler altında kurulan bu komite ile görüşmeyi reddetti.

Komite aynı yılın Haziran ve Temmuz aylarında gerek Filistin'de Yahudilerle gerekse Mısır, Irak, Lübnan, Suudi Arabistan ve Suriye ile çeşitli görüşmeler yaptı. BMFKÖ tüm bu görüşmelerin sonucunda hazırladığı raporu 1 Eylül 1947'de BM Genel Sekreterliği'ne sundu. Komisyonun raporu iki plan içermekteydi. Birincisi, komisyon üyelerinin çoğunluğunun kabul ettiği; bölgeyi üçe bölen "çoğunluk planı", ikincisi, diğer üye devletlerin önerdiği federal bir devletin kurulmasını öngören "azınlık planı" idi.²⁴

Raporda ayrıca Kudüs'ün BM tarafından yönetilmesi, bölgenin ekonomik olarak bütünlüğünün korunması, hangi plan uygulanırsa uygulansın Filistin'in bağımsızlığının sağlanması gibi konularda yer almaktaydı.

²³ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.84

²⁴ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail... , s.31

25 Kasım 1947'de BM nezdinde kurulan geçici komite çoğunluk planını kabul etti. Bu plandaki temel anlayış; Yahudilerin ve Arapların çoğunlukta olduğu bölgelere göre bir taksim yapılması ve bu çerçevede ayrı birer Arap ve Yahudi devletinin kurulmasıydı. Plana göre kurulacak Arap Devletine Gazze ve Refah Sahil şeridi, Celile, Nablus, El Halil ve Berşeva civarı; Yahudi Devletine ise Tel Aviv ve hayfa civarındaki sahil bölgesi, Necef, Yizreel ve Hule Vadisi veriliyordu. Planın üçüncü bölümünde Kudüs şehri her üç din için kutsal olmasından dolayı Corpus Seperatum²⁵ statüsünde kabul ediliyordu.

Kudüs şehri corpus seperatum altında kurulacak ve Birleşmiş Milletler tarafından yönetilecekti. Dominyon Konseyi yetkisinin sorumluluklarını Birleşmiş Milletler adına yüklenecekti.

Kudüs şehrinin sınırları mevcut Kudüs belediyesi ile çevresindeki kasaba ve köyleri içerecek, en doğuda Ebu Dis, en güneyde Betlehem, en batıda Ein Karim (Motsa inşa alanı da dahil olmak üzere) ve kuzeyde Shufat'a kadar haritadaki gibi uzanacaktı.²⁶

Yahudiler Birleşmiş Milletlerin bu planını her ne kadar Kudüs ve sınırlar konusunda itirazları olsa da bağımsızlıklarını kazanmak adına kabul ettiler. Bölgedeki Arap nüfusu ve diğer Arap devletleri bu planı reddettiler.

Birleşmiş Milletler Taksim Planı 29 Kasım 1947 yılında BM Genel Kurulu'nda oylandı. 33 kabul, 13 ret ve 10 çekimser oyla Birleşmiş Milletler 181 Sayılı Genel Kurul Kararı olarak kabul edildi.

²⁵ Corpus Seperatum: Uluslararası kontrol altında ayrı bir birim olma durumudur. BM Genel Kurulu'nun 181 sayılı kararında Kudüs'e bu statü verilmiştir

²⁶ Tayyar ARI, Geçmişten günümüze Ortadoğu siyaset, savaş ve diplomasi, Alfa Yayınları, 2.basım Ağustos 2005, s.220-221

2.3. Arap –İsrail Savaşları

Arap-İsrail ihtilafının çıkış nedeni, tüm dinlere açık yönetimiyle, bölgede tam beş yüzyıl barış sağlayan Osmanlı İmparatorluğu'nun, dış güçlerin tahrik ettiği milliyetçilik akımlarıyla parçalanmasını takiben, kurulan düzenin bozulmasıdır. Yapay sınırlar içinde oluşturulan Arap Devletleri, daha kendi aralarındaki çekişmeleri gideremedi, soykırımdan kaçan veya göç eden Yahudilerin kurduğu İsrail ile çatışmaya girmiş ve o döneme damgasını vuran soğuk savaşın da etkisiyle doğu Akdeniz savaş alanına dönmüştür.²⁷

1948-1949 Arap-İsrail Savaşı İsrail için bir kuruluş savaşı niteliğinde olmuştur. 1956 Savaşı daha geniş kapsamlı olarak Mısır'ı Batı ile karşı karşıya getirmiştir. İsrail için yardımcı ve yan kuvvet rolü oynamıştır. Ancak 1967 Arap-İsrail Savaşı diğer iki savaştan farklı olarak İsrail ile Arap dünyasını karşı karşıya getirmiştir. Bu savaşın sonuçları incelendiğinde Ortadoğu'da etkisinin günümüze kadar devam ettiği bir dönem açılmıştır.²⁸

Birinci Dünya Savaşı sonunda İngiltere'nin mandasına bırakılan Filistin, Yahudilerle Araplar arasındaki çatışmalar nedeniyle İngiltere'ye sorun olmuştur. İki savaş arası dönemde İngiltere'nin Araplarla Yahudileri uzlaştırmak için harcadığı çabalar bir sonuç vermediği gibi, Filistin topraklarını bu iki millet arasında pay etmek istemesi de bir çözüm getirmemiştir.²⁹

2.3.1. 1948 Arap-İsrail Savaşı

Filistin'de İngiliz manda rejiminin sona ermesinden hemen sonra, 14 Mayıs 1948 de Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi yayınladığı bildiriyle

²⁷ Hikmet ERDOĞDU, Büyük İsrail Stratejisi, IQ Kültür Sanata Yayıncılık 2.baskı Aralık 2005 İstanbul, s.107

²⁸ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.107

²⁹ Prof.Dr.Fahir ARMAOĞLU 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi Alkım Yayınevi 15.Baskı 2005 s.484

Yahudi Devletinin kuruluşunu ilan etti. Bunun hemen akabinde Amerika Birleşik Devletleri ve daha sonra Sovyetler Birliği bu devleti tanıdığını bütün dünyaya ilan etti. Bu gelişmelerin hemen öncesinde İngiliz birlikleri bölgeyi terk etmeye başlamışlardı.³⁰

15 Mayıs 1948 günü son İngiliz askeri birliklerinin ve İngiliz Yüksek İngiliz Komiserinin törenle ayrılmasının ardından Arap Birliğine Bağlı Devletler Mısır Ürdün Suriye Irak ve Lübnan orduları Filistin topraklarına girmeye başladı. Böylelikle 1. Arap-İsrail Savaşları başlamış oldu.³¹

Mısır Suriye Lübnan ve Irak'ın gönderdiği kuvvetlerin tamamı 50.000 kadardı. Fakat bunlar iyi eğitilmiş askerler değildi. Özellikle Mısır askerleri çeşitli disiplinsizliklerden dolayı hiç iyi değillerdi. İsrail için en ürkütücü kuvvet Ürdün'ün 75.000 kişilik lejyonuydu.³²

Ürdün ve Mısır 1947 Birleşmiş Milletler taksim planına göre Filistin'e bırakılan topraklarda sırasıyla Batı Şeria ve Gazze Şeridini işgal ettiler. Yalnızca Suriye bu plan ile Yahudilere verilen toprakların küçük bir kısmını işgal etmeyi başarabilmişti. Kendi aralarında birlik oluşturamayan Araplar için yenilgi kaçınılmaz oldu. Araplar kaybettikleri bu savaşa al Nakba (yıkım) adını verdiler, Yahudilerde kendilerini savaşın tartışmasız galibi olarak görüp savaşı "Bağımsızlık Savaşı" olarak adlandırdılar.³³

Savaş çıktığı andan itibaren Birleşmiş Milletler bir ateşkes sağlamak için taraflar arasında arabuluculuk çabaları yapmaya başladı. Bu çabalara Arapların beceriksizliği ve yenilgisi de eklenince ateşkes kaçınılmaz oldu.³⁴

³⁰ <http://www.tarihonline.org/2009/1>

³¹ Süleyman ÖZMEN, İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.Baskı Temmuz 2006 İstanbul, s.207

³² ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.214

³³ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.36

³⁴ ARMAOĞLU, 20.Yüzyıl ... , s.486

Birleşmiş Milletlerin girişimleriyle ateşkes görüşmelerine 13 Ocak 1949'da BM arabulucusu Ralph Bunche başkanlığında, Rodos Adası'nda başlandı. Görüşmeler sonucunda Arap Devletleri ile İsrail arasında ateşkes imzalandı. Savaşın sonucunda İsrail taksim planına göre topraklarını %21 genişletti. Bunun sonucunda bu topraklarda yaşayan Filistinlilerin 150.000'i İsrail, 450.000'i Ürdün, 200.000'i Mısır, 90.000'i Suriye yönetimi altına girdi. 1948 Savaşının sonucunda ortaya çıkan Filistinli mültecilerin statüsü ve geri dönüş sorunu Arap-İsrail Uyuşmazlığının en hassas sorunlarından biri olarak halen devam etmektedir.³⁵

2.3.2 1956 Süveyş Krizi

Mısır lideri Nasır'ın Süveyş Kanalını millileştirdiğini açıklamasından sonra 1956 yılında çıkan bu savaş, İsrail, İngiltere ve Fransa'nın oluşturduğu gizli ittifak ile Mısır arasında yapılmıştır.³⁶

Arap Devletleri 1948 Savaşının neticesinde kendi iç muhalefetleriyle yüzleşmek zorunda kaldı. Bütün bunların yanı sıra başlayan soğuk savaşın sonrasında ortaya çıkan Filistinli mülteciler problemi, bölgede gerginliğin artmasına neden oldu.³⁷

Kral Faruk'un sömürgeci güçlerle olan yakın ilişkisi ve 1948 Savaşı'nda Mısır ordusuna İsrail'i yok etmek için gereken desteği vermemesi darbenin temel nedenlerinden sayılabilir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken 23 Temmuz 1952'de Mısır'da Hür Subaylar Hareketi tarafından bir darbe yapılarak monarşiye son verildi.

Hür Subaylar darbesinden sonra Mısır'da iktidara Muhammed Naguib ve yardımcısı Cemal Abdül Nasır gelirken, yeni yönetim Kral Faruk'u derhal

³⁵ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.37

³⁶ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.118

³⁷ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.37

sürgüne gönderdi. 1954 yılına gelindiğinde Albay Nasır, Naguibin yerini alarak devlet başkanı oldu. Bu tarihten sonra 16 yıl boyunca Camal Abdül Nasır İsrail'e karşı Arap kampının en önemli liderlerinden biri oldu ve iktidarda kaldığı süre içerisinde Mısır'ı bağlantısızlık Pan-Arabizm³⁸ ve Arap sosyalizmi ile Ortadoğu'da lider konuma getirdi.

Albay Nasır'ın iktidarının ilk dönemlerinde batı yanlısı politikalar izlediğini söylemek mümkün olsa da, Mısır'ın 1955 yılında imzalanan Bağdat Paktına katılmayı reddetmesi bu politikaların değişmesine neden oldu. İlk olarak Nasır'ın ılımlı bir lider olarak ortaya çıkması sonucunda yeni rejim batı, özellikle de ABD tarafından olumlu karşılandı. İsrail de yeni kurulan hükümeti Filistin topraklarına yerleşmek için bir fırsat olarak gördü. Ancak İngiltere'nin Mısır'ı dışlayıp 1955'te tek Arap üyesi Irak olan Bağdat Paktı ile bölgede güvenlik ağını kurması Nasır'ın bölgedeki politikalarını değiştirmesine sebep oldu. Bunun sonucunda Nasır, Mart 1955 Bandung Konferansı'nda bağlantısızlık hareketine katılarak ABD'den ve dolayısıyla batıdan uzaklaştı. Bunun en önemli kanıtı Mısır'ın 30 Eylül 1955'te Doğu Bloğu üyesi Çekoslovakya ile silah anlaşması imzalamasıdır.

Bu ortamda bağımsız ve milliyetçi Arap kimliğini savunan Mısır yönetimi ile Avrupalı devletlerin, bölgenin stratejik ve ekonomik olarak en önemli varlığı olan Süveyş Kanalı konusunda karşı karşıya gelmeleri kaçınılmazdı. Süveyş Kanalı 1869'da bir Fransız şirket tarafından açıldı. Ancak daha sonra Hindistan, Uzak Doğu sömürgeleri, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya ulaşmasında Kanal'ın kendisi için hayati önem taşıması sebebiyle İngiltere 1875'te Kanal şirketi hisselerinin bir kısmını alarak kontrolde söz sahibi oldu. Aynı amaçla İngiltere, 1882'de Mısır'ı ve dolayısıyla da Süveyş Kanalı'nı işgal ederek Kanalı tümüyle kontrol altına aldı. Daha sonra 1936'da İngiltere bir anlaşma ile Mısır'a bağımsızlığını verirken, Kanal bölgesinde asker bulundurma hakkını saklı tuttu. Kanal bölgesinin önemi II. Dünya

³⁸ Pan Arabizm: Arap halkının birliğini savunan laik ve sosyalist bir akımdır.

Savaşı'nda bir kez daha ortaya çıktı. İtalya ve Almanya'nın 1940'ta Kanalı ele geçirmek istemesi üzerine İngiltere 1936 İttifakına dayanarak Mısır'a 200.000 kişilik asker yolladı. 1942 yılında bölgede çatışmalar bitmiş olmasına rağmen İngiltere Kanal'dan çekilmedi.³⁹

Araplar ile İsraililer arasında 1948 Savaşı ile Mısır'ın eline geçen Gazze Şeridi'nde gerçekleşen sınır çatışmaları 1950'li yıllar boyunca devam etti.⁴⁰ Mısır'da General Necip ve arkadaşları, 1952 yılında Kral Faruk yönetimini devirdi. 1954 yılında da, Cemal Abdül Nasır iktidarı ele geçirdi ve İngiliz birliklerinin Kanal bölgesinden çekilmesini istedi.⁴¹ 28 Şubat 1955'te gerçekleşen Gazze ayaklanması ile çatışmalar doruğa ulaştı. Ancak Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesini İngiltere ve Fransa, Çekoslovakya ile yapılan silah anlaşmasını ve Tiran Boğazı'nın Eylül 1955'te kapatılmasını ise İsrail savaş nedeni kabul etti.

Nasır'ın 26 Temmuz 1956 yılında, Kanal'ı millileştirdiğini duyurmasının ardından, 22 Eylül-4 Ekim tarihleri arasında Kanal'ı işleten şirketin de yardımıyla İsrail, Fransa ve İngiltere Sevr'de gizli bir toplantı tertip ettiler. Bu toplantıda "Silahşor Operasyon" adı verilen harekâtla Mısır'ın İsrail tarafından işgal edilmesi, İngiltere ve Fransa'nın bu duruma arabulucu olarak müdahale etmesi, İsrail güçleri ile Mısır güçlerinin Kanal'ın her iki tarafından çekilmeye zorlanması ve ardından buraya İngiliz ve Fransız birliklerinin yerleştirilmesi kararlaştırıldı. Bu planla İsrail güvenliğini güçlendirmek ve Mısır'ı çevrelemek, Avrupalı devletler ise Nasır'ı devirerek Kanal'ın kontrolünü tekrar ele geçirmek istiyordu.⁴²

29 Ekim 1956'da İsrail, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadası'nı işgal etti ve iki gün içinde Sina Yarımadası'nın işgalini tamamladı ve Süveyş

³⁹ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.39

⁴⁰ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.40

⁴¹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.223

⁴² SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.40

Kanalı'nın doğu yakasına ulaştı. Yapılan gizli anlaşmaya göre İngiltere ve Fransa ateşkes teklif etti. Mısır'ın bu teklifi kabul etmemesi üzerine daha önceden anlaşıldığı gibi bu iki ülke Mısır'ı havadan bombardımana başladı ve 5-6 Kasım tarihlerinde kanala asker çıkarmışlardı.⁴³

Mısır, 7 Kasım'da ateşkesi kabul etmek zorunda kaldı. BM Genel Kurulu'nda alınan kararla; Süveyş Kanalı'na barış gücü yerleştirildi ve ABD'nin baskısıyla İngiltere ve Fransa Mısır topraklarından geri çekildi.⁴⁴

ABD Mısır'a olan bu müdahalenin Batı karşıtlığı yaratarak dengeyi Sovyetler Birliği lehine değiştirebileceği endişesi ile İngiltere, Fransa ve İsrail'e tepki gösterdi ve 2 Kasım 1956'da BM 997 Sayılı Genel Kurul Kararı ile tarafları derhal ateşkese ve Mısır topraklarından çekilmeye çağırdı.

İsrail 1957 yılında ABD'nin baskısıyla birliklerini Sina Yarımadasından çekti. BM Acil Durum Gücü ateşkesi korumak amacıyla Sina'ya yerleşti.⁴⁵

Nasır Süveyş Savaşından güçlenmiş olarak çıktı. Batıya karşı direnen Nasır Mısır'ın Arap dünyasında lider konuma gelmesini sağladı. İlerleyen yıllarda ise Suriye ile ittifak halinde askeri gücünü genişletmeye ve İsrail'e karşı büyük bir saldırı için fırsat kollamaya başladı. Nasır'ın bu yükselişi İsrail'in tedirginliğini daha da arttırıyordu.⁴⁶

Süveyş Savaşı İngilizlerin askeri gücünü göstermesi bakımından tam bir zaferdi. Ancak siyasi açıdan ise tüm operasyon tam anlamıyla bir felaket oldu. Başbakan Anthony Eden istifa etti. İngiliz Ekonomisi bir anda krize girdi. İsrail 8 gün içerisinde kazandığı topraklardan BM kararı gereği Mart 1957'ye

⁴³ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.121

⁴⁴ <http://www.tarihonline.org/2009/01/1956-arap-israil-sava.html>

⁴⁵ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.41

⁴⁶ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.122

kadar etap etap çekilmek zorunda kaldı. Ancak buna karşılık Süveyş Kanalı'ndan sınırsız geçiş hakkı elde etti.⁴⁷

Diğer önemli bir sonuçta; Nasır Kanalı elinde tutmayı başardı. Kanal millileşirken, Avsan Barajı ve Mısır'ın modernizasyonu için gerekli para da sağlandı.⁴⁸

İsrail, yenilmesine rağmen bu savaştan kazançlı çıktı. BM Acil Durum Gücü İsrail'in Akabe Körfezi'nde serbest dolaşmasını güvenceye aldı. Ayrıca, Süveyş Kanalı'nı çok büyük bir hızla ele geçirmesi, onun askeri gücünü ispatlayarak bölgede ciddi güç haline getirdi.⁴⁹

Bu savaş Sovyetler Birliği'nin Londra ve Paris'e atom bombası atma tehdidi karşısında İngiltere ve Fransa'nın geri adım atmasıyla sonlanmış. Süveyş Krizi, II. Dünya Savaşı öncesinde dünyaya egemen olan Batı Avrupalı devletlerin mutlak egemenliğinin son bulduğunu ve artık Amerika'nın desteği olmadan hareket edemeyeceklerini göstermiştir.⁵⁰

Bu savaş iki süper devleti yani ABD ile Sovyetler Birliğini Ortadoğu'ya sokarken bundan sonraki Ortadoğu gelişmelerine bu iki süper günü rekabet müdahale ve çatışmalar hakim olacaktı.⁵¹

İngiltere ve Fransa, savaşta kaybeden taraf oldular. Bölgede üstünlüğünü kaybeden bu ülkeler yerini ABD ve Sovyetler Birliği'ne bıraktı. Bunun sonucu olarak da Arap-İsrail uyuşmazlığı bölgede Soğuk Savaş'ın bir parçası haline gelirken, aynı zamanda Süveyş Krizi Arap-İsrail uyuşmazlığındaki gerilimi ve bölgede İsrail düşmanlığını daha da artırdı.⁵²

⁴⁷ http://www.pusula.tv/modul_haber/ozelmetin/savaslar.htm, 08.04.2009

⁴⁸ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.42

⁴⁹ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.42

⁵⁰ <http://www.wikipedia.savaslar>

⁵¹ ERDOĞDU, Büyük İsrail ..., s.123

⁵² SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.42

2.3.3 1967 Savaşı

Mısır ve Suriye'nin İsrail'e karşı sürdürdüğü düşmanlığın yanı sıra devam eden sınır çatışmaları yeni bir savaşı kaçınılmaz kılıyordu.

1967 Savaşı yerel, küçük çaplı ve daha çok su kaynakları için yapılan çatışmaların yol açtığı bir savaş olarak tarihteki yerini almıştır. Savaşa götüren nedenlere bakılırsa; 1949 ateşkes anlaşması ile Celile Gölünün kuzeyindeki stratejik toprakları elinde bulunduran Suriye ve İsrail'in bir güvenlik darboğazına girdiği görülmektedir.⁵³

Aynı zamanda Suriye ve İsrail, Ürdün Nehri sularından daha fazla yararlanmanın yollarını aramaya başlamışlardı. Ocak 1964'de Kahire'de toplanan ilk Arap Zirvesinde İsrail'in çabalarına karşılık Ürdün Nehrinin diğer paydaşları olan Suriye, Ürdün ve Lübnan'ın nehir sularını kendi topraklarına çevirmeleri yönünde bir karar alındı. Ürdün ve Lübnan, İsrail'in bunu savaş sebebi sayacağı endişesi ile bu karar uymadılar.

Suriye tam tersine İsrail'e karşı saldırgan bir tavır sergilerken, Filistinli gerillalara olan desteğini de artırıyordu. Suriye'nin bu tavrında 1966'da darbe ile iktidara gelen Baasçıların rolü yadsınamazdı.

1963 yılından bu yana Suriye'nin İsrail'e karşı topyekûn bir savaş çabasını önlemeye çalışan; Arap devletlerinin ilk önce birliğinin sağlanmasını, sosyalist devrimin yayılmasını, Arap ordularının hazırlanmasını savunan Mısır bu stratejinin Arap dünyasındaki prestijini sarstığını fark edince İsrail ile savaşın kaçınılmaz olduğunu anladı. Cemal Abdül Nasır'ın temel amacı, İsrail karşısında bir zafer kazanarak prestijini sağlamlaştırmaktı.⁵⁴

⁵³ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.42

⁵⁴ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.43

Böylece Mısır, BM Acil Durum Gücünü Sina'dan çıkarttı, buraya kendi birliklerini yerleştirdi ve Tiran Boğazını İsrail gemilerine kapattı, bu sayede de süreci hızlandırdı. Bu durum, İsrail'de Arap milliyetçiliğini daha büyük bir tehlike olmadan yok etmek isteyen radikallerin yükselişine neden oldu. Filistinli gerillaları kontrol altına alması için baskı yapmak ve 7 Kasım 1966 tarihli Mısır-Suriye ortak savunma paktına katılımını engellemek amacıyla, İsrail ilk olarak Ürdün'e savaş açtı.⁵⁵

13 Kasım 1966 tarihinde İsrail'in yaptığı "Samu Saldırısı" bütün Ortadoğu'da birdenbire gerginliğin patlak vermesine sebep oldu. 12 Kasım 1966 günü bir İsrail zırhlı aracı bir mayına çarpmış ve araçta bulunan 9 askerden 3'ü ölmüş, 6'sı yaralanmıştı. Yola mayın koyma işini, Ürdün'ün Samu kasabasında bulunan El-Fetih tarafından yapıldığına inanan İsrail, 13 Kasım 1966 sabahı, Ürdün'ün iddiasına göre, havadan Mirage uçakları ve karadan da 20 tank tarafından desteklenen bir tugaylık kuvvetle, Hebron güneyindeki 4000 nüfuslu Samu kasabasına saldırmıştır. BM Genel Sekreteri'nin raporuna göre, İsrail birlikleri Samu'da 135 evi, bir okulu ve bir kliniği yerle bir etmişlerdir. Bir diğer köyde de 15 evi tahrip etmişlerdir. Bu çarpışmalarda 15 Ürdün askeri ile 3 sivil ölmüş ve 37 Ürdün askeri ile 17 sivil yaralanmıştır.⁵⁶

Samu hadisesi Arap dünyasında büyük tepki ile karşılanırken, Güvenlik Konseyi de Ürdün'ün şikâyeti üzerine yaptığı dokuz oturum sonucunda, İsrail'i ağır şekilde suçlayan karar tasarısı, 1 çekimsere (Yeni Zelanda) 14 oyla kabul edildi. Güvenlik Konseyi'nin 228 (1966) sayılı bu kararı, İsrail'in geniş çaplı askeri harekâtı ile hem BM anlaşmasını hem de mütareke anlaşmalarını ihlal ettiğini söylüyor ve İsrail'in bu şekildeki askeri müdahalelerin müsamaha ile karşılanamayacağını belirtiyordu. Samu hadisesinde Suriye hariç tüm Arap ülkeleri Ürdün'ün yanında yer aldı.

⁵⁵ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.43

⁵⁶ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.237

Suriye'ye göre Samu hadisesi, İsrail'in Suriye'ye karşı planladığı saldırıdan dikkatleri başka yöne çekmek için düzenlenmiş bir oyundu.⁵⁷

Ocak 1967'den itibaren İsrail-Suriye sınırlarında çatışmalar artmış ve savaşa kadar gidecek gelişmeler başlamıştı. 7 Nisan 1967 günü meydana gelen İsrail-Suriye çatışması, 1956 yılından bu yana yaşanan çatışmaların en şiddetlisi oldu. Çünkü bu bir hava muharebesi idi. İsrail ile Suriye arasındaki gayri askeri bölgede tarla sürmekte olan İsraililere Suriye topçusunun ve tanklarının ateş açması üzerine, İsrail kuvvetleri de Suriye mevzilerine saldırdı. Bunun üzerine Suriye MİG uçakları havalandı ve arkasından da İsrail jetleri havalandı. Yapılan hava muharebesinde, İsrail uçakları hiç kayıp vermeden 6 Suriye MİG uçağını düşürdüler. Suriyeliler ise, kendilerinin 4 MİG uçağı kaybetmesine karşın, İsrail'inde 4 MİRAGE uçağını düşürdüklerini iddia ettiler. Tabii bu hadise de tarafların birbirlerini Güvenlik Konseyi'ne şikâyet etmelerine sebep olmuştur. Diğer taraftan, İsrail ile Ürdün arasında da Şubat-Mayıs ayları arasında özellikle Hebron (El-Halil) bölgesinde olaylar eksik olmamıştır.⁵⁸

4 Haziran 1967'de başlayan savaşın ilk günlerinde Mısır ve Ürdün ordularının rahatlıkla yenildiğini gören Suriye, savaş öncesi çabalarını savaş sırasında göstermedi.⁵⁹

Sovyet müdahalesinden çekinen İsrail Golan Tepelerine hemen saldırmakta tereddüt etti. Daha sonra Golan Tepelerinin en önemli kenti Küneytre'yi ve Golan Tepeleri'ni 10 Haziran'da ele geçirdi. İsrail altı gün içinde Mısır'ın elinde olan Sina Yarımadası ile Gazze Şeridi'ni, Ürdün'ün elinde bulunan Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı işgal etti.

⁵⁷ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.237

⁵⁸ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.239-240

⁵⁹ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.44

Bu işgallerle İsrail eskisinden çok daha fazla toprağı kontrol altına alarak, bir milyondan fazla Arap nüfusu barındırma ve Arapların daha da büyüyen düşmanlığı gibi problemlerle karşı karşıya kalacaktı. Bu savaş bölgede yeni bir sayfanın açıldığı tarihtir.⁶⁰

1967 Savaşı bölgeyi derinden etkileyen sonuçlar doğurdu; bölgede sınırlar değişti, İsrail'in sınırları genişlerken yeni mülteciler oluştu. Mısır bu büyük yenilgiyle bölgedeki Arap liderliğini kaybetti. Pan Arabizm giderek etkisini yitirmeye başladı ve yerini Pan İslamizm ve yeni yeni güçlenen Filistin milliyetçiliğı gibi yerel akımlara bıraktı.⁶¹

2.3.4 1973 Savaşı

Bölge için dönüm noktası niteliğı taşıyan 1967 savaşı sonrası Araplar bu yenilgi nedeni ile İsrail ise kazandıklarından taviz vermemek için barış görüşmeleri yapılamadı ve Filistin sorununa çözüm getirilemedi.

Bu arada bölgenin iki önemli ülkesi olan Mısır ve Suriye'de iktidar değişti. Mısır'da Enver Sedat, Suriye'de Hafız Esad başa geçti. İsrail stratejik ve askeri üstünlüğüne ve ABD'nin desteğıne güvenerek Suriye ve Mısır'ın kendisine karşı savaşıma cesaretini gösteremeyeceğini, ama Arapların bu mücadeleden asla vazgeçmeyeceklerini de çok iyi biliyordu.⁶²

Dördüncü Arap-İsrail Savaşı; Mısır, Suriye ve İsrail kuvvetleri arasında oldu. Arap Cephesi'nde; Mısır'ın 325.000, Suriye'nin 112.000' lik kuvvetine karşılık İsrail ortalama 100.000'lik barış mevcudunu kademeli seferberlikle 300.000'e çıkarmak üzere gerekli düzenlemeler yapmıştı.

⁶⁰ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.44

⁶¹ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.45

⁶² SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.46

İsrail'in "Yom Kippur" adı verilen dinsel bayramını kutladığı bir sırada 6 Ekim 1973 günü saat 14.00'te, Mısır ve Suriye kuvvetleri baskın taarruzu ile harekâtı başlattılar.

İsrail, Yahudiler için en kutsal gün olan Yom Kippur gününde⁶³ ve Müslümanlar için kutsal olan Ramazan ayında bu saldırıyı beklemiyordu.

Saldırının ilk gününde Mısır Süveyş Kanalı'na, Suriye Golan Tepelerine hücum etti. İlk günlerde yenik olan İsrail 10 Ekim'de Suriye birliklerini geri püskürttü. İsrail hava kuvvetlerinin hâkimiyeti ve Mısır'ın pasif tutumu İsrail'in bütün gücüyle Suriye'ye saldırmasında oldukça etkili oldu.

Araplar, bu savaşın ilk günlerinde elde ettikleri başarıya rağmen, Ortadoğu ve Filistinlilerin kaderini değiştirecek bir sonuç gerçekleştirememişlerdir.⁶⁴

Savaşın tehlikeli boyutlar alması ve giderek doğu-batı çatışmasına dönme ihtimali karşısında BM Güvenlik Konseyi, ABD ve Sovyetler Birliğinin de yoğun diplomatik çabaları ile, 22 Ekim 1973'te 242 Sayılı Kararın uygulanması çağrısını yapan, 338 Sayılı Kararı aldı. İsrail ile Mısır kararı hemen onayladı. Suriye reddetti. İsrail'de bunu fırsat bilerek Suriye topraklarında daha fazla ilerleme bahanesi yarattı.⁶⁵

Savaşın sonucunda askeri bir zafer kazanmış olan İsrail sarsıldı. Savunma stratejisi çökerken, Mısır ve Suriye'nin ani saldırısıyla caydırıcılık doktrini de çöktü. Aynı zamanda uluslararası toplumda diplomatik açıdan tecrit edilen İsrail, askeri ve ekonomik açıdan ABD'ye daha da bağımlı oldu.

⁶³ Yom Kippur Günü: Yahudilerin en kutsal günü olan Yom Kippur bir özür dileme günüdür. 25 saat tutulan oruç ile beraber o gün ibadetle geçirilir. Yahudi aylarından Tişri ayının 10. gününe denk gelir.

⁶⁴ KOÇ, İsrail Devleti'nin ... , s.113

⁶⁵ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.47

1973 Savaşı sadece bölgeyi etkilemekle kalmayıp, bütün dünyayı etkileyen bir savaş olmuştur. Savaş esnasında Suudi Arabistan'ın öncülüğünü yaptığı Arap devletleri özellikle ABD ve Hollanda'yı İsrail'e destek oldukları için hedef alarak petrol ambargosu uyguladılar. Bu ambargo Arap devletlerinin petrolü siyasi bir güç ve silah olarak kullanabileceklerinin bir göstergesi oldu.

2.4. Sonuç

Kökü tarihin derinliklerine inen ve yaklaşık 3500 yıllık bir geçmişe sahip bulunan Arap-İsrail Sorunu; 1850 yıllık bir aradan sonra, 1917 yılından itibaren tekrar başlamış ve 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasıyla şiddetlenmiştir. Taraflar amaçlarını gerçekleştirmek için Milli Güç Unsurlarını her alanda ve fırsatta kullanmışlarsa da; bu konuda verilen 4 savaş dahi kesin sonuç almalarına yetmemiştir. Keza Mısır'ın ABD'nin yanında yer alması ve Camp David Antlaşmaları dahi soruna kesin ve kalıcı çözüm getirememiştir.⁶⁶

Arap-İsrail uyuşmazlığı uluslararası ve bölgesel gelişmelerden etkilenen, aynı zamanda uluslararası ve bölgesel politikaları derinden etkileyen, çok boyutlu, çok taraflı ve hala çözüm bekleyen bir sorundur. Milliyetçilik akımı, 1. Dünya Savaşı, 2. Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, Körfez Savaşı gibi uluslararası ve bölgesel olayların yön vermesiyle Arap-İsrail uyuşmazlığı geçmiş yüzyıla damgasını vurduğu gibi günümüzde de gündemin zirvesinde yer almaya devam etmektedir. Bu sorun, hem bölgesel hem de uluslararası boyutta siyasi ve askeri sorunların yanında ekonomik, çevresel ve insani sorunları da içermektedir. Bu sorun da sadece Arap

⁶⁶ <http://www.uyurgezer.net/arap-israil-savaslari-t23239.html?s=7b185cd9bca21b30177...> , 18.04.2009

Devletlerini ve İsrail değil, Filistinli mültecileri, yerel ve bölgesel direniş gruplarını ve Yahudi yerleşimcileri de taraf olarak kabul etmek gerekir.⁶⁷

Bu Arap-İsrail uyuşmazlığı neticesinde meydana gelen savaşların sonucunda, Arap Devletleri başarısız olmuş ve İsrail topraklarını savaş öncesinden daha da fazla olarak genişletmiştir.

---

⁶⁷ SÜER, ATMACA, Arap İsrail ... , s.121-122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM FİLİSTİN SORUNU

3.1. Giriş

Üzerinde hüküm süren farklı kavim ve hâkimiyet kuran siyasi güçlerle tarihi olarak çok gerilere uzanana Filistin, birçok medeniyete beşiklik etmesi ve medeniyetlerin geçiş bölgeleri üzerinde bir kavşak noktası görevi sürmüştüğü ile bilinir. Filistin'in semavi dinlerce de önemi son derece büyüktür.¹ Filistin bir çok peygamberin yaşamış olduğu önemli bir beldedir. Filistin topraklarının peygamberler diyarı olması, bu toprakların vahye dayanan bütün dinlerde kutsal sayılmasını ve kendisine çok özel bir değer verilmesini sağlamıştır.²

Hitit, Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının ortasında yer alan ve bunlar arasında bir geçiş bölgesi oluşturan Filistin, geçmişi çok eskiye dayanan bir yerleşim alanıdır.³ Yapılan arkeolojik kazılarda, insanlık tarihinin en eski zamanlardan bu tarafa bütün zaman dilimlerini yaşadıkları görülmektedir.⁴ En az dört bin yıldan beri tarih sahnesi içerisinde yer alan Filistin, fetih ve istilalara çok maruz kalmıştır.⁵

3.2. Tarihi Arka Plan

Günümüzde uluslararası gündemin her daim üst sıralarında bulunan Filistin Sorunu aslında çok eski bir geçmişe sahiptir. Sorunun günümüze kadar gelen biçiminin, 19. yüzyıl sonlarından başlayarak 20 yüzyılda daha da yoğunlaşan Yahudi Göçü sonucunda, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulması

¹ <http://home.arcor.de/~filistin/tarihi.html>, 16.03.2008

² <http://vahdet.com.tr/filistin/dosya1/0094.html>, 18.03.2009

³ <http://geocities.com/begunay/z30.htm>, 18.12.2007

⁴ Ali ÖNER, Düünden Bugüne Filistin, Ekin Yayınları, Mart 2006, s.17

⁵ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.3

ile ilgili olduğu söylenebilir. Yahudilerin gözünde ve gönlünde, tarihin silsilesiyle ayrılmak zorunda oldukları Filistin'den başka yerde devlet kurmak mümkün değildi.

3.2.1. Filistin Neresidir?

3.2.1.1. Filistin Tarihçesi

Bu coğrafya, tarih öncesi devirlerden itibaren, çeşitli kavimlerin göçlerle ve istilalarla gelip buraya yerleşmesine maruz bırakılmıştır. Bu durumun en önemli sebebi, bölgenin Arap coğrafyası içinde sahip olduğu zengin ve stratejik konum ve bunun yanında üç büyük ilahi dinin gerek ortaya çıkışı, gerekse gelişmesinde oynadığı rol ve barındırdığı kutsal olan yerlerdir. Belki de bu sebeple bu bölge arz-ı mev'ud ya da arz-ı mukaddes biçiminde adlandırılmıştır.⁶

Filistin adı, Milattan Önceki zamanlarda burada yaşayan kavmin adına bağlanmaktadır. İbraniler bu halka Pelishtin ve bölgelerine de Pelesheth diyorlardı. Pelesheth, Filistinlilerin Ülkesi manasına geliyordu. Bu nedendir ki ülke Filistin adını almıştır. Filistinlilerin Milattan Önce 12.Yüzyılda Girit ve ya Güney Anadolu kıyılarından bugünkü Filistin kıyılarına göç ettiklerin söylenmektedir. Romalılar ise bu topraklara Palestina adını vermişler.⁷

Filistin kelimesinin kökeni, Yunanca Philistia sözcüğüdür ve Filistinliler yurdu manasına gelmektedir. Antik Filistinliler, Milattan Önce 12. Yüzyılda güney sahilinde, Tel-Aviv ve Yafa ve Gazze arasındaki küçük bir bölgeyi ele geçirmeyi başarmışlar ve ilk kez Antik Yunan yazarlar bu bölge için Philistia ismini kullanmışlardır. Roma İmparatorluğu'ndan sonra Filistin adının resmi

⁶ Selim OKUYAN, Aslan ve Androcles, Filistin'in Gölgesinde Abdülhamit ve Thedor Herzl, Selis Kitaplar, 1.Baskı Nisan 2008, s.141

⁷ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.3

olarak kullanımı, Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp, bölge İngiliz manda rejimi yönetimine bırakılıncaya kadar kalktı.⁸

Filistin'de yapılan arkeolojik kazılarda, Milattan Önce 50.000-12.000 yıllarına ait bazı insan kalıntılarında rastlamakla birlikte, ilk medeniyet eserleri Milattan Önce 10.000-5.000 yılları arasında görülmektedir. Bununla birlikte, Filistin'in bilinen tarihi dönemi Bronz Çağı'na rastlamaktadır ki, bu da Milattan Önce 3.000-2.000 yılları arasındaki döneme tekabül etmektedir.⁹

Filistin'in ilk yerleşen halkı, Arabistan Yarımadasından buralara göç eden Sami (Semitic) ırkıdır. Bir iddiaya göre buzul çağının sonunda Arabistan Yarımadasında ani bir iklim değişikliği olmuş, yağmurlar kesilmiş, nehirler kurumuş ve topraklar çöl haline gelmişti. Bu olaylar üzerine Arabistan Yarımadası halkı başka yerlere göç etmeye başlamışlardı. Filistin'e ilk gelen göç dalgası Milattan Önce 5.000-3.000 yılları arasında Kenanilerin (Canaanlı) olduğu anlaşılmaktaydı. Gerçekten de İncil'de Filistin'in adı, Kenaneli ve ya Kenan Diyarı olarak geçmektedir.¹⁰ Milattan Önce 20.Yüzyılda Filistin bölgesinin durumuna bakıldığında Kenanlıların bu bölgede yerleşik bir toplum oldukları anlaşılmaktadır. Yahudilerin Milattan Önce 12.Yüzyılda bu bölgeye göç ettiklerinde, buralarda Kenanlılar, Gibonlular ve Filistinliler yaşamaktaydı.¹¹ Bu da göstermektedir ki, bu yerleşim yerinin en eski sahipleri Yahudiler değildir.

Milattan Önce 8.Yüzyılda bölgeye Asurlulara hâkim olmuş, Milattan Önce 720 lerde Yahudi Krallığının Asurlular tarafından yıkılmasıyla önce Babil, daha sonra Pers, Grek ve Romen işgalleri olmuştur. Bu işgallerden sonra Yahudi toplumu bu bölgede bir hayli zayıflamıştır. Yahudilerin hemen hepsi Filistin'i terk ederek dünyanın her tarafına dağıldılar. Ancak çok küçük

⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Filistin>

⁹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.26

¹⁰ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.29

¹¹ OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.235

bir kısmı Filistin'de kaldı.¹² Milattan Sonra Hıristiyan hakimiyeti, 637 yılında bölgedeki halkın çoğunluğunun Müslüman olmasıyla İslam-Arap hakimiyeti, daha sonra Haçlı Seferleri ile Hıristiyan uyanışı, bunun üzerinden fazla geçmeden Selahaddin Eyyubi'nin Haçlılara karşı kazandığı zafer ve Milattan Sonra 1516 yılından sonra da Osmanlı-İslam Hakimiyeti görülmektedir.¹³

Haçlı Seferlerinden sonra iki yüzyıl kadar sürecek olan Memluk-Mısır hakimiyetinden sonra 1516'da Yavuz Sultan Selim'in kumandası altındaki fetihle (O zamanki Suriye-Lübnan'ın büyük kısmını da içine alacak biçimde) Filistin topraklarının bir kısmı, Kanuni Sultan Süleyman döneminde ise tamamı, Osmanlı hakimiyetine girecek ve bu Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalandığı I. Dünya Savaşı sonlarına kadar devam edecekti.¹⁴

Filistin manda rejimi altında 1922 de İngiltere'nin yönetimine verildiği zaman, Filistin Mandası, hem bugün İsrail'in elinde bulunan eski Filistin topraklarını, hem de Ürdün'ü içine almaktaydı. Bununla beraber İngiliz Hükümeti, Filistin ile Ürdün'ü birbirinden ayıran kesin sınırlar çizmişti ki, Filistin sınırları çok az bir farkla, bugün fiilen İsrail'in elinde bulunan toprakları içine almaktaydı.¹⁵ İngiltere, 1922-1939 yılları arasında Arap-Yahudi uyuşmazlıkları karşısında, Filistin sorununa çözüm ararken ve Yahudi göçü ile uğraşırken, Ürdün topraklarına Yahudi göçünün kabulü hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Yahudiler sadece Filistin'e gözlerini dikmişlerdir. Birleşmiş Milletler Genel Kuruluda 1947 Kasım'ında, Filistin'i Araplarla Yahudiler arasında paylaştırılan taksim planında da İngiltere'nin Filistin için çizmiş olduğu sınırlar kullanılmıştı.

¹² <http://www.forumcampus.com/index.php?showtopic=9403>, 09.09.08

¹³ Halis ÇEVİK, Kadim Toprakların Trajedisi Uluslararası Politikada Ortadoğu, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, s.235-236

¹⁴ M.Lütfullah KARAMAN, Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, İz Yayıncılık, İstanbul 1991, s.14

¹⁵ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.4

3.2.1.2. Filistin Hakkında Genel Bilgiler

Filistin bölgesi coğrafi bakımdan Suriye ile bütünlük arz ettiğinden bölgenin birlikte incelenmesi gerekir. Bölge, kuzeyde Anadolu, doğuda Mezopotamya, güneyde Arap Yarımadası, güney-batıda Süveyş Kanalı, batıda ise Akdeniz ile çevrilidir. Filistin'in ülke koşulları ise, Lübnan, Suriye Ürdün ve Mısır'dır.

Filistin bölgesi, aşağı Lotanu ve Heru bölgesi olarak ikiye ayrılmıştır. Bölgede günümüzde kıyı ovaları olan bölgelerin eski dönemlerde denizle kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Kıyı ovaları kuzeyden güneye doğru genişler. Kormel dağı eteklerinde Hayfa koyu hariç, bu kıyıları son derece düz olmakla beraber çoğu yerinde kumla örtülüdür.

Doğuda Şeria Vadisi bulunur. Bu bölgenin en çok önemli akarsuyudur. Lut Gölü'nün güney kenarından geçen paralelin daha da güneyinde Necef bölgesi bulunur. Bölge tipik bir Akdeniz iklim koşullarına sahiptir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve oldukça yağışlı geçmektedir. Yağış miktarı içe doğru hızlanır ve Necef bölgesi bir çöldür.¹⁶

Nüfusu 2000 yılı tahminlerine göre yaklaşık 8.500.000 kişidir. Bu nüfusun 6 milyonu "yeşil hat" içerisindeki bölgede, 1 milyonu Gazze'de, 1 milyon 500 bini Batı Yakası bölgesinde yaşam sürmektedir. Yeşil Hattin¹⁷ içindeki nüfusun yaklaşık 1 milyonu Filistin halkı, kalanı Yahudi halkıdır. Yeşil Hat içinde yaşayan Filistinlilere "İsrail Vatandaşı" sıfatı ve "İsrail" kimliği verilmektedir. Gazze'deki Yahudi yerleşim birimlerinde 5-6 bin kadar Yahudi yaşam sürmektedir. Geriye kalan nüfusun tamamı Müslüman'dır.

¹⁶ <http://site.mynet.com/bucatarih/seminer/karma/filistin.html>, 25.01.2008

¹⁷ Yeşil Hat : BM kararlarında "İsrail" olarak gösterilen bölge. Toplam 20 bin km²'den ibaret olan bu bölge Batı Kudüs'ü de içine alır. Ancak İsrail, Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Doğu Kudüs'ü de bu bölgeye ilhak etmiştir. İsrail, bu bölgenin etrafına çizdiği sınırı "yeşil hat" olarak adlandırır.

Yüzölçümü, 28.220 kilometrekare (200.000 kilometrekarelik kısmı “yeşil hat” içinde) kalan kısmı bu hattın dışındadır. Yeşil hat içinde kalan bölge Birleşmiş Milletler kararlarda “İsrail” olarak yer almaktadır.

Önemli şehirleri; Kudüs (Nüfusu 550.000) Yafa, Hayfa, Gazze, Nablus, Eriha ve Akka şehirleridir.

3.3. Siyonist Hareketin Doğuşu

Yahudiler Hıristiyan Avrupa’da yüzyıllar boyunca dışlanarak yaşadılar. Modern çağa kadar hemen hiçbir Avrupa ülkesine Hıristiyanlarla eşit haklara ve doğrudan siyasi güce sahip olamadılar. Hıristiyan Avrupa, “Hz. İsa’nın Katilleri” dediği Yahudilere mesafeli davranmayı seçmişti.¹⁸

Ancak modernizmle birlikte Avrupa’nın katı Hıristiyan kimliği de hızlı bir şekilde erozyona uğradı. Kilisenin öğretileri etkisini yitirip yerine seküler düşünce ve ideolojiler hakim olduğunda, Yahudilerin üzerindeki hukuki kısıtlamaların nedeni de ortadan kalktı.¹⁹

Ve Fransız Devrimi’nin ardından Avrupa’da bir çeşit Yahudi özgürleşmesinin yaşandığı söylenebilir. Hatta Yahudiler bu dönemde devlette var olmaya, üst kademelerde görev almaya başlamışlardır. Buda Yahudilerin ileride nasıl bir siyasi güce sahip olacaklarının sinyallerini o zamanlardan vermektedir.

Modernizmin Yahudiler açısından farklı bir sonucu da ulus devletler kavramının ortaya çıkması. Modernizm öncesi Avrupa’da millet kavramı ve millete dayalı ulus devlet modeli yoktu. Dini kimliğin yok edilmesiyle doğan boşluk milliyetçilik akımıyla doldurulmaya çalışılmış ve bunun neticesinde

¹⁸ İlyas KARA, HAMAS Bir Direnişin Perde Arkası, RA yayıncılık, 2006, İSTANBUL, s.13

¹⁹ KARA, HAMAS ... , s.14

kendisini tek milletin hakimi sayan ulus devletler ortaya çıktı.²⁰ Homojen bir millet kurma amacı güden bu devletler Yahudiler için ciddi bir soruyu gündeme getirdi: Yahudiler de Fransızlar, İngilizler gibi müstakil birer ulus muydular?

Kimi Yahudiler millet değil sadece dini bir grup olduklarını iddia ettiler. Fakat kendilerinin bir ulus olarak tanımlayan milliyetçi Yahudiler bu asimilasyona onay vermediler. Bu konuda onlar gibi düşünen ikinci bir grup daha vardı: Antisemitler. Antisemitler Yahudileri içinde yaşadıkları ülkelerin etnik ve ırksal homojenliğini bozan zararlı bir unsur olarak görüyorlardı. Yahudilik bir ulus olarak kabul edildiğinde ister istemez bir soru ile karşılaşılıyordu; Avrupa'daki tüm uluslar az çok homojen bir devlet olduğuna göre, Yahudiler için de bir devlet oluşturulmalıydı. Ama bu devlet nerede olacaktı.?

Ve bu soruya Theodor Herzl adlı Avusturyalı bir Yahudi gazeteci tarafından 19. yüzyıl sonlarında başlatılan "Siyonist Hareket" cevap buldu. Evet Yahudi ulusunun asimilasyonda ve antisemitizmden kurtularak devam edebilmesi için Yahudilere ait bir ülke ve devlete ihtiyaçları vardı. Peki bu devlet nerede kurulacaktı? Yahudiler İngiltere tarafından önerilen Uganda gibi opsiyonlara fazla rağbet etmeyip Filistin üzerinde karar kıldılar. 1900 yıl önce Roma tarafından bu kutsal topraklardan sürülerek diasporaya dağılmışlardı. Şimdi 1900 yıl sonra buraya dönmeye karar veriyorlardı. Böylelikle hareketin ismi Filistin'i dahası kutsal şehri çağrıştırıyordu: "Siyonizm" kelimesi, Kudüs'ün yanı başındaki "Siyon Dağı"ndan geliyordu.²¹

"Siyonizm" teriminin kökünü oluşturan "Siyon" sözcüğü Musevi tarihinin ilk çağlarından beri Kudüs ile eşanlamlı kullanılmıştır. Bu kelimeye Filistin'deki birinci Musevi tapınağının Babiller tarafından yıkılmasından sonra

²⁰ KARA, HAMAS ... , s.14

²¹ KARA, HAMAS ... , s.15

bir anlam verilmiş ve “Siyon” yurtlarından kovulmuş Yahudi halkının Filistin’e dönme arzusunu ve özlemini benliğinde toplayan bir duygu olmuştur.²²

Siyonizm Musevilerin Siyon dedikleri Kudüs ve dolaylarına dönme ve o kutsal topraklarda Süleyman tapınağını yeniden inşa etme rüyası olarak, Eski Ahit’in ana prensibini oluşturur.²³

Herzl’ göre Yahudi sorunu Anti-semitizmin bir sonucu olarak gelişmişti. Yahudilerin içinde yaşadığı bütün milletler ya gizliden gizliye ya da açıktan açığa Anti-semittir düşüncesine sahipti. Aslında yüzyıllar süren baskılar altında Yahudiler milli gururlarını yitirmişlerdi.²⁴ Yani halkın gözünde Yahudileri onurlu yurttaşlar haline getirmek amacıyla Herzl, önce Papa’ya başvurarak Musevilerin toplu halde vaftiz olmalarının Yahudi sorununu çözeceğini düşündü. Ancak, bunun mümkün olmadığını, Yahudilerin kendilerine ait olan bir ülkeye göç etmeden bu sorunun çözümlenemeyeceğini biliyordu. 1895’de yayımladığı “Yahudi Devleti” adlı kitabında:

*Biz bir devlet hem de örnek bir devlet kuracak kadar güçlüyüz. Bu amaç için gerekli beşeri ve maddi malzemeye sahibiz.....
Bir ülkenin tüm haklı ihtiyaçlarını tatmin edecek büyüklükte dünya üzerinde bir yerde bize egemenlik verin, gerisini kendimiz tamamlarız.²⁵*

derken Yahudilerin bir ulus meydana getirecek ve bir devlet kurabilecek özelliğe sahip olduklarına olan inancını da yinelemiş oluyordu.

Anlaşılacağı ve bilindiği üzere Yahudi Sorunu uluslararası bir sorun, çözümü ise; meselenin uluslararası arenaya çıkarılıp, devletlerin dikkatini çekmek ve bu doğrultuda destek sağlamaktı. Bunun için Herzl bu sorunu

²² Mim Kemal ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu, İSTANBUL, Ufuk Kitapları, 2002, s.22

²³ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.23

²⁴ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.23

²⁵ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.34

ortaya koyacak ve gerekli desteği sağlayabilecek bir örgütün ihtiyacını hissediyordu.²⁶

Kitabında çizdiği plana göre, iki kuruma ihtiyaç duyulacağını öngörüyordu. Birincisi: “Yahudi Cemiyeti”; amacı Avrupa Devletleriyle görüşüp Siyonistlere Filistin’de devlet kurma hakkının tanınması için diplomatik mücadele vermektir. İkincisi: Yahudilerin Filistin’e göçlerini ve orada yerleşmelerini sağlamak için kurulacak ticari bir şirkettir. Herzl şirketin Filistin’de ticareti ve sanayileşmeyi de teşvik edeceğini düşünüyordu. Filistin’de bir Yahudi devleti tesis edebilmek için Ortadoğu ve dünya politikasında yeni düzenlemeler gerekeceğine inanan Herzl, uluslararası ilişkilerde en önemli şeyin güç ve güç odaklı birimler olduğunu düşünüyordu. Anılarında “Uluslararasıdaki ilişkiler bir kuvvet sorunudur” diye not düşen Herzl, “Bugün ve gelecekte, belki de kıyamete kadar güçlü, daima haklı karşısında galebe çalacaktır” diyordu.²⁷

Güç gerçeğini kendince çok iyi kavrayan Herzl, ilk olarak Siyonizm’i devletlerarası politikada hatırı sayılır bir aktör olarak oluşturmanın gereğine inanıyordu. Bu nedenle ilk olarak zengin Yahudilere başvurdu, fakat girişimleri boşa çıkan Herzl, umduğu ilgiyi zenginlerde bulamayınca halkta aramaya girişti. Aradığını halkta bulan Herzl halkın coşkusu karşısında daha da heyecanlandı. Hemen dünya Musevilerinden Siyonizm’e yatkın olanları bir çatı altında toplayacak bir kongrenin hazırlıklarına başladı.

27 Ağustos 1897’de İsviçre’nin Basel kentinde Birinci Siyonist Kongresi toplandı. Kongrenin yapıldığı Stadt Gazinosunun girişine altı köşeli yıldızlı Siyonist bayrağı çekilmiş; delegeler fraklarıyla salonu doldurmuşlardı. Herzl, Siyonist hareketi yasama yetkisini üzerine alacak bir temsilciler meclisi gibi düşünüyordu. Ona göre, bu meclisin yapısı ve eylemleri herhangi bir milli

²⁶ ÖKE, Siyonizmden Uygarıklar ... , s.34

²⁷ ÖKE, Siyonizmden Uygarıklar ... , s.36

meclis gibi olmalıydı. “Shekel” adı verilen, vergi niteliği taşıyan meblağı mahalli Siyonist cemiyetlerine yatıran her Musevi, mecliste temsilcilerini seçme hakkına sahip olacaktı.²⁸

Bu koşullara uygun olarak toplanan ilk kongre, egemen bir parlamento gibi davranarak Siyonist hareketin amaçlarını, bu amaçların gerçekleşmesi için gerekli araçları ve bu araçları kullanacak yürütme heyetini tespit etti. Kongre bittikten sonra Herzl, günlüğüne şunları yazar;

*Basel’de Yahudi Devleti’ni kurdum. Eğer bugün bunu açıklarsam, herkes beni alaya alır. Oysa, belki 5 fakat şüphesiz 50 yıl içinde herkes bu gerçeği görecekler. Yahudi Devleti’nin varlığı manevi temellere oturtulmuştur, bu devlet Yahudi halkının bu konudaki istek ve azmi ile kurulmuştur.*²⁹

3.4. Filistin’de İngiliz Yönetimi Ve Soruna Etkileri

Filistin’de İngiliz yönetimi, fiilen 1917 sonlarında, General Allenby kumandasındaki kuvvetlerin Güney Filistin’e girmelerinden itibaren başlamıştır denilebilir. 1920’lerden sonra ise 2. Dünya Savaşı’nın ardından son bulacak manda yönetimi başlayacaktır. Özellikle manda dönemi, İngilizlerin Filistin’de Yahudi yerleşimini ve devletleşmeye gidişlerini kolaylaştırmak, Siyonist hareketin Filistin’e kesin ve hâkim bir şekilde yerleşmek, Arapların ise onların Filistin’de çoğalmalarına karşı durmak için uğraştıkları bir dönemdir. Otuz yılı aşkın yönetimi altında İngiltere, önce işgal kuvveti daha sonra da manda yöneticisi olarak bulunduğu Filistin’de çelişkilerle dolu bir siyaset izlemiştir. Yine de bu döneme damgasını vuran İngiliz siyaseti temelde Yahudilerden taraf olacaktır.³⁰

²⁸ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.36

²⁹ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.36

³⁰ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.23

3.4.1. İngiliz Manda Rejimi

Filistin’de manda idaresini yerleştiren İngiltere’nin işi hiç kolay değildi. Filistin’i Osmanlı İmparatorluğu’ndan kopartmış, ancak geleneksel “böl ve yönet” siyasetine rağmen bölgede huzuru sağlayamamıştı.³¹

İngiltere’nin Filistin üzerinde manda yönetimine sahip olması, hem Mekke emiri ile olan antlaşmalarına hem de Emir Faysal ile Weizmann arasındaki 3 Ocak 1919 antlaşmasına ters düşmekteydi. Bu durumun hem Araplarda hem de Yahudilerde ve bilhassa Araplarda tepkilere neden olması tabii idi.³² İngiltere’nin iç içe geçmiş Ortadoğu’yu yutma planları, Pandora’nın kutusundan çıkar gibi çıkıyor, bir yerden Filistin’e Yahudiler yerleşirken, diğer bir yandan da Arap Milliyetçilik akımı kışkırtılıyordu.³³

Filistin’in tarihe “iki kere vaat edilen toprak” diye geçmesine neden olan İngiliz-Arap ilişkileri asker gücünün en yüksek olanakları kullanarak ele geçirmenin yanında, yerel nüfuzlu yöneticilerin gönlünü kazanmaya ve onlarla iyi geçinmeye de son derece önem veren İngiliz siyasetinin güzel bir örneğidir. Bu çok yönlü siyaseti uygulayan İngilizler, istihbarat ağıyla da dağılacak Osmanlı İmparatorluğu topraklarından, temel çıkarlarına ulaşmak için Arap milliyetçiliği faaliyetlerine destek vermiştir. Bu desteğin ve uyguladıkları siyasetin temel amacı, Filistin toprakları üzerinde hâkimiyet kurmaktır. Dolayısıyla bu dönemin önemli kilometre taşlarının başlangıcı sayılabilecek olay, Müslüman-Arap dünyasının savaşta Osmanlı İmparatorluğu yanında savaşmalarını engellemektir. Burada bağımsızlık düşüncesine yatkın Mekke Emiri Şerif Hüseyin tarih sahnesinde ön plana çıkmaktadır.

³¹ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.415

³² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.36

³³ Ersal YAVI, Kürsel güçlerin petrole erişiminde İsrail-Filistin-Kürt açmazından hedefteki adam Saddam, Yazıcı yayınevi 1.basım Nisan 2002, s.69

Tarihe “Şerif Hüseyin-Mc Mahon Yazışması” olarak geçen 1915-1916 yılları arasındaki yazışmalarda, Mısır’daki İngiliz Yüksek Komiseri Hükümeti adına, Arapların müttefikler safında savaşa katılmaları halinde, İngiltere’nin Arap vilayetlerinde Şerif Hüseyin’in halifeliğini ve Arap bağımsızlığını tanıyacağını ve destekleyeceğini vaat etmiştir. Bu, tarih sahnesinde, Osmanlı İmparatorluğu’nun yenilgisinde bir parça rolü bulunacak, Şerif Hüseyin isyanının çıkışı demektir.³⁴

Aslında İngilizlerin 20.Yüzyılın başlarına değin Ortadoğu’ya bir Yahudi, halkının yerleşimi konusunda gerçekçi ve resmi tavrı olmadığı açıktır. Ancak 1902’de elinde bulunan Sina’nın el-Ariş bölgesinde bir Yahudi yerleşimini kabul etmesi ve 1903’te Doğu Afrika’da hakimiyeti altında bulunan bir toprak parçasını Siyonistlere vermeyi teklif etmesi, İngilizlerin Filistin’e ilgisinin arttığının bir göstergesidir.

Bu ilgi, savaşın başlaması ve gelişmesi, savaş kabinesinde Musevi bir bakan olan Herbert Samuel ile sürmüştür. Filistin’in İngiliz himayesinde olması düşüncesinde olan Samuel, kısa sürede kendisine yandaş olarak Siyonist hareketin öncülerinden Chaim Weizmann’ı bulacaktır. Weizmann, kısa sürede Lloyd George ve Lord Balfour gibi hükümet üyeleriyle yakınlık kurarak, İngiliz-Musevi işbirliğinin temellerini atmaya başlamışlardır. Bu çabaların içine Siyonizmin bir başka önemli ismi, Nahum Sokolow’un da eklenmesi, Yahudi emelleri lehine kamuoyunda büyük ölçüde etki yapacak güce ulaşmıştı.

Filistin’de uluslararası bir idareyi öngören, 16 Mayıs 1916 tarihli, gizli İngiliz-Fransız Sykes-Picot anlaşmasından sonra, karşılıklı çıkarların uyuştuğu İngiliz-Musevi işbirliği özellikle aynı yılın sonlarından Yahudilere yakınlığı ile bilinen Lloyd George’un başbakan ve Balfour’un Dışişleri Bakanı

³⁴ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.24

oluşuyla birlikte daha bir olgunlaşacak ve gelişmeler, Balfour Bildirisine kadar uzanacaktır.³⁵

Balfour Bildirisi adını alan belge, Siyonist çalışmalarında bir dönüm noktası teşkil etmiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour, 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyon Başkanı zengin bir bankacı olan Lord Rothshild'e yazdığı mektupta, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasını kabul ettiğini resmen bildirmiştir. Bu bildiri, sırasıyla Fransa, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından da kabul edilmiş ve destek görmüştür. 19.Yüzyılın sonlarından itibaren Filistin'e başlamış olan Musevi göçü, Balfour Bildirisi'nden sonra iyice hızlanmıştır.³⁶

Savaşın bitiminde İngiltere ile Fransa'nın Ortadoğu'yu paylaşma planları kendi aralarında bazı anlaşmazlıklara yol açıyorsa da, gerçekleşti. Bunu yaparken Wilson prensiplerine aykırı düşmemek için manda rejimini uyguladılar. Paris Barış Konferansında Emir Faysal, Halep'ten Mekke'ye kadar uzanan Arap İmparatorluğu içinde Balfour Bildirisine uygun olarak Yahudilere mahalli muhtariyet verilebileceğini bildirdiyse de bu hiç dikkate alınmadı. Zaten bu Arap İmparatorluğu da kurulamadı. San Remo Konferansında, Filistin Irak'la İngiltere'nin manda yönetimine verildi.³⁷

Savaşın galiplerinin 1919 yılı kış ayında bir araya geldiği Paris Barış Konferansından sonraki gelişmeler ilginçtir. 1. Dünya Savaşı sonunda İngiltere, Milletler Cemiyeti'nden, Filistin'i bağımsızlığa hazırlamak üzere, İngiliz mandasına verilmesini talep etti. 25 Nisan 1920'de Milletler Cemiyeti, Filistin'in manda idaresini İngiltere'ye verdi.³⁸ Filistin mandası İngiltere'ye verildiği sırada 1918'lerde nüfusun %93'ünü (708.000) Araplar, %7'sini

³⁵ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.26

³⁶ <http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA DOĞU/02.php>, 26/02/2008

³⁷ <http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA DOĞU/02.php>, 26/02/2008

³⁸ A.Öner PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, Kastaş Yayınevi, 1.baskı Temmuz 2004, s.220

(57.000) yabancılar oluşturuyordu. İngiltere Filistin mandasını aldığı andan itibaren Filistin'e Yahudi göçüne göz yummaya başlamıştı. Bu durumda Arapların sert tepkilerine neden oluyordu.³⁹

"1920 yılında Filistin'de ikamet eden bir Fransız ile kolonilerden birinde yerleşmiş bulunan bir Yahudi arasında geçen bir konuşmada Yahudi şöyle diyordu : "Filistin'de bizim iki düşmanımız var, sıtma ve Araplar. Sıtmanın ilacı kinin; Araplara gelince onların ilacı da bu" ve böyle söylerken de elinde taşıdığı tüfeği göstermekteydi. İşte bu tarihlerden itibaren, Yahudiler silah biriktirip savaşım için hazırlanmışlardır."⁴⁰

1920 sonları ve 1921 başlarında Filistin de Arap ayaklanmaları çıkmaya başladı. Gerçekte Araplar ne Balfour Bildirisini ne de manda rejimini kabul etmişlerdi. Filistin'de Yahudi bir devlet kurulması ile ilgili Arapların şüphelerini yok etmek için Churcehill, Kahire toplantısından sonra Kudüs'e gitmiştir. Bundan sonra ise kısmi bir sükunet sağlanmış durumdaydı.

İngiltere, Arapların bu tedirginlik ve tepkilerini gidermek adına, 3 Haziran 1922'de manda rejimi uygulayan bir devlet olarak, politikasını açıklamak üzere Dünya Siyonist Teşkilatına bir açıklama gönderdi.

Bu açıklamada, Yahudilere bir "Yahudi Filistin" yaratma yetkisinin verilmediği, Yahudiler için sadece bir yurt tesisinin söz konusu olduğu, Filistin'de Araplarla Yahudilerin beraber yaşayacağı vurgulandıktan sonra, Filistin'de yaşayan herkesin Filistin vatandaşı olduğu, Yahudilerin de Filistin'de sadece bir toplum teşkil ettiği, Yahudilerin Filistin'e göçlerinin bu ülkenin ekonomik kapasitesiyle doğru orantılı olacağı söylenmiş ve Filistin'in İngiltere'nin kontrolü altına girmesinden sonra 25.000 Yahudi'nin Filistin'e göç ettiği açıklanmıştır.

İngiltere, Milletler Cemiyeti sözleşmesine (1919) istinaden bağlı kalarak 1921 yılının Eylül ayında Filistin'de Yahudi Arap devletini öngören bir

³⁹ <http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA DOĞU/02.php>, 26/02/2008

⁴⁰ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.33

sözleşme yayınlamış fakat bu önerinin Araplar tarafından tepkiyle karşılanması üzerine⁴¹ Milletler Cemiyeti Konseyi 24 Temmuz 1922'de aldığı 28 maddelik bir kararla, Filistin'deki İngiliz manda yönetiminin esas maddelerini belirlemiştir. Bu kararda 2 Kasım 1917 tarihli Balfour Bildirisi destekleniyor ve İngiltere Hükümetinin 3 Haziran 1922'de yaptığı açıklamadaki siyasi esasları hemen hemen benimseniyordu.⁴²

Amerikan senatosu Milletler Cemiyetine üye olmadığı için tüm anlaşmaların dışında kalmak zorundaydı. Oysa ki siyonizmin en büyük destekçisi ve kuvveti Amerika idi. Bu sebeptendir ki, 21 Eylül 1922'de Amerikan Kongresi, Filistin'de bir Yahudi vatani kurulmasını kabul etti.

Bu karardan sonra Amerika, 3 Aralık 1924'te İngiltere ile imzaladığı bir anlaşma ile İngiltere'nin Filistin toprakları üstündeki manda rejimini tanımış ve Amerikan vatandaşları için Filistin'de bazı haklar kabul ettirmiştir. Bu anlaşmanın en önemli maddesi, hatta Amerika için çok çok önemli olan tarafı 7. maddedir. Çünkü bu madde, İngiltere'nin manda rejimindeki uyguladığı tüm kararları Amerika'nın onayına sunmasıydı. Bu da demek oluyor ki, Amerika bundan sonra Filistin'de yaşanacak her türlü gelişmede söz sahibi oluyordu.

1923-1929 yılları arasında Filistin'de siyonizmin aleyhinde yapılan gösterilerde epey bir azalma söz konusu idi. Çünkü, Filistinliler için Siyonizm artık bir tehlike değildi. Nedeni, Yahudi göçünün azalmasıydı. Hatta hava koşullarının ve ekonomik imkanların sınırlı olmasından dolayı, Yahudiler Filistin'den başka ülkelere göç ediyordu. Hatta ve hatta 1927 yılında gidenler gelenlerden daha fazlaydı. 1929 yılında yaşanan çatışma, Yahudi-Arap anlaşmazlığının iyice artmaya başlamasının göstergesiydi.

⁴¹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.168

⁴² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.36

İngiliz manda yönetimi Filistin'deki Yahudi-Arap çatışmalarını askeri müdahaleyle durduracağını düşünmekteydi fakat sonraki gelişmeler böyle olmayacağını gösterecekti.⁴³

1929 ayaklanmalarından sonra İngiltere, Walter Shaw başkanlığında bir hukukçular ve Sir John Hope Simpson başkanlığında bir iktisatçılar komitesini, incelemelerde bulunmak ve rapor hazırlamak üzere Filistin'e gönderdi. Her iki komite de 3 ay sonunda yaptıkları incelemeler neticesinde sundukları raporda Yahudi göçünün durdurulmasını ve Yahudilere toprak satılmamasını tavsiye ediyordu.⁴⁴

1935'den itibaren artan Yahudi göçü, Filistin'de nüfus dengesini iyice bozmuş, böyle giderse 25 senede Yahudi ve Arap nüfusunun eşit hale geleceği anlaşılmıştı. Araplar 1938'den itibaren İngilizlere karşı silahlı mücadeleye başladı. İngilizler bu Arap direnişini kırdılar.

1939 yılının Mayıs ayında, Almanya ile savaşıma ihtimali olan İngiltere, Araplarla arasının bozulmasını istemiyordu. İngiliz Hükümeti Beyaz Kağıt (White Paper) adlı bir siyasi açıklama yaptı. Raporda 10 yıl içinde Filistin'de iki toplumlu bağımsız bir Filistin Devleti kurulacak ve 5 yıl içinde Siyonist göçmen sayısınının 75.000'den fazla olamayacağı açıklanıyordu.

Beyaz Kâğıt, Filistin Arapları ve Yahudiler tarafından reddedilmedi. Hatta Araplar arasında olumlu bile karşılandı. Yahudiler, 2. Dünya Savaşı sırasında da Filistin'de Yahudi Devleti kurmaya çalıştılar ve İngiltere bu konuda yardımlarını sürdürdü. İngiltere Yahudi göçünün kontrolünü Yahudi Ajansına bırakınca, göç iyice hızlandı. Savaş sonlarına doğru Araplar bir yandan, Yahudiler bir yandan devlet kurmaya çalıştılar. Sonuçta da 1947'de İngiltere, Amerika'nın yardımıyla sorunu Birleşmiş Milletlere taşıdı. Birleşmiş

⁴³ Celil BOZKURT, Türk kamuoyunda Filistin problemi, ilk Arap Yahudi çatışmaları (1920-1939) IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.baskı Nisan 2008 İstanbul, s.20-21

⁴⁴ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.171

Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1947 tarihli kararına göre, İngiltere Aralık ayından itibaren Filistin'deki kuvvetlerini geri çekmeye başladı.⁴⁵ Birleşmiş Milletler, Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında bölünmesine, Kudüs'ünde tarafsız olmasına karar verdi. Bu karar Arap ülkelerinde tepkiyle karşılandı ve Araplarla Yahudiler çatışmaya başladı.

İngiltere 14 Mayıs 1948'de Filistin üzerindeki manda rejimini kaldırdığını ilan etti ve aynı gün İsrail Devleti'nin kurulduğu açıklandı.

"1975 yılında bir Filistinli yazar; "Emperyalistler, çok iyi biliyorlardı ki eğer Arapların birleşmesini önlemek için bir şey yapmazlarsa, Atlantik'ten Hint Okyanusu'na, Anadolu sınırlarından Ekvator'a kadar uzanan bir güçlü devlet içinde birleşik bir Arap ulusu yükselebilirdi. Böyle bir olasılık, fiyatı ne olursa olsun, hiç şüphesiz engellenmeliydi. İsrail böyle yaratıldı."⁴⁶

3.5. İsrail'in Kuruluşu

Yahudilere, Filistin'de bir yurt yaratılması hedefi doğrultusunda İsrail Devleti'nin kuruluşuna ilişkin ilk adımlar Yahudi toplumunun Milattan Sonra 132-135 yıllarına kadar gider. Bu dönemde Evrensel Yahudi Birliği tarafından yeniden bir Yahudi köylü sınıfı kurulması doğrultusunda Filistin'de tarım kolonileri kurulmuş ve bu hareket 19. Yüzyılda Orta ve Doğu Avrupa'da Yahudi hareketinin doğmasına sebep olmuştur.⁴⁷

1. Dünya Savaşının 1915-1916 yılları, Yahudi Teşkilatının en hareketli zamanıdır.⁴⁸ 1917 Balfour Bildirisi ile İngiliz Dışişleri Bakanı'nın Filistin'de Yahudilere bir "ulusal yurt" kurulması çabasının İngiliz Hükümeti tarafından destekleneceğini açıklamasıyla başlayan ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsız bir İsrail Devleti'nin kurulmasıyla sona eren gelişmeleri anlatılmaktadır. Siyonistler, Balfour Bildirisi'nden sonra diğer İtilaf

⁴⁵ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.110

⁴⁶ <http://www.geocities.com/begunay/z30.html>, 18.12.2007

⁴⁷ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.167

⁴⁸ Said ŞAMİL, Yahudi Davası ve Filistin, Kitabevi Yayın, İstanbul 1991, s.30

Devletlerinin de bu bildiriye katılmalarını ve kendi yanlarında yer almaları için çalışmalarda bulunmuşlardır. İlk önce Fransa, ardından da İtalya bu bildiriye destek verdiklerini açıkladılar. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Filistin'in Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılarak İngiltere'nin manda rejimine bırakılması ve birçok Yahudi yerleşim alanlarının oluşturulması, bağımsız İsrail Devleti'nin temellerinin atılmasının en önemli adımıdır.

Filistin'e Yahudi göçleri, Dünya Siyonist Teşkilatı'nın⁴⁹ kurulmasıyla daha da hızlanacak ve siyonizmin teşkilatlı bir hareket haline gelmesi, İsrail'in kuruluşuna giden yolu açacaktır.⁵⁰

1920 yılında 16.500 kişilik bir Yahudi topluluğunun Filistin'e göç etmesi ve Filistin'e yerleşmesi kararı alındı. 1934'te Filistin'deki Yahudi topluluğunun sayısı 900.000'i buluyordu. Eğitilmemiş, cahil ve sermaye gücü olmayan Arapların, göç eden Yahudilerle başa çıkması ve rekabet etmesi olanak dışıydı ve Araplar kendi yurtlarında 2. sınıf vatandaş konumuna düşmüştü.

1936'da bir araya gelen Arap önderleri, Yahudilere karşı mücadelede liderlik edecek Arap Yüksek Komitesi'ni kurdular ve ulusal bir ayaklanma başlattılar. Arap ayaklanmasının daha şiddetlenmesinin sebebi, Filistin'in bölünmesini öneren "Peel Raporu" dur.

2. Dünya savaşı'ndan sonra, Filistin üzerinde İngiliz manda rejiminin sona ermesinden sonra sorun Birleşmiş Milletler'e götürüldü. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1947'de Filistin'in, Yahudiler ve Araplar arasında ikiye bölünerek, Kudüs'ün uluslararası statüde dokunulmaz olmasını onayladı.

⁴⁹ Dünya Siyonist Teşkilatı : 1897 yılında Basel Kongresi'nde kuruldu. Başkanlığına Theodor Herzl getirildi. Amacı, Filistin'de bir yurt edinilmesine çalışmak, her yerdeki Yahudileri organize etmek, Yahudi milli şuurunu kuvvetlendirmek ve gerekli devletlerin desteğini almaktı.

⁵⁰ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.16

İngiltere'nin Filistin'den ayrıldığı sırada, Filistin'in durumu karmakarışıktı ve Yahudilerin tedhiş kuvvetleri vaziyete hakim idi.⁵¹

14 Mayıs 1948'de bağımsız İsrail Devleti'nin kurulduğu resmen açıklanmış olmakla beraber, bu bölgede yeni uyuşmazlıkların, çatışmaların ve insani haksızlıkların resmen başlamış olması demektir.

3.5.1. İsrail'in Kuruluş Amacı

Siyonizm fikri, Yahudi ve Hıristiyan düşüncesinin bir parçası olarak yüzyıllar boyunca süregelmiştir.⁵² Politik bir hareket olarak siyonizmin başlangıcı 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 1882 yılında Filistin'e göç eden Yahudiler, Rishon-le-Zion (Siyon Sevgisi)⁵³ adında bir koloni oluştururken, bu koloni sevenler, Choveve Zion (Siyon'u Sevenler)⁵⁴ şeklinde bir dernekle örgütlenerek, Filistin'e tamamen yerleşme ve İbranice'yi tekrar ortaya çıkarmayı amaçladılar. Böylelikle Siyonizmin ilk tohumları atılmış oldu. Bu Siyonu Sevenler Derneği, Yahudi Ziraatçı ve Esnafı Destekleme Derneği adı altında resmen tanınarak, başkanlığına Ulusal Yahudi Vatanı kurma fikrini ilk geliştiren kişi olan Leon Pinsker getirildi. Politik siyonizmin doğuşu, Osmanlı İmparatorluğu'nun bazı müdahaleleriyle biraz geciktirilmiş olmakla beraber, Macar Yahudi Theodor Herzl'in tekrar bu düşüncüyü canlandırmasına kadar sürecekti.

3.5.2. Theodor Herzl ve İlk Siyonist Hareketler

Yahudi bir yazar olan Herzl, hukuk alanında eğitim görmüş ve Yahudi sorununa çözüm bulmanın bir Yahudi Devleti kurmaktan geçtiğine inanmış ve yandaşlarını buna inanmaya sevk etmiştir.

⁵¹ Ömer Rıza DOĞRUL, İsrail;tedhiş, istila ve harp kaynağı, Yeni Zamanlar Yayınları, 1.baskı İstanbul Şubat 2004, s.19

⁵² Alan R.TAYLOR, İsrail'in Doğuşu, Pınar Yayınları, s.6

⁵³ TAYLOR, İsrail'in Doğuşu , s.6

⁵⁴ TAYLOR, İsrail'in Doğuşu , s.6

Herzl, kendi inandığı görüşlerini paylaşmak ve düşüncelerine destek bulmak amacıyla, Ağustos 1897'de Basel'de 1. Siyonist Kongre'yi toplamayı başardı. Herzl, açılış konuşmasında; "Biz Yahudi ulusunu barındıracak olan evin temelini atmak için buradayız" diyordu.⁵⁵ Bu açıklama Siyonist politikanın esas temeli olarak tarih içinde yerini alıyordu.

Basel Kongresi'nde alınan hedeflere ulaşmak için;

- 1) Yahudi ziraat ve sanayi işçileri vasıtasıyla, Filistin'de Yahudilerin iskân edilmesinin sürekli bir şekilde getirilmesi,
- 2) Bütün Yahudilik âlemini yerel ve uluslararası kurumlar vasıtasıyla her memleketin kanunlarına uygun bir şekilde teşkilatlandırarak birbirine bağlamak,
- 3) Yahudilik bilincini ve milli duygusunu güçlendirmek,
- 4) Gerekli yerlerde siyonizmin amaçlarına ulaşabilmek için hükümetlerin onayını almak.⁵⁶

Basel Kongresinin özeti, Yahudiler için Filistin'de kamu hukukuyla teminat altına alınmış bir yurt yaratmaktı. Bunun için ilk olarak, Filistin'de Yahudi kolonisi tesis edilecek, dünya Yahudilerini birleştirme amacına yönelik bir örgüt kurulacak, Yahudi ulusal fikri kuvvetlendirilecekti.

19 Mayıs 1901'de Theodor Herzl, II. Abdülhamid'le yaptığı görüşmede, Avrupa borsasını ellerinde tutan Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğunun tüm borçlarını ödemesi karşılığında Filistin'de bir yurt verilmesini teklif etmiş, ancak II. Abdülhamid bu teklifi kabul etmemiştir.⁵⁷ Theodor Herzl, "Hakkımızdaki son kararı padişah hazretleri verecektir" diyerek Osmanlı

⁵⁵ TAYLOR, İsrail'in Doğuşu, s.8

⁵⁶ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.20-21

⁵⁷ Türel YILMAZ, Mehmet ŞAHİN, Mesut TAŞTEKİN, Ortadoğu Siyasetinde İsrail, Platin Yayınları 1.baskı Mart 2005, s.59

İmparatoru II. Abdülhamid'i davasına ikna edebilmek için 1896-1902 yılları arasında beş defa İstanbul'a gelmiş ve ziyaretleri sırasında hem Yıldız Sarayı'nda hem de Babıali'de Osmanlı Devleti adamları tarafından kabul edilmiş olup, söz konusu davasında II. Abdulhamid'den istediğini hiçbir zaman alamamıştır.⁵⁸

Filistin'in Yahudiler tarafından kolonileştirilmesi konusunda, Alman ve Osmanlı İmparatorluklarında destek göremeyen Herzl, bu tarzdaki çabalarını İngiltere Devleti'ne yönlendirdi. 1902 yılında İngiliz Hükümetiyle görüştü. 1903 yılında İngiliz Hükümeti, Uganda'nın kolonileştirilmesi için Siyonist örgüte bırakılması teklifiyle Herzl'e geldi. Herzl, Uganda önerisini geçici bir çözüm olarak görerek, bu bölgeye tetkik amaçlı bir komisyon gönderdi.

1904'te Herzl'in ölümüyle siyonizm ikiye bölündü. Politikler⁵⁹ ve pratikler⁶⁰ olarak ikiye ayrılan Siyonist düşünce 1905'deki 7.Siyonist Kongre'de, pratiklerin büyük bir baskı ile başarı sağlamasıyla sonuçlandı. Pratiklerin düşüncesi şu idi, kurulacak olan Yahudi Devleti, Filistin'den başka bir yerde kurulamazdı. İşte bu düşünce İsrail'in kuruluşunda önemli bir adım olarak tarihe geçti.

3.5.3. Balfour Bildirisi

Herzl tarafından başlatılan ve onun ölümünden sonraki 10 yıl içinde artan İngiltere'ye yönelik Siyonist ilgi, 1.Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bir süre sonra yoğunluk kazandı. İngiltere Siyonist örgütün en büyük ilgi odağı haline geldi.⁶¹

⁵⁸ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.23

⁵⁹ Politikler : Theodor Herzl'in düşüncelerini aynen uygulamak isteyen, Herzl taraftarı bir gruptur.

⁶⁰ Pratikler : Önce Filistin'de yerleşim merkezleri kurmayı ve Musevi varlığına dayanarak, Osmanlı Devleti'nden özerklik istemeyi savunan bir gruptur.

⁶¹ TAYLOR, İsrail'in Doğuşu, s.13

1917'de İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Filistin'de Yahudi halkına bir vatan kurulması için söz verdi. Verilen bu söz, Siyonist lider Lord Rotschild'e gönderdiği mektupta yer alıyordu. Bu mektup Balfour Bildirisi olarak anılacaktı.⁶²

Bu mektubun içeriği şöyleydi ;

*"Dışişleri Bakanlığı
2 Kasım 1917
Saygıdeğer Lord Rothschild,*

Yahudilerin Siyonist özlemlerine sempatisini dile getiren aşağıdaki deklarasyonun Kabine'ye sunulmuş ve onun tarafından onanmış olduğunu, Majestelerinin Hükümeti adına size bildirmekten mutluluk duyuyorum; Majestelerinin Hükümeti, Filistin'de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasına olumlu bakmaktadır ve Filistin'de buluna Yahudi olmayan toplulukların yurttaş ve dinsel haklarına ya da herhangi bir başka ülkedeki Yahudilerin sahip oldukları haklara ve siyasal statüye zarar verebilecek herhangi bir şeyin yapılmaması kaydıyla bu hedefe erişilmesi için elinden gelen tüm çabaları harcayacaktır. Bu deklarasyonu Siyonist Federasyonun bilgisine sunarsanız, size minnettar olacağım.

Saygılarımla,

*Arthur James Balfour"*⁶³

Bu mektup ve bunun ardından gelişecek olaylar, Siyonist kesimin desteğinin itilaf devletleri yönüne çekilmesinde önemli bir rol oynadı. Ayrıca ABD tarafından da desteklendi. ABD, Ortadoğu'da bir Yahudi Devleti'nin var olmasının, Ortadoğu politikaları için sağlam bir dayanak oluşturacağını idrakine varmıştı. Balfour'un bu mektubu üzerine yürütülen girişimler, 1918 yılında Fransa'nın, ardından da İtalya'nın desteğini aldı. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson, 1918 Ekim ayında bu bildiriye desteklediğini

⁶² <http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadoğu/1917.shtml>, 16.03.2009

⁶³ Garbis ALTINOĞLU, Tanıklıklar, Makaleler, Belgeler, Mülakatlar ve Şiirlerle Filistin-İsrail Dosyası, Pozitif Yayınları, İstanbul Mayıs 2005, s.303-304

açıkladı. Söz konusu Balfour Bildirisi, Ortadoğu'da bir İsrail Devleti'nin kurulmasına giden önemli bir kilometre taşıdır.⁶⁴

Balfour Bildirisi, şüphesiz Araplara karşı yapılmış apaçık bir ihanet olarak görülmekteydi.⁶⁵ Balfour Bildirisi ile Arapların tepkisini çeken İngiltere, Arap-Yahudi işbirliği kurarak, başlamakta olan bir Arap-Yahudi anlaşmazlığını önleme yoluna gitmiştir.⁶⁶

Milletler Cemiyeti, 1920 yılında, Filistin toprakları üzerinde İngiliz manda rejimini tanıdı. Bundan sonra kurulan Yahudi bürosu İngiltere nezdinde Yahudi toplumunun haklarını temsil etmeye başladı.⁶⁷

Balfour Bildirisini ünlü bir Yahudi yazar olan Arthur Koestler şöyle tanımlamaktadır; "Bir devletin başka birine üçüncü bir ulusun toprağını vermesi" muğlak ifadelerle dolu olan bildiri, o güne kadar Araplara yapılan bütün vaatleri anlamsız kılıyordu. Balfour ise, "Filistin'deki Filistinlilerin umut ve isteklerini görmezlikten geldik. Bu eski topraklarda oturan 700.000 Arabin istek ve düşüncelerinden daha önemli olan şey bizce Siyonizmdir" diyerek, çok açık olan bir gerçeği ortaya koymuştur.⁶⁸

3.5.4. 1920-1948 Yılları Arası

1920'de San Remo konferansında toplanan İngiltere ve Fransa, eski hilafet vilayetlerinde yeni manda rejimini kurdu. Buna göre, Suriye ve Lübnan Fransa'nın, Filistin'de İngiltere hükümetinin mandası altına girdi.⁶⁹

⁶⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Balfour_Deklerasyonu,-1917, 16.03.2009

⁶⁵ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.40

⁶⁶ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.41

⁶⁷ <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0srail>, 16.03.2009

⁶⁸ ARI, Geçmişten günümüze ... , s.121

⁶⁹ <http://hilafet.com/dosya/filistin/timeline/03-htm>, 16.03.2009

1920 – 1948 yılları arasındaki dönemde yaşananlar tüm ülke halkları için çok öğreticidir. İngiltere'nin göz yumması ve desteği ile Yahudi halkının nüfusu sürekli arttı. Oluşturulan fonlarla Filistin halkının toprakları satın alındı. En önemlisi, Yahudiler İsrail Devletinin temellerini oluşturacak kurumları bu dönemde gerçekleştirdiler. İsrail ordusunun temelleri, Hagana Örgütü ile bu dönemde atıldı. İsrail sendikaları Histadrut bu dönemde kurulmuştu. Hayfa'daki dünyaca ünlü Technion 1924'de, Kudüs'te Hebrew Üniversitesi 1925'te kurulmuştu. 1948'de kurulacak İsrail Devleti'nin kurumları şimdiden hazırlanıyordu.⁷⁰

Zaten zayıf olan Filistin, bölgedeki liderliğini 1936 yılında tamamen kaybetti. Filistinli Müslümanlar topraklarına el konulmasını ve Yahudi halkının gözünü bu topraklara dikmesini protesto etmek amacıyla 6 aylık genel bir grev yaptılar. Bu grev ulaşımı, ekonomiyi ve üretimi felç etmişti. İngiltere, Filistin'i grevi durdurmaya çağırdı. Bu ayaklanma sonucunda İngilizler Filistinli liderleri sürgüne gönderdi. Bu sürgün, Yaser Arafat'ın Oslo Anlaşmalarından sonra Batı Şeria'ya döndüğü 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir.

1937 yılında, İngiltere Kraliyet Komisyonu başkanı Lord Robert Peel, Filistin'in bölünerek, bir tarafta Arap Devleti, bir tarafta da Yahudi Devleti oluşturulmasını, Kudüs içinde kutsal mekanları içerdiği için bu devletlerden bağımsız olarak, uluslararası bir kontrol gücü oluşturulmasını önerdi.

2.Dünya Savaşının sonunda, savaş içinde yapılan Yahudi katliamı (Holocaust) hakkındaki belgeler açıklanınca, İsrail Devleti'nin kurulması fikri dünya Yahudileri arasında öncelikli hedef haline geliyordu. Yahudilere karşı uyguladıkları baskıların suçluluğu altında kalan, Amerika Birleşik Devletleri dahil birçok ülke, 2. Dünya Savaşı sırasında, 1939 yılında bir İsrail Devleti

⁷⁰ <http://kibrisgazetesi.com/printa.php?col=94&art=6043>, 16.03.2009

olsaydı böyle olmazdı mantığını savunarak siyonizmi ve bir İsrail Devleti kurulması gerekliliğini ifade etmeye başladılar.⁷¹

1947 yılında, Filistin’de bulunmanın ağır bedelini anlamış olan ve İsrail Devleti’nin kurulma sürecinin olgunluğa erişip, İsrail’in bağımsızlık zamanının geldiğine inanan İngiltere, sorunu Birleşmiş Milletler’e gönderdi. Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi, anlaşmazlığı çözmek için Ürdün nehrinin batısında iki ulus devletinin kurulduğu yeni bir plan formülüne ederek, 29 Kasım 1947’de yapılan genel toplantıda bu formül artık benimsenmişti. Araplar bu planı reddetti ve anlaşmazlıklar iyice artmış oluyordu.

Birleşmiş Milletlerin bu taksim planından sonra, Filistinli Arapların bölgede çoğunluğu oluşturmalarına karşılık, azınlık durumuna düşmüş olmaları da işin bir diğer önemli boyutudur.⁷²

3.5.5. 14 Mayıs 1948

Filistin üzerindeki manda rejim yönetimi sona erdikten sonra Yahudi Milli Konseyi, İsrail Devleti’nin kuruluşunu ilan etti.

Tel Aviv’de, 14 Mayıs 1948 yılında saat:16:00’da Ben Gurion, İsrail Devleti’nin bağımsızlığını ilan etti. Bunu yaparken de Theodor Herzl’in resminin altında durmayı ihmal etmedi. Böylelikle siyonizmin kurucusu olan Theodor Herzl’e vefa borcu ödenmek isteniyordu.⁷³

İsrail Devletinin ilk cumhurbaşkanı Chaim Weizmann seçildi.⁷⁴ İsrail Devleti, 2 bin yıldır kurulan ilk Yahudi Devleti idi. Karar, en son İngiltere

⁷¹ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.223

⁷² Bülent ARAS, Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye, Bağlam Yayıncılık 1.baskı Ekim 1997, s.20

⁷³ OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.147

⁷⁴ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.225

birliklerinin bu bölgeyi terk etmesinin ertesi günü yürürlüğe girmişti. Filistin'liler 15 Mayıs gününü "El Nakba" diye anarlar, yani bu demek oluyor ki "Felaket" günü.⁷⁵

İsrail Devleti'nin kuruluşu sonu gelmeyecek bir Arap-İsrail savaşının da başlangıcı oldu. Theodor Herzl'in roman gibi başlayan hayali 1948'de tam da kendisinin söylediği gibi 50 yıla yakın bir zaman sonra gerçekleşti. Siyonizmin havarisinin kehaneti gerçek oldu, Basel'de kurduğu söylediği devlet hayali gerçekleşti, fakat zaman Sultan Abdulhamid'i ve endişelerini haklı çıkardı.⁷⁶

İsrail Devleti ilan edildikten hemen sonra genel bir Arap taarruzu şeklinde başlayan savaşta, yeni devletin ilanından 8 saat sonra Ürdün, Mısır, Lübnan, Irak ve Suriye birlikleri hemen İsrail'e işgal girişimleri başlattı ve sınırı aşarak, uçaklarla Tel-Aviv'in çevrelerini bombaladı. Kara kuvvetleri de hızla ilerleyerek Tel-Aviv'in 30 km. yakınlarına kadar geldi. Bundan sonra savaş Arapların aleyhine dönerek⁷⁷ geri püskürtülmelerine kadar devam etti. İsrail ordusu küçük bölgelerde süren direniş hareketlerini de bastırmayı başarmıştı. 1948'den sonra başlayan Arap-İsrail savaşı, Ocak 1949'da biterken, savaş İsraililerin zaferiyle sonuçlanıyordu.⁷⁸ Ortaya çıkan görünümdeki ateşkes hatları, İngiltere mandasındaki Filistin'in büyük bir bölümünü İsrail Devleti'ne bırakıyordu.

1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasıyla uzun süredir kendilerine yurt arayan Yahudilere bir yurt bulunmuş ancak bu seferde, bu yurttan yüzyıllardır yaşayan Filistinli Arapların, yurtlarını terk etmesine sebep (İsrail'in yayılcı politikası) olunarak yeni bir sorun ortaya çıkmıştır.⁷⁹

⁷⁵ <http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadogu/1948.shtml>, 16.03.2009

⁷⁶ OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.148-149

⁷⁷ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.110

⁷⁸ Georges LANGLOIS, 20.Yüzyıl Tarihi, Nehir Yayınları, 1.baskı 2000, s.290

⁷⁹ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.174

3.6. Sorunun Doğuşu

3.6.1. Sorunu Doğuran Gelişmeler

3.6.1.1. Diasporadan Aliyaha

İsrail Krallığı Milattan Önce 721 tarihinde Asur Kralı Sargon liderliğinde Asurilerin, Yehuda Krallığı ise Milattan Önce 587'de Babil Kralı Nebukadnezar liderliğinden Babillerin istilasıyla bağımsızlıklarını kaybetti.

Nebukadnezar, Süleyman Mabedi'ni ve Kudüs'ü yakarak Yahudilerin önde gelenlerini Babil'e sürdü. Tarihteki ünlü Babilonya Esareti budur. Babil Devleti, Persler tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra, Yahudilerin Babil sürgünü sona erdi.⁸⁰

Yahudiler, Milattan Önce 63'de Romalıların hakim olduğu bölgede, Romalılar baskısı yüzünden Milattan Sonra 64'de isyan başlattı. Bu ayaklanmanın sonunda Roma orduları Kudüs'e girerek Yahudilerin mabedi dahil her yeri yakıp yıkmışlar. Yahudilerde kaçarak çevre ülkelere dağılıp, bu bölgeden tamamen kopmuştur.⁸¹

Büyük tapınağın Romalılar tarafından yıkılmasıyla Filistin'de yaşama imkanı bulamayan birçok Yahudi takriben 2000 yıllık bir diaspora hayatı başlamış ve gittikleri ülkedeki şartlara göre kötü zamanlara ve soykırıma maruz kalmışlar. Diaspora olayı ile Yahudilerin Filistin ile irtibatı kalmamıştı.⁸²

Filistin toprakları, Halife Hz. Ömer (M.S.638) tarihinde Yarmuk Muharebesinde Bizanslıları yenmesi üzerine İslam egemenliğine girmiş ve Filistin, İslam'ın elinde ve bir Müslüman toprağı olarak, Osmanlı kontrolünün

⁸⁰ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.36-37

⁸¹ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.37-38

⁸² ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.39

sona ermesine kadar İslam'ın kontrolü altında kalmıştır. Filistin toprakları 1516 da Yavuz Sultan Selim ile Türk egemenliğine geçmiş ve 1917 de Türk ordularının bu bölgeden çekilmesiyle elimizden çıkmıştır.

Bu dönemde Yahudiler için biri kötü, ikisi iyi sayılabilecek üç önemli olay olmuştur. Yahudiler için kötü olan olay, Ortaçağda Batı Avrupa'da görülen Yahudi düşmanlığı (antisemitizm) olayıdır. Yahudilere karşı açılan bu düşmanlık kampanyası sonucunda Yahudiler, İngiltere'den, Fransa'dan, İspanya'dan ve Portekiz'den kovulmuşlardı. 15. yüzyıl sonlarında İspanya'da öldürülen Yahudilerin sayısı 100.000'i bulmuştu. Kovulan Yahudilerin bir kısmı Hollanda'ya iltica etmekle birlikte büyük bir kısmı Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Almanya'dan kovulanlar ise Polonya'ya gittiler.

Yahudiler için, iki iyi olaydan biri, Selahaddin Eyyubi'nin haçlıları yenip Kudüs'ü geri alarak, tekrar İslam egemenliğine almasıdır. Selahaddin Eyyubi Kudüs'ü aldıktan sonra bütün Yahudileri davet etmiş ve bu davet üzerine Mısır, Suriye, Mezopotamya, Güney Avrupa ve hatta Fransa ve İngiltere'den birçok Yahudi Kudüs'e göç etmiştir. Bu yeni gelenler Selahaddin Eyyubi'nin kardeşi Melik-el-Adil tarafından törenle karşılandılar. Fakat Eyyubillerin arkasından gelen Memluklarla birlikte Filistin Yahudileri için yeniden sıkıntılı bir devir başlamıştır.

Yahudiler için ikinci iyi olan olay ise, Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Suriye ve Mısır'ı almasıdır. Suriye ile beraber Filistin'de Türk egemenliğine girmesi üzerine, bilhassa Kudüs'e, Avrupa ülkelerinden yeniden Yahudi göçleri başlamış ve izleyen yıllarda bu göçler giderek artmıştır. Bir halde ki, 18.yüzyılın ortalarında Yahudiler Kudüs'te nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu.⁸³

⁸³ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.9

Filistin'den göç ederken Yahudiler genellikle Akdeniz ülkeleri, Doğu Avrupa, Anadolu ve Arap Yarımadasına yerleşti. Avrupa'ya göç eden Yahudiler, Hıristiyanların dinsel baskılarının etkisiyle 18.yüzyıla dek "getto" yaşantısı biçiminde kapalı olarak bir arada oldu.⁸⁴

12. yüzyıldan itibaren tefecilik Yahudi mesleği olarak anılmaya başladı. Öyle ki, artık Yahudi ismi ve tefecilik beraber söyleniyordu. Faiz ve tefecilik yoluyla büyük servet kazanan Yahudiler 18 ve 19. yüzyıllarda bu servetlerini kullanarak Avrupa'da önemli bir güç elde ettiler. Bunun sonucunda Avrupa'nın en büyük devletleri, Yahudilerin Siyonist ideallerine büyük hizmet ettiler.⁸⁵

18 ve 19. yüzyıllarda Yahudiler maddi ve siyasal güçlerinin doruk noktasındaydı. Yahudiler maddi imkanlarını kullanarak devlet kademelerinde önemli destek sağladılar.⁸⁶

Yahudilerin 1492'de İspanya'dan sürülmesi, tarihlerinde çığır açan bir olaydır. Seferad Yahudilerinin İspanya'dan göçü, Yahudileri, Kutsal Toprakları ve Osmanlı'yı en çok etkileyen olaylardan birisidir. Yahudiler huzuru, güvenliği İslam topraklarında bulmuş, sığınabilecekleri tek yer Müslüman hoşgörüsü olmuştur. 1492'de Seferadi Diasporasının büyük bir kısmının gittiği yer Osmanlı İmparatorluğu idi. O dönemde Osmanlı toprağı olan Selanik, Yahudilerin merkezi idi.⁸⁷ Yahudiler, Hollanda, Bordeaux, Hamburg gibi Batı Avrupa'ya ile İngiltere Amerika'ya göç etmişti. 18. yüzyıldan itibaren Orta ve Doğu Avrupa'da "Haksala" adıyla Yahudi aydınlanması gerçekleşiyordu.

⁸⁴ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.40

⁸⁵ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.44

⁸⁶ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.49

⁸⁷ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.51-52

1930'lu yıllarda, özellikle Doğu Avrupa'da antisemitizm daha radikal ve acımasız olmuştu. O zamana kadar gettolarla sınırlı olan antisemitizm, bu yıllarda daha genişleyerek modern antisemitizme dönüşüyordu.⁸⁸

Almanya'da alevlenen antisemitizm İtalyan, Polonya, Avusturya, Romanya, Macaristan ve Çekoslovakya gibi devletlerce de iyice benimsenmişti. Avrupa'da antisemitizmin giderek artması dünya Yahudilerini harekete geçirdi. Prag'da toplanan 18.Dünya Siyonist Kongresi, Nazilerle mücadele ve mülteci durumuna düşen Yahudileri Filistin'e yerleştirme konusunda karar alıyordu.⁸⁹

19. yüzyılın sonlarında doğru Avrupa'da yeniden canlanan Yahudi düşmanlığı, bir taraftan Filistin'de dalgalar halinde Yahudi göçlerinin başlamasına, öte yandan da Siyonizm denen bir Yahudi bütünlüğü hareketinin doğmasına sebep olacaktır.⁹⁰

3.6.1.2. Kutsal Topraklara Dönüş (Aliyah)

Kelime anlamı, yükselme veya yukarı çıkma olarak kutsal kitaplarına dayanan ve Yahudilerin sürgünden yani diasporadan, İsrail yurdu olarak addedilen Filistin'e tek tek veya guruplar halinde gelişini ifade eden "aliyah" önemli basamaklardan geçerek gerçekleşmiştir.⁹¹

Yahudilerin İspanya'dan kovulmalarıyla başlayan göç süreci, kutsal topraklara varılmasıyla sona erer. Bu İspanya sürgünü Yahudilere kutsal toprakların kapısını açan anahtarlardan birisi olmuştur.⁹²

⁸⁸ BOZKURT, Türk kamuoyunda ... , s.71

⁸⁹ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.74

⁹⁰ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.9-11

⁹¹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.18

⁹² ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.20

19.yüzyıl sonlarında başlayıp 1917 Balfour bildirisiyle hızlanan Filistin'e Yahudi göçü Hitlerin iktidara gelmesiyle ve soykırımın başlamasıyla zirveye çıktı.⁹³ Yahudi göçündeki artışla birlikte Arap-Yahudi çatışması giderek şiddetlendi.

İngiliz mandasının esas görevi, Yahudi göçlerinin, Filistin halkının diğer kesimlerinin zararına olmamasını sağlamak iken, bu Yahudi göçleri Araplar için hem toprak yetersizliğinin hem de Arap işsizliğine neden olmuştur.

Filistin de Yahudi nüfusunun artışı oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmiş olup, 1880 lerde Filistin de 35.000 yahudi nüfusu varken bu 1900 lerin başlarında hızla artmaya başlamış ve 1.Dünya Savaşı sırasında ve izleyen yıllarda ikiye katlanmıştır. Manda yönetimin tesisini izleyen 10 yıl içinde yaklaşık 100.000 Yahudi göçmen Filistin'e giriş yapmış ve böylelikle bu tarihlerde var olan Yahudi nüfusu Filistin nüfusuna oranla, %10'lardan %17'lere yükselmiştir.⁹⁴

Yahudilerin Filistin'e göçü ile Filistin ulusal kimliği ortaya çıkmaya başladı. Yüzyılın başında yerli halkın çoğunluğu Müslüman'dı. Avrupa'dan Yahudi göçü başlayınca yerli halk olan Müslümanlar, Yahudilere karşı, Filistin ulusal kimliğiyle ortaya çıkmaya başladı.

Her göç dalgası toprağını kaybetme korkusu içinde bulunan Filistinlilerin tepkisine neden oluyordu.⁹⁵ Filistin'e göç eden Yahudilerin öncelikli hedefi, toprak edinmektir. Filistinlilerin toprağının bir kısmı yasa dışı yollardan, bir kısmı da Avrupa'daki zengin Yahudilerden gönderilen yardımlarla satın alındı. Yahudiler tarafından alınan araziler, İsrail ulusal

⁹³ LANGLOIS, 20.Yüzyıl ..., s.289

⁹⁴ Ahmet DAVUTOĞLU, ... Filistin Çıkmazdan Çözüme, Küre Yayınları 1.basım Mayıs 2003, s.280

⁹⁵ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.221

varlığı olarak tescil edildi, tekrar satışı ve Filistinlilere kiralanması yasaklandı.⁹⁶

Siyonizm bir bakıma Avrupa milliyetçiliğinin bir eseri gibi doğmaya başladı. Ne var ki, Avrupa milliyetçiliği her ülkede antisemitizmi tahrik etmişti. Eskiden beri Yahudileri sevmeyen bu milli toplumlar da, Yahudi karşıtlığı birdenbire şiddetlendi. Bu ülkelerden biri de ilginçtir, Avrupa'daki milliyetçilik akımından en az etkilenen ve sınırları içinde 3.000.000 Yahudiyi barındıran Rusya oldu. Rusya'da Yahudiler ikinci sınıf vatandaş olarak görülüyordu ve Yahudiler buldukları şehirlerde, diğer Rus vatandaşları ile karışmıyor, ayrı yerleşim yerlerinde yaşıyorlardı.

1881 de Rus çarının öldürülmesiyle Rusya'da yoğun bir Yahudi düşmanlığı ve Yahudilere saldırılar başladı. Bu olaylar Yahudilerin kitleler halinde başka ülkelere göç etmesine neden oldu. İşte bu kitleler halinde yapılan göçlere "aliyah" denilmektedir.

Bu göçler sırasında 134.000 Yahudi ABD'ye, 15.000 Yahudi de diğer ülkelere göç etti. Bu 15.000 in 5.000 i Filistin'e gitmiştir.⁹⁷

Filistin'e yönelik ve hedefli ve sistemli olduğu için halk arasında huzursuzluk oluşmaya başlar ve sürtüşmeler olur. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu yönetimini Yahudi göçünü sınırlandırmaya yöneltir. Bu yönelimi şartların zorladığı bir olgu olarak görmek mümkün olabilir. Bu noktada Abdülhamid'in tutumu ve ileri gören bir kavrayışla karşı çıkışı dikkat çekicidir. 1891 tarihinde kendisine iletilen, Filistin'e bir Yahudi göçüne imkan sağlayan muhtırayı, bu göçlerin ileride bir Yahudi devleti sorunu doğuracağını düşünerek geri çevirdiği görülmektedir.

⁹⁶ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.223

⁹⁷ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.12-13

Abdülhamid'in bir konuşma sırasında Doktor Atif Hüseyin'e söyledikleri ileri görüşlülüğünü anlatması bakımından son derece ilgi çekicidir.

*"Para kuvveti her şeyi yapar. Onlar (Siyonistler) bugün (Filistin'de) bir hükümet teşkil edecek değiller ya, bu bir mukaddemedir. Gaye ve emeldir. Şimdi ise başlayıp birçok sene, hatta bin sene sonra maksatlarına muvaffak olabilirler ve zannederim olacaktırlar da"*⁹⁸

Göçler

1. Yahudi Göçü (1881-1903)

Bu dönemde Filistin, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alıyordu.⁹⁹ Avrupa'daki Yahudiler ikinci sınıf vatandaş konumundadır. 1881'de Rus Çarı Alexander'in ölmesiyle, antisemitizm Rusya'dan başlayarak diğer Avrupa ülkelerine yayılır.¹⁰⁰ Yahudiler, ezilmeye, öldürülmeye ve malları yağma edilmeye başlanmıştır. Yahudiler için bu baskıların sonucunda gerçek göç ortaya çıkmış oluyordu.

İlk aliyah döneminin sonu olan 1903'lerde bir dizi yeni Yahudi köyü kurulmuş, 350.000 dönüm toprak satın alınmış ve kır kesiminde yaklaşık 10.000 Yahudi yerleşim yeri bulunuyordu. Yeni gelen 3.000 kişinin ev kurduğu Yafa başta olmak üzere, kentlere yerleşmede başlamıştı. İbranice yeniden, konuşulan asıl dil olmakta ve ilk İbrani okulları kurulmuş bulunuyordu.¹⁰¹

2. Yahudi Göçü (1904-1919)

1897 Basel kongresinin bir uzantısı olarak, daha sistemli, daha planlı ve ideolojik bir biçim alan ve 1904 de başlayan¹⁰² ikinci göç dalgası da

⁹⁸ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.20

⁹⁹ ÖNER, Dünden bugüne ... , s.49

¹⁰⁰ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.50

¹⁰¹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.19

¹⁰² KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.21

Rusya'dan Yahudilerin uğramış olduğu baskılardan sonra olmuştur.¹⁰³ Filistin'e gelen Yahudiler daha çok şehir merkezine yerleşmişlerdir. Yahudi işbirliğine dayanan ilk zirai kolektif yerleşim olan Kibutz'un temelini attılar. Bunların içinde çok sayıda genç vardı. Bazıları sosyalist fikir sahibiydiler.

İlk göçmenlere göre daha politik ve bağımsızlık yanlısı olarak 30 yıl sonra kurulacak olan İsrail ordusunun temelini oluşturuyorlardı. Bunların içinde İsrail'in liderliğini yapacak olan Ben Gurion, Levi Eshkal (İsrail'in ikinci başkanı) gibi insanlar vardı.

Filistin'de ilk yerleşim Tel-Aviv de bu dönemde gelişmeye başlar. Osmanlı İmparatorluğunda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara gelmesi ile II. Abdulhamid'in Yahudilere getirmiş olduğu kısıtlamalar kaldırılmış, İngilizlerin Balfor bildirisi ve Filistin'i işgali bu göçleri daha da hızlandırmıştır.

3. Yahudi Göçü (1919-1923)

1.Dünya savaşıdan sonra, Avrupa devletlerinin ve imparatorlukların yıkılması, Rusya'daki 1917 Bolşevik Devrimi (1917-1920), Rusya-Polonya savaşları neticesinde ve Yahudilere yapılan baskılar nedeniyle yaklaşık 37.000 Yahudi Filistin'e göç etti. Bu göçle birlikte, Araplar artık topraklarını işgal edenlere karşı ayaklanmalar ve isyanlar çıkarmaya başlamıştır. Bu göçler milyonlarca Yahudi'ye yurt hazırlamak, yaşam ve iş hayatı hazırlamak için yapılıyordu.

4. Yahudi Göçü (1923-1929)

1923'den sonra 13 ay içerisinde Filistin'deki Yahudilere 48.000 Yahudi daha katıldı. Bunlar daha çok kentlere yerleşen orta sınıfa ait insanlardı. 1926'daki ekonomik buhran yaklaşık 15.000 Yahudi'yi Filistin'den ayrılmaya

¹⁰³ ÖNER, Düünden bugüne ... , s.50

zorladı. Bu durum karşısında Siyonist teşkilatı duruma müdahale ederek Yahudi Ulusal Fonu'nun tüm kaynaklarını kullandı ve onları kurtarmaya çalıştı. Bu dönemden sonra gelenler Kibutzlara yerleştirilerek, iş imkanları oluşturulmuştur.

5. Yahudi Göçü (1929-1940)

1929'daki Arap isyanı, Arap-Yahudi gerginliğini iyice arttırmış, ancak Avrupa'daki antisemitizmin ayak sesleri daha yüksek duyulmaya başlamıştı. 1933'de Almanya'da Nazilerin başa gelmesiyle ve Avrupa ülkelerinin kapılarının Yahudilere kapatması, Filistin'deki Yahudi nüfusunun iki katından daha fazla Yahudi'nin göç etmesine neden olmuştur. 1929-1940 yılları arasında Yahudi nüfusu 175.000 den 475.000 e çıkmıştır.

Bütün bu göçlere karşı Arapların tepkisi büyük olmuştur. 1929 ayaklanması manda yönetimini Yahudi göçünü önleyecek tedbirleri almaya zorlamıştır. Fakat bu önlemler fazla sürmeden Yahudiler Filistin'e yerleşmeye devam edince, 1936'da büyük bir Filistin ayaklanması olmuştur.¹⁰⁴

Filistin'de Bulunan Yahudi Grupları

Aşkenaz Yahudileri ; İsrail'e, göç edip gelen ilk Yahudi grubudur. Merkez ve Doğu Avrupa'dan gelmiştir. Bir kısmı Alman kökenlidir.¹⁰⁵

Seferad Yahudileri ; İspanya ve Portekiz'den gelmişlerdir. Seferad İbranice'de İspanyol demektir. Bunlar hasta oldukları gerekçesiyle İspanya ve Portekiz'den sürülmüşlerdir.¹⁰⁶

¹⁰⁴ ÖNER, Düünden bugüne ... , s.52

¹⁰⁵ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.129

¹⁰⁶ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.130

Oriental Yahudileri ; Bunlar Arapça konuşan ülkelerden gelmiştir. Sihirli kilim operasyonundan 1948 yılında İsrail'e gelmiştir. Çoğu Yemen, Irak , İran, Afganistan ve Hindistan dan gelmiştir.

Etiyopya Yahudileri ; Afrikalı Yahudiler 1985-1991 yıllarında iki operasyonla İsrail'e getirilmiştir.

3.6.1.3. Sömürge Mirası

Sorunların temelinde, sömürgeciliğin olduğunu bilmek faydalı olacaktır. Sömürge tarihi, ortak özelliklere sahip olmasına rağmen her bölgeye özgü farklılıklar gösterebilir. Bunun en güzel iki örneği Cezayir ve Filistin'dir. Cezayir ve Filistin'in sömürge konusunda yaşadığı tecrübe, bütün Ortadoğu'nun tecrübesi olarak görülmektedir.

Cezayir'in bugün içinde olduğu kötü durum, Fransız sömürgeciliğinin (1830-1962) etkisi, bu topraklarda uzun süre kalan yabancı ülkenin bu ülke tarihinde bıraktığı izleri araştırmadan anlamak mümkün değildir. Aynı şekilde Filistin'de sömürgecilik, Edward Said'in deyişiyle, Arap dünyasının bugün 21.yüzyılın başında bile hala kurtulamadığı bir olaydı.

Cezayir ve Filistin, her ikisi de toplumlarında travmatik etkiler yapan işgalinin hızı konusunda da benzerlik göstermektedir. Her iki ülkede de ayak basacak sağlam bir yer bulma, kısa bir sürede el koymaya dönüştü.

Cezayir'de 1832'de sadece 5.000 Fransız yerleşimci varken, 1847'de bu sayı 100.000 olmuştur. 1954'de Cezayir Kurtuluş Savaşı başladığı zamanki sayı 1.000.000'a çıkmıştı. Filistin'de 1882-1948 yılları arasındaki yerleşimci de aynı hızla ilerledi.

Cezayir ve Filistin'in sömürgeciliğin klasik örneklerinden olmasının nedeni, toprağın en temel sorunlarından birisi olmasıydı. Cezayir'de yeni

yerleşimciler için toprağın istimlak edilmesinde Fransızların yetkisinden sonuna kadar yararlanılmıştı. Filistin'de Yahudi sermayesi, toprak ağalarını üzerindeki çadır ve ırgatlarla başka ülkelerden gelenlere satmaya teşvik etmiştir.

Cezayir ve Filistin, sömürgeciliğin böylesine geniş kapsamlı ve iştahlı halini yaşadıkları için diğer sömürge örneklerinden ayrılıyorlar. Filistin'de dış kaynaklı ulusal bir hareket, bedeli ne olursa olsun (bedeli yerli halkın ayaklanması oldu) bölgeyi Yahudilerin yurdu olarak yeniden adlandırıp yeniden kimlik verme isteğiyle sömürgeciliği kullandı.

Sömürgecilik, Arap dünyasının başka yerlerinde, yabancıların uzun süreli yerleşimi yada yabancıların toprak satın alması şeklide gerçekleşmemiştir. Arap dünyasının diğer yerleri için kullanılacak daha uygun kelime belki de sömürgecilikten çok emperyalizm olacaktır.

Batı'nın varlığı, siyaset sahnesinde izlerini bıraktı. Bölgedeki birçok ülkeden insanların içinde yaşadığı ve yöneticilerinin onlardan canları pahasına savunmasını istediği jeopolitik çerçevenin sınırlarını Avrupalı güçler çizmiştir. Bu sınırların, her şeye rağmen insanlar tarafından her zaman kabul edilmediği görülmektedir. Fakat siyasi harita, siyasilerin halklarına baskı yapabilecekleri, atama yapabilecekleri ve onlardan ulus yaratma çabalarını gösterebilecekleri coğrafi sınırları açıkça gösterdiği için çok önemlidir.¹⁰⁷

3.6.1.4. Osmanlı İmparatorluğu'nun Durumu

1.Dünya Savaşı çıktığında Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki sınırları Meriç Nehri'ne kadardı. Rumeli denilen balkanlardaki bütün topraklarımızı, 1789 Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımlarının sonucu, 1878'den itibaren kaybetmiş bulunuyorduk.

¹⁰⁷ İlan PAPPE, Ortadoğu'yu Anlamak, NTV Yayınları 1.baskı Ocak 2009, s.25-27

II. Meşrutiyet, Araplar üzerinde çok etkili olmuştur. Araplar, II. Meşrutiyetle beraber, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma safhasına girdiğini gördüler. Bundan dolayı 1. Dünya Savaşıyla beraber Arap dünyasının da bağımsızlık faaliyetlerinin birdenbire hızlandığı görülmektedir. Fakat, Siyonizm son derece örgütlü bir Yahudi milliyetçiliğiyken, Arap milliyetçiliği bütün Arap dünyasını kapsayamamıştır.¹⁰⁸

Osmanlı İmparatorluğu, Abdülhamid sonrasında birkaç yıl içinde Edirne'ye kadar Balkanlardaki bütün topraklarını, 1.Dünya Savaşı'na girilmesiyle de bütün Ortadoğu'yu kaybetmiş, elinde sadece Anadolu toprakları kaldığı halde o da savaştan sonra işgal girişimleriyle karşı karşıya kalmıştı. 1.Dünya Savaşı'ndan Almanya'nın yanında savaşa katılan Osmanlı İmparatorluğu, 1918 de Ortadoğu ve Arap Yarımadasındaki topraklarını da kaybetmişti.¹⁰⁹

İttihat ve Terakki yönetimiyle başlayan Türkçülük akımına bir tepki olmasının yanı sıra, İttihat ve Terakki'nin Suriye'de uyguladığı baskı politikasının da etkisiyle gelişen Arap milliyetçiliği, 1. Dünya Savaşı'yla birlikte İngiltere'nin girişimiyle Osmanlı'ya karşı bir harekete dönüştürülmeye ve böylece Türklerin bölgeden tasfiyesinin bir aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. İngilizler bu süreçte hem Yahudilerin hem de Arapların desteğini sağlamak için yaptıkları girişimleri gizli tutmaya çalışmıştır.

Diğer yandan İngiltere, Fransa ile giriştiği pazarlıkta (Sykes-Picot) bölgeyi aralarında paylaşmaktaydı. Böylece, İngiltere savaştan sonra bölgeyi doğrudan veya dolaylı ancak her halükarda rahatlıkla denetleyebilmesine olanak verecek şekilde paylaştırmayı tasarlamaktaydı.¹¹⁰

¹⁰⁸ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.28

¹⁰⁹ ARI, Geçmişten günümüze ... , s.79

¹¹⁰ ARI, Geçmişten günümüze ... , s.124-125

İngiltere, savaş sırasında Osmanlı İmparatorluğu topraklarını birçok devletle paylaşmış ve birçok devletle paylaşmış ve birçok devlete bu topraklarla ilgili birbiriyle çelişen vaatlerde bulunmuştur. Gerçekleşmesi mümkün olmayan bu vaatlerle özellikle Arap halklarının kandırıldığıının sonradan ortaya çıkmış olması bir yana, sanki bütün bunlar savaş sonrasında Ortadoğu'nun yeni bir kaos ve kargaşa ortamına sürüklenmesi için bilinçli olarak yapılmış idi.¹¹¹

31 Mart Vakası

31 Mart Vakası 33 yıllık II. Abdülhamid dönemini sona erdirmiştir. 31 Mart Vakası, özellikle alaylı askerlerin mektepli askerlere karşı gövde gösterisi olarak, tarihte gördüğümüz yeniçeri ayaklanmalarının bir anlamda sonucusudur.

Onbir gün süren ayaklanmada iktidar partisi olan İttihat ve Terakki partisinin yöneticileri bilhassa Selanik'te sığınmışlardır. İstanbul'da fırka klüpleri basılmış, Tanin ve Şurayı Ümmet matbaaları yağma ve talan edilmiştir. Bununla birlikte yeni olan her şey şeriata aykırıdır diyerek zarar verilmiştir.

Alelacele kurulan Hareket Ordusu, 24 Nisan 1909'da İstanbul'a girmiştir.¹¹² Ayaklanmayı bastırarak, 31 Mart Vakasının bitirmekle beraber, bu ayaklanmanın sonu da sarsıntılı olmuştur. Kurulan Divan'ı Harpler büyük çoğunlukta idam kararı vermişlerdir.

31 Mart Vakası sırasında, İttihat ve Terakki teşkilatı, Hareket Ordusu ile gönüllü birliklerin teşekkülüne ve payitahtta da önemli bir rol oynadı. Daha sonraki gelişmeler, İttihat ve Terakkinin ülkede muhalefeti sindirerek bir tek

¹¹¹ ARI, Geçmişten günümüze ... , s.137

¹¹² OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.44-45

parti yönetimi kurmasına yol açmıştır. Bu durum Mondros Mütarekesine kadar devam etmiştir.

İttihat ve Terakki bu süre içinde, 1914 yılında seçimlerin yapılmasına rağmen ülkedeki meclisi devre dışı bırakarak kavanin-i muvakkate ile yönetti ve Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'na girişi gibi hayati kararlar aldı.

Kısaca, 31 Mart Vakası, meşrutiyet yönetimiyle birlikte gündeme gelen değişime, gelenekçi katmanların bir tepkisi idi. Başlangıçta siyasi bir muhalefetti. Ahrar kesiminin İttihat ve Terakkiye karşı tavrının ortaya koyar, giderek gelişmeler orduya sıçrar ve kitlesel bir gösteriye dönüşür. Meşrutiyetin gündeme getirdiği başkalaşıma, düzen değişikliğine, özellikle Batı'ya yönelişe karşı bir ayaklanma ortaya çıkar.

31 Mart 1492, Yahudilerin İspanya'dan kovulmaları ile Yahudi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Kovulmalarının hemen ardından II. Bayezid tarafından Osmanlı İmparatorluğu'na sığındılar. Burada adalet ve hoşgörü ile huzur ve rahatlıkla asırları tükettiler, fakat Osmanlı Devleti'nin kaderini değiştiren ve talihsiz sürecini başlatan, 31 Mart Vakasına dolaylı yada doğrudan etkide bulunarak, Osmanlı'nın makus talihini, bir zamanlar kendilerinin olan makus talihine benzettiler.¹¹³

Osmanlı İmparatorluğu'nun Yıkılması

II. Meşrutiyetin ilanından 6 yıl sonra patlak veren 1. Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğunun ömrünü tamamlayacağı son nokta olmuştur. Osmanlı'nın savaşa girmesinin en büyük nedeni iki kutba ayrılmış Avrupa Devletlerinin yanında kendisini yalnızlıktan kurtarmaktır.¹¹⁴

¹¹³ OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.46-47

¹¹⁴ ÇEVİK, Kadim Toprakların ... , s.47

Osmanlı Devleti kendi bilgisi dışında savaşa sürüklenmiş, bunun bedeli devletin parçalanmasıyla ödenmiştir. 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanması Osmanlı İmparatorluğu'nun sonu olmuştur.¹¹⁵

Alınan tüm önlemlere rağmen 1. Dünya Savaşı, yaklaşık 600 yıllık Osmanlı Devleti'ni kurtaramamış, istiklal mücadelelerinden sonra yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakmıştır.

Siyonizm, Osmanlı İmparatorluğu'nda popüler bir ideoloji olmamıştı. İmparatorluğun tarihi, Yahudilerle Müslümanlar arasında çok ciddi bir sorun çıkmadan kapandı.¹¹⁶

Osmanlı İmparatorluğu, 400 yıl boyunca Ortadoğu'yu oluşturan Arap halklarının hem destekleyicisi, hem de koruyucusu durumundaydı.¹¹⁷ Osmanlı dönemi içerisinde bölgeyi kalkındırmaya yönelik yatırımlar yapılmış ve halka huzur ve güven verici bir sistem kurulmuştur.¹¹⁸

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından, Arap Devletleri birer birer sömürge haline gelmişlerdir. Osmanlı Devleti sömürgeciliğin önünde duran bir set gibiydi. Ne imparatorluk sınırları içerisinde bir asimile programı uygulamış ne de başka bir yerde sömürgecilik düşüncesini uygulamıştır. Osmanlı İmparatorluğu her zaman insani değerlere önem vermiş, hiçbir vatandaşının ne dini ile ne de kimliğiyle uğraşmıştır. Ancak, hakim olduğu bölgelerdeki hakimiyetini kaybedince, sömürgeci diğer devletlere fırsat doğmuştu.

¹¹⁵ ÇEVİK, Kadim Toprakların ... , s.48

¹¹⁶ OKUYAN, Aslan ve Androcles ... , s.58

¹¹⁷ ÇEVİK, Kadim Toprakların ..., s.48

¹¹⁸ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.105

3.6.1.5. Birleşmiş Milletler Taksim Planı (29 Kasım 1947)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Ortadoğu'da birçok gelişme meydana geldi. Bunlar içinde en önemli gelişme, Filistin'de "Manda Rejiminin" sona ermesi ve burada İsrail Devleti'nin kurulması idi.¹¹⁹ İsrail Devleti'nin kurulması bir anda olmamış, Siyonistlerin yoğun çabaları sonucunda oluşan İsrail'in devlet olma aşaması, Filistin'de gerek Araplarla Yahudilerin çatışmalarından, gerekse İngiliz makamlarına ve görevlilerine yönelik Yahudi terörünün gün geçtikçe artması üzerine İngiltere'nin¹²⁰ 2 Nisan 1947'de konuyu Birleşmiş Milletlere götürmesi ve Birleşmiş Milletlerinde Filistin'de taksim kararı vermesiyle oluşmuştur.

Uluslararası düzen ve güç dengelerinin oluşturduğu şartlar sonunda Filistinlileri Birleşmiş Milletler çerçevesinde modern anlamda "Filistin Sorununun" doğuşuna giden tarih dönemecine getirmekte, bu dönemecin ilk kilometre taşı 29 Kasım 1947'de dikilmektedir.¹²¹

21 ve 22 Nisan 1947'de Mısır, Irak, Suriye, Lübnan ve Suudi Arabistan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinden, Filistin'deki mandanın kaldırılarak, Filistin'in bağımsızlığını ilan etmesini talep ettiler, ancak bu Arap ülkelerinin talebi gündeme alınmadı.¹²² Bunun üzerine Arap Devletleri hukuki sorunların Uluslararası Adalet Divanı'nda ele alınmasını istedi.¹²³

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 28 Nisan'da, İngiltere'nin isteğiyle toplandı ve 15 Mayıs'ta, 7 oya karşı 45 oyla Birleşmiş Milletler Filistin Özel

¹¹⁹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.180

¹²⁰ ARI, Geçmişten günümüze ... , s.218

¹²¹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.42

¹²² ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.218

¹²³ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.116

Komitesi (UNSCOP)'nin kurulmasına, bu komitenin 11 üyeden oluşmasına¹²⁴ ve raporun en geç 1 Eylül 1947'de sunulmasına karar verdi.¹²⁵

11 üyeden oluşan Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi, Haziran ayında Kudüs'e giderek 16 Haziran'da ilk toplantısını yapıp, Arap ve Yahudi liderlerle görüşmek için bir takım girişimlerde bulunmuştur. Yahudi liderlerin aksine, Arap liderler Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi ile görüşmeyi kabul etmediler.¹²⁶

Diğer yandan Yahudi liderler bir an bile ara vermeden devamlı olarak Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi ile birlikte olarak Filistin konusunda kendi tezlerini kabul ettirmeye uğraşıyorlardı.¹²⁷

1 Eylül 1947'de, Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi hazırladığı raporu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine sundu.¹²⁸ Bu 11 üyeli komitenin, Filistin'deki çalışmaları sonucunda hazırladığı raporda **çoğunluk ve azınlık planı** adında iki plan hazırlanmıştır.¹²⁹

Kanada, Çekoslovakya, Hollanda, İsveç, Peru, Guatemala ve Uruguay tarafından desteklenen çoğunluk planı ;

Filistin'de Batı Galile, Kudüs hariç olmak üzere merkezi Filistin ve Aşdod'dan, Mısır sınırına kadar devam eden sahil şeridinde bir Arap Devleti; Kudüs ve Betlehem dışında kalan Filistin'de ise bir Yahudi Devleti ve Kudüs merkez olmak üzere bir uluslararası bölge kurmayı amaçlıyordu. Plana göre Arap ve Yahudi Devletleri 1 Eylül 1947 tarihinden itibaren iki yıllık bir geçiş dönemi sonucunda bağımsız olacaklardı. Ayrıca bu iki devlet arasında

¹²⁴ Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesine seçilen Devletler şunlardır; Avustralya, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hindistan, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay ve Yugoslavya

¹²⁵ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.84

¹²⁶ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.182

¹²⁷ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.183

¹²⁸ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.31

¹²⁹ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.117

iktisadi bir birlik de mevcut olacaktı. Rapora göre Arap Devleti'nin yüzölçümü 4476 milkare olup, Filistin topraklarının %42,88'ini, Yahudi Devleti'nin yüzölçümü ise 5893 milkare olup, Filistin topraklarının %56,47'sini içermekteydi.

Hindistan, İran ve Yugoslavya tarafından desteklenen azınlık planı ise; Arap ve Yahudilerden oluşan federe bir devlet kurmayı planlamaktaydı. Bu iki plan karşısında Avusturya çekimser kalmıştır.¹³⁰

Filistin'de toplam nüfusun %30'u Yahudi olmasına ve toplam arazinin ancak %6'sına sahip olmasına rağmen, Birleşmiş Milletler kararı ile, tüm Filistin topraklarının %56'sı İsrail Devleti'ne ayrılmıştı. Filistin'de kurulan Arap Devleti çoğunluğu ile Arap olmasına rağmen, İsrail Devleti, Yahudi sayısı kadar Arap'ın varlığına izin verecekti. Arap Devletinde Yahudilerin %30 oranında olması şartı adil olmadığı gibi, Yahudi Devleti'nde Arapların %50 oranında olmasının zorlamak da adil olmayacaktı. Filistinliler paylaşımı kabul etmediler, Yahudiler kabul ettiler ancak Yahudi liderlerin daha geniş hedefleri vardı. 1938'de ilk paylaşım tekliflerinde Ben Gurion "paylaşım sonrasında güçlü bir devlet olduğumuzda, taksimi hükümsüz sayıp tüm Filistin'e yayılacağız" ifadesini kullanır.¹³¹

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Filistin Özel Komitesinin raporunu 15 Eylül'de ele almıştır. Bir takım görüşmelerden sonra, 23 Eylül'de Özel Komite raporunu incelemek ve tartışmak üzere, bütün Birleşmiş Milletler üyelerinin temsil edildiği bir "ad hoc" komite oluşumuna karar vermiştir. İngiltere temsilcisi 26 Eylül'de ad hoc komitede yaptığı konuşmada, planlar hakkında hiçbir fikir beyan etmeden, ülkesinin Filistin'den çekilmeye kararlı olduğunu

¹³⁰ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.185

¹³¹ PEHLIVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.224

açıklamış ve Filistin’de bir çözüm formülünün ancak hem Arapların hem de Yahudilerin kabulü halinde başarılı olacağını belirtmiştir.¹³²

11 Ekim 1947’de Amerika Birleşik Devletleri delegasyonu Birleşmiş Milletler de Filistin’in taksimi planına resmi desteğini vermiştir. Delegasyon bunu Truman’ın emirleri üzerine yapmıştır. Böylece, başkanın desteğini almak için Siyonistlerin sarf ettiği büyük çaba, daha büyük mükafat getiriyordu. Amerika Birleşik Devletleri’nin prestiji, taksim yanlısı kampa katılmaları için diğer ulusları etkilemeyi başarabilirdi.¹³³

Ekim ve Kasım aylarında Birleşmiş Milletler konuyu devamlı müzakere etti. Amerika Birleşik Devletleri etkisini kullanarak üyeleri Siyonizm lehinde oy kullanmaya zorladı. Delegelerin çoğu sonradan, yapılan baskıları itiraf etmişlerdir. Son toplantıda, Filistin’deki Arap halklarının hakları görmezlikten gelinerek, 25 oyla taksime karar verildi. 13 ülke karşı çıkmış, 17’si çekimser kalmıştı. Filipinler delegesi taksim kararına karşı olduklarını açıkladı.

Taksim kararı uygulanamayacaktı. Üçte iki çoğunluk sağlanamamıştı. Bu durumda Yahudi parası ve nüfuzu harekete geçmişti. Çekimserlerden, Belçika, Yeni Zelanda, Hollanda ve sonradan Lüksemburg ile Paraguay da bu karara katılmışlardı.¹³⁴

Birleşmiş Milletler Genel Kurul’u iki ay süren ayrıntılı tartışmalardan sonra, Filistin Özel Komitesindeki çoğunluğun tavsiyesi olan Taksim Planını ufak tefek değişiklikleriyle¹³⁵ 29 Kasım 1947 günü saat 17:35’de yapılan oylamada, Çoğunluk Planı, Genel Kurulun 181 (II) A sayılı kararı ile, 13 ret ve 10 çekimser oya karşılık 33 oyla kabul edildi. Bu suretle Birleşmiş Milletler

¹³² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.86

¹³³ TAYLOR, İsrail’in Doğuşu, s.129-130

¹³⁴ Hakan Yılmaz ÇEBİ, İsrail’in A Planı, Nokta Kitap, 1.baskı Eylül 2006, s33

¹³⁵ ARAS, Filistin-İsrail ... , s.19

Filistin'in, Araplarla Yahudiler arasında paylaşılmasına karar vermiş olmaktadır.¹³⁶

Çoğunluk planının lehinde oy kullanan ülkeler; Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Fransa, Avustralya, Belçika, Bolivya, Brezilya, Beyaz Rusya, Kanada, Kostarika, Çekoslovakya, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guatemala, Haiti, İzlanda, Liberya, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Nikaragua, Norveç, Panama, Paraguay, Peru, Filipinler, Polonya, İsveç, Ukrayna, Güney Afrika Birliği, Uruguay ve Venezüella ülkeleridir. Aleyhte oy kullanan ülkeler; Afganistan, İran, Irak, Küba, Mısır, Yunanistan, Hindistan, Lübnan, Pakistan, Suudi Arabistan, Suriye, Yemen ve Türkiye ülkeleridir. Çekimser kalan ülkeler; Arjantin, Çin, El Salvador, Etiyopya, Honduras, Kolombiya, Meksika, Şili, Yugoslavya ve İngiltere ülkeleridir.¹³⁷

Plan kabul edildikten sonra, Irak, Pakistan, Suudi Arabistan, Suriye, Yemen delegeleri, hükümetlerinin Genel Kurul'da alınan, karara bağlı olmadığını ve Filistin komisyonunun kurulmasında yer almayacaklarını belirttiler. Siyonistlerde bu planı tam anlamıyla beğenmemişlerdi, ancak bu planı uzun zamandır bekledikleri ve gerçekleştirmeyi çalıştıkları bir Yahudi Devleti'nin oluşması için bir adım olarak kabul etmişlerdi.¹³⁸

Taksim kararından sonraki ilk gelişme, şiddetin hızla tırmanması olmuştur. Ardından İngiltere, Filistin'deki mücadelede sorumlu olmadığını belirterek hızla geri çekilmeye başlamış ve ardından ciddi bir kaos ve çatışma atmosferi bırakarak bölgeyi tamamen terk etmiştir.¹³⁹

¹³⁶ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.88-89

¹³⁷ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.119

¹³⁸ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.120

¹³⁹ ARAS, Filistin-İsrail ... , s.20

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bölünme kararı, Filistin sorununu çözümlemediği gibi, İngiltere 15 Mayıs 1948'de manda rejimine son vereceğini açıklaması ile Filistin'i sorunlu halde terk ederek iki toplum arasında kalıcı çözüm yolu yerine geride nefret temellendirdiği çatışmaların arttığı bir bölge bırakmıştır.¹⁴⁰

Görüldüğü üzere, Birleşmiş Milletlerin taksim planı, Filistin Sorunu için barışçı bir çözüm yolu olamamıştır. İsrail, Birleşmiş Milletler kararıyla kurulmuş, yegane devlettir. Ancak, aynı İsrail, bugüne kadar 1967'de alınmış olan 242 sayılı karar dahil olmak üzere, Birleşmiş Milletlerin ve Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymuş değildir. Onlara altın tepsi içinde toprak sunan Birleşmiş Milletleri, İsrail şimdi tanımıyor.¹⁴¹

3.7. Mülteciler Sorunu

Filistinlilerin yerlerinden edilmelerinin üzerinden yarım yüzyıldan daha uzun bir zaman geçmiş ve bugüne kadar Ortadoğu'nun en önemli sorununun başlangıcını teşkil etmektedir. Filistin-İsrail çatışmasının baş sorumlusu İsrail olarak görülmesine rağmen İsrail, kendi bakış açısını sunmada her zaman Araplardan daha güçlü ve daha yetenekli olmuştur.¹⁴²

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun İsrail'i üyeliğe kabul ederken sözünü ettiği 29 Kasım 1947 ve 11 Aralık 1948 tarihli kararların uygulanmasında iki önemli konu kalıyordu. Toprak sorunu, mütarekelerle geçici de olsa bir statüye bağlandığına göre, geriye kalan iki konudan biri "Mülteciler Sorunu" diğeri de "Kudüs Sorunu" dur.¹⁴³

¹⁴⁰ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.120

¹⁴¹ <http://zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=803340>, 17.03.2009

¹⁴² <http://filistin.ihh.org.tr/insanhaklari/filistinlimulteciler/donushakki.html>, 27.02.2009

¹⁴³ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.105

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, hem 1947-1948 çatışması sonucu yerlerinden çıkarılan Filistinlilerin, hem de 1967 çatışması sonucu yerlerinden çıkarılan yeni mültecilerin geri dönüş hakkını konu alan bir dizi karar almıştır.¹⁴⁴ Çatışmalarda Filistin'i savunma iddiasıyla bu topraklara giren Arap ordusunun, Filistinli köylülerle işbirliği yapmadığı gibi, Yahudi güçlere karşı kolay pes eden savaşımı, Filistinlilerin topraklarından kopuşunda rol oynamış bulunmaktadır.¹⁴⁵

Bölgedeki mülteciler krizi ile ilgili ilk uluslararası belge, 11 Aralık 1948'de kabul edilen ve "Filistin Birleşmiş Milletler Gözlemcisi Raporu" başlığını taşıyan 194 sayılı Birleşmiş Milletler kararının 11.paragrafı olmuştur. 194 sayılı karar ile Birleşmiş Milletler üyesi olan üç devletten¹⁴⁶ oluşan Filistin için Uzlaştırma Komisyonu kurulmuştur.

Mülteciler krizinin; Genel Kurulun;

Komşularıyla barış içinde yaşamak üzere evlerine dönmek isteyen mültecilere, uygulanabilir en erken tarihte bu imkanın tanınmasını ve uluslararası hukuk ve eşitlik ilkeleri altında, sorumlu hükümetler yahut makamlar tarafından yerine getirilmek üzere; gerek dönmeyi tercih edenlerin mülklerine karşılık olarak, gerekse mülkleri kaybolan yada zarar görenlere tazminat ödenmesini karar altına aldığı" ve "Uzlaştırma Komisyonu'na mültecilerin vatanlarına geri dönmelerini, yerleşmelerini ve iktisadi ve toplumsal yönden iyileştirilmelerini kolaylaştırması talimatı verdiği"nin altını çizen 194 sayılı kararı esas alarak çözümlenmesinde temel müzakerecilik ve arabuluculuk görevi, bu komiteye verilmiştir.¹⁴⁷

Genel Kurul Uzlaştırma Komisyonunun başarısız olmasından sonra daha sonraki bir tarihte, 2. paragraftaki koşulların, 194 sayılı kararın 11. paragrafındaki vatana geri dönme koşullarının hükümlerine dokunmaması şartıyla, 513 sayılı kararı almıştır.

¹⁴⁴ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ... , s.24-25

¹⁴⁵ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.50

¹⁴⁶ Fransa, Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri

¹⁴⁷ Filistin Çıkmazdan, s.25

Filistinli mülteciler sorunu ilk olarak 1948 – 1949 Arap-İsrail savaşından sonra ortaya çıkmıştır. Bu savaşın sonunda 150.000 Filistinli Arap, İsrail içinde yaşamaya devam ederken, yaklaşık 700.000 Filistinli ise mülteci¹⁴⁸ durumuna gelmiştir.¹⁴⁹

İsrail Hükümetinin iddiasına göre, Filistinliler bölgeden gönüllü olarak ayrılmışlardı, ordularına yol açmak isteyen Arap liderleri radyodan verdikleri talimatlarda böyle buyurmuşlardı. Fakat bölgeden yapılan radyo yayınları Britanya ve Amerikan Hükümetleri tarafından denetleniyordu ve terk etmeyi emreden genel talimatlara dair hiçbir bulguya rastlanmamıştı. Aksine Arap liderlerin Filistinlilere kalmaları ve topraklar üzerinde hak iddia etmeleri için birçok defa çağrı yaptıkları görülmekteydi.

İnsanlar savaş sırasında pek çok sebeple kaçarlar, burada da durum bundan farklı bir şey değildir. Bazıları savaş bölgeleri tehlikeli olduğu için kaçmışlar, bazıları Siyonist gaddarlıklar sebebiyle (en dramatik olanı 1948 Nisan ayında Deir Yassin katliamıdır) terk etmişlerdir. Bazıları da , Ramle ve Lydda kasabalarında yaşandığı şekilde silah zoruyla, bir an önce terk etsinler diye arkalarından kurşun atılarak gönderilmiştir.

Gönderilen Filistinlilerin etnik temizlik kurbanı olduğunu söylememize izin veren şudur; İsrail görevlileri onlara hala geri dönme hakkı tanımamıştır. İsrail’de, Arap köyleri yerle bir edilmiş, ağaçlarına, topraklarına, mülklerine el konulmuş ve bunların sahiplerine yerli halka dönüş hakkı verilmemiştir.¹⁵⁰

Birleşmiş Milletler teşkilatı ilk somut adım olarak ateşkes çabaları ile ilgili Güvenlik Konseyi’nde bir takım kararlar alarak uygulamaya çalışmıştır. Filistinin gelecekteki durumuna dair barışçı düzenlemede önermek üzere

¹⁴⁸ Mülteci = Çeşitli baskılardan kaçmak için yabancı bir ülkede sığınma arayan kişiye verilen isimdir.

¹⁴⁹ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.81

¹⁵⁰ <http://www.zmag.org/Turkey/ss000502.htm>, 26.02.2009

Birleşmiş Milletler tarafından vazifeli tayin edilen İsveçli arabulucu Kont Bernadotte incelemeler yapmak üzere Filistin'e gidecekti. Kont Bernadotte mülteciler meselesinin ilk ciddiyetine varan kişi olarak, 16 Eylül 1948 de bir rapor hazırladı ve bu rapora istinaden Genel Kuruldan, acilen mültecilere yardım edilmesini, tedbirler alınmasını ve bunların İsrail işgali altında bulunan yurtlarına dönmelerinin sağlanmasını istemiştir.

Kont Bernadotte, yaptığı incelemeler sırasında Filistinli mültecilerin ne kadar sıkıntı çektiklerine şahit olmuş ve bir hatırasında şöyle söylemiştir;

Oldukça büyük sayıda mülteci kampında (incelemede) bulundum. Fakat burada, Ramallah'ta gözlerimle tanık olduğumdan daha kötü bir manzarayı daha önce hiç görmemiştim. Arabam, Doğu'ya has bir coşkunlukla yiyecek ve evlerine geri dönme isteklerini haykıran, heyecanları ayaklanmış bir kitle tarafından, kelimenin tam anlamıyla, hücumla uğramıştı. Bu acı çeken insanlık dalgası ürkütücü yüzlerle doluydu. Hele, bir deri bir kemik yüzlerini arabanın içine kadar sokup olağan insanın kesinlikle yenilip yutulmaz bulacağı ve fakat kendilerinin yegane yiyeceği olan ekmek artıklarını uzatıp gösteren bir gurup, sakalları karmakarışık, biçare düşkün ihtiyarı hiç unutamıyorum.¹⁵¹

Bernadotte'un istekleri üzerine Genel Kurul 24 Eylül 1948'de toplanarak meseleyi 3. kurula gönderdi. 3. kurul da yaklaşık 1,5 ay süren çalışmalardan sonra bir karar tasarısı hazırladı. Bu tasarı 19 Kasım 1948'de 212 (III) sayılı Genel Kurul kararı olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Kararda Filistin mültecilerine 1 Aralık 1948 tarihinden 31 Ağustos 1949 tarihine kadar olan süre içerisinde 29.500.000 dolarlık bir yardım yapılması öngörülüyor ve ayrıca bütün üye devletlerle, Dünya Sağlık Teşkilatı, Gıda ve Tarım Teşkilatı, Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı ve UNICEF gibi kuruluşlar da yardım yapmaya çağrılıyorlardı. Bu karar üzerine Birleşmiş Milletler Filistin Mültecilerine Yardım Teşkilatı (UNRPR) kuruldu.¹⁵²

¹⁵¹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.59

¹⁵² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.107

Bu kararın çıkmasında ve mültecilerin durumunu görerek anlayan, yaşayan Kont Bernadotte, Siyonist ilerleyişin önünde bir engel olarak görülmeye başlanmıştı ve 17 Eylül'de Kudüs'te arabasıyla dolaşırken, Stern çetesinin kurmuş olduğu barikata takılacak ve bu barikatta taranarak ldrlecekti.

Ancak buna rağmen, girişimler devam ediyordu. Nitekim bu girişim ve çabaların sonunda Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 11 Aralık 1948'de nl 194 (III) sayılı kararını çıkardı. Büyük lde Bernadotte'un isteklerine sadık kalınarak hazırlanmış bir karardı bu karar.

Öte yandan devam eden çatışma ile dolaysız ilgili olarak ise karar, arabulucunun işlerini devralarak özel bir komisyon kurmaktaydı. Filistin için Uzlaştırma Komisyonu (CCP) adını alan ve Fransa, Türkiye ve Amerika Bileşik Devletleri'nin yeleri olarak seçildiği bu komisyon, yeni yıldan itibaren iki taraf ile temaslara başlayacaktı.¹⁵³

Bu arada İsrail'in Birleşmiş Milletler yeliğine başvurusu konusu Genel Kurulun ad hoc siyasi komitesinde ele alındığında, Lübnan delegesini, konunun incelenmesine geçmeden önce, İsrail'in mültecilerin evlerine dönmelerini kabul etmesini istemiştir. Siyasi komite Lübnan'ın ne sürdüğü bu görüşü reddederek adeta İsrail'in görüşüne dolaylı olarak destek vermiş oluyordu.¹⁵⁴

CCP yaptığı temaslardan sonra Lozan'da bir konferans düzenlemiş ve 12 Mayıs'ta iki tarafla da protokol imzalamıştır. Bu protokolde Taksim Planındaki sınırlar tartışmaların esas unsuru olarak kabul edilmiştir.

Ancak hiçbir girişim, İsrail'in kazandığı yerleri geri vermesine yetmeyecek, Arapların Filistinli mültecileri yerleştirmek için Galilee ile

¹⁵³ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.60-61

¹⁵⁴ ARMAOğLU, Filistin Meselesi ... , s.107

Negev'in İsrail tarafından terk edilmesi taleplerini, bir karış bile toprak terk etmeyeceğiz, diyen İsraililer geri çevirecekti.

Uzlaştırma komisyonunun daha sonraki toplantılarında İsrail, geri kalan mültecileri Arap ülkelerinin kabul etmesi şartıyla, ancak 100.000 Filistinli mülteci kabul edebileceğini, zira zaten kendi bölgelerinde 160.000 Arap vatandaşın bulunduğunu ve 100.000 Arap mülteci ile beraber 260.000 kişi olacağını bildirmiştir. Bu müzakereler sırasında İsrail, Gazze'nin kendisine bırakılması şartıyla, Gazze'nin kendi nüfusunu ve buradaki 250.000 Filistinli mülteciyi İsrail vatandaşlığına kabul etmeyi önerdiyse de, Araplar bu öneriyi reddettiler. Uzlaştırma Komisyonu Genel Kurul'u, mülteciler konusunda 8 Aralık 1949 da 302 (IV) sayı ile 47 lehte, 6 çekimser¹⁵⁵ sıfır aleyhte oy ile 22 maddelik uzun bir kararı kabul etmiştir. Bu kararla Filistinli mültecilere 1 Ocak – 31 Aralık 1950 tarihleri arasında 33.700.000 dolarlık bir yardım öngörülürken, İsrail'e de mülteciler hakkındaki 11 Aralık 1948 tarihinde kararını hatırlatmaktaydı. Irak ve Lübnan'ın isteğiyle Birleşmiş Milletler Filistin Mültecilerine Yardım Teşkilatı'nın İngilizce ismi (UNRPR) şimdi United Nations Relief and Works Agency for Paletsine Refugees (UNRWA) oluyordu.¹⁵⁶

Kurumsallaşan bu UNRWA teşkilatı, yıllarca Filistinli mültecilerin (tamamını olmasa da) epeyce bir bölümüne çeşitli yardımlarda bulunmuştur ve hala genişlemiş bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir.¹⁵⁷

İnsani açıdan bu yardımların değeri inkar edilememekle birlikte, UNRWA'nın kurulduğu ilk yıllarda Filistin de bir oldu-bitti'yi kabul ettirme gibi bir işleri olduğu da söylenebilir. Nitekim faal bir mültecinin ilk dönemle ilgili şu söyledikleri bu meyanda anlamlıdır;

¹⁵⁵ Çekimser oylar : Sovyet Rusya, Polonya, Çekoslovakya, Ukrayna, Beyaz Rusya gibi Sovyet uyduyu sosyalist ülkeler ile Güney Afrika

¹⁵⁶ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.108

¹⁵⁷ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.62

Bizler UNRWA'nın (bulduğumuz yerlerde) bizi yerleşikleştirmeye yönelik belirli bir siyasetinin bulunduğunu hissetmiştik. Onlar bizden Filistin'i unutmamızı istiyorlardı, dolayısıyla bizleri istihdam etme üzere çalışma projelerini başlattılar...

Kunduracılık yahut kilimcilik gibi küçük işler kurmak üzere halkın bir kısmına krediler veriyor, daha sonra (mültecilere ait) tahsisat kartlarını onlardan geri alıyorlardı. Daha tehlikeli olan yöntem ise Avustralya veya Amerika'ya göçü teşvik için bir çalışmalarıydı. Gene böyle birisine bilet sağlayıp kartını elinden alıyorlardı. Biz bütün bunlara, yayınlar, gizli toplantılar, gece ziyaretleri ve divan oturumları yoluyla karşı durmaktaydık. Siyasi bilinci olan halk böyle toplantılara gidiyor ve tartışmalar katılıyordu. Böylece bu projelere karşı çıktık; çünkü, yoksulluk içinde yaşasak da, toprağımıza bağlı kalacağımızı biliyorduk.¹⁵⁸

Filistinli mülteciler kendi topraklarına geri dönmeyi hiçbir zaman unutmayacaklarını göstermiş oluyorlardı. Ancak, karşılarında Birleşmiş Milletler kararlarını bile hiçe sayan, kendi istediği gibi davranan bir İsrail vardı ve işleri hiç kolay değildi.

İsrail'e böylesine karşı çıkma cesaretini veren etkenin, uluslararası yeni sistemin bir ana kutbunun gelişen desteği olduğu söylenebilir.

İsrail, doğumunu ve varlığını Birleşmiş Milletler'in 181 (II) sayılı kararına borçluyken, bu karara karşı çıkılması, kendi varlığının kaynağını inkar etmek anlamına geliyordu. Dahası, İsrail, Birleşmiş Milletler'in 181 (II) sayılı kararını resmen kabul etmiştir ve bu kabul Yahudi Devleti olarak kabul edilen sınırların dışına taşarak, başka topraklarda hak iddia etmek işgal etmek anlamına gelmekten başka bir şey değildir.

İsrail'in Birleşmiş Milletler'in 181 (II) sayılı kararını hiçe sayarak işgal ettiği topraklar üzerinde hiçbir yetkisi bulunmamaktadır. Savaşla toprak elde etmenin ne milletlerarası hukukta, ne de Birleşmiş Milletler kararlarında hiçbir yeri yoktur.

¹⁵⁸ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.63

İsrail, Birleşmiş Milletler'in 181 (II) sayılı kararına, o kararı kabul eden ülkelerden daha çok uymak zorundadır ve bu verdiği resmi taahhütlere dayanmaktadır.¹⁵⁹

3.7.1. Sürgündeki Filistinlilerin Dağıldıkları Yerlerdeki Yaşam Şartları

Filistinlilerin dağıldıkları ülkelerdeki durumuna bakıldığında, başlangıçta problem gibi görünen, ancak çözümün gelmediği yıllar geçtikçe engel olarak görülen mülteciler olarak görülmeye başlanmıştır. Mültecileri kabul eden ülkeler, Filistinli mültecilerin ülkelerinde çok fazla kalmayacağını düşünmüşler ve ekonomileri buna göre ayarlamışlardı. Ancak, mültecilerin yurtlarına dönememesi üzerine, mülteci ülkeler bu insanlara karşı ilgisiz olmuşlar, hatta baskı kurmuşlardır. Bunun üzerine Filistinli bir mültecinin Lübnan'daki bir kampta yaşadıklarını anlattığı hatıratı oldukça ilgi çekicidir;

Elli veya altmış köyün (kalan) ahalisinden az olmamak üzere, biz Tire'nin doğusundaki Burc el-Şemali'de kütle halinde toplanmıştık. Hayat güçlü. Bazıları farklı köylerden olmak üzere, yedi aileye bir çadır düştüğü oluyordu. (Başka yöreden) yabancılarla bir çadırı paylaşmak geleneklerimizden ötürü bizim için acı vericiydi. Herkese yetecek ölçüde çadır bulunmadığı için bazı ailelerin mağaralarda yaşamak zorunda kaldığı görülmüyordu. Ortalıkta aşırı kalabalık ve hastalık mevcuttu. Pek çok yaşlı ve çocuk bu kötü şartlar yüzünden ölüp gitti.

O kışı orada geçirdikten sonra, onlar (Lübnan'lı yetkililer) bizi terke zorladılar. Biz ise karşı çıkmağa çabaladık, çünkü Burc el-Şemali, Filistin'e yakındı ve bizde ülkemizin yakınında kalmak istiyorduk ...

Lübnan polisi gelip orayı terk etmek zorunda olduğumuzu söyledi. Bizi daha iyi yerlere yerleştireceklerini vaat ettiler ve bizimle birlikte mücadele edeceklerini, böylece evlerimize geri dönebileceğimizi söylediler. Fakat, biz Ceyşü'l-İnkaz ile yaşadığımız tecrübeden sonra bunun hepten yalan olduğunu biliyorduk.

Biz altmış farklı köyün insanı olarak (bu defa) hep birlikte bir yere nakledilmek için ısrara ettik fakat onlar gene de bizi dağıttılar...

Altmış köyün insanı birbirinden ayrılmamak için ayak diredi; bunun üzerine ise polis bizi korkutmak üzere yaşlı başlı olanları dövdü ve havaya

¹⁵⁹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.66

*ateş etti; daha sonra bizi zorla kamyonlara bindirdi. Bizi sopalarla ve tüfeklerinin dipçikleriyle dövüyorlardı...*¹⁶⁰

Bu Filistinli mültecinin anlattıklarına bakıldığında, ilk yıllardan itibaren, mültecilerin ne kadar sıkıntı çektiği görülmektedir.

Ürdün

Ürdün'de yönetimin, ayrı bir Filistinli kimliğini tanımayarak, enerjik bir entegrasyon siyaseti uyguladığı görülmektedir. Filistinliler, büyük sayılarda ordu ve hükümet kademelerinde hizmete alınmıştır. Öte yandan mülteciler baskı altında, kampları ise yakın denetimdeydi.

1967 öncesi Ürdün'de bir kamp okuluna gitmiş bir Filistinli, bu sıkı denetimi şu cümlelerle anlatıyor;

*Kamplar belirli günlerde, söz gelimi (İsrail'in kurulduğu) 15 Mayıs gibi, daima daha fazla gözetim altında tutuluyordu. 1967 öncesi, okulda öğrenci olduğumuz sıralarda, yurttan sökülüp atılmanın aleyhinde herhangi bir gösteri meydana gelmesin diye tankla kampları kuşatırdı. Gene o günlerde okul çocuklarını, birbirinden üç-dört metre ayırık, tek sıra halinde yürütürlerdi ve birbirimizle konuşmamız yasaklanırdı... Kahire veya Şam'dan yayınlanan Arapların Sesi'ni dinlememize izin verilmiyordu. (Suudi Arabistan, Amman ve İsrail yayınları için müsaade edilmekteydi) Askerler hemen her zaman kamplara doluşup hangi istasyonu dinlemekte olduğumuzu anlamak için pencereleri dinlerdi. Halk ise yayın sesinin dışarı gitmesini önlemek için pencerelerinin üzerine battaniyeler örtüyordu.*¹⁶¹

Suriye

Arap milliyetçiliğinin daha üstün olduğu Suriye'de, yönetim, mültecilerin Filistinli kimliklerini sürdürerek Suriye sosyo-ekonomik yapısıyla uygun hale gelmesini sağlamak istiyordu. İçişleri ve İstihbarat Teşkilatına direk bağlı bir Mülteci İşleri Başkanlığı kurulmuş olup, bu başkanlık

¹⁶⁰ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.74

¹⁶¹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.75

mültecilerin resmi evraklarını düzenliyordu. Seyahat izni çok sıkı olmakla beraber, mültecilere çeşitli kamu işlerinde iş olanağı sağlanıyordu.

Lübnan

Lübnan hem Arap, hem Avrupalı tarafı olan bir ülke olması sebebiyle Filistinlilerin durumu belirsizdi. Lübnan'daki hassa mezhep dengesini bozmak ve fedayi eylemlerine karşı İsrail'in cevap vermesi, Lübnan'ın endişe ettiği konulardı. Öte yandan, kamu veya özel işlere yerleştirilmekten uzak tutulan Filistinlilere çok zor alınan çalışma iznini de mecburi kılmışlardır.

Bir Filistinli avukatın anlattıkları bu durumu daha iyi anlatıyor;

Lübnan'lı yetkililerin kimlik ve seyahat belgelerine ilişkin uygulaması, günün siyasi vaziyetine dayalı olarak, daima dalgalanma göstermiştir. Aynı durum çalışma izinleri içinde söz konusudur. Seyahat, çalışma ve ikametle ilgili olarak Filistinliler için uygulanabilir herhangi bir düzenleme metni mevcut olmamıştı. Kanunla açıkça belirlenmiş herhangi bir şeyde yoktu. Hangi türde olursa olsun iznin verilmesi 'takdir yetkilerine' bağlıydı ve böylece karşısında ne başvurulacak bir yerin ve ne de bir denetimin bulunduğu bir baskı biçimini oluşturuyordu.

Şüphesiz bu tür bir taciz özellikle siyasi açıdan faal olan Filistinlilere yöneltilmekteydi ve fakat (bu tür) şüphelilerin sayısı her zaman epeyce kabarıktı. DB¹⁶² Kamplarda toplantılar düzenleyen ve bunlara katılanlara ait listeler tutuyor; bu insanlar şüpheliler sınıfında görülerek seyahat izin talepleri geri çevriliyordu.

Çalışma konusunda Filistinliler, Lübnan uyruğu olmayanlar olarak sayıldığından, izin için Sosyal İşler Başkanlığına başvurmak zorundaydılar. Burada da gene bir dalgalanma söz konusuydu... Filistinliler hep (duvarcı, amele, odası gibi) düşük seviyeli işleri elde edebiliyordu. Fakat daha büyük işler elde etmeğe çabaladıklarında bir çalışma izni sahibi olmaları neredeyse imkansız gibiydi.¹⁶³

¹⁶² Deuxieme Bureau : 1958 iç savaşı ardından bir denetim mekanizması olarak devlet başkanı Chehab'ın oluşturduğu Lübnan Ordusunun istihbarat kısmı: özellikle güçlü muhalif siyasetçileri ve grupları denetime yönelik çalışan bu kısım siyasi faaliyet gösteren Filistinlilere karşı oldukça katı davranmaktaydı.

¹⁶³ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.76-77

Lübnan'da Filistinlileri baskı altında tutmanın mantığı, Filistinliler için kurulmuş özel bir büronun yetkilisinin ifadesiyle şöyledir; “Filistinli bir yaya benzer, üzerine ayağınızla basarsanız sessiz kalır, fakat ayağınızı kaldırıverirseniz yüzünüze çarpacaktır” Böylece Lübnan'da da Filistinli kimliğini silmek ve Filistin'le bağlantıyı kesmek resmi siyaset olmuştur.

Filistinli mülteciler, sürgünde yaşadıkları ekonomik zorluklar, siyasi baskılar ve bir gün yurtlarına geri döneceklerine olan inançlarına yönelik, sığındıkları ülkelerden gerçekte bir yardım göremeyince, artık bir direnme hareketinin oluşması an meselesiydi ve bu direnme hareketi, Filistinli mültecilerde heyecanla karşılanan bir dönemeç oluyordu. Artık Filistinli kendi haklarını savunmaya çalışacaktı, mültecilikten mücadeleciliğe “Filistin Direniş Hareketi” ile geçecekti.

Sonuç yerine, bir mülteci kız öğrencinin söyledikleri oldukça anlam taşımaktadır;

Bir keresinde evimiz yakınında Filistinli ve Lübnanlı çocuklar arasında bir atışma cereyan etti. Her ikisi de komşularımız olan aileler de buna katılmıştı. O sırada, Lübnanlı komşular şöyle diyordu; Siz Filistinliler ! Gidin ve size ülkenizi terk ettirenlerle savaşın ! Bu olay beni hayli alt üst etti. Ben Filistinli olmaktan gurur duyuyordum, ne var ki başkaları bize hakaret etmekteydi. İşte böyle şeylerden ötürü devrim yapacak birini bekliyordum; Tanrı'ya şükür, bu gerçekleşti ve benim artık onda bir payım olabilecekti.¹⁶⁴

3.8. Kudüs (Kutsal Mekânlar) Sorunu

Kudüs, Filistin'de bulunan, Museviler, Hıristiyanlar ve Müslümanlarca kutsal kabul edilen ve Mescid-i Aksa'nın bulunduğu şehirdir. Çeşitli kaynaklarda Yerusalayim, Jerusalem, Uruşelim, Yerusolim, Makdis, Beyt-ül-Mukaddes, Beytül-Makdis, İlya ve Eyliya isimleriyle de anılan Kudüs, dünyanın en eski şehirlerindedir.

¹⁶⁴ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.80

Kudüs şehrinin kimler tarafından ve hangi tarihlerde kurulduğu kesin olarak bilinmemekle beraber, Hz. Nuh Aleyhisselam'ın torunu ve Ham'ın oğlu Kenan'ın neslinden gelen Kenanilerin kurduğu bir şehir olduğu düşünülmektedir.

Kudüs şehri, Yahudiler için olduğu kadar, Hıristiyanlar içinde önemlidir ve bu ikisinden çok daha fazla Müslümanlar için önemli ve kutsal bir şehirdir. Bu nedenle Kudüs, evrensel bir şehirdir.

Milattan Sonra 1.yüzyılda Filistin, Roma istilasına uğradığı zaman Yahudilerin bütün mabedleri yıkılmış ve Yahudiler kılıçtan geçirilmiştir. Milattan Sonra 2. yüzyılda kalan Yahudilerin ayaklanma çıkarması üzerine, hiçbir Yahudi kalmayacak şekilde hepsi yok edilmiştir.

Aslında şehir tamamıyla yıkılmış, Roma İmparatoru kendi kolonisini kurmuş ve bugünkü ağılama duvarının bulunduğu yere bir mabed yaptırmıştır. Milattan Sonra 313 yılında Roma İmparatorununun Hıristiyanlığa izin vermesiyle, Kudüs Hıristiyanlar içinde birdenbire önem kazanmıştır.

Bu sırada, Hz. Muhammed (SAV), Hz. ALLAH'ın son peygamberi olarak İslamiyet'i yaymaktaydı. Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresinin 144. ayeti kerimesinde,

“(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) hep o yöne dönün. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah onların yaptıklarından habersiz

*değildir.*¹⁶⁵ diye buyuruyor Hz. ALLAH. Burada, ilk Müslümanların Kudüs'ü kible olarak bilmesi ve sonra kible'nin Mekke'ye, Kabe'ye çevrilmesinden söz edilmektedir.

Hz. Peygamber'in "Mi'rac" olayının Kudüs'te olması, Müslümanlar için bu şehri daha da kutsal bir hale getirmekteydi. Bundan dolayı Hz. Ömer (RA) Milattan Sonra 638 yılında Kudüs'ü alarak, Miracın ilk durağı olan yere Mescid-i Aksa'yı yaptırmıştır. Bundan sonra Kudüs'te İslam eserleri bir hayli çoğaldı.

Kudüs, 1099 yılında haçlıların işgaline uğradı ve şehre giren haçlılar sadece Yahudileri değil, Müslümanları, kutsal yerlere sığınan masum halkı katlettiler. Harem-i Şerif denilen İslam'ın en kutsal yerlerinin bulunduğu bölgelere el konularak, buraları haçlı şövalyelerine verildi. Selahaddin Eyyubi'nin 1187'de Kudüs'ü haçlılardan geri almasıyla şehir tekrar İslam egemenliği altına girdi. Selahaddin Eyyubi Kudüs'e gelen Yahudilere kapılarını kapatmamıştır. Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Türk egemenliğine kattığı Kudüs, 1917'de İngilizlerin Kudüs'e girmesiyle Türklerin egemenliğinden çıkmıştır.

3.8.1. Kudüs'ün Önemi

3.8.1.1. Müslümanlar İçin Kudüs

Kudüs, bir buçuk yıldan az bir süre için Müslümanların ilk kiblesi olarak yer almıştır. Kiblenin Kabe'ye çevrilmesinden sonra Kudüs İslam'ın kutsal şehirler sıralamasında, üçüncü sırada yer almaktadır.

¹⁶⁵ Kur'an-ı Kerim Bakara Suresi Ayet 144. Diyanet İşleri Başkanlığının resmi internet sitesinden alınmıştır.

Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ, "en uzak mescid" demektir ve Kur'an-ı Kerim'de İsrâ mucizesine değinilirken bu mescidden şu şekilde bahsedilmektedir:

*"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bazılarını göstermek için, kulunu (Muhammed'i) Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü eksiklikten uzaktır."*¹⁶⁶

İslam inancında Mescid-i Aksa'nın oldukça çok önemli bir yeri vardır ve burası Müslümanların ilk kıblesi ve üç önemli mescidden birisidir. Kur'an-ı Kerim'de sözü geçen bu mescid ve çevresi Harem-i Şerif olarak adlandırılır. Müfessirler Hz. Peygamberin (s.a.v.) Mescid-i Haram'dan Burak ile götürüldüğü bu yerin Hz. Süleyman (a.s) tarafından yaptırılmış bir mabed olan Kudüs'teki Beytülmakdis olduğunu naklederler ve zaman içinde bu mabed tahribata uğramıştır. 637 yılında, Kudüs, Hz. Ömer tarafından fethedildiği zaman, halifenin, eski mabedin yerini sorup araştırdığı nakledilir. Daha sonra Emevi Halifesi Abdülmelik tarafından 691'de Hz. Peygamberin Mi'rac esnasında ayağını basmış olduğu taş üstüne "Kubbetü's-Sahra" adı verilen bir bina yaptırılmış ve akabinde Kubbetü's-Sahra yanında Mescid-i Aksâ'yı yaptırmıştır. Şüphesiz Kudüs'ün ve özelde de Harem-i Şerif alanının İslamiyet'teki öneminin en özel sebebi, Mi'rac hadisesinin burada gerçekleşmesindedir. İsrâ ve Mi'rac hadiseleri Hicretten bir yıl kadar önce Recep ayının 27. gecesinde vuku bulmuşlar ve bu gecede Hz. Peygamber Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya getirilmiş, oradan da Cenâb-ı Allah'ın katına çıkarılmıştır. Mi'rac hadisesinin vuku bulduğuna inanılan Muallak Kayası bugün Harem-i Şerif'in en göz alıcı binası olan Kubbetüssahra altında korunmakta ve her sene yüz binlerce Müslüman insan tarafından ziyaret edilmektedir.

¹⁶⁶ Kur'an-ı Kerim, İsrâ Suresi, Ayet 17/1

3.8.1.2. Yahudiler İçin Kudüs

Kudüs'ün Yahudilik için önemi Süleyman Mabedi'nin bu şehirde bulunmuş olmasına dayanır. Yahudiler Kudüs'e 'Ötelerin Şehri' nazarı ile bakarlar ve burası Allah'ın Evi olarak kabul edilmektedir. Yahudilerin kutsal kitabı Eski Ahit'te Kudüs'ün önemi 'Son Günlerde' ve 'Adalet Gününde' belirginleşir. Hz. İsa peygambere göre Kudüs 'Adalet Şehridir' ve Yahudi inancına göre burada son mahkeme kurulacaktır. Aynı zamanda Kudüs, Eski Ahit'te Beni İsrail'i sembolize etmekteydi. Onun yıkılması İsrailoğulları'nın sürgüne gönderilmesi demektir ve gelecekte yeniden imarı da İsrailoğulları'nın sürgünden dönüşünün ifadesi olarak anlaşılmaktadır. Yahudi tarihinde İkinci Mabad döneminde Kudüs bir hac şehri haline gelmiş ve M.S. 70 yılında şehrin yıkılması ile sürgüne gönderilen Yahudiler için yıkık şehir kendi gurbet, sürgün ve perişanlıklarını sembolize etmektedir.

Yahudilerin dualarında 'Gelecek sene Kudüs'te' ve 'Kutsal Şehir Kudüs'ü inşa et! Hızla ve bizim günümüzde!' gibi isteklere sıkça rastlanmaktadır. Her Yahudi, dinî hayatının her gününde Kudüs'le ve Kudüs'ün yıkılmasıyla ilgili birkaç ifade ile karşılaşır.

Son yüzyılın milliyetçi Yahudilik hareketi olan Siyonizm için Kudüs'ün ifade ettiği anlam biraz karışıktır. Hareket adını Kudüs'ün bir sinonimi olan Siyon kelimesinden almaktadır ve burada verilmek istenen mesaj 'İsrail'e dönüş hayallerinin gerçekleşmesi' hedefi ile yola çıkılmasıdır. Ancak 1880'lerin ilk Siyonistleri için Kudüs, reddettikleri ve İsrailoğulları'nın bütün sorunlarının kaynağı olarak gördükleri her şeyin sembolüydü. Bu insanlar başkalarının bağışları ile yaşayan ve sinagoglar ve diğer dini kurumların etrafında hayatını harcayan zavallılardı. Erken Siyonizm bu nedenle Kudüs'ü ihmal etmiştir. Şehrin Siyonistler tarafından yeniden keşfi ve davalarının bir sembolü haline getirilişi ancak 1. Dünya Savaşı'ndan sonra ve 1948 bağımsızlıktan önceki gelişmelerden sonra olmuştur. 80'li yılların sonrasında artık ideoloji yüklü bir hayatı bırakıp maddi refahın keyfine varmaya başlayan

İsrail kamuoyu, 'Büyük İsrail', 'Kutsal İsrail Krallığı' gibi dini retorikleri bir yana bırakır ve ülke, savunma stratejisini 'haritada kalmak' sloganı üzerine yoğunlaştırmaktadır.

Adıyla tezat bir şekilde radikal ve tutucu olan Liberal Siyonistler 'haritada kalmak' ifadesinin altına 'stratejik derinlik', 'ön uyarı yerleşimleri' gibi ifadelerle 'Büyük İsrail'i yeniden sokmaya çalışsalar da modern İsrail 'barış için toprak' prensibini 'gürültüsüz bir günün için gerekirse biraz daha toprak' şeklinde benimsemeye başlamıştır. Liberal Siyonizm'in bu dönemde öne çıkan ismi Bünyamin Netenyahu, İsrail kamuoyunun Batı Şeria da dahil olmak üzere İsrail topraklarının (!) çoğundan vazgeçmeye hazır olduğunu görünce ideolojik merkezi Kudüs olan yeni bir tutucu platform hazırlamaktadır. Muhaliflerini Kudüs'e ihanet etmekle suçlar, her faaliyetinde Kudüs'e ne kadar büyük hizmetlerde bulunduğunu anlatır ve Kudüs İsrail sağıının elle tutulur tek kalesi haline gelmektedir.

3.8.1.3. Hıristiyanlar İçin Kudüs

Dindar bir Hıristiyan için Kudüs, Rabb'in seçtiği bir şehirdir. Körleşmiş ve günahlara dalmış insanların arasında Tevhid dininin kalesidir Kudüs. O Rabb'in bütün güzel planlarının şatosu olmuş, kendi oğlunu insanlığın affı için kurban ettiği mekan olmuş ve bu şehirden adalet ve sevginin kanunu insanlığa yayılmaktadır. Kudüs, Rabbin Krallığının yeryüzüne ineceği günlerin müjdecisi olmuştur. İsa'nın kanıyla yıkanmıştır, bu topraklar ve onun için insanlar ölmüş, ölmek için cepheye koşmuş, Golgotha taşını öpmek, Kutsal Kabir'de ağlamak asırlar boyu bir şeref olarak görülmektedir. Kudüs'e bir Hıristiyan başka bir şehri ziyaret ediyor gibi gelemeyiz, ona dua, ağlama, kendine gelme, yeniden dirilme arzusuyla gelinmektedir.

Hıristiyanlık için Kudüs, tarihin başladığı ve biteceği yer olarak bilinmektedir. Yine de Hıristiyan ilahiyatında Kudüs karmaşık bir yer tutmaktadır. Şehir bir yandan İsa'nın yakalanıp çarmıha gerildiği ve

gömüldüğü, yıkımı İsa tarafından önceden haber verilmiş bir şehir olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra son günlerin Vaadleri ile de birleştirilen bir Kutsal Şehirdir. Haçlılarla birlikte Kudüs'ün Hıristiyanlık için ifade ettiği dini önem siyasi bir boyut kazanmış olmaktadır.

Kudüs'ün İsrail tarafından ele geçirilip bir Yahudi şehrine dönüştürülmesi Hıristiyan dünyasında farklı kanaatler ortaya çıkarmıştır. Bazıları bu gelişmeyi tarihi gelişmelerde vuku bulan bir hata olarak görürken bazıları bunun vadedilen Yeni Kudüs'ün kurulması için gerekli bir basamak olduğuna inanmaktadır. Bugün Vatikan'ın İsrail ile alakalı politikası temelde Katoliklerin Kutsal Mekanlara ulaşımını ve buralarda ayinlerin gerçekleştirilmesini garanti altına alacak şekilde olmaktadır.¹⁶⁷

3.8.2. Kudüs'ün Statüsü

Batı Kudüs önemsiz bir yerdir. Esas Kudüs, kadim Kudüs, üzerinde yüzyıllardır savaşların olduğu, paylaşılamayan, doğu Kudüs'tür. Doğu Kudüs'te Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırdığı surların içinde Harem-i Şerif bulunmaktadır. Harem-i Şerif; Mescid-i Aksa'nın ve Resulullah (SAV)'ın Mi'rac'a yükseldiği yer olan, şimdi Kubbetü's-sahra'nın bulunduğu alandır. Hani "Etrafını mübarek kıldık." diyor ya Cenab-ı Hak; işte o mübarek etrafıyla beraber o alanın ismi şu anda Harem-i Şerif'tir. Harem-i Şerif, Doğu Kudüs'te bulunmaktadır. Yahudiler için, Harem-i Şerif'in alt duvarlarından bir tanesi ağlama duvarı olarak bilinmektedir. Bu da Doğu Kudüs'tedir. Hıristiyan itikadına göre Hz. İsa (as)'nın çarmıha gerildiği; bizim itikadımıza göre Hz. İsa'nın göğe yükseldiği yer olan ve şimdi üzerinde Kabir kilisesinin bulunduğu mekan da doğu Kudüs'te bulunmaktadır. Dolayısıyla ümmet-i Muhammed için, Hıristiyanlar için, Yahudiler için mukaddes olan Kudüs; Doğu Kudüs olan bölgedir. Ürdün Krallığı, Doğu Kudüs'e kadar bütün Batı Şeria bölgesini aldı. (Ramallah, El-halil civarları) İsrail'e ise Yafa, Haifa, Hakka, Tel Aviv ve Batı Kudüs kaldı.

¹⁶⁷ <http://www.ansar.de/gun10.htm>, 28.03.2009

1950'li yıllarda ufak tefek bazı savaşlar oldu, ancak 1967'de İsrail, 6 gün savaşında Sina yarımadasını, Cumman bölgesini, Doğu Kudüs dahil Batı Şeria'nın tamamını aldı. Gazze'yi de aldı ve birdenbire milyonlarca Filistinli daha, bu şekilde İsrail bayrağı altına girmiş oldu. İsrail Doğu Kudüs hariç Batı Şeria'yı hiç bir zaman İsrail toprağı olarak ilan etmemiştir ve oradaki Filistinliler de İsrail vatandaşı olarak kabul edilmemiştir. Uzun süre Ürdün vatandaşı olarak kaldılar. Ürdün bölgedeki hakimiyet hakkından vazgeçtiğini ilan edene, Filistinlilerin lehine ya da Filistinlilere o hakkı teslim edene kadar Ürdün vatandaşı olarak kaldılar. Gazze'deki Filistinliler de İsrail vatandaşı olamadılar ancak İsrail 1980 senesinde dedi ki; Ben Doğu Kudüs'ü ilhak ediyorum. Topraklarıma resmen katıyorum. Ve artık batı Kudüs, doğu Kudüs ayrımını kaldırıyorum. Bölünmez bir bütün olan Kudüs'ü de İsrail'in ebedi başkenti ilan ediyorum. Bunun bir gasp, işgal olduğunu Birleşmiş Milletler de söylemektedir. Birleşmiş Milletler 29 Kasım 1947'deki Taksim Kararı'nın 3.bölümü, 14.maddede, Kudüs'e ayrı bir statü veriyordu.

Buna göre;

Kudüs, Uluslararası özel bir rejim ile ayrı bir varlık, bir corpus seperatum olacak ve Birleşmiş Milletler Vesayet Konseyi tarafından yönetilecekti. Vesayet Konseyi 21 Nisan 1948'de Kudüs için 44 maddelik bir statü tasarısını kabul etmiştir.

Birleşmiş Milletler'in 1947'de aldığı karara göre Filistin bölgesi toprakları üzerinde iki devlet kurulacaktı. Birisi Yahudi devleti, bir diğeri de Arap devleti veya Filistin devletiydi. Bu karara istinaden daha sonra 1967'de Batı Şeria ve Gazze işgal edildiğinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi dedi ki; Bu topraklar, Doğu Kudüs dahil Araplara aittir ve İsrail konvansiyonlarına göre, uluslararası anlaşmalarına göre bu topraklara kendi nüfusundan nüfus geçiremez. Oraya nüfus transferinde bulunamaz, bu yasaktır. Orada sivil imar faaliyetlerine girişemez, yerleşim yerleri kuramaz.

Kudüs'ün statüsü şudur: Batı Kudüs ve Doğu Kudüs olmak üzere Kudüs ikiye ayrılmıştır. Batısı Yahudilere aittir. Doğusu, her dine göre mukaddes olan yerlerle beraber, Araplara aittir.

1980'de Birleşmiş Milletlerin bu yasa hükmündeki kararına rağmen, İsrail parlamentosu bu kararı almıştır ve aynı zamanda hem doğu Kudüs'e, hem Batı Şeria'nın başka bölgelerine, hem de Gazze'ye nüfus transferi yapmıştır, oralara yerleşim yerleri kurmuştur, şehirler kurmuştur ve Batı Şeria topraklarının üçte ikisini istimlak etmiştir. Filistinlilerin elinden alıp Yahudi yerleşimcilere verildi.¹⁶⁸

3.8.3. Kudüs'ün İşgali

Birçok dinin inançlarına göre kutsal kabul edilen Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmesiyle başlayan Kudüs sorunu, 1967'deki Altı Gün Savaşının ardından İsrail'in doğu Kudüs'ü işgal ederek kenti ele geçirmesiyle başlamıştır. Ancak Birleşmiş Milletlerin daha önceki Filistin'in paylaşılması planında Kudüs'ün statüsü (corpus-separatum) uluslararası statüde ayrılmış bir kent olarak belirlenmişti.

İşgal yönetimi 1967'de Doğu Kudüs belediyesini işgal etmiş ve Belediyenin bütün mallarına da el koymuştur. Bu olaydan sonra Kudüs'teki Müslüman halk, işgal yönetiminin bütün teşviklerine rağmen belediye seçimlerinde oy kullanmamıştır. 1987'de, bir Arap listesi çıkarılarak belediye seçimlerine katılmayı teşvik ettilerse de, Müslümanlar bunun işgal rejiminin kutsal şehir üzerindeki egemenliğini kabullenme anlamına geleceğini düşünerek seçimi boykot kararlarını sürdürmüşlerdir.

¹⁶⁸ <http://posthane.blogspot.com/2008/10/filistin-meselesi.html>, 28.03.2009

Yahudiler, sadece Doğu Kudüs belediyesi yönetimini tamamen işgal etmekle kalmayıp bölge mahkemelerini de kapatarak Müslüman ve Hıristiyan nüfusun bütün davalarında Yahudi kanunlarını esas almalarını ve işgal kuvvetleri mahkemelerine başvurmalarını şart koşmuşlardır. Yahudiler Müslümanların özel hallerle ilgili davalarına bakan şer'î mahkemeleri de kapatarak, onlardan bu gibi davalarda tamamen Yahudi esaslarına göre hüküm veren Yafa (Tel Aviv) mahkemesine başvurmalarını istemişlerdir. Bunun yanı sıra Araplara ait tüm bankaları kapatarak mal varlıklarına el koyup Arapları banka işlemlerini İsrail bankaları kanalıyla yapmaya zorlamışlardır. İşgal yönetimi Doğu Kudüs'ü ilhak kararına bir destek olması gayesiyle bu kesimde oturan Arapları da işgal kuvvetleri devleti kimliği ve pasaportu almaya mecbur etmiştir.

İşgal kuvvetleri Doğu Kudüs'ü ele geçirdikten sonra Müslüman mahallelerine karşı şiddetli saldırılar düzenleyerek buralardaki bazı evleri boşaltarak sahiplerini şehri terk etmeye zorlamışlardır. İlk yıkılan mahalle de sur içinde kalan Mağribliler mahallesi olmuştur. Siyonistler Kudüs'ü işgal etmelerinden hemen sonra adı geçen mahalleye düzenledikleri saldırıda mahalleyi harabeye çevirerek burada yaşayan Müslümanları göç etmek zorunda bırakmışlardır.

Müslümanların göçe zorlanması için işgal rejiminin resmi baskılarının yanı sıra çeşitli Yahudi terör örgütlerinin yaptıkları tehditler de ayrı bir olaydır.

Bu göçe zorlama ve onların geride bıraktıkları mal varlıklarına el koyma sıkıntılarına rağmen, Kudüs'te kalmayı tercih edenlerin mal varlıklarına yönelik gasp ve istimlak işlemleri de başlamış oldu.

1978'deki Camp-David anlaşmasında, Yahudiler şehirdeki gasp faaliyetlerinde zaman kazanmak için Kudüs konusunun anlaşma dışında tutulmasını istemişlerdir. Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat, bu öneriyi kabul ederek Kutsal şehir Kudüs sorununun çözümünü başka bahara bırakmış oluyordu. Daha sonra Kudüs konusunu "nihai anlaşma merhalesi"ne bırakmak suretiyle Oslo İlkeler Anlaşması'na imza atanlar da aynı hatayı yapmışlardır. Bu tarihten sonra da Yahudiler yerleşim bölgelerini her geçen gün daha da genişletip durmuşlar ve bu süre içinde Kudüs'te on binlerce hektar toprak gasp edilerek buralarda yeni yerleşim bölgeleri oluşturulmuştur.

3.8.4. Kutsal Mekânlara Yaklaşım

İsrail kutsal mekânlara yaklaşımda bir takım sorunlar çıkarmıştır. İşgali müteakiben İsrail dini hoşgörü yönünde kanunlar çıkarttığını belirtmekle beraber bazı sorunlarında ortaya çıktığı görülmüyordu. Kutsal mekânlara giriş çıkış konusunda da sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Gazze Şeridi veya Batı Şeria'dan gelen Müslüman ve Hıristiyan Filistinliler ibadet etmek için Kudüs'e girmek istediklerinde güvenlik bahanesiyle uzun süreli engellemelerle karşılaşılıyorlar ve yollardaki güvenlik kontrollerinde de sıkıntılar yaşıyorlardı.

Öte yandan Harem-i Şerif'in altında yapılan ve arkeolojik amaçlı olduğu söylenen kazıların gittikçe genişlemesi ve alanı bazı kısımlarındaki yapılara zarar vermesi ibadethanelere ve kutsal mekanlara yapılan saldırılardaki ibadethanelerin yakılması ibadet eden Müslümanların üzerine silahlı saldırılarda bulunması ve Müslüman olmayanların girişine yasak olan Harem bölgesine Müslümanlardan başkalarının girmesi son olarak da ibadet özgürlüğünün kısıtlanması bu yaşanan sıkıntıların başında gelenleridir. İbadet özgürlüğünün sınırlanması Müslümanların Harem bölgesine giriş çıkışlarında ağır kontrollere maruz kalmaları ve Kudüs dışında yaşayan

Müslüman Arapların ibadet için Harem-i Şerif'e gelmeleri ve ibadet etmelerinin önüne konan engellemelerle ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁹

3.8.5. Kudüs'ün Fiili Durumu

Kudüs'ün statüsü sorunu karmaşık ve zor bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Şehir kendine has olan yapısı nedeniyle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özel bir statüye sahip olarak doğrudan merkeze bağlı bir sancak haline getirilmişti. 1. Dünya Savaşından sonra da İngiliz mandasında da bu statüye devam edilmiştir. 2. Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletlere getirilen Filistin Sorunu çerçevesinde 181 sayılı taksim kararı ile Kudüs'e özel bir statü verilerek uluslararası bir konuma getirmesi öngörülüyordu. Ancak şehrin de facto olarak bölünmesi beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Kudüs'ün ikiye bölünmesinin ardından Birleşmiş Milletler 1967'ye kadar ilkesini korumuştur.

Haziran 1967'de İsrail'in Doğu Kudüs'ü de işgal ederek tüm Kudüs'ü hakimiyeti altına alması ile Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul aldıkları kararlar neticesinde İsrail'in işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini ve Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik bütün girişimlerini kaldırmasını istemiştir. Bu bağlamda bakıldığında Birleşmiş Milletler 1947 yılından bu yana Kudüs'ün uluslararası bir rejim altında corpus separatum ilkesine dayandırmıştı.

İsrail Kudüs'ü işgal ve ilhak etme demografik yapıyı değiştirme ve Araplar ait mülkleri yağmalama ve el koyma yollarını kullanarak mevcut hukuki statüyü ihlal etmiş ve etmektedir. İsrail tarafından Kudüs'te oluşturulan fiili durum uluslararası hukukun ihlal edilmesi anlamına gelmektedir ve uluslararası toplumda hukukun geçerliliği ve üstünlüğü ilkesinin kabul

¹⁶⁹ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ... , s.288-289

edilmesi sebebiyle ihdas edilen fiili durumun hukuki bir duruma hiçbir zaman döndürülemeyeceğinin de izahına lüzum yoktur.¹⁷⁰

3.9. Sonuç

Filistin sorunun kaynağı Siyonizm'e, onun da kökeni Avrupa'da Yahudi sorununa dayanır.¹⁷¹ Avrupa'da ve dünyanın değişik yerleşim bölgelerinde yaşayan dağınık Yahudi halkı (diaspora), kendilerine, sadece kendilerine ait olacak ve orada yaşamlarını idame ettirecek bir yurt, bir vatan arıyorlardı. Aslında aramak kelimesi burada durumu belirtmek adına kullanılmıştır. Çünkü Yahudilerin aklında tek bir yer vardı; FİLİSTİN!

Filistin, Yahudilere göre onların asıl yurtlarıydı. Yüzyıllar önce buradan kovulduklarını iddia ediyorlar ve bir gün bu topraklara geri dönmenin dayanılmaz arzusu ile hareket ediyorlardı. Tabii ki, bu iddia Yahudilerin kendi iddiasıydı. Gerçek ancak geçmiş tarihte saklıydı. Bu geri dönme harekâtı, yani Siyonizm akımı, Osmanlı Devleti'nin 18. Yüzyıldan itibaren zayıflamaya başlaması ile kendisini iyice su yüzüne çıkarmaya başlamıştı.

İsrail'in büyük stratejisi, Nil'den Fırat'a kadar olan bölgeyi (arz'ı mevud) ele geçirerek Büyük İsrail'i kurmaktı. Bu strateji, İsrail için dini temellere dayandırılan, jeopolitik ve ekonomik bir ihtiyaçtı.¹⁷² Ortadoğu'da bir Yahudi Devleti'nin var olması, sadece Yahudilerin çıkarına olabilecek bir durum değil, Avrupa Devletleri'nin ve Amerika Birleşik Devletlerinin Ortadoğu'ya olan ilgileri ile de yakından alakalıydı. İsrail'in bölgede olması ve bu bölgede tutan gerçek güç, Yahudi zekası ve başarısı değil, Batı'nın hesaplarıydı.¹⁷³ Batı'nın geliştirdiği standartlar çerçevesinde, Müslümanları hak sahibi varlıklar olarak görmemesi ve ikincil olarak da, blok halinde yine Batı'nın her

¹⁷⁰ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkamazdan ... , s.308

¹⁷¹ ÖKE, Siyonizmden Uygarlıklar ... , s.9

¹⁷² ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.5

¹⁷³ <http://www.zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=800369>, 17.03.2009

ne olursa olsun, İsrail'e kayıtsız şartsız destek verme konusunda kendi aralarında bir görüş birliğine varmaları yine Batı'nın hesapları arasında yer alıyordu.¹⁷⁴

Ortadoğu'da var olabilecek bir Yahudi Devleti, bu bölgenin kontrolü açısından oldukça önemliydi. Avrupa Devletlerinden olan İngiltere bu durumu ilk kabullenen ve kabullenmekle kalmayıp harekete geçen ilk ülkeydi. Balfour Bildirisi'ni yayınlayarak da, Yahudi Devleti kurulmasının temelleri atılmış oluyordu. İşte bütün sorun, Yahudilerin kendilerine barınacak bir yer araması ve bu barınılacak yerin de Filistin olmasıydı.

---

¹⁷⁴ <http://www.zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=800369>, 17.03.2009

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SORUNUN BESLEYİP BÜYÜTTÜĞÜ ÖRGÜTLER

4.1. Giriş

1. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen iki gelişme Filistin direnişinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Birincisi Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılışı ve yeni kurulan Türk devletinin Ortadoğu politikalarına dâhil olmaması, ikincisi ise Şerif Hüseyin'in büyük Arap devleti hayalinin, Sykes Picot Anlaşması ve Balfour Bildirisi ile sonuçsuz kalmasıdır. Bu iki gelişme, Filistin sorununun tamamıyla İngiltere'nin inisiyatifine bırakılmasına ve Filistin direnişinin başlamasına sebep olmuştur. Başlangıcı 1920'li yıllara kadar giden Filistin direnişinin 1950'li yıllara kadar sembol ismi Hacı Emin El-Hüseyini olmuştur. Hüseyini'nin önderliği siyasi boşluğun hâkim olduğu bir ortamda ortaya çıkmıştır. Filistin direnişinin başlamasında önemli bir rol oynayan Hacı Emin el-Hüseyini kendinden sonra gelen Filistin önderlerinin bilinçlenmesinde etkili olmuştur. 1960'lı yıllar, Filistinlilerin bir şeyler yapacaklarına inandıkları, Arap ülkeleri ve uluslararası kuruluşlara karşı olan güvenlerinin iyice azaldığı yıllar olmuştur. Bu sebeple kendi sorunlarını ancak kendi güçleriyle çözebileceklerine inanan Filistinliler, özellikle 1967 savaşı ve sonrasında örgütlü Filistin direniş hareketine ağırlık vermişlerdir.¹

Sürgünde yaşayan Filistinlilerin ilk çaresizlik yıllarında bir şeyler yapacaklarına inandıkları Arap ülkeleri ve uluslararası kuruluşlara karşı olan güvenlerini artık iyice yitirmeleri ve kendi güçleriyle çözmelerinin gerekliliğine inanç getirmeleri biçiminde tanımlanabilecek bu "akıllanma" asıl hareketlenmesini 1967 savaşı ve sonrasında gösterecek olan, Filistin Direnme Hareketi'nin doğuşu olacaktır.²

¹ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

² KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.81-82

Sürgünde yaşayan Filistinlilerin Arap yönetimlerinden bir şeyler beklemeyi bırakıp kendi çabalarıyla silahlı mücadeleyi başlatmalarının ilk örneği, 1952 yılında Beyrut'ta George Habbaş liderliğinde bir grup üniversite öğrencisinin başlatmış olduğu harekettir. Önceleri bir komite olarak ortaya çıkmış olan bu grubun bazı üyeleri daha sonra özellikle Suriye Baas Partisi'ne rakip olarak kurulacak olan "Arap Milliyetçi Hareketi"ni ortaya çıkarmışlardır. Bu hareket Pan-Arap bir karaktere sahip olmasına rağmen 1948 Savaşı ve sonuçlarından Arap yönetimlerini sorumlu tutmuş ve Filistin'in kurtuluşu için silahlı mücadeleyi esas almıştır. Bu özelliği nedeniyle 1960'lı yılların sonlarında Arap birlik hareketinden bağımsız olarak ortaya çıkan Filistin direniş hareketinin ruhuna yaklaşılmaktaydı. Ancak yine de 1950'li yıllarda başlatılan Filistinli hareketleri o yıllarda yükselen Arap milliyetçiliğinden bütünüyle soyutlanamaz.³

4.2. El Fetih

Filistin Kurtuluş Teşkilatı'nın belkemiğini oluşturacak olan El-Fetih'in kuruluşundan itibaren ikinci adamı olan Salah Halef (Ebu İyad), kuruluş çalışmalarından şu şekilde bahsediyor ;

*Yaser Arafat ve ben, Filistinliler için zarar verici olan şeyi biliyor ve inanıyorduk ki Filistinlilerin, emperyalizmden kurtulamayan Arap devletlerinden bekleyeceği bir şey yoktu ... Filistinliler yalnızca kendilerine güvenebilirlerdi.*⁴

Öte yandan, El-Fetih'in birinci adamı Yaser Arafat'ın bu olayı ifade eden şu sözleri de ilgi çekicidir ;

Filistinli, Arap vesayetinin gemlerinden, partiler arası çatışmalardan ve bölgesel Arap siyasetlerinden kurtarılmalıydı. Gerçek yerine, toprağını kaybeden ve onu elde etmek için mücadele etmesi gereken kişi olarak, oturtulmalıydı. Bu, Filistinlilerin çabalarının yeniden ülkelerinin geri alınması için ulusal eylem yoluna oturmasına yöneltilmesini gerekli kılıyordu. Böylelikle eski ayaklanmalarının havasına dönebilirdi ve yeni bir

³ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁴ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.84

*kahramanlık atmosferi içinde yaşayabilsinler ki, kurtuluş savaşında sağlam birer öncü olabilsinler ...*⁵

Bu noktadan itibaren Filistin Direnme Hareketi sürecinin en önemli kilometre taşını simgeleyen El-Fetih'in ortaya çıkışı 1960'ların öncesine gitmektedir.

1956 savaşının belki de en önemli sonucu, Filistin Kurtuluş davasını omuzlayacak güçte bir örgütün ortaya çıkmış olmasıdır.⁶ 1960'lı yılların başında sürgünde kurulmuş kırk civarında Filistin teşkilatı içinde en önemli grup El-Fetih'dir. Filistin sorununun gerçek anlamda Filistinlileştirilmesi El-Fetih örgütünün kurulmasıyla başlar.⁷ Esas adı "Filistin Milli Kurtuluş Hareketi" olup, bu adın⁸ Arapça ilk harfleriyle kısaltmasının tersten okunuşu "El-Fetih" diye ifade edilir. Filistin sorununun gerçek manada Filistinlileştirilmesi El-Fetih örgütünün, 1959'da kurulmasıyla başlamıştır.⁹ Filistin direniş hareketinin en önemli kilometre taşlarından biri olan El-Fetih, Yaser Arafat'ın (Ebu Ammar) önderliğinde 1959'da kurulmuştur. Bir gerilla hareketi olarak El-Fetih'in ortaya çıkması, insanların kendilerini sadece bir davayla değil, özel bir örgülle de özdeşleştirmesine olanak sağlamıştır.¹⁰ Teşkilatın kurucuları arasında bu dönemde Arafat'ın en yakın arkadaşları olan Ebu İyad (Salah Halef) ve Ebu Cihad (Halil el-Vezir) da bulunmaktadır. Arafat ve arkadaşları Süveyş Kanalı bölgesinde İngilizlerle çatışmaya giren Filistinlilerin başında yer aldılar. Silahlı mücadele ile ilk defa burada tanışan Arafat ve arkadaşları 1955'de İsrail'in giriştiği Gazze harekatından sonra, silahlı mücadelenin başarıya ulaşmak için tek çıkar yol olduğu fikrinde birleştiler. 1957'de Mısır'dan ayrılarak mühendis olarak çalışacakları Kuveyt'e gittiler ve burada gizli faaliyetlerin yanı sıra, *Filistinuna* (Filistinimiz) adlı

⁵ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.85

⁶ <http://www.geocities.com/begunay/z30.htm> 18.12.07

⁷ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁸ El-Fetih'in Arapça adı : Hareket El-Tahrir el Vatani el-Filistin'dir.

⁹ Emin DEMİREL, Dünyada Terör, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 5.baskı Kasım 2006 İstanbul, s.18

¹⁰ PAPPE, Ortadoğu'yu Anlamak , s.40

dergiyi çıkarmaya başladılar.¹¹ Ebu İyad, anılarında Kuveyt'teki tarihi gizli faaliyetleri şöyle anlatıyor :

*İki yıl yoğun bir gizli çalışma ve hazırlık dönemiyle geçti. 1959'un 10 Ekim günü hepimiz El-Fetih örgütünü kurmak için Kuveyt'te dikkatleri çekmeyen sade bir evde toplanmıştık. Arap ülkelerinden gelen örgüt temsilcileriyle birlikte böyle çok gizli yirmi toplantı daha yapacaktık.*¹²

El-Fetih 1950'li yılların sonunda İsraili hedeflere karşı küçük çaplı hareketleriyle birlikte direniş yolunda silahlı mücadeleyi başlatan en dikkat çekici gruplardan biri oldu.¹³ El-Fetih'in kurucuları, İsrail'in askeri üstünlüğünü, olanaklarını ve gücünü biliyorlardı. Yine de başlıca hedef olarak silahlı savaşın başlatılmasını seçmişlerdi.¹⁴ En belirgin niteliği ise Filistin direnişini, öncelikle Arap hükümetlerinden bağımsızlaştırma yolunu seçmiş olmasıydı.¹⁵

El-Fetih'in örgütlenme şekli şöyledir; Mülteci kamplarında mülteci komiteleri vardı ve bu komiteler hareketin bölge komitelerine bağlı idi. Her bölge komitesi, temsilcisini merkez komitesine gönderiyor idi. Merkez Komitesinin yönetim organı El-Fetih Polit Bürosu idi. Hareketin askeri kolu El-Assifa'dır ve politik örgüte bağlıdır.¹⁶

El-Fetih Örgütü ilk kurulduğunda, üyeler tarafından finanse edilirken, daha sonraları Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt ve Libya'daki Filistinli memur ve işadamlarından da yardım almaya başlamıştır.¹⁷

¹¹ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

¹² Kenan AKIN, Filistin Dramı ve Yaser ARAFAT, Birey Yayıncılık, 1.baskı Haziran 2002, s.46

¹³ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

¹⁴ AKIN, Filistin Dramı ... , s.46

¹⁵ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

¹⁶ Yıldırım BORAN, Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas, Mephisto Kitabevi, 1.baskı Ağustos 2006, s.88

¹⁷ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.74

El-Fetih'in operasyonlarında yapmayı hedeflediği şeyler şöyleydi ;

- 1) İsrail'e yapılan göçe engel olmak,
- 2) Sermayenin istikrarını önlemek,
- 3) Turizmi tahrip etmek,
- 4) İsrail ekonomisini zayıflatmak,
- 5) Siyonistlerin İsrail'de yaşamalarının olanaksızlığını kavramaya zorlayacak olan bir kuşku atmosferi yaratmak,

Filistin Devrimi'nin niteliğini Yaser Arafat şu şekilde anlatmıştır :

*"Devrimimiz dış görünüşünde Filistinli, özünde ise Arap Devrimidir."*¹⁸

Silahlı eylemlerin birincisi, 31 Aralık 1964'te gece yarısı Ürdün nehrini geçerek İsrail'in ele geçirdiği topraklara sızan üç komandonun, nehir yatağını değiştiren İsrail su projesine bağlı tesislere karşı harekatiyle başlıyor, ertesi gün Arap ülkelerine ve Filistin mülteci kamplarına dağılan El-Asife imzalı bildirimlerin ilkiyle bu eylemle birlikte Filistin'in kurtarılması yolunda düzenli bir silahlı mücadele döneminin başladığı açıklanıyordu.¹⁹

El-Fetih 1968 yılındaki ünlü Karameh direnişiyle öne çıktı ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) içinde etkin olmaya başladı. 21 Mart 1968 tarihinde saldırıya geçen İsraililer Karameh'te hiç beklemedikleri bir direnişle karşılaştılar. Arap ordularının başaramadığını küçük bir gerilla grubu başarmıştı. Karameh zaferiyle büyük prestij kazanan Arafat ve el-Fetih bu tarihten sonra Filistinlilerin umut kaynağı oldu. 1971 yılında Ebu Ali Eyad'ın öldürülmesi üzerine el-Fetih'in içinden kopan Kara Eylül adındaki grup 1972 yılında yapılan Münih Olimpiyatları'nda 11 İsraili sporcuyla öldürerek adını

¹⁸ <http://www.geocities.com/begunay/z30.htm> 18.12.07

¹⁹ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.89-90

duyurdu. El-Fetih'in diğ er kurucularından Ebu Cihad ise 1988'de Tunus'ta silahlı bir saldırıda hayatını kaybetti.

1982 yılına kadar Lübnan'da kalan El-Fetih karargahı İsrail'in Güney Lübnan'ı iş gal etmesiyle buradan taş ındı. Bu dönemde, El-Fetih içinde Arafat'ı uzlaş macı olarak suç layan bazı gruplar ortaya çıktı, fakat 1987 yılında yapılan FKÖ Konseyi toplantısında Arafat'ın önderliğı teyit edildi.²⁰

4.3. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)

Filistin'de bağımsız bir Filistin Devleti kurmayı amaçlayan örgütlerden en büyüğü ve en etkilisi olan Filistin Kurtuluş Örgütü²¹, Filistin Ulusal Hareketi'nin ana unsuru ve tüm hareketleri içine alan ş emsiye bir örgüttür.²²

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün temelleri Ocak 1964'te Kahire'de toplanan Arap Zirvesi ile atılmış oldu.²³ 1964'te, Lübnan'daki mülteci kamplarında kalan Filistinlilerin vaziyetlerini tartışmak üzere düzenlenen Filistin Kongresi'nde kurulmuştur.²⁴ Örgüt toprakları ellerinden alınan ve bölgeden çıkarılan Filistinlilerin, haklarını elde etmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur.²⁵ Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulmasına Filistinli mücadeleciler değil, Arap Devletleri öncülük etmiştir.²⁶

28 Mayıs 1964'te, El-Fetih üyelerinin katıldığı, Filistin Ulusal Kongresi, Kudüs'te açılmıştı. Kongre şu kararları kabul etmiştir;

²⁰ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

²¹ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ... , s.143

²² Mete ÇUBUKÇU, Bizim Filistin Bir Direniş in Tarihçesi, Metis Yayınları 2.basım Kasım 2004, s.245

²³ <http://www.tarihonline.org./2008/08/fko-filistin-kurtulus-orgutu.html>, 30.03.2009

²⁴ Barry DAVIES, Ortadoğı 'da Ş iddet Dünyada Terör, Terörizm, Truva Yayınları, 1.baskı Ağ ustos 2006, s.84

²⁵ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğı ve Türkiye , s.228

²⁶ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

- 1) Filistin halkı tarafından, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulması,
- 2) Bütün Filistinlilere mesleki birlik ve sendika kurma çağrısı,
- 3) Ancak silah gücüyle kazanacaklarını düşündükleri bağımsızlıkları için Filistinlerin katılacağı askeri eğitim kamplarının hemen açılması,
- 4) Filistin Kurtuluş Örgütü'nün finansmanı için Filistin Ulusal Fonu'nun kurulması,
- 5) Ahmet Şukeyrî'nin Filistin Kurtuluş Örgütü yürütme kurulu başkanlığına seçilmesi²⁷

Filistin mücadelesini denetimleri altında tutmak isteyen Arap Devletlerinin oluşturduğu Filistin Ulusal Konseyi 2 Haziran 1964 tarihinde Kudüs'te Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulduğunu ilan etti. Filistin Ulusal Konseyi Mısır, Suriye, Ürdün, Katar, Kuveyt ve Irak hükümetleri tarafından seçilmiş 242 üyeden oluşuyordu.²⁸

Filistin Kurtuluş Örgütü kurulur kurulmaz, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından, daha sonra da Arap Devletleri tarafından tanınıyordu. Arap Devletleri Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kendi kontrolleri altında kalmasını istiyorlardı fakat Filistinliler örgütün bağımsız olarak çalışmasını istiyorlardı.

Örgüt ilk başta Filistin davasından çok Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'a bağlıydı. Ancak, Filistin Kurtuluş Örgütü 1967 savaşından sonra El-Fetih'in kontrolüne geçti ve Filistin hareketinin ülkeyi geri alıp "laik ve demokratik bir devlet"e dönüştürme isteğinin ana aracı oldu.²⁹

Filistin halkının tek temsilcisi olan Filistin Kurtuluş Örgütü'nde, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe, Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi-Genel

²⁷ <http://www.geocities.com/begunay/z30.htm> 18.12.07

²⁸ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.89

²⁹ PAPPE, Ortadoğu'yu Anlamak, s.41

Komutanlığı, Halk Kurtuluş Savaşı Öncüleri (El-Saika), Halk Mücadele Cephesi ve Filistin Komünist Partisi yer almaktadır. Örgüt, Filistin Ulusal Konseyi, Yasama Konseyi ve Yürütme Komitesi'nden oluşur.³⁰

1967'de Şukeyri başkanlıktan ayrılmış, onun yerine Yahya Hamadi geçmiş, 1970'den sonraysa Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat³¹ olmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin direnişi için mücadele veren Filistin'deki tüm direniş örgütlerini Filistin direniş hareketi merkezi komitesinde toplamakla³² beraber İslami Hareketlerin güç kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan Hamas ve İslami Cihad gibi örgütleri bünyesine almamıştır.

Filistinlilerin genel durumu hakkında şu değerlendirmeler yapılmaktadır;

Filistin'in kurtuluşu için tek çare silahlı mücadeledir. Silahlı mücadele bir taktik değildir, genel stratejinin ta kendisidir. Filistinli Araplar kendilerini yönetme hakkını elde edene, bunu herkese kabul ettirene kadar silahlı mücadelelerine devam edeceklerdir; ülkelerinin kurtuluşunu sağlayacak olan silahlı bir halk devrimini gerçekleştirene kadar çabalarını sürdürecektir. Ayrıca komando eylemlerinin Filistin Halk Kurtuluş Savaşı'nın çekirdeğini oluşturacağına işaret edilmektedir.³³

Arafat yönetimi 1973'ten sonra diplomatik etkinliğe ağırlık vererek bir sürgün hükümeti niteliği taşıdığını vurgulamıştır. 1974'te Arap Birliği, İslam Konferansı Teşkilatı, Afrika Birliği (OAU) ve ardından 22 Kasım 1974'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Filistin Kurtuluş Örgütü'nü, Filistinlilerin tek meşru temsilcisi olarak tanımıştır.³⁴

³⁰ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.245

³¹ Yaser Arafat; 1929 yılında Kudüs'te doğmuştur ve asıl adı Muhammet Abdül Er Rauf Gudvah olup "Yaser" adı Mekke'de şehit düşen ilk Müslüman'ın, "Arafat" ise yüce ova "Arafat'ın" ismidir.

³² ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.72

³³ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.72

³⁴ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.90

22 Kasım 1974'te Filistin Kurtuluş Örgütü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda konuşma yapan hükümet dışı ilk örgüt olmuştur. 1976 Eylül'ünde Arap Birliği'ne tam üye olan Filistin Kurtuluş Örgütü, diğer birlik üyeleri gibi 1979'da Mısır ve İsrail arasında imzalanan Camp David anlaşmasının dışında kalmıştır.

6 Haziran 1982'de İsrail, Lübnan'ı işgal etmiş ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün karargahının bulunduğu Beyrut'u kuşatmıştır. ABD'nin aracılığıyla İsrail, Lübnan ve Filistin Kurtuluş Örgütü temsilcileri arasında yapılan görüşmeler sonucunda Filistinliler, 21 Ağustos-1 Eylül arasında ABD, Fransa ve İtalya kuvvetlerinin gözetiminde Beyrut'u terk ederek dost olan diğer Arap ülkelerine dağılmışlardır.³⁵

Filistin Kurtuluş Örgütü Aralık 1988'de, ABD'nin Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanıması için ileri sürdüğü şartları³⁶ kabul ederken, ABD'de Filistin Kurtuluş Örgütü'nü tanıyarak doğrudan diplomatik diyaloga girmeyi kabul etti.

Filistin Kurtuluş Örgütü, 12 Kasım 1988'de Tunus da sürgünde bağımsız Filistin Devleti'ni ilan etti ve Türkiye'de dahil 50'den fazla ülke tarafından tanınmıştır.³⁷

1994 yılında yapılan Gazze-Eriha Anlaşması ve Eylül 1995'te yapılan 2. Oslo Anlaşması'yla İsrail, Gazze Şeridi'nin tamamına yakınının, Batı Şeria'nın ise bazı bölgelerinin yönetimini Filistin Otoritesi'ne bırakmıştır. 1996 yılının Ocak ayında yapılan seçimlerin sonucunda 88 üyeli Filistin Otoritesi Konseyi oluşturulmuştur. Seçimlerin sonunda Arafat, Filistin Otoritesi'nin başkanı olarak göreve başlamıştır. Filistin Otoritesi kabinesi, 23 bakanlıktan oluşuyor olmakla beraber fakat önemli kararları alma yetkisi Arafat'a aitti.

³⁵ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.91

³⁶ ABD'nin şartları ; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararlarını tanımak, terörist hareketlere son vermek, İsrail Devleti'nin bölgedeki varlığını kabul etmektir.

³⁷ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ... , s.144

Ayrıca hükümette önemli pozisyonlar el-Fetih üyelerine verilmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü, bugün de devam eden varlığı ile Filistin Ulusal Otoritesi'ni yürüten siyasal bir parti gibi işlev görmektedir.³⁸

4.4. Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)

Arap Milliyetçi Hareketi'nin Filistin kolu FKÖ'den ayrılarak Filistin Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni oluşturmuş ve 1964 yılının Kasım ayından itibaren İsrail'e karşı çeşitli saldırılar gerçekleştirmiştir. 1967 yılının sonunda bu grup adını "Filistin Halk Kurtuluş Cephesi" (FHKC) olarak değiştirmiştir. Marksist nitelikli bir örgüt olan FHKC, Kudüslü Ortodoks bir aileden gelen George Habbaş tarafından kurulmuştur. FHKC uçak kaçırma eylemiyle adını uluslararası alanda duyurmuştur. 1969 yılının Şubat ayında Nayef Havatme liderliğinde yaşanan bölünme sonucunda zayıflamıştır. 1970 yılında Ürdün'deki Haşimi Krallığı'nın Filistinlilere yaşattığı bozgunun (Kara Eylül olayları) ardından FHKC bakış açısını değiştirmiştir. 1971 yılında FKÖ'ye katılmıştır. FKÖ'nün Marksist kanadını oluşturan Örgüt, FKÖ içindeki "red cephesi"nin liderliğini üstlenmiştir. 1972 yılından itibaren İsrail hedeflerine sivil ve askeri ayırım yapmaksızın saldırılar gerçekleştirmiştir. 1973 yılından sonra FKÖ'nün ılımlı tavrına karşı en büyük tepki FHKC'den gelmiştir. Camp David Anlaşması'nın imzalanmasının ardından Filistin birliği yeniden sağlanmış, fakat 1974 yılında FHKC, Yürütme Kurulu'ndan çıkarılmıştır. 1981 yılında ise yeniden dahil edilmiştir. El-Fetih ile FHKC arasında varolan ayrılıklar 1982 yılında Lübnan'ın işgali sırasında artmıştır. FHKC Ürdün'le yapılan görüşmelere karşı çıkarak kendisini yeniden Arafat karşıtı koalisyonun merkezi haline getirmiştir. Bu sırada en çok destek aldığı bölge muhalif Filistinlilerin yaşadığı Şam'dı. Bununla birlikte FHKC "paralel bir FKÖ"nü ortaya çıkması fikrine Filistin hareketini zayıflatır gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Madrid Konferansı ve Oslo Barış Anlaşmaları diğer pek çok Filistinli grubu olduğu gibi FHKC'yi de daha marjinal hale getirmiştir. 1999 yılının

³⁸ <http://www.tarihonline.org./2008/08/fko-filistin-kurtulus-orgutu.html>, 30.03.2009

Ağustos ayında FHKC ile Arafat ve El-Fetih arasında nihai statü görüşmeleri yapılmadan önce Kahire’de bir uzlaşmaya varılmıştır. Suriye, Lübnan, İsrail ve işgal altındaki topraklarda faaliyet gösteren FHKC, Suriye ve Libya’dan aldığı mali ve askeri yardımlarla varlığını devam ettirmiştir.³⁹

4.5. Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi (FDKC)

George Habbaş tarafından kurulan FHKC’den ayrılan Ortodoks Hıristiyan asıllı sol görüşlü Nayef Havatme’nin Şubat 1969’da ayrılmasıyla kurulan Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi⁴⁰ Marksist-Leninist bir örgüttür. Filistin ulusal amaçlarının, sadece halk devrimi ile gerçekleşeceğini savunur.⁴¹ 1974 yılında örgütün ismi Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi (FDKC) olarak değiştirilmiştir. 1969 ile 1970 yılları arasında Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC) ile benzer bir tavır sergileyen FDKC, siyasi düzlemde FHKC’den ayrılıyordu. FHKC’nin daha solunda bir siyasi çizgiye sahip olan örgüt bugüne kadar çok sayıda silahlı saldırının sorumluluğunu üstlenmiştir. 1969 yılında “Yahudilerin denize dökülmesi” sloganını sıklıkla kullanan FDKC, 1970 yılında İsrail radikal solu ile diyalog başlatmıştır. 1973 yılında El-Fetih ve Filistinli komünistlerle bir araya gelen FDKC, “iki devletli çözüm”ü kabul ederek önemli bir aşama kaydetmiştir. 22 Mart 1974 tarihinde Havatme, İsrail gazetesi Yedioth Ahranot’a yaptığı açıklamada iki tarafın önde gelen güçleri arasında diyalogun başlatılması gerektiği yönünde ifadeler kullanmıştır. 1977 yılında FDKC el-Fetih’ten uzaklaştı. Bu dönemde Havatme Arafat ile Arafat karşıtlarına eşit uzaklıkta bir pozisyon almaya özen göstermiştir. Havatme 1982 yılında gerçekleşen Lübnan işgalinden sonra Şam’daki Filistinli muhalif gruplara katılmayı reddetmiştir. FDKC iki devletli çözümü kabul etmesine rağmen Madrid Konferansı’na katılmamıştır. 1993 yılında Oslo Anlaşması’nın imzalanması FDKC’yi de FKÖ içinde yer alan diğer fraksiyonları olduğu gibi radikalleştirmiştir. 1999 yılında FDKC

³⁹ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁴⁰ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁴¹ <http://www.angelfire.com/dc/arastirma/tw028-28.htm>, 04.04.2009

(FHKC'de bu uzlaşma içinde yer aldı), Kudüs'ün statüsü, mültecilerin geri dönüşü ve bağımsız bir Filistin devletinin kurulması konularında taviz verilmemesi gerektiği yönünde Arafat'la Kahire'de uzlaşmaya varmıştır. Bu uzlaşma sırasında FDKC'nin nihai statü görüşmelerinin FKÖ liderliğinde yapılması ve İsrail ile nihai bir anlaşmaya varmadan önce Filistin halkı arasında referandum yapılması şeklindeki talepleri kabul edilmiştir.⁴²

1988'den beri sadece sınır saldırıları gerçekleştirmekte olup, İsrail-FKÖ Barış Antlaşmasına karşı olmaya devam etmektedir. Yaklaşık 500 kişilik bir gücü olduğu tahmin ediliyor. Suriye, Lübnan ve işgal altındaki topraklar; terörist eylemleri sadece İsrail ve işgal altındaki topraklarda gerçekleştirmiş, zaman zaman Güney Lübnan'da gerilla eylemleri gerçekleştirmiştir. Suriye'den sınırlı olarak maddi ve askeri yardım almaktadır.⁴³

4.6. El-Saika (Bağımsızlık İçin Halk Savaşının Öncüleri)

El-Saika (Şimşek) 1968 Ekimi'nde Filistin Kurtuluşu İçin Halkçı Savaşın Öncüleri teşkilatının askeri kanadı olarak ortaya çıktı ve El-Fetih'i rakip olarak görüyordu. Suriye Bass Partisi tarafından kurulmuş ve Suriye ordusunun denetiminde olmuştur.⁴⁴

El-Saika Suriye'nin etkisi altında ve Suriye bu örgüte maddi ve askeri bakımdan destek oluyordu. Böylece bir Filistin Teşkilatı, Filistinlilere karşı, Lübnan iç savaşı sırasında Suriye güçleri ile birlikte savaşmıştır.

El-Saika'nın liderleri, Suriye Baas Partisi Uluslararası Komutanlığı'ndan Züheyr Muhsin El Atari ve diğer önemli kişi örgütün sözcüsü Hana Bathiş idi. Züheyr Muhsin 1979'da İsrail ajanları tarafından

⁴² <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁴³ <http://www.angelfire.com/dc/arastirma/tw028-28.htm>, 04.04.2009

⁴⁴ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.77

öldürülmüş olup, 1982 yılında genel sekreterliğe Dr.Issam el-Kadi getirilmiştir.⁴⁵

Milliyetçi Suriye yanlısı Basscı bir örgüt olan El-Saika Suriye politikasını desteklemiştir. Merkezi Şam'da bulunan örgütün eylemci potansiyeli diğer örgütleri göre düşüktür. 1.500 civarında silahlı kuvveti olduğu bilinmektedir.

Suriye Baas Partisi'nin bir kolu olan El-Saika, Salah Cedit yönetimindeyken epey bir faaldi. Ancak, 1970'de Salah Cedit, Hafız Esad tarafından görevden alınınca, gerilla faaliyetlerini azaltdı. 1971'de kendilerine Filistin Devrimi'nin Kartalları adını veren El-Saika üyeleri, İsrail'e Sovyet Musevilerini götüren bir trene, Avusturya'da saldırı düzenlemişlerdir.

Filistin kurtuluşu için halkçı cephesinden aşırı solcuların kopmaları sonucu, 1969'da Naif Havetme tarafından kurulanHabbaş Filistin sol kanadını kendisinin temsil ettiği gerekçesiyle bu örgüte karşı çıkmıştır.

Siyonizme karşı olan İsraili Marksistlerle görüşmeler yapan tek Filistinli gerilla örgütü olan El-Saika, politik görüşmeleri silahlı mücadeleye tercih eden tek Filistinli gerilla örgütüdür. Kurtarılmış bir Filistin'de, Musevilerin ulusal hakları prensibini kabul eden tek gerilla örgütü El-Saika'dır.⁴⁶

El-Saika, 1976 yaz aylarına dek Filistin Direniş Hareketi ve Filistin Kurtuluş Örgütü içinde El-Fetih'ten sonra en fazla ağırlığı olan bir örgüttü fakat 1976 baharı ve yazında, Filistin Direniş Hareketi'nin en geniş kesimleri

⁴⁵ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.77

⁴⁶ AKIN, Filistin Dramı ... , s.105-106

ile çatışma içine girmiş ve ezilerek tasfiye edilmiştir.⁴⁷ Günümüzde yaygın biçimde eylemleri yoktur.⁴⁸

Güçlü ekonomik kaynaklara sahip olmasına rağmen Suriye ve Lübnan haricinde pek bir varlık gösterememiştir. Filistin Yürütme Komitesi'nde temsil edilmemektedir.⁴⁹

4.7. Filistin İslami Direniş Hareketi (HAMAS)

Filistin İslami Direniş Hareketi (Hamas), genelde 1948'deki ilk felaketin ve özelde Haziran 1967 yenilgisinin ardından Filistin halkının içine düştüğü durumun ve şartların doğal bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁰

Hamas, 1987'de kurulmuştur. Uzun vadeli hedefi İsrail'i yok ederek, kutsal topraklarda bir İslam Devleti kurmaktır.⁵¹ Hamas, Hareket el Mukaveme el İslamiye-İslami Direniş Hareketi'nin kısaltmasıdır. Bu örgütün kökleri 1920'lerin "Müslüman Kardeşler" hareketine dayanır.⁵²

Filistin İslami Direniş Hareketi (HAMAS) İlk defa 1978 yılında el-Mucamma el-İslâmî adlı bir hayır kuruluşu olarak Şeyh Ahmed Yasin tarafından Gazze'de kurulan ve daha sonra silahlı harekete dönüşen Filistin İslami Direniş Hareketi (HAMAS), İntifada ile birlikte popüler bir nitelik kazandı. Mısır merkezli Müslüman Kardeşler Örgütü'nün (İhvan-ı Müslimin) Filistin kanadı olarak da bilinmektedir. FKÖ'nün Filistinlileri ve Müslümanları temsil etmekten uzak olduğu ve İsrail'e karşı mücadelede pasif kaldığı gibi gerçeklerle kurulan Hamas, Filistin'in kurtuluşu için silahlı mücadele ve cihat

⁴⁷ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.77

⁴⁸ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁴⁹ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.246

⁵⁰ KARA, Hamas ... , s.61

⁵¹ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.118

⁵² DAVIES, Ortadoğu'da Şiddet ... , s.80-81

yolunu benimsemiş, bundan dolayı da Müslüman Kardeşler Örgütü'nün daha ılımlı olan kesimleri ile anlaşmazlığa düşmüştür.⁵³

Artık İhvan yoktur, Hamas vardır, onlar içinde bu dönem yada merhale cihad ve mücadele dönemidir ve İslami Direniş Hareketi bunu bir bildiriye şöyle dile getirmiştir;

“Bugün bu mübarek topraklarda olanlar, İslam ümmeti ve İslam bayrağını taşıyacak olan Müslüman nesil için yeni bir oluşum anlamına gelmektedir.”

Zeyd Ebu Amr, 1989'da Hamasın ruhani lideri Şeyh Ahmet Yasin'le yaptığı röportajda, Yasin'in şu açıklamalarına yer vermiştir;

Her hareket belirli aşamalardan geçer. Bir merhaleden diğerine geçiş o hareketi bizzat omuzlayanların kararı tarafından belirlenir. Pratik vakıa, İslami Hareketin işgale karşı direnişte fiili mücadele dönemine girdiğini göstermektedir. Mücadele ve katılımın hacmi eldeki mevcut imkanlara dayanmaktadır.⁵⁴

Köklerin, Müslüman Kardeşler'e dayandığı yıllarda, ilk başlarda Filistin halkının sosyal ihtiyaçlarına kendini adanmış hukuki bir örgüttü. Gazze ve Batı Şeria da kendisine sosyal, kültürel, dini bir altyapı hazırlamıştı ve o dönemlerde Filistin Kurtuluş Örgütü'nün politik alternatifi olarak görülüyorlardı. İntifadan yirmi yıl önce büyük bir ölçüde barışçıl politikası vardı. Sahip olduğu dini ve sosyal öğretiler ışığında, özellikle yoksullara yardım ediyorlar ve bu şekilde çalışıyorlardı. Silahlı eylemleri Filistin Kurtuluş Örgütü'ne ve radikal gruplara bırakıyorlardı.⁵⁵ Fakat Cibaliya'da bir siyonistin kamyonetiyle Filistinli işçilerin arasına girerek dört kişinin öldürülmesiyle patlak veren olaylar Filistin halkıyla beraber İslami Direniş Hareketi'nin yeni

⁵³ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁵⁴ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.164-165

⁵⁵ DAVIES, Ortadoğu'da Şiddet ... , s.81

bir döneme girdiğinin ilanı gibiydi sanki.⁵⁶ Bu olay neticesinde İslami Direniş Hareketi, pasiflikten aktif bir hale geçiyor, silahlı mücadeleye başlıyordu. Bu olaydan sonra halkın direnişine öncülük eden ilk hareket İslami Direniş Hareketi oldu.

14 Aralık 1987’de, Filistin halkının baskıcı Siyonist işgalciler karşısındaki cihadında yeni bir dönemin başladığı duyuruluyordu. Bu da intifada denilen halk hareketi dönemi idi.⁵⁷ 1987’nin sonlarında, lider Şeyh Ahmet Yasin, İslami Direniş Örgütü’nün adını “ Hamas” olarak değiştirdi ve sadece İsrail’in değil, Filistin Kurtuluş Örgütü’nün de karşısına geçmişti. Örgüt bir yandan asker sayısını arttırmaya çalışırken, öte yandan perde arkasında askeri kanadını ve güvenlik kısmını güçlendirmeye çalışıyordu.⁵⁸

Hamas’ın kuruluşunu, hareketin kurucu ve ruhani lideri Şeyh Ahmet Yasin, polis ifade tutanaklarında şöyle anlatıyordu ;

Aralık 1987 başlarında Hamas hareketini, Gazze bölgesinde kurmaya karar verdim. İlk elde, işgale karşı bildiri dağıtıp afiş yapıştırırdık. Çeşitli kişilerle Şeyh Salah Şehade, Mühendis İsa El Neşşar, Dr.İbrahim El Yezari, Dr.Abdülaziz El Rantisi ile görüştüğümüzden sonra bu işe koyulduk. Aralık 1987’de ilk bildirimizi yayınlayarak İntifada ile birlikte eylem takvimini açıkladık. Ocak 1988’de ise işgal altındaki Batı Şeria’da İhvan mensubu Cemil Hemami adlı bir kişi de Hamasın kendi bölgelerinde kurulmasını istedi. Kabul ettik. Batı Şeria ve Gazze arasındaki bağlantılar, gizli mektuplar, şifreler ve camilerdeki buluşma noktalarındaki araçlar kanalıyla sağlanıyordu. Ayrıca, Londra’dan bir Hamas sorumlusu da devreye giriyor, bize mali yardım aktarıyordu. Her sorumluya bir numara vermiştik ki, yakalanma anında kimse kimseyi ele vermesin.⁵⁹

1991 yılında İsrail ile barış görüşmelerine oturan FKÖ’nün anlaşmaya yönelik tutumu, Filistin’deki işgalin devam ettiği ve herhangi bir değişimin olmadığı gerekçesi ile Hamas tarafından kabul görmedi ve FKÖ’nün kendileriyle birleşme çağrılarını cevapsız bıraktı. Filistin davasına destek

⁵⁶ KARA, Hamas ... , s.65

⁵⁷ KARA, Hamas ... , s.65

⁵⁸ DAVIES, Ortadoğu’da Şiddet ... , s.81

⁵⁹ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.125

bulmak amacıyla, Hizbullah başta olmak üzere diğer Ortadoğu kökenli örgütlerle de işbirliği yapma yolunda önemli adımlar attı. Hamas, 1992 yılında silahlı kanadı İzzettin Kassam'ı kurarak, İsrail'e karşı silahlı eylemlerini yoğunlaştırdı.⁶⁰ Bu gelişmenin ardından İsrail'e ağır kayıplar verdiren çeşitli askeri eylemler gerçekleştirmeye başlamıştı.

Tolidano operasyonundan sonra İsrail, Hamas'a karşı büyük çapta bir tutuklama kampanyası başlatmıştı. Rabin, Hamas'ın ileri gelenlerinden 415 kişiyi sürgün etme kararı almıştır. Bu ilk toplu sürgün kararıydı.⁶¹

1989'dan bu yana, Hamas özellikle, İsrail içinde gelişen birçok saldırının ve ölümlerin sorumlusu oluyordu. Örgüt, İsrail askeri hedeflerini vururken masum insanların ölümüne sebep oluyordu. Gün geçtikçe daha fazla intihar bombacılarının kullanımı İsrail'de büyük bir korku yaratmıştı. Bombalar genellikle kalabalık yerlerde patlatılıyor ve masum insanların da ölmesine yol açıyordu. İntihar saldırıları yılda ortalama on kez olmak ve saldırı başına ortalama beş kişiyi öldürmek suretiyle devam etmiştir. Bütün intihar saldırıları haberleri, bölgede günlük hayatın bir parçası haline gelmişti. Bu durumlar, İsrail için daha çok işgal, Filistinliler için daha çok intihar bombacısı artışına yol açabilme ihtimali anlamına da gelebilmektedir. Hamas ve İsrail, bir barış anlaşmasından, hiç olmadıkları kadar uzaktadırlar.⁶²

Hem siyasi hem de silahlı direnişi aynı anda yürüten Hamas, İsrail'in yanı sıra, ABD ve Avrupa Birliği'nin terörist gruplar listesine alınmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen saldırılardan sonra Amerika'daki Filistinli gruplar üzerindeki baskılardan nasibini alan Hamas'ın birçok bankadaki bağışlarına el konmuştur.⁶³

⁶⁰ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁶¹ KARA, Hamas ... , s.66-67

⁶² DAVIES, Ortadoğu'da Şiddet ... , s.82-84

⁶³ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

4.8. İslami Cihad

İran'daki İslam devriminden hemen sonra,⁶⁴ "Kutsal İslam Savaşı" anlamına gelen İslami Cihad Örgütü, 1952 yılında Filistin'in Gazze bölgesindeki Rafah kentinde doğan Fethi İbrahim Şikaki tarafından kurulmuştur.⁶⁵ Aslen öğretmen olan Şikaki, 1967 yılında girdiği Müslüman Kardeşler grubundan 1975'ten sonra ayrılmış ve İslam devriminden etkilenerek silahlı bir hareket oluşturmuştur.⁶⁶

Daha önce İslami fikirleri dolayısıyla El-Fetih'ten ayrılan bazı gruplar, İslami Cihad hareketine katıldılar. Ayrıca 1970'li yıllarda Müslüman Kardeşler'in Filistin kanadı niteliği taşıyan ve İslami Hareket adıyla faaliyet yürüten grupla anlaşmazlığa düşerek ayrılmış olan Abdülaziz Udeh de bu harekete katılmıştır. Hareketin kurucusu Dr. Fethi Şikaki de İslami Hareket'le bazı konularda anlaşmazlığa düşerek ayrılanlardandı. Şikaki ve Udeh hareketin kuruluş aşamasında iki lider konumunda olmuşlardır. İslami Cihad Hareketi en çok Gazze bölgesinde örgütlenmiştir. Bununla birlikte Batı Şeria'da da az sayıda da olsa taraftarı vardı.⁶⁷

İslami Cihad Hareketi, Filistin davasını İslam toplumunun temel davası olarak görmekte ve Filistin sorununun öncelikli olarak bir an önce çözülmesi gerektiğine inanmaktadır. Ancak çözümün barış görüşmeleriyle değil, işgale karşı mücadele yöntemiyle olacağını savunmaktadır. Bunun yanında Filistin topraklarının bir bütün olduğu ve hiçbir parçasından taviz verilmeyeceği, İsrail'in bu topraklar üzerindeki varlığının meşru olmadığına inanmaktadır. Bütün bu temel konularda Hamas'la aynı düşünceye sahiplerdir.

⁶⁴ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁶⁵ DEMİREL, Dünyada Terör, s.61

⁶⁶ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁶⁷ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.143

Şikaki, 1986 yılında İsrail hapishanesindeyken yazdığı kitabında mücadelenin temelinde, İslam ile Batı ve onun temsilcisi İsrail arasındaki tarihsel savaşın olduğunu belirterek şunları söylüyordu;

Batının yürüttüğü bu kapsamlı savaş, iki eksenle cereyan etmiştir. Birincisi üç aşamadan oluşmaktadır;

- 1) *İslam'ın siyasi otoritesini düşünüp hilafet devletine son vermesi ... Batı dünyası asırlar boyunca İslam Birliğinin sembolü ve son İslam Devleti olan Osmanlı Devleti'ni yıkmıştır.*
- 2) *İster Osmanlı Devlet idaresinin bakiyesi olsun, ister İslami Medrese ve cemiyetler olsun, var olan tüm İslami kuruluşları yok etmek ... Batı ve işbirlikçileri bunları yıkmakla kalmayıp buraların yerine alternatif kurumlar kurdular.*
- 3) *Hilafetin yeniden tesisini düşünme ameliyesinin önündeki tüm yolları tıkamak için akli selimi yıkıp, yerine batının değer yargılarını ikame etmek.*

İkincisi; önceki aşamaların hem tamamlayıcı, hem de onların alternatifi olarak ortaya çıkan üç aşamadan oluşmaktadır ;

- 1) *Parçalama-bölme; bir bütün olan İslam dünyası onlarca bölge ve devlete ayrıldı. Sykes Picot sınırları her bölgenin meşru sınırları oldu. Yeni bir bayrak ve yeni bir marş kabul edilir oldu. Bundan sonra yayılan birlik düşüncelerine rağmen ortaya çıkan bölgesel sınırsal ve milli çatışmalar artık alışageldiğimiz sıradan şeyler haline dönüştü.*
- 2) *Batılılaşma; Fransa'nın İslam dünyasına ilk hamle yaptığı günden beri başlayan batılılaşma, Napolyon'un Mısır seferiyle birlikte açıkça ortaya çıkmıştır. Batının yönlendirmesiyle de Avrupa'ya gönderilen aydınlar ve politikacılar oralarda yetiştirildi ve batıya yamanma, tabi olma işlemleri böylece gerçekleştirildi.*
- 3) *İsrail Devletinin kurulması; Kapsamlı bir şekilde yürütülen savaşın en önemli, en tehlikeli ve en şiddetli şekli bu devletin kurulmasıdır. İslam dünyasının kalbinde kurulan bu devletle, Batı saldırısının en önemli ve en tehlikeli arzuları gerçekleşmiş oldu. Biz burada yalnızca askeri ve fikri bir tehlikeye karşı koymuyoruz, aynı zamanda ekonomik, siyasi ve askeri boyutların yanı sıra çatışmaya rengini veren tarih, medeniyet, inanç ve düşünce boyutlarıyla birlikte İslam dünyasının en hassas ve en önemli coğrafyasını istila edip yurt tutan bir düşman topluluğuna karşı savaş veriyoruz. İsrail Devleti'nin kurulmasıyla birlikte yalnızca ümmetin kültürü tehdit edilmiş olmuyor, aynı zamanda ümmetin varlığı da tehdit edilmiş bulunuyor.⁶⁸*

Örgütün adı ilk olarak 24 Mayıs 1982'de Fransız Sefareti'ne düzenlenen bombalı saldırıyı üstlenmesiyle duyulmuştur. FKÖ ve Hamas'tan sonra Filistin topraklarında en güçlü üçüncü örgüt olan İslami Cihad, fikri yapısı ve eylemleriyle öteki İslami direniş örgütleri ve cemaatlerinden ayrılmaktadır. Örgütün fikri oluşumunda Cemaleddin Afgani'den, Seyyid

⁶⁸ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.145

Kutub'a kadar bir çok sayıda Müslüman düşünürün fikirleri etkili olmuştur. Örgüt eylemlerini daha çok intihar komandoları ile patlayıcı madde yüklü araçları kullanmak suretiyle gerçekleştirmektedir. İslami Cihad, hedef olarak Hamas'la yakın düşünceler taşısa da, Arap rejimleriyle ilişkiler ve İslami metodoloji konusunda ciddi anlamda ayrılmaktadır. İslami Cihad lideri Fethi Şikaki Ekim 1995 tarihinde, İsrail Gizli Servisi'nin düzenlediği bir saldırı sonucu Malta'da öldürülmüştür.⁶⁹

Şikaki'nin ölümünden sonra, Ramazan Abdullah Şallah lider oldu. Koyu Sünni yapıya sahip olan bu örgütte, Arafat liderliğindeki Filistin Kurtuluş Örgütü ile birlikte bir mücadeleye karşıdır.

Batılı istihbarat kaynaklarının başını ağrıtan ve en tehlikeli ve gizli örgütlerden biri olan İslami Cihad, Beyrut'un yanı sıra birçok ülkede çeşitli eylemlere karışmıştır.

İslami Cihad'ın amaçları, İran'dakilere benzemekte ise de temeli Lübnanlı Şiiliğine dayanır. Örgütün üyeleri de Lübnanlı Şiilerden oluşmaktadır.

İslami Cihad'ın eylemleri, diğer Filistin'li örgütler gibi 2000-2001 yılları arasında arttı. Filistin-İsrail çatışmalarında İslami Cihad militanları da yerlerini almıştır.⁷⁰

4.9. Diğer Örgütler

Filistin'in Özgürlüğü İçin Halk Cephesi-Genel Kom: 1968'de Filistin Halk Kurtuluş Cephesi içindeki fikir ayrılığı yüzünden kurulmuştur.⁷¹ Filistin Özgürlüğü İçin Halk Cephesi'nden ayrılan, Suriye ordusunda yüzbaşı

⁶⁹ <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁷⁰ DEMİREL, Dünyada Terör, s.62-67

⁷¹ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.246

rütbesindeki Ahmet Cibril liderliğinde sol fraksiyonda bir gruptur. Orijinal bir program yerine Ahmet Cibril'in George Habbaş'a muhalefetiyle şekillenen bir eylemselliğe sahiptir. Habbaş'ın Suriye yanlısı tutumu bölünmede en önemli rolü oynamıştır. İsrail ile her ne türlü olursa olsun siyasal bir uzlaşmaya karşı olan örgüt, Filistin Ulusal Otoritesi'ne karşı da önemli bir muhalefet yürütmektedir.⁷² En çok bilinen eylemleri, bazı gerilla saldırıları ve İsraille esir değişimleridir. Filistin halkı içinde tabanı yok denecek kadar azdır ve Filistin Yürütme Komitesi'nde temsil edilmemektedir.⁷³

Arap Kurtuluş Cephesi (AKC): 1968'de Irak Baas Partisi tarafından kurulmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü'ne muhalefet döneminde, Ret Cephesinin önde gelen grubu olmuştur. El-Fetih'le sürekli dirsek teması halinde olan örgüt, bir kişiyle Yürütme Komitesi'nde temsil edilmektedir.⁷⁴

El Aksa Şehitleri Tugayı: Adını 2.İntifada eylemlerinde duyuran El Aksa Şehitleri Tugayı örgütünün El-Fetih'e bağlı olduğu söylemekle birlikte şimdiye kadar hiçbir El-Fetih yöneticisi bunu doğrulamamıştır. İsrail ise, El Aksa Şehitleri Tugayı'nı, El-Fetih'in bir parçası olarak nitelendirdiği Tanzim'in sokak gücü olarak faaliyette bulunduğunu iddia ediyor ancak Filistinliler, Arapça örgüt anlamına gelen Tanzim için böyle bir örgütlenmenin olmadığını belirtmişlerdir.

Örgüt, Batı Şeria ve Gazze'de İsrail askerleri ile yerleşimcilere düzenlenen çok sayıda saldırıyla intihar eylemlerini üstlenmiştir. El-Fetih ve diğer Filistinli gruplar, 2003'te İsrail'le ateşkesi kabul ederken, El Aksa Şehitleri Tugayı bunu kabul etmedi. El Aksa Şehitleri Tugayı liderleri İsrail'in sık sık hedefi oldu.

⁷² <http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>, 18.03.2009

⁷³ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.246

⁷⁴ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.246-247

İsrail 2. intifadanın lideri Mervan Barguti'nin Tanzim'in ve El Aksa Şehitleri Tugayı'nın lideri olduğunu iddia etti. Ancak Barguti her seferinde bu iddiayı yalanladı. Filistin hareketinin önde gelen isimlerinden Barguti, 2002 yılında İsrail tarafından yakalanarak çok sayıda insanın ölümüne neden olmakla suçlandı.⁷⁵

Filistin Kurtuluş Cephesi (FKC): 1976'da Filistin'in Özgürlüğü İçin Halk Cephesi-Genel Komutanlık'ın Filistin-Suriye çatışmasında Filistin tarafında yer almak istememesi üzerine örgütten ayrılan küçük bir grup tarafından kurulmuştur. Muhammed Abbas tarafından yönetilen grup, Yürütme Komitesi'nde temsil edilmemektedir.⁷⁶

Hiz Al Sha'ab (Halk Partisi): 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde dünyadaki tüm Sovyet yanlısı komünist partiler gibi Filistin Komünist Partisi de adını Filistin Halk Partisi olarak değiştirdi. Diğerlerinden farklı olarak varlığını işgal altındaki topraklarda idame ettirmiş bir partidir. Filistin Halk Partisi'nin diğer bir özelliği de Filistin Kurtuluş Örgütü ile kurduğu sınırlı ilişkidir. Yürütme Komitesi'nde temsil edilmektedir.⁷⁷

4.10. Sonuç

Filistin toprakları, yüz yıllardır bu bölgeye egemen olan devletlerce talan edilmiş, kimi zaman ticari değeri, kimi zaman stratejik önemi, kimi zaman da din sebep olmuştur bu talana. Bütün bu zor şartlar halkta dayanışma ve direnme koşullarını güçlendirmiş ve direniş hareketlerinin ortaya çıkmasına bir bakıma zemin hazırlamıştır.

İslami Cihad Hareketi ve Hamas gibi dini yapılanmaların eylemleri, 1987'den sonra İsrail'i İsrail-Filistin çatışmasının çözümü için zorlayıcı bir etken olabilmektedir. Bu çerçevede, İsrail tarafından kontrol edilebilir bir

⁷⁵ BORAN, Geçmişten Günümüze ... , s.96

⁷⁶ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.247

⁷⁷ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.247

Filistin Devleti'nin varlığının kabul edilebilirliği gündeme gelmiştir. Diğer taraftan İsrail'deki dini ve milliyetçi grupların İsrail politikalarını tam çözümsüzlük yönünde etkileyerek engelleyebilmektedir, bu durum da İsrail de iç çatışmalara neden olabilecektir.⁷⁸

1967 savaşıdan sonra, Filistinlilerin artık Arap ülkelerine güvenmemesi gerektiği ve Filistin'in kurtuluşunun ancak Filistinliler tarafından sağlanacağı düşüncesinin oluşması ve bu düşünce çerçevesinde örgütlerin kurulması gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda Filistinlilere ait işgale uğramış toprakların savunması artık silahlı mücadeleyle yapılmaya başlanmıştır. Filistin direniş hareketlerinin önce Ürdün sonra Lübnan'dan çıkartılması, onların İsrail'e karşı eylemler gerçekleştirmelerini de zorlamıştır.⁷⁹

Yalnız kalan ve başkalarından bir fayda göremeyeceğini anlayan Filistin halkı ve bu halkın direniş örgütleri, İntifada adını verdikleri bir direniş eylemi meydana getirmişlerdir. 1987 İntifada süreci ile Filistin dramı dünya gündemine gelmiş ve dünya ulusları Filistinlilerin dramlarına ortak olmaya çalışmışlardır. Filistin tarihinde İntifada ile birlikte yeni bir denge sistemine doğru gidilmiştir. Bu yeni denge sistemi, İsrail'i Filistinlilere yönelik politikalarında değişime gitmek zorunda bırakmıştır. Yıllarca terör örgütü olarak kabul ettiği Filistin Kurtuluş Örgütü ile barış masasına oturmuştur.⁸⁰

İsrail'in Filistinli sivillere yönelik giriştiği saldırı ve şiddet, Filistin özerk yönetimi yerine, İslami hareketlere güç kazandırmıştır. İsrail yerleşim yerlerinin çoğu, Filistin şehirlerini içine alıp kuşatan ve bu şehirleri birbirinden ayırarak gelecekteki muhtemel bir Filistin Devletinin birbirine bitişik şehirlerden kurulu olmasını tehlikeye düşürmektedir. Bu da Filistinlilerin İsrail'e güvenini iyice yitirmesine neden olmuştur. Barış masasında bir şey

⁷⁸ ÖNER, Düünden Bugüne ... , s.12

⁷⁹ ÖNER, Düünden Bugüne ... , s.14

⁸⁰ ÖNER, Düünden Bugüne ... , s.14-15

kazanamayacaklarını anlayan Filistinliler, İsrail ile ancak silahlı bir savaşla topraklarına kavuşabilecekleri düşüncesinde olmuşlardır.⁸¹

Filistin direniş örgütlerinin temel düşüncesinin, en modern teknolojik silahlarla donatılmış ordular karşısında diz çökmektense ölmeyi yeğleyen bir düşünce olduğu görülmektedir. Bu düşünce tarzının, direniş örgütlerinin hemen hepsinde bir yasa gibi işlediği ve tüm haksızlıklar karşısında bir gün mutlaka kazanılacağına inanılması esassından hareket ettiği anlaşılmaktadır.

---

⁸¹ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.240

BEŞİNCİ BÖLÜM

BÖLGESEL VE KÜRESEL GÜÇLERİN SORUNA BAKIŞI

5.1. Giriş

Ortadoğu, bölgesel özelliğinden (zengin petrol yatakları, ticari ulaşımın merkezi oluşu v.s.) dolayı, hemen her zaman küresel ve bölgesel güçlerin ilgi odağı olmuştur. Tabii olarak da bu ilgi, zaman zaman menfaat çatışmalarına ve güç gösterilerine neden olmuştur. Bu menfaat hesaplarının neticesinde, bugün hala çözümsüzlüğünü koruyan bir Filistin-İsrail Sorunu zuhur etmiştir. Bu sorunun doğması ile birlikte hesaplar yeniden gözden geçirilmiş, stratejiler yeniden belirlenmiştir. Bugün bu soruna, her ülkenin kendi menfaatine dayalı bir bakış açısı vardır. Bazıları dar açıdan bakarken, bazılarının açısı oldukça geniştir.

Bu bölümde; Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve diğer bölge ülkelerinin (Mısır, Ürdün, Lübnan, Suriye, İran) soruna hangi açıdan yaklaştığı ve bakış açıları değerlendirilmiştir.

5.2. Türkiye

Tarihi, coğrafi ve kültürel etkenler, Türkiye'nin Filistin-İsrail sorununa yabancı kalmasını engeller. Türkiye'nin tarihi olarak bu bölgeyle yüzyıllar öncesine dayanan bir ilişkisi vardır. Bu bölge, en son olarak Osmanlı Devleti zamanında siyasi bir bütünlük göstermiştir. Oldukça uzun bir dönem bölgede hakim güç olan Türkiye, bölgenin dokusuna yabancı değildir. Coğrafi olarak da önemli bir ülke olan Türkiye, bölgenin Balkanlar ve Kafkasya'yla olan kara bağlantısını sağlamaktadır. Kültürel olarak da aynı dini inancı yüzyıllardır birlikte yaşama sonrasında bugün bölgedeki diğer ülke halklarıyla bir

birliktelik söz konusu olmuştur.¹

Türkiye Ortadoğu Barış Sürecinin kuvvetli bir destekleyicisi olmuştur. Türkiye bölgede kalıcı barış, güvenlik ve istikrara ulaşmanın yolunun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242² ve 338³ sayılı kararları çerçevesinde ve toprak karşılığı barış ilkesi temelinde, müzakere edilecek bir anlaşmaya dayandırılmasına inanmaktadır. Bu manada Türkiye, 1397 (2002)⁴ sayılı Güvenlik Konseyi kararında anlatımını bulan, güvenli ve tanınmış sınırlar içerisinde İsrail ve Filistin'in yan yana yaşayacakları bir yapıyı desteklediğini açıklamıştır.⁵

Bölgede çatışma ortamının devam etmesine karşın Türkiye, Filistin-İsrail sorununun çözümünün aşağıdaki belgelerde tanımlandığına inandığını açıklamıştır. Uluslararası kamuoyunun geniş bir bölümünde destek bulan bu belgeler özetle şöyledir;

- 1) Mart 2002'de Beyrut'taki Arap Ligi Zirvesinde benimsenen ve İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi karşılığında, Arap ülkelerinin İsrail'le ilişkilerini normalleştirmesini öngören Arap Barış Planı,
- 2) 242 (1967) ve 338 (1973) sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları yanında, İsrail ve Filistin'in güvenli ve tanınmış sınırlar içerisinde yan yana yaşayacakları bir yapılaşmanın Güvenlik Konseyi tarafından teyit edildiği 1397 (2002) sayılı kararı,

¹ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ..., s.63

² 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi'nin kararı : Bu karar, İsrail'in işgal ettiği toprakların tümünden çekilmesi, Arapların İsrail'i tanımaları ve Tiran Boğazı ile Süveyş Kanalı'ndan İsrail'e geçiş hakkı verilmesi şeklinde bir karardır.

³ 338 sayılı BM Güvenlik Konseyi'nin kararı : Bu karar, 1973 Ortadoğu Savaşı'nda ateşkes isterken 242 sayılı kararın bütün yönleriyle derhal uygulanması çağrısında bulunan bir karardır.

⁴ 1397 sayılı BM Güvenlik Konseyi'nin kararı : Bu karar, İsrail ve Filistin'in güvenli ve tanınmış sınırlar içinde yan yana yaşayacakları bir yapılaşmanın teyit edildiği karardır.

⁵ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.252-253

- 3) ABD Başkanı Bush'un, 24 Haziran 2002'de yaptığı konuşmada teyit ettiği ve üç yıllık bir zaman dilimi içerisinde hayata geçirilmesi öngörülen "iki devletli çözüm vizyonu" 30 Nisan 2003 tarihinde İsraililere ve Filistinlilere sunulan Quartet (ABD, Rusya Federasyonu, BM, AB) "Yol Haritası"⁶

Türkiye her iki tarafın da Yol Haritası çerçevesinde çatışmaların terörün ve şiddetin son bulması için iyi niyetli işbirliği yapmalarını ve barışçı bir çözüm için Yol Haritası'nın kaçırılmaması gereken bir fırsat olduğunu açıklamıştır. Bu anlamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde 19 Kasım 2003 tarihinde kabul edilen 1515 sayılı kararı Türkiye memnuniyetle karşılamıştır. Türkiye bölgede söz konusu olacak barışın ancak kapsamlı olduğu takdirde kalıcı olacağını, Suriye ve Lübnan ile görüşme yollarında canlandırılmasını çeşitli forumlarda açıklamıştır. Türkiye, Filistin'deki anayasal ve idari reform çabalarına aktif olarak destek vermekte, Filistin-İsrail sorununun barışçı çözümünü desteklemektedir.⁷

5.2.1. Türkiye-İsrail İlişkileri

Ortadoğu, Türkiye için Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde 400 yıl yöneltmekten öte anlamlar taşımaktadır.⁸ Türk İsrail ilişkilerinin geçmişi incelendiğinde, Türklerin Yahudileri çok eski dönemlerden beri tanıdığı ve Türklerin Yahudilerle hep iyi ilişkiler içinde olduğu, Yahudilerin Türk egemenliği altındaki topraklarda yaşadıkları süre içinde inançlarında özgür olduklarını ve rahat bir yaşam sürdürdükleri görülmektedir.⁹

⁶ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.253

⁷ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.253

⁸ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.169

⁹ <http://www.foruz.net>, 06.03.2009

Türkler ve Yahudilerin karşılıklı sempatisi oldukça uzun senelere dayanmaktadır. Kökeni 15.yüzyılda İspanya'daki Yahudilerin Sultan Bayezid döneminde Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmalarına kadar gider. Türkiye'nin İsrail'le ilişkileri kesintisiz günümüze kadar sürmüştür. Türkiye'nin İsrail'le yakınlaşmasında ABD'nin Ortadoğu'da etkin bir güç olarak var olması önemli bir rol oynar. Türkiye'nin 1975'te Siyonizm'i ırkçılık olarak tanımlayan ülkeler arasında olmasına rağmen Yahudiler Türklerden yana herhangi bir baskıyla karşılaşmamışlardır.¹⁰

Türklerin Yahudiler ile ilk tanışmaları, Yahudilerin Filistin'i terk ederek dünyaya dağılmalarıyla başlar. Türkiye-İsrail ilişkileri ise, Türkiye'nin 28 Mart 1949 yılında İsrail Devletini resmen tanınmasıyla başlamıştır. 9 Mart 1950'de diplomatik ilişkiler elçilik düzeyinde kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Taksim Planı'na Araplarla birlikte aleyhte oy kullanmasına karşın, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman Devlet olması Arapların tepkisine neden olmuştur.

Ankara'nın bu tanıma kararında aceleci davranmasının temelinde, Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı'nın sonunda Sovyetler Birliği'nin Türk-Sovyet Dostluk ve Tarafsızlık (saldırmazlık) anlaşmasına son vermesi ve ertesi yıl boğazların birlikte denetimi (üs kurmak) ve Kars-Ardahan'ın geri verilmesini istemesi gerekçeleri yatmaktadır. Bu istemler üzerine ABD'nin, 1947'de Başkan Truman doktrini çerçevesinde, Türkiye'yi koruyacağını açıklaması Türk Hükümetini, ABD'nin desteklediği İsrail'i bir an önce tanıma kararına yöneltmiştir. Türkiye'nin bu tutumunu Arap Devletleri anlamamış veya anlamak istememişlerdir.¹¹

¹⁰ <http://geocities.com/begunay/z30.htm>, 18.12.2007

¹¹ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.444-445

Türkiye, tanıma kararı gerekçesini şu şekilde açıklamıştır;

İsrail Devleti'nin fiilen teşekkülü üzerinden zaman geçtiği halde, hükümetimizin şimdiye kadar devleti resmi surette tanımamasının gecikmesi, Arap alemine karşı beslemekte olduğumuz sevgi ve saygı duygularının en şaşmaz delilidir. Orta Avrupa yıkılıp demir perde ile kapandıktan sonra, İsrail bölgesiyle ticari münasebetlerimizin hacmi orada kurulan devleti biran önce tanımamızı gerektirecek kadar geniştir. Buna rağmen maddi menfaat endişelerini bir yana bırakarak, tarihi bağları samimi dostluk ve komşuluk münasebetleriyle bağlı olduğumuz Arap dünyasının milli dava ve duygularına azami saygı gösterdik.

denilmektedir.¹²

Türkiye'nin tanıma kararı aldığı İsrail Devleti, 29 Kasım 1947 tarihli kararla sınırları çizilmiş olan İsrail idi. Sonraki tarihlerde İsrail'in işgal ettiği toprakları Türkiye tanımamış, Filistinli Arapların kendi devletlerini kurma hakları olduğu görüşünü savunmuştur. Türkiye Filistin'e desteğini sürdürürken bir taraftan da İsrail ile ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır.

Türkiye İsrail ilişkileri özellikle 1983 yılında iktidara gelen Başbakan Turgut ÖZAL döneminde gelişme kaydetmiştir. 1984'te ABD Lübnan'a bir askeri harekât için Adana İncirlik üssünü kullanmıştır. 1987'de Filistin ayaklanmasının başlaması iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmiş, İsrail'in intifadaysa karşı sürdürdüğü sert tutum nedeniyle Türkiye İsrail'i kınayan açıklamalarda bulunmuştur. 31 Temmuz 1988'de Ürdün'ün Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki egemenlik haklarını Filistinlilere devrettiğini açıklamasından sonra 15 Kasım 1988'de Filistin Devleti ilan edilmiş, Birleşmiş Milletlerin 242 ve 338 sayılı kararları onaylanarak dolaylı olarak İsrail Devleti tanınmıştır.

Türkiye Filistin Devletini tanıyan beşinci ülke olmuştur. Filistin Devletini erken tanıma kararı alan Türkiye'yi İsrail eleştirmiş, Türkiye ise Ortadoğu'daki diğer devletlerin belli sınırlar ve barış içinde yaşama haklarını kabul ettiğini bildirmiştir.¹³

¹² KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.295

¹³ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.313

1990'lı yıllarda Türkiye-İsrail ilişkileri büyük bir hızla düzelmeye başlamış, bunda uluslararası sistemde ve bölgede yaşanan değişimlerin büyük bir rolü olmuştur. Soğuk savaşın sona ermesi, Körfez Krizi ve 30 Ekim 1991'de Madrid'le başlayan Arap-İsrail barış süreci gibi gelişmeler Türkiye-İsrail ilişkilerini de doğrudan etkilemiştir. 31 Aralık 1991'de Türkiye, İsrail ve Filistin'le ilişkilerini eş zamanlı olarak büyükelçilik düzeyine yükseltmiştir. Türkiye'nin güvenlik hesaplarında öncelikli bir bölge olmayan Ortadoğu, 1990'lı yıllarda birinci dış güvenlik meselesi olarak ilan edilmiştir.¹⁴

Türkiye-İsrail ilişkilerinin resmi anlamda ilk adımı 14 Kasım 1994'te Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in İsrail'i ziyaret edip Şimon Peres'le bir takım anlaşmalar imzalanmasıdır. 25 Ocak 1994'te İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weismann Türkiye'yi ziyaret eden ilk İsrail Cumhurbaşkanı olmuştur. İki yıl sonrada Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel İsrail'i ziyaret ederek bir ilki gerçekleştirmiştir.¹⁵

Türk-İsrail eksenini ile bölgeyi dizayn etmeye kalkışan İsrail'in Türkiye ile ittifakını bozmayı bile göze alacak derecede tehlikeli hareketlere girişmesi, artık hesapların değişmeye başladığının en açık göstergesidir. Türkiye'nin Ortadoğu politikasını Anglo-Amerikan gelenekten AB çizgisine taşımasının sebebi de budur. İsrail Savunma Bakanlığı'nın hazırladığı ve 5 Temmuz'da Haaretz gazetesinin İbranice nüshasında yayınlanan rapor, çirkin tuzağı apaçık gözler önüne sermektedir. Bu raporda, üyeliğin İsrail'e en büyük silah müşterisini kaybettireceği, Ankara'nın silah alımında AB ülkelerine yöneleceği belirtilmektedir. Rapor, AB üyeliği ile Türk-İsrail ekseninin biteceği, Türkiye'nin genişleyen AB bloğuna katılmasının Ortadoğu'da domino etkisine sebep olacağı belirtilmektedir. Türk-İsrail ekseninin en zayıf döneminde

¹⁴ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.454-455

¹⁵ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.169-170

hazırlanan rapor, İsrail-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktasına işaret etmektedir.¹⁶

5.2.2. Türkiye-Filistin İlişkileri

Türkiye Cumhuriyeti dış ilişkilerde kendi milli çıkarlarını gözetmesiyle birlikte uluslararası anlaşmazlıklarda desteğini duyduğu İngiltere ve Fransa ile ters düşmemeye gayret etmiştir. Filistin sorunu Filistin mandasının sahibi İngiltere'nin iç politika meselesi olarak algılandığından bu sorun 1947'de Birleşmiş Milletler'e gidene kadar Türkiye'nin belirgin bir Filistin politikası olmamıştır.

Türkiye'nin Filistin'le ilgili en net görüşleri o dönemi en yetkili kişisi olan Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk tarafından ifade edilmiştir. Bombay Cronicle Gazetesi'nin 27 Temmuz 1937 tarihli sayısında "Filistin'e el sürülemez Kemal Paşa Avrupa'ya ihtar ediyor" başlıklı yazısında M. Kemal Atatürk şöyle diyordu:

Arapların Avrupa siyasetine nüfuz edemeyip bu sözde istiklal kelimesine inandıkları ve bu uğurda Arap memleketlerini Avrupa emperyalizmine esir kıldıkları çok şayanı teessüftür. Arapların arasında mevcut olan karışıklığı ve hoşnutsuzluğu kimse bizim kadar bilemez. Biz vakıa birkaç sene Araplardan uzak kaldık. Fakat şimdi kendimize kafi derecede güvenip ve kudretimizi bildiğimiz için İslamiyet'in mukaddes yerlerinin Musevilerin ve Hıristiyanların nüfuzu altına girmesine mani olacağız. Binaenaleyh şunu söylemek istiyoruz ki: buraların Avrupa emperyalizmin oyun sahası olmasına müsaade etmeyeceğiz. Biz şimdiye kadar dinsiz ve İslamiyet'e lakayt olmakla itham edildik. Fakat bu ithamlara rağmen Peygamber'in son arzusunu yani mukaddes toprakların daima İslam hâkimiyetinde kalmasını temin için hemen bugün kanımızı dökmeye hazırız. Cetlerimizin Selahaddin'in idaresi altında uğrunda Hıristiyanlarla mücadele ettikleri topraklarda yabancı hâkimiyet ve nüfuzun tahtında bulunmasına müsaade etmeyeceğimizi beyan edecek kadar bugün Allah'ın inayeti ile kuvvetliyiz. Avrupa bu mukaddes yerlere temellük etmek için yapacağı ilk adımda bütün İslam âleminin ayaklanıp icraata geçeceğine şüphemiz yoktur.¹⁷

¹⁶ ERDOĞDU, Büyük İsrail ... , s.520-521

¹⁷ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.176-177

Atatürk'ten sonra Türk dış politikasında Arapları kayıran kararlı ve istikrarlı bir politika oluşmamıştır.¹⁸ Filistin probleminin gelişerek bir Ortadoğu problemine dönüşmesi ve uluslararası bir sorun haline gelmesiyle Türkiye bu soruna daha fazla eğilmeye başlamıştır.

5.2.2.1. Türkiye-Filistin Siyasi İlişkileri

Türkiye, Filistin halkıyla yüzyıllar öncesine dayanan ortak bir tarihe ve yakın kültürel ve sosyal ilişkilere sahiptir. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ile 1975 yılından bu yana resmi ilişkilerini sürdüren Türkiye, sürgünde ilan edilmiş olan Filistin Devleti'ni 15 Kasım 1988'de tanıyan ilk ülkeler arasında yer almıştır.

Türkiye, ayrıca, 1994 ve 1995 tarihli Oslo Düzenlemeleri çerçevesinde 1996 yılında kurulan Filistin Ulusal Yönetimi (FUY) ile ilişkilerine ve Filistin halkının yaşam koşullarının iyileştirilmesine ilişkin işbirliğine büyük önem vermiş durumdadır.

Türkiye'nin 1995 yılından bu yana sağlık, eğitim, kamu maliyesi, kurumsallaşma, güvenlik, turizm ve tarım alanlarında ayni ve nakdi olarak yaptığı yardımların toplamının 60 milyon ABD Dolarını aştığı hesaplanmaktadır.

Türkiye, keza, Birleşmiş Milletler Filistinli Mülteciler İçin Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA) aracılığıyla Filistinli mültecilere ve içinde yer aldığı El Halil'deki Uluslararası Geçici Mevcudiyet (TIPH) vasıtasıyla da El-Halil'de yaşayan Filistin halkına dolaylı olarak yardımlar yapmaktadır.

Filistin'e yardımlarımızın yerinde ve daha etkin bir şekilde takibini sağlamak için, Mayıs 2005'de Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi'nin (TİKA) Ramallah Ofisi açılmıştır.

¹⁸ BOZKURT, Türk Kamuoyunda ... , s.176-177

Türkiye, barış sürecini canlandırmak için yapılacak çalışmaların, Filistinlilerin ekonomik ve sosyal sorunlarını acilen iyileştirecek önlemleri içermesi gerektiğine inanmaktadır. Bu, bütün uluslararası toplum için ahlaki ve insani bir ödevdir. Bu çerçevede, Türkiye Aralık 2003'te Filistin için kapsamlı bir ekonomik ve sosyal eylem planı ilan etmiş olmakla beraber ve bu plan bir Genel Koordinatör tarafından yürütülmektedir.

Türkiye, Filistin Ulusal Yönetimi'nin reform çabalarını aktif bir şekilde desteklemektedir. Bu bağlamda, Türk uzmanlar Filistin Ulusal Yönetimi'nin anayasal ve idaresel reform sürecine katılmışlardır. 25 Ocak 2006 tarihinde düzenlenen Filistin Yasama Konseyi seçimlerini, Türkiye adına uluslararası gözlemci statüsünde, Dış İşleri Bakanlığı mensupları, akademisyenleri, bir TBMM üyesi ve bir Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Meclisi üyesinden oluşan toplam 17 kişilik gözlemci heyeti izlemiştir. Dış İşleri Bakanlığı, 2004 yılı Nisan ayından bu tarafa özel bir eğitim programı çerçevesinde birçok genç Filistinli diplomata mesleki eğitim imkanı sunmaktadır.

Türkiye-FUY ticari ve ekonomik ilişkileri 2004 yılında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması ile gelişmektedir. Ülkemiz, İsrail-Filistin sorunuyla ilgili BM Kararları çerçevesinde (242, 338, 1397 ve 1515), Yol Haritası ve Arap Barış Girişimi zemininde oluşturulacak, tanınmış ve güvenli sınırlar içinde birlikte yan yana yaşayacak iki devletli çözüm stratejisini desteklemektedir.

Türkiye, Haziran 2007'de Gazze'de El-Fetih ve Hamas arasında çıkan çatışmalar ve kardeşkanının dökülmesine yol açan olaylardan derin üzüntü duymuştur. Filistinlilerin kendi aralarındaki mevcut sorunlara çözüm bulunamamasının gelecekteki, Filistin Devleti'nin kurumlarına ve temellerine zarar vermesinden endişe edilmektedir. Filistinlilere, acilen bir araya gelerek, sorunlarını diyalog yoluyla çözmeleri ve Filistin'in geleceğini riske atacak hareketlerden kaçınmaları çağrısında bulunulmuştur. Uluslararası topluma da

bölünmeyi ve tecridi değil, ulusal uzlaşmayı esas alan yapıcı bir tutum izlenmesi çağrısında bulunulmuştur. Filistin’de anayasal sürecin herhangi bir aksaklığa uğramadan devam ettirilmesinin, kardeş kavgasının önüne geçilmesi açısından büyük önem taşıdığına inanılmaktadır.

FUY Başkanı Mahmud Abbas, 12-13 Kasım 2007 tarihlerinde Türkiye’ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres’le beraber Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne hitap etmiştir.¹⁹

5.2.2.2. Türkiye-Filistin Ekonomik İlişkileri

Filistin Temel Ekonomik Göstergeler

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nüfus (Milyon)	2.9	3.1	3.2	3.4	3.6	3.8
Reel GSYH artışı (%)	-5.6	-14.8	-10.1	6.1	6.2	8.7
1999 dan itibaren kümülatif büyüme (%)	-5.6	-19.6	-27.7	-23.3	-18.5	-11.4
1999 dan itibaren kümülatif büyüme (kişi başı %)	-9.5	-25.9	-35.7	-34.1	-32.4	-29.0
Döviz kuru (NIS:US\$)	4.08	4.21	4.74	4.55	4.48	4.35
Kişi başı milli gelir (US\$)	1,626	1,217	1,001	1,088	1,181	1,318
Tüketici fiyat enflasyonu (%)	2.7	1.2	5.7	4.4	3.0	3.0
İşsizlik oranı (%5)	14.0	26.0	31.0	25.6	26.6	22.4
Yoksulluk oranı (%)	31	46	59	61	46	43

¹⁹ www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa, 24.03.2009

İkili Ticaret ve Yatırımlar

Türkiye ile Filistin Ulusal Yönetimi (FUY) arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, daha çok Filistinli firmaların ve iş adamlarının ülkemizden yaptıkları ve çoğunlukla çikolata ve kakao içeren gıda ürünleri ile makarna, pasta, kek, bisküvi gibi unlu gıdalardan oluşan ithalat üzerinde yoğunlaşmıştır.

Filistin’de Arap-İsrail sorununa bağlı olarak yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle Türkiye-Filistin ekonomik ve ticari ilişkileri nispeten mütevazı bir düzeyde olmuştur. 2006 yılında Filistin’e ihracatımız 21 milyon Dolar ve ithalatımız 126 bin Dolar olarak kayıtlara geçmiştir.

Türkiye-Filistin Ticaret Hacmi: (1000 Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2001	5,999	98	6,097	4,716
2002	4,729	13	4,742	4,716
2003	6,489	454	6,943	6,035
2004	9,025	545	9,570	8,480
2005	9,133	304	9,437	8,829
2006	20,800	126	20,926	20,674

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

Resmi verilere göre Türkiye, Filistin’in ithalatında İsrail, Ürdün ve İtalya’nın ardından dördüncü sırada yer almakta olup ancak, bazı İsraili firmaların Türkiye’den ithal ettikleri malları yeniden ihraç yoluyla Filistin’de bulunan firmalara sattıkları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’nin Filistin’in ithalatında İsrail’den sonra ikinci sırada yer aldığı tahmin edilmektedir. Aynı çerçevede, FUY ve Filistin Sanayi ve Ticaret Odaları yetkilileri ile yapılan görüşmeler bu tahmini doğrulamakta, Filistin’e olan ticaretin genel olarak İsrail üzerinden gerçekleşmesi nedeniyle gerçek

rakamları yansıtmadığı ve Türkiye'nin Filistin'e olan ihracatının 200-300 milyon Dolar, dış ticaret hacminin ise 350-400 milyon Dolar civarında olduğu ifade edilmektedir.

Filistin'in sosyal ve ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla kurumlar arası politikalar oluşturulması ve uygulanması 24 Aralık 2003'te açıklanan Filistin Eylem Planı ile kararlaştırılmış olmaktadır.

Filistin'e Yardımlarımız

Türkiye, tarihi ve kültürel bağları, Orta Doğu bölgesindeki ağırlığı, gerek İsrail, gerek Filistin ile mevcut özel dostluk ilişkileri çerçevesinde, öteden beri Filistin'e ikili ve çok taraflı düzeyde nakdi ve aynı yardımlarda bulunmuştur.

Diğer taraftan, ülkemiz ile Filistin arasında 900 bin ABD Doları tutarındaki Hibe Anlaşması 21 Aralık 2004 tarihinde ülkemiz adına Filistin Ekonomik, Sosyal İşler Koordinatörü Vehbi Dinçerler, Filistin adına ise, Filistin Ulusal Yönetiminin Ankara'daki Büyükelçisi Fouad Yaseen tarafından imzalanmıştır. Söz konusu hibe, küçük ve orta ölçekli projelerin geliştirilmesi, bunlara ait mal ve hizmetlerin Türkiye'den temini ve Filistin'e ulaştırılması için kullanılmıştır.

2006 yılı için 1 milyon Dolarlık yeni bir hibe anlaşması da 10 Temmuz 2006 tarihinde imzalanmış olmakla beraber söz konusu hibe yine proje bazında kullanılmaktadır.²⁰

5.3. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD'nin Filistin politikası Amerikan kamuoyunun gündeminde en çok yer alan uluslararası konulardan birisidir. Filistin sorununun merkezinde ABD'nin İsrail ve Filistinlilerle ilişkisi yer almaktadır.²¹

²⁰ www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa, 24.03.2009

ABD İsrail Devleti'nin kuruluş aşamasından itibaren, genelde İsrail'i destekleyen ve himaye eden bir politika sergilemesine rağmen, bu politika da ABD'nin Ortadoğu genel politikası içerisinde sınırlı değişiklikler göstermiştir.²²

2. Dünya savaşından sonra ABD kendi kıtasına çekilme eğiliminde bulunmuş ancak 1947'de Truman Doktrini ile bundan vazgeçerek bir dünya politikası gütmeye başlamıştır. ABD'nin Batı'nın liderliğini ve sorumluluğunu yüklenmesine gerekçe olarak gösterilen sebep, Sovyetler Birliği'nin dünyaya yayılma girişimi ve buna karşı kendi dışında kalan devletlerin güçsüzlüğüydü.

Sovyetler Birliği'nin, Türkiye, Yunanistan ve İran üzerinde artan baskı ve tehditleri üzerine, yüzyıllardan beri Rusya'nın güneye inmesine karşı çıkan, dengeyi sağlayan İngiltere, 1947 yılında artık bu denge rolünü oynayamayacağını ABD'ye bildirerek, bölgedeki sorumluluklarını ABD'ye devretmek istemişlerdi. Bunun üzerine ABD, İngiltere'nin boşluğunu doldurmak ve Sovyet yayılmasını önlemek için, Mayıs 1947'den itibaren Türkiye ve Yunanistan'a yardıma başlamış ve böylelikle de resmen Ortadoğu'ya verdiği önemin nedenlerini ve bölgenin durumunu başkan Truman, o günlerde şöyle açıklamıştır;

Gözlerimizi yakın ve Ortadoğu'ya çevirdiğimiz zaman çok tehlikeli sorunlar gösteren bir bölgeyle karşılaşyoruz. Bu bölgede geniş, doğal kaynaklar bulunmaktadır. En işlek kara, hava ve deniz yolları buradan geçmektedir. Bu bakımdan büyük ekonomik stratejik önemi vardır. Fakat bu bölgedeki ulusların hiçbirine ne yalnız ne de beraberce, kendilerine yöneltilecek bir saldırıya karşı koyabilecek kadar güçlüdür. Böyle olunca da Yakın ve Ortadoğu'nun bu bölgenin dışındaki büyük devletler arasında bir rekabet açabileceğini kestirmek güç değildir.

Bu nedenlerden dolayı ABD, bölgede bir denge kurarak, hem bir çatışmayı önlemek, hem de bir dünya devleti olarak buralardaki çıkarlarını koruyacak bir politika gütmeye başlamıştır.²³

²¹ DAVUTOĞLU ... , Filistin Çıkmazdan ... , s.101

²² PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.247

İsrail kurulduktan sonraki 1948-1966 dönemlerinde ABD İsrail'e mali ve ekonomik destek olmuş ancak askeri anlamda sınırlı yardım yapmıştır ve tarafları barış içinde bir arada yaşamalarına teşvik etmiştir. 1966'dan itibaren SSCB'nin Mısır ve Suriye'ye yaptığı askeri yardımlar neticesinde, ABD İsrail'e karşı yapmış olduğu sınırlı askeri yardımı büyük miktarlara çıkaracak bir yardım programı uygulamıştır. ABD, 1973 Arap-İsrail Savaşı sırasında, İsrail'e 2 milyar dolarlık acil askeri yardım yapmıştır. ABD 1974'te, Araplarla İsraililer arasında barışçıl çözümler ararken, bir yandan da İsrail'e artan miktarlarda silah sevkiyatına devam etmiştir.

ABD 1948-1976 döneminde İsrail'in en büyük destekçisi olmuştur. ABD'nin İsrail'i destekleyen bu politikası 1976-2000 döneminde de devam etmiştir.

ABD'nin diplomatik alanda zaman zaman İsrail'e desteğini geri çekmek zorunda kaldığı dönemler olmuştur. 1949'dan bu yana, Birleşmiş Milletler de Filistin mültecilerinin işgal edilen topraklara dönüşü lehinde oy kullanan ABD, 1994 yılında Clinton yönetimi döneminde bu politikayı değiştirmiştir. Bu politika içindeki Doğu Kudüs'ü işgal edilmiş toprak olarak tanımlama kararından da vazgeçmiştir.

ABD 1995-1997'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde alınan, İsrail'in Doğu Kudüs'te yerleşim sahası açılmasının önlenmesi konusundaki üç karar tasarisını da veto etmiştir.

ABD'nin olası Irak harekatında Arapların desteğini almak için, Nisan 2002'ye kadar süren İsrail yanlısı politikasının değiştiği görülür ve Irak

²³ Dr.Rifat UÇAROĞLU, Siyasi Tarih (1798-2001), Der Yayınevi, 6.basım Kasım 2006, s.850-851

harekatında Suudi Arabistan desteğini almak için, Suudi Barış Planını destekler görünüp, İsrail'e yönelik eleştirilerini arttırmıştır.

ABD Başkanı George W. Bush, 24 Haziran 2002 tarihinde yaptığı konuşmada, İsrail-Filistin sorununu çözerek Ortadoğu'da barışın ve istikrarın tesisi için ABD, BM, AB ve Rusya'nın katılacağı bir çözüm girişimi başlatır ve ABD önderliğinde "Dörtler" in başlattığı İsrail ve Filistin Devletlerinin yan yana barış içinde yaşamalarına olanak verecek barış girişimi olan, Ortadoğu için "Yol Haritası" 20 Aralık 2002'de açıklanır. Yapılan ortak açıklamada, Dörtler'in himayesinde ve 2005 yılında sonuçlanacak şekilde üç aşamada uygulanacağını bildirirler.

ABD, İsrail politikalarından, bölgesel özellikler yanında, ülke içi politikalarından da etkilenir. Özellikle seçimler öncesi, ABD-İsrail ilişkilerinde hassasiyet görülür. Şeyh Ahmet Yasin'in Mart 2004'te öldürülmesindeki sergilediği tutum, dış politikanın iç politikadan etkilendiğini göstermektedir.²⁴

5.4. Avrupa Birliği (AB)

Avrupa Topluluğunun (AT) bir kurum olarak, İsrail uyuşmazlığına yönelik ilk girişiminin, 1967 yılındaki Altı Gün Savaşları sonrasında olduğu görülür. Roma'da bir araya gelen Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyeleri ortak bir karar alamamışlardır. Çünkü 1967'de AT henüz net bir siyaset belirlemiş değildi. 1969'da Lahey'de ekonomik işbirliğinin yanı sıra siyasi görüş birliği konularında birlikte hareket etmeyi kararlaştırdılar. Yom Kippur Savaşı sonrasında patlak veren petrol krizi AT için ortak bir politika belirlenmesi için bulunmaz fırsat oldu. 6 Kasım 1973'de ilk kararlarını verdiler ve Filistin sorununun siyasi bir sorun olduğunu kabul ettiler. AT Birleşmiş Milletler'in 242 ve 338 sayılı kararlarını hatırlatarak İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini, bölgede barış ve huzur içinde yaşanması

²⁴ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.247-248

için gerekli olanların yapılması ve Filistinlilerin yasal haklarının verilmesi konularına dikkat çekilmesi gerektiğini bildirdi. İsrail buna çok şiddetli tepki göstererek, AT'nin sadece bölgedeki petrolle ilgilendiğini söyledi. Araplar bu kararlara çok sevindi ve AT ile Araplara arasında, Avrupa-Arap diyalogu kuruldu.

1980 Venedik Bildirisi, AT'nin bölgedeki sorun ile ilgili resmi politikalarının belli olması açısından önemlidir. Bu bildiriye AT, Ortadoğu'daki sorun ile ilgili direk İsrail'i suçlayıcı olmamaya dikkat etmiş, Araplardan yana da net bir tavır ortaya koymamış ve ABD'ye göre daha dengeli bir politika izlemiştir. Bu bildiriyle AT, barış görüşmelerinde Filistin'in resmi temsilcisi olarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) tanıyor ve İsrail'in de diğer bölge devletleri tarafından tanınmasını istiyordu. Ayrıca Kudüs ile ilgili de, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ve uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasını istiyordu.

İsrail'in 6 Haziran 1982'de Güney Lübnan'daki Filistinli mültecilerin terörist faaliyetlere destek verdiğini öne sürerek bu bölgeyi işgal etmesi ve buradaki Filistinlileri öldürmesi, Avrupa kamuoyu tarafından eleştirilmiştir. Özellikle İsrail'in geri çekilirken Sabra ve Şatilla kamplarındaki Filistinli en az 2000 mülteciyi öldürmesi üzerine, burada yaşanan katliamla ilgili Avrupa Konseyi, 1982 Bonn Konferansı sonuç bildirgesi yayınlayarak İsrail'in Lübnan'ı işgal ederek uluslararası hukuku ve temel insani prensipleri çiğnediğini, Ortadoğu'da barış umutlarını söndürdüğünü ve Araplarla olan uyuşmazlıklardan yeni cepheler açtığını belirterek İsrail'i kınamıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin koşulsuz ve hemen İsrail'in Lübnan'ı işgaline son vermesini ve bölgedeki tüm devletlerin bu kararları kabul etmesini istiyordu.

AT bölge ile ilgili tüm barış girişimlerini desteklemiştir. AT 1987'deki İntifadaya İsrail'in sert tepki vermesini kınamış ve uluslararası hukuka ve insan haklarına uymasını söylemiştir.

Soğuk Savaş döneminde AT, bölgede adil, kapsamlı ve kalıcı bir barışın sağlanabilmesi için somut adımlar atmamış, sadece beyanlar ve bildirimlerle görüşünü açıklamıştır. AT özellikle, 2. Körfez Savaşı sonrasında Ortadoğu'yla ilgilenmeye başlamış, bölgenin sorunlarının çözümünde yer almayı ve bölgede barışın ve istikrarın sağlanmasını kendi güvenliği için önemli görmüştür.

AT Şubat 1992'de Maastricht'te Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması'nı imzalamıştır. AB artık dış siyaset ve güvenlik konularında ortak karar almayı taahhüt ediyor idi. Ortadoğu'nun Avrupa Birliği (AB) için jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik önemi, bölgenin sorunları ve öncelikle Filistin-İsrail uyuşmazlığı ortak dış siyaset ve güvenlik politikası oluşturmayı amaçlayan AB için ortak bir payda olabilir idi. AB ortak dış siyaset ve güvenlik politikası içinde aldığı ilk ortak hareket kararlarından birisi de Ortadoğu Barış Sürecini desteklemektedir.

AB, 20 Kasım 1995'te Akdeniz politikası çerçevesinde İsrail ile Avrupa Akdeniz Ortaklık Anlaşması, 24 Ocak 1997'de Filistin yönetimiyle ticaret ve işbirliği anlaşması imzaladı. AB'nin Filistin ve İsrail ile imzaladığı anlaşmalardan anlaşılıyor ki, AB Filistin-İsrail sorunuyla ilgili dengeli bir politika yürütüyor ve kendine manevra alanı açıyordu.

AB bölgede istikrarlı ve güvenli bir ortam sağlayacak adil ve kalıcı bir barış için uğraşsa da, gerek tarihsel nedenler gerekse uyuşmazlığın tarafı olan her iki devletin kendine güvensizliği nedeniyle etkili olamamıştır.²⁵ AB

²⁵ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.147-173

finansal açıdan, Ortadoğu sorununun çözülmesi için en fazla kaynak aktaran kurum olarak ortaya çıkmıştır.²⁶

5.5. Diğer Ülkeler

5.5.1. Mısır

Mısır, Filistin sorununa en fazla müdahil olan ülkelerden birisidir. İlk olarak Arap-İsrail Savaşı'nın (1948) patlak verdiği zamandan bu tarafa İsrail ile Mısır dört kez savaşmışlardır. Ancak Mısır bugünkü izlediği politika ile İsrail'le olan ilişkilerini iyi tutmaya ve sorun çıkaracak tutumlardan kaçmaya çalışmaktadır. Mısır'la İsrail 26 Mart 1979'da imzaladıkları ve 1982 yılında yürürlüğe giren Camp David anlaşmasıyla, İsrail ordusunun işgal edilen topraklardan çekilmesiyle Batı Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistinlilere verilecek özerkliğin ana hatlarını belirlemişlerdir. Buna paralel olarak, İsrail 25 Nisan 1982'de Mısır'ın Sina Yarımadasında bulunan topraklarından kuvvetlerinin hepsini geri çekmiştir. Mısır, 7-8 Şubat 2005'te İsrail ile Filistin arasında yapılan görüşmelerde ev sahipliği yapmış ve İsrail'e tekrar büyükelçi göndermiştir.²⁷

5.5.2. Ürdün

Teorik olarak Ürdün, 1948'den bu yana İsrail'le savaş halindeydi. Bu durumun pratiğe dönüştüğü, 1967, 1968 ve 1973 yıllarındaki savaşlar İsrail'in işine yaramış ve İsrail bu savaşlar sayesinde sınırlarını biraz daha genişletmiştir. Körfez Savaşı'nda çıkarları gereği Irak'ın yanında yer alan Ürdün, Arap dünyasında yalnızlığa itilmiş ve ABD yönetimi tarafından siyasi bir takım baskılarla cezalandırılmış Ürdün, İsrail' endeksli "Ortadoğu Barış Süreci"nde kendisine dikte edilenleri kabul etmeye kendini biraz mecbur görmektedir.

²⁶ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.430

²⁷ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.431

Ürdün ile İsrail arasında 26 Ekim 1994'te Arava Vadisi'nde bir barış anlaşması imzalamıştır. Ürdün-İsrail anlaşması, Kudüs'teki kutsal yerler konusunda, Ürdün'ün tarihi haklarını tanıması ve FKÖ'nün toprak kiralamasına ilişkin düzenlemeler içermesi sebebiyle Suriye'nin büyük tepkisini çekmiş ve Ürdün'deki radikal gruplar tarafından da eleştirilmiştir. Ürdün ayrıca Mısır'la birlikte 7-8 Şubat 2005 tarihindeki görüşmelere ev sahipliği yapmış ve İsrail'e tekrar büyükelçi göndereceğini açıklamıştır.²⁸

5.5.3. Lübnan

Ortadoğu'da Fransızlar tarafından suni bir devlet olarak kurulan ve 1970'li yıllara kadar oldukça yüksek bir refah seviyesinde olan Lübnan, 1970'lerin başından itibaren Filistinli mültecilerin akınına uğramıştır. 14 Mart 1978'de İsrail, Güney Lübnan'ı işgal etmiştir. FKÖ'nün Lübnan sınırından İsrail'e düzenlediği saldırılar ve İsrail'in karşı saldırıları 1982'de Ortadoğu bunalımını daha da şiddetlendirmiştir. Haziran 1978'de Lübnan sınırını geçen İsrail birlikleri, ülkenin güneyindeki FKÖ kamplarını yok ederek kuzeye doğru ilerlemeye başlamış ve FKÖ'nün karargâhının bulunduğu Batı Beyrut'u kuşatmıştır. İsrail ordusu Lübnan Devlet Başkanı Beşir Cemayel'in öldürülmesinin ardından Filistinlileri Cemayel yandaşı Falanjistlerin olası saldırılarına karşı koruma gerekçesiyle yeniden saldırıya geçmiş ve bir gün içinde bütün Beyrut'u eline almıştır. İsraililerin izniyle Sabra ve Şatilla mülteci kamplarına giren Falanjistler, 16-18 Eylül arasında kamplarda yaşayan binlerce Filistinliyi öldürmüştür.

18 Nisan 1996 yılında Şimon Peres Lübnan'a karşı "Gazap Üzümleri" operasyonunu başlatmıştır. Güney Lübnan'daki Kana Birleşmiş Milletler mülteci kampında 98 sivil, İsrail saldırısı sonucu öldürülmüştür. 27 Nisan'da

²⁸ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.431-432

ateşkes ilan edilmiştir. Son zamanlarda Hizbullah ile İsrail arasında zaman zaman sınır çatışmaları çıkmaktadır.²⁹

5.5.4. Suriye

Suriye, Irak'taki rejim değişiminden sonra, ABD'nin tehdidiyle dış politikada tam bir yalnızlığa itilmiş durumdadır. Suriye bugünkü tutumu itibariyle, İsrail'in Filistin davasını tasfiye planının önünde duran en önemli engellerden birisidir. Filistin'deki direniş gruplarının hepsine başkentinde bir temsilcilik açma hakkı tanıyan Suriye, bu konuda diğer ülkelere nazaran daha istikrarlı bir politika izlemiştir. Suriye aynı zamanda Arap ülkeleri içinde İsrail'i meşru bir devlet olarak tanımamakta direnen üç ülkeden³⁰ biridir. Suriye topraklarının bir kısmı hala işgal altındadır. 1967'den beri işgal altında bulunan Golan Tepeleri, İsrail ve Suriye arasındaki tepelerin İsrail için önemli olmasının sebebi, bölgenin Suriye, Lübnan ve Ürdün'ün yüksekliklerinden kaynaklanan akarsu kaynaklarını barındırmasıdır.³¹

5.5.5. İran

ABD'nin Ortadoğu'da yaratmış ve yaratmakta olduğu yeni düzen sayesinde İsrail, tüm bu ülkeler milli güç kapsamında zayıflarken, kendisinin aldığı dış yardımlar sayesinde giderek güçlenmiş ve etrafında kendisi için İran hariç tehdit ülke kalmamıştır. Geliştirmeye çalıştığı iddia edilen "Nükleer Silah Programı" sayesinde İran, bölgede İsrail için tek tehdit ülke konumundadır.³²

²⁹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.432

³⁰ İsrail'i tanımamakta direnen üç Arap Ülkesi; Suriye, Sudan ve Yemen'dir.

³¹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.433

³² ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.433

5.6. Sonuç

Filistin sorununda, tarihi gerçekler de göz önüne alındığında ABD, Rusya, Avrupa ülkeleri ve birçok Arap Devletlerinin bu sorunda katkıları olduğu inkar edilemez. İsrail'in bu soruna katkısı ise bizzat kendi varlığıdır.

Ortadoğu barış süreci küresel ölçekli bir çaba ile desteklenmiştir. Bu uluslararası güç dengesi, güç politikaları çerçevesinde, uluslararası hukuk normları da göz önünde bulundurulmadan güç çevrelerinin menfaatleri en üst düzeyde tutarak, bu sorunu çözme sürecini başlatmışlardır. Ülkeleri barış sürecine yakınlaştıran sebepler farklı farklıdır. Arap ülkeleri ve yöneticileri, her biri oturmuş olduğu makamı kurtarmanın siyasal nedenleri peşinde koşmuş ve konumlarını sağlamlaştırmanın yollarını ABD'de bulmuşlardır. Filistin'deki İntifanın başarısı ve İran'ın dış politikasındaki değişiklikler barış sürecini etkileyen etmenler arasında sayılabilir. İsrail'in Ortadoğu'da yerini sağlamlaştırmak için Arap ülkelere olan ihtiyacı ile Arap ülkelerini yöneten liderlerin menfaatleri bu alanda çakışmaktadır. Bu ortak noktaya, ABD'nin Rusya'yı devre dışı bırakan politikaları ve Ortadoğu çıkarları da eklenince vazgeçilmez bir durum ortaya çıkmıştır.

ALTINCI BÖLÜM ÇÖZÜM GİRİŞİMLERİ

6.1. Giriş

1948'de İsrail Devleti'nin kurulduğunun ilan edilmesiyle birlikte resmen başlayan Filistin-İsrail sorunu, uluslararası sistemin artık rutin olarak görülen bir parçası haline gelmiştir. Yaklaşık yarım yüzyıldır bölge için muhtemel olan barış projeleri, çözüm girişimleri için çaba harcanmış olsa da, sorun tam anlamıyla çözülmüş değildir.

Sınırları kesin çizgilerle tam olarak çizilemeyen iki devletin, yıllardır süren kavgası, bugün de devam etmektedir. (şekli değişikliklere uğrayarak) Bu sorunun barışçıl bir şekilde çözülmesi için çeşitli girişimler yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir ;

6.1.1. Camp David Zirvesi

ABD, Ocak 1978'den itibaren, İsrail ve Mısır arasında görüşmelerin başlatılabilmesi için girişimlerde bulunmuştur. Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, İsrail Başbakanı Menahem Begin ve ABD Başkanı Jimmy Carter arasında toplanan¹ zirve, Ortadoğu barışıyla ilgili bir çerçeve çizmek üzere, Amerikan başkanlarının dinlenme tesisi olan Camp David'de 5 Eylül 1978 günü başlamış, zaman zaman kesilmeler olsa da, Camp David Anlaşmaları denilen belgelerin imzalanmasıyla sona ermiştir.²

“Camp David Anlaşması” esas itibariyle, “Ortadoğu Barışı İçin Çerçeve Anlaşması” ve “Mısır-İsrail Barışı İçin Çerçeve Anlaşması” şeklinde iki çerçeve anlaşmadan ibarettir.

¹ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.202

² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.407

Bu anlaşmalar, Ortadoğu ve Mısır-İsrail Barış Anlaşmaları değil, barışın çözümleriyle ilgili stratejiler tespit etmek amaçlıydı. Arap-İsrail Savaşlarının başlamasından tam 40 yıl ve yine tam 4 savaş sonra, barışa doğru bir adım atılması, Camp David Anlaşmalarına tarihi bir nitelik veren temel bir faktördür.³

6.1.2. EEC Deklarasyonu

Özerklik görüşmelerine ilk dış müdahale Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan (AET) gelmiştir. AET bölgedeki gerginliği gidermek adına Camp David Anlaşmalarının dışında ve Amerika'dan bağımsız olarak, Birleşmiş Milletler'den yeni bir karar çıkarmak için harekete geçti fakat Amerikan Başkanı Carter'in tepkisi çok sert oldu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden 242 sayılı kararı değiştirecek her kararı Amerika veto edeceğini bildirdi. Bunun üzerine Dokuzlar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne gitmek yerine kendileri bir karar almak istediler. Venedik'te iki gün süren zirveden sonra, 13 Haziran 1980'de Ortadoğu konusunda bir deklarasyon yayınladılar. Özet olarak bu deklarasyonda, AET'nin Dokuzları, Ortadoğu barışı için "Filistin Faktörü"nü kabul ediyorlar ve Filistin varlığını savunuyorlardı.

Bu deklarasyonda ilk tepki İsrail'den geldi. Ardından FKÖ'de deklarasyonu reddetti. Böylece AET'nin özerklik görüşmelerini hızlandırmak için yaptığı müdahale, tarafları yakınlaştırmaktan ziyade, birbirlerinden daha da uzaklaştırdı.⁴

³ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.416

⁴ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.475-476

6.1.3. Fahd Planı

Suudi Arabistan Veliahdı Prens Fahd, 6 Ağustos 1981'de ortaya attığı Ortadoğu barış planının tatbiki ve başarısı için AET'den yardım istedi. Prens Fahd, 7 Ağustos günü radyosunda Arapça yayınlanan mülakatta, kapsamlı bir barış için 8 temel ilke ortaya attı. Aslında bu 8 ilke, Suudi Arabistan hükümetinin şimdiye kadar bu konuda takip ettiği politikanın sistematize edilmesinden başka bir şey değildi.

Bu barış planı, Doğu Kudüs veya Arap Kudüs de dahil, 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesini, bu topraklardaki Yahudi yerleşimlerinin kaldırılmasını ve sonra da yine bu topraklarda başkenti Kudüs olan bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasını öngörmekteydi. Bu plan, "bölgedeki bütün devletler barış içinde yaşayabilmelidir" diyor ve bunun Birleşmiş Milletler veya Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından garanti edilmesini istiyordu.

İsrail, bu plana karşı çıkararak, bunun bir Barış Planı değil, İsrail'i ortadan kaldırma planı olduğunu söyledi. Kudüs konusunda da, Begin şöyle diyordu; *"... Kudüs bir bütündür. İsrail'in ebedi başkentidir ve bir daha asla bölünmeyecektir."*

Fahd Planı'nın en önemli noktası, bölgedeki bütün devletleri barış içinde yaşamaya çağırmasıyla, İsrail'in de bir millet olarak tanınması olarak yorumlanmıştır. Bu konu birçok tartışmaya sebep olmuştur.⁵

6.1.4. Viyana Bildirisi

Avrupa Konseyi'nin 13 Haziran 1980'de açıkladığı Camp David anlaşmalarının kusurluluğunu tanımış olan bildiride İsrail dahil Filistinlilerin vazgeçilmez haklarıyla birlikte, bölgedeki unsurların hepsinin varlık, güvenlik

⁵ ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.476-479

ve adalet haklarına sahip olduğu vurgulanırken öte yandan Konsey'in Filistinlilerin kendi geleceğini belirleme hakkının gerçekleşmesi, İsrail'in 1967 yılından itibaren işgal ettiği topraklardan geri çekilmesi, uluslararası hukuka göre yasa dışı olduğu ve Kudüs'ün statüsünün tek yönlü bir girişimle değiştirilemeyeceği hususlarında oldukça kararlı bir tavır sergilediği dikkati çekmektedir.⁶

6.1.5. Reagan Planı

Amerika yönetimi bölgeyle ilgili çıkarlarına uygun tavrını 1 Eylül 1982'de açıklamıştır. Reagan adıyla anılacak olan bu plan, Batı Yakası ve Gazze'de Filistinlilerin yönetimlerinin Ürdün ile ortak kurulmasının adil ve kalıcı bir barış için en iyi seçenek olduğunu ileri sürmekte, Kudüs'ün bütünlüğü savunulmakta ve fakat nihai konumunun müzakereler yoluyla belirlenmesi gereğine işaret etmektedir.⁷

6.1.6. Fez Arap Barış Planı

Bu plan Birleşmiş Milletler de çıkan kararların izinde ve Birleşmiş Milletler'e barışın oluşumunda önemli bir rol tanıyan şu maddeleri bir araya getirmiştir.

- a) İsrail'in 1967'den beri işgal ettiği bütün Arap topraklarından (Kudüs dahil) çekilmesi,
- b) 1967'den beri Arap topraklarında kurulmuş olan Yahudi yerleşim yerlerinin boşaltılması,
- c) Kutsal yerlerde ibadet ve dini tören özgürlüğü,

⁶ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.211

⁷ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.212

- d) Filistin halkına, FKT'nin liderliği altında kendi geleceğini belirleme hakkı ve geri dönmek istemeyenlere tazminat hakkı verilmesi,
- e) Batı Yakası ve Gazze'nin birkaç ayı geçmeyecek bir geçiş dönemi için Birleşmiş Milletlerin kontrolüne verilmesi,
- f) Daha sonra Doğu Kudüs başkent olmak üzere bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulması,
- g) Bölgedeki bütün devletlerarasındaki barışın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nce teminat altına alınması,
- h) Bu prensiplerin uygulanmalarının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından garanti edilmesi.⁸

6.1.7. Madrid Barış Konferansı

ABD ve SSCB'nin ortak davetini tafraların kabul etmesiyle 30 Ekim 1991'de ⁹ İsrail ile FKÖ, Suriye, Lübnan ve Ürdün arasında Madrid'de "Ortadoğu Barış Görüşmeleri" başladı.¹⁰ Madrid'de çok taraflı görüşmeler şeklinde geçen görüşmelerde tarafların alışıl gelmiş yaklaşımlarını sürdürmeleri nedeniyle bir ilerleme sağlanamamıştır. İkinci turu 4 Aralık'ta Washington'da, üçüncü turu ise 28 Ocak 1992'de Moskova'da yapılan görüşmelerde elle tutulur bir sonuç alınamamıştır.¹¹

Madrid'de başlayıp devam eden görüşmeler hakkında, Filistinliler, İsrail ve Arap komşularıyla bölgeyi tartışmanın kendilerini çok da ilgilendirmediğine karar vermiştir.¹²

⁸ KARAMAN, Uluslararası İlişkiler ... , s.214

⁹ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.668

¹⁰ UÇAROL, Siyasi Tarih ... , s.953

¹¹ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.668

¹² ÖNER, Düünden Bugüne ... , s.118

6.1.8. Oslo Anlaşması

13 Eylül 1993'te İsrail hükümetiyle FKÖ temsilcileri arasında yapılan gizli görüşmeler sonunda, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Filistinlilere özerk bir yönetim sağlanması ile ilgili ilkeler anlaşmasına varılmıştır.¹³

Bu anlaşmanın temelinde, İsrail ve FKÖ'nün birbirlerini karşılıklı olarak tanımasını yatıyordu. Buna göre İsrail, Filistin halkının meşru ve tek temsilcisi olarak FKÖ'yü tanıırken, Gazze ve Eriha'dan çekilmeyi ve beş yıllık geçiş süreci içinde, Batı Şeria'nın bazı bölgelerinden çıkmayı kabul etti. Diğer önemli bir noktada bu beş yıllık geçiş süreci içinde İsrail'in çekildiği bölgelerde kendi kendini yöneten bir "Filistin Otoritesi" nin oluşturulması ve Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'nın büyük bir bölümünün de yönetimi devralmasıydı.¹⁴

Bu anlaşmanın en önemli planı ve sorunun dönüm noktası, İsrail ve FKÖ'nün birbirlerini karşılıklı olarak tanıması ve soruna birlikte çözüm aramalarıdır.

6.1.9. Gazze-Eriha (Kahire) Anlaşması

4 Mayıs 1994'te taraflar Kahire'de, Gazze ve Eriha (Kahire) anlaşmasını imzaladı. Buna göre, İsrail ordusu Batı Şeria ve Gazze'den çekilecek, çekilme sonrası Filistin'de yaşayan Yahudilerin güvenliğinden İsrail sorumlu olacak, yollarda ortak devriyeler ve hareketli güvenlik güçleri bulunacaktır. İsrail ise bölgede yaşayan Filistinliler için güvenli geçişi garantiye alacaktır. Filistinliler 9 bin kişilik polis gücü oluşturacaktır. İsrail 5

¹³ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.230

¹⁴ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.92

bin Filistinli mahkûmu serbest bırakacak, fakat Hamas ve İslami Cihad'la bağlantılı olan eylemcileri bırakmayacaktı.¹⁵

6.1.10. Oslo II (Taba) Anlaşması

Oslo II olarak bilinen, Batı Şeria ve Gazze Şeridi üzerine İsrail-Filistin geçici anlaşması, 24 Eylül 1995'te Mısır'ın Sina Yarımadasındaki Taba şehrinde imzalanması nedeniyle, Taba Anlaşması olarak da bilinir.¹⁶ Esas adı "Geçici Anlaşma" olan anlaşma, 28 Eylül 1995'te Washington'da Arafat ve Rabin'in yanı sıra, Clinton, Mübarek ve Kral Hüseyin tarafından da imzalanmıştır.¹⁷

İsrail ve FKÖ arasındaki Batı Şeria'da özerkliğin Filistinlilere devredilmesi konusundaki uzun süren anlaşmazlıklar, bu anlaşmayla çözümlenebilmiştir.¹⁸

Oslo II 4 Mayıs 1994'teki Gazze ve Eriha anlaşmasının 29 Ağustos 1994'teki Güç ve Sorumlulukların Devri Hazırlık Anlaşmasının ve 27 Ağustos 1995'teki Güç ve Sorumlulukların İleriye Dönük Devri Protokolünün yerine geçen bir anlaşma olmuştur. Anlaşmadaki en önemli nokta Filistin Geçici Hükümetin ve seçikle oluşturulacak Filistin Konseyi'nin tanınmasıydı.¹⁹

6.1.11 El Halil (Hebron) Protokolü

El Halil 150.000 Filistinli nüfusun içinde az sayıda Yahudi'nin yaşadığı Batı Şeria'daki tek şehirdir.²⁰

¹⁵ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.123

¹⁶ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.100

¹⁷ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.682

¹⁸ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.234

¹⁹ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.100

²⁰ SÜER, ATMACA, Arap-İsrail ... , s.102

İsrail'in El Halil'den çekilmesine ilişkin olarak 1996 Eylül'ünde başlayan ve Tünel olayıyla kesintiye uğrayan görüşmeler olumlu bir şekilde sonuçlanmış ve ABD Filistin özel temsilcisi Dennis Ross'un da girişimleriyle İsrail'in Hebron'dan çekilmeyi kabul ettiği ve bundan sonraki ilkeleri belirten bir metin Netenyahu ve Arafat tarafından 17 Ocak 1997'de imzalanmıştır.²¹

Buna göre İsrail'in Batı Şeria'daki El Halil'in kentinin %80'inden çekilerek Filistin Özerk Yönetimine bırakması öngörülmüş ayrıca 1997 Mart ayından 1998 ortasına kadar Batı Şeria'nın kırsal kesiminden de aşamalı olarak çekilmesi kabul edilmiş Filistin topraklarının kesin statüsü ileri bir tarihe bırakılmıştır.²²

6.1.12 Wye River Memorandumu

ABD baskısı sonucu Netenyahu 23 Ekim 1998'de Arafat ile Wye River Memorandumu imzalamıştır. Buna göre Filistin yönetimi terörizme karşı toleranslı olmayacaktır. Filistin yönetimi ulusal sözleşmesindeki tüm İsrail karşıtı maddeler çıkacaktır. Buna karşılık Gazze Havaalanı'na izin verilecek ve Gazze ile Batı Şeria arasındaki bağlantıyı sağlayan iki karayolunu Filistinliler kullanabilecektir. On gün içinde ulusal sınırların çizilmesi için gerekli görüşmeler başlayacak Filistinli mültecilerin geri dönüşleri ve Kudüs'ün gelecekteki statüsü konuları aynı zaman içinde ele alınacaktır. Filistin yönetimi tüm terörist hareketleri yasaklayacak ve yasadışı olarak elinde silah olanların ellerindeki silahlar toplatılacaktır.²³

6.1.13 Şarm El Şeyh Anlaşması

Barak 4 Eylül 1999'da Mısır'ın Kızıldeniz kıyısındaki Şarm El Şeyh'de Filistin yönetimiyle bir anlaşma imzalamıştır.

²¹ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.706

²² KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.240

²³ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.126-127

Bu anlaşma İsraililerin Batı Şeria'da yeniden yayılmasına olanak tanıyan önemli ara dönem konuları gündeme getirmesi en önemlisi ise sürekli yerleşim konusunda bir çerçeve anlaşması (Şubat 2000) ve kapsamlı bir İsrail Filistin barış anlaşması (13 Temmuz 2000) yapılması için kesin bir zaman belirlenmesini sağladı.²⁴

6.1.14 II. Camp David Zirvesi

11-24 Temmuz 2000 tarihleri arasında İsrail ve Filistin yöneticileri Camp David'de bir araya gelerek Oslo sürecinin öngördüğü nihai statüsü konularında bir anlaşma yapmaya çalıştılar. ABD Başkanı Bill Clinton'un daveti ve İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Filistin lideri Yaser Arafat'ın ve her iki taraftan teknik danışmanlarında katılımıyla gerçekleşen II. Camp David Zirvesi ABD'nin Maryland eyaletinin Camp David adlı küçük bir kasabasında yapılmıştır.²⁵

Bu zirvede Barak Doğu Kudüs Batı Şeria ve Gazze Şeridinin işgal edildiği 1967 savaşından önceki sınırlarına dönülmesini, Kudüs'ün bölünmesini, Filistinli sığınmacıların geri dönüşünü, Ürdün Irmağı'nın batısında yabancı asker konuşlandırılmasının hiçbir şekilde kabul edilmeyeceğini ve tartışılmayacağını söyleyerek Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimcilerinin de İsrail egemenliğinde kalacağını belirtmiştir. Filistin ise Doğu Kudüs dahil 1967'de işgal edilen bütün toprakların geri verilmesini milyonlarca Filistinli sığınmacının geri dönmesini ve Yahudi yerleşimcilerin Filistin topraklarını terk etmesini istemiştir. Barak ilk kez Doğu Kudüs'teki Arap bölgelerinin egemenliğini Filistin'e vermeyi kabul etmiş ancak Filistin tarafı Doğu Kudüs'ün tamamının egemenliğini istemiştir. Zirve Kudüs'ün

²⁴ ÖNER, Düünden Bugüne ... , s.128

²⁵ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.725

geleceği ile ilgili görüş ayrılıklarının çözüme kavuşmaması yüzünden bir sonuca ulaşamamıştır.²⁶

6.1.15 Yol Haritası

Mahmut Abbas'ın Filistin Otoritesinin Başbakanı olmasının ardından 2. İntifadanın yol açtığı şiddet ortamına son verme isteği uluslararası toplumu barış için yeniden harekete geçirdi.²⁷

ABD, Rusya, AB ve BM'den teşkil Dörtlü grup (Quartet) bir araya gelerek Yol Haritasını (Road Map) 30 Nisan 2002'de açıkladı. Dörtlü grup 10 Nisan 2002'de kurulmuş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1397 sayılı kararında da teyit edilmiş olan formülünü hayata geçirme amacını taşıyordu.²⁸

Üç aşamadan oluşan "Yol Haritası" öncelikle Filistin'de seçimlerin yapılması, İsrail'in 2000 Eylül'üne geri dönmesi, şiddetin durması, ikinci aşama olarak geçici sınırlara sahip Filistin Devleti'nin kurulması, üçüncü aşama olarak Kudüs yerleşimciler ve Filistinli mültecilerin geri dönüşü gibi kilit meselelerin ele alınmasını öngörüyordu.²⁹

6.2. Sonuç

Filistin-İsrail arasında başlayan barış görüşmeleri bu soruna çözüm bulmayı hedeflemiştir. Barış süreci içinde İsrail ve Filistinli liderlerin oturduğu görüşme masasının ağır sorumlulukları, anlaşmanın sağlanmasını zorlaştırmıştır. Çünkü İsrail liderleri görüşme masasına oturduklarında, bu masada ortaya çıkan taahhütlerin uygulanabilme safhasında, İsrail'in bir ulus

²⁶ KOÇ, İsrail Devletinin ... , s.245

²⁷ SÜER, ATMACA, Ara-İsrail ... , s.114

²⁸ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.131

²⁹ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.769

devlet olarak sahip olduğu güç potansiyelinin çok ötesinde güç unsurlarının yani dini ve milliyetçi unsurların desteğini veya karşı çıkışlarını da hissetmektedir. Yol Haritası çerçevesinde Gazze'deki yerleşim yerlerinin boşaltılmasında gösterilen tepkiler bunu göstermiştir. İsrail etkinliğini, ABD lobi faaliyetlerinden tutun da, medya üzerindeki etkinliğine, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra batılı toplumlarda oluşmuş suçluluk psikolojisine kadar geliştirmiştir.

Bunun içindir ki, Birleşmiş Milletler'in birçok ülke için bağlayıcılık taşıyan ve uyulmadığı durumlarda müeyyide uygulanan kararları, konu İsrail olunca göz ardı edilmiştir. Bu durum Filistin halkının ve diğer Arap halklarının, uluslararası güç unsurlarına ve uluslararası hukuka güvenlerini yitirmelerine neden olmuştur.

İsrail ve Filistin'deki dini ve milliyetçi akımların, barışa katkıları olumlu veya olumsuz manada olmuştur. İsrail'deki bu akımlar, bölge topraklarının Kitab-ı Mukaddes'te belirtildiği gibi "Kutsal Toprak" olarak kabul edilmesi gerektiğini ve hiçbir şekilde bu toprakların barış için verilmemesi gerektiği düşüncesindedir. Bu düşünce, İsrail yönetimini barış masasına otururken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 sayılı kararları çerçevesinde anlaşmaları imzalamaktan bu akımların etkisiyle çekinmekte veya barış masasına bu düşüncedeki siyasi partilerin temsilcileri oturmaktadır. Filistinlilerin varlığını yok sayan yada onları farklı değerlendiren bu akımların barış istemelerinde samimiyet beklemek hayal olur.³⁰

Tüm bu çözüm girişimleri sonucunda, somut olarak çözülen hiçbir konu olmamıştır. Bölgede hala çözüm bekleyen bir, Filistin-İsrail sorunu mevcut durumdadır. Bu sorunun çözülmesi için daha ne kadar girişim yapmak gerekir bilinmez ancak bir an önce çözülmesi elzemdir.

³⁰ ÖNER, Dünden Bugüne ... , s.219-222

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Ölüme terk edilmedikleri, annelerinin, babalarının ellerinden alınmadığı, top oynayıp, ip atlayıp gezebildikleri, camları kırılmamış, sahibi kurşunlanmamış pastaneden dondurma alıp yiyebildikleri, kendi ülkelerinde rahatça uyuyabildikleri bir zaman dilimini düşünüyorum FİLİSTİN ÇOCUKLARI için
Demet GÖKÇINAR

7.1. Sonuç

Filistin Sorunu, Filistin’de İsrail Devleti kurulana kadar, dünyanın değişik yerlerinden buraya gelen siyonistleri buraya sokmama, Siyonistlerin yerleşmelerini engelleme, demografik yapının Siyonistlerin lehine gelişmesine karşı durma ve kendi öz topraklarına sahip çıkma mücadelesi şeklinde belirmiş, İsrail Devleti kurulduktan sonra da mülteci konumuna düşerek başka ülkelerde sığınmacı olarak çadırlarda yaşamaya mahkûm edilmiş ve ülkelerinden çıkarılan yüz binlerce Filistinlinin ülkelerine dönme ve bağımsız bir devlet kurma mücadeleleri şeklinde ortaya çıkmıştır.¹

Hem İsrail hem de Filistin’in geleceği 1967 öncesi sınırlarının belirlediği iki devletli çözümdür. Bunun karşısında durmak İsrail için olduğu kadar Filistin için de tehlikeli olabilir. İki devletli çözümün reddedilmesi İsrail açısından ırk ayrımı politikasının daha da derinleştirilmesi demektir. Filistinliler içinse İsrail’in varlığını kabul etmek kaçınılmazdır. İsrail’de hala cesur bir barış hareketi ve özgür bir Filistin Devleti’yle yan yana yaşamaya hazır insanlar vardır.²

Aslında iki halkın tabanında da barış isteyen ve beraberce iki komşu devlet olarak yaşamak isteyen insan sayısı pek de az değildir.

¹ ÇEVİK, Kadim Toprakların ... , s.250

² <http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyaziyazdir.aspx?dvid=490>

Herkesinde gördüğü gibi İsrail-Arap anlaşmazlığı, İsrail'in 1967'den sonra uluslararası hukuk kurallarına göre işgal ettiği topraklardan geri çekilmesiyle çözülebilir, ancak yurtlarını kaybeden ve çoğu mülteci durumuna düşen Filistin halkının gelinen bu noktadan sonra sorunu bitirecek olan bir barışa razı olmaları ve bu mevcut durumu içlerine sindirebilmeleri de çok zor görünmektedir. Bu durum barış umutlarını iyice zora sokmaktadır. Hatta belki de imkânsız hale getirebilmektedir.³

Taraflar arasında kalıcı bir barışın temelinde, bölge halklarının günlük ihtiyaçlarını istikrarlı bir şekilde karşılayan ve geleceğe ilişkin olumlu beklentileri besleyen yaklaşımlar yer almalıdır.

Çözüm; işgali sona erdirmiş, 1967 sınırlarına geri çekilmiş, başkenti Kudüs olan bir İsrail'le, sınırları net olarak çizilen, mültecilerin geri döndüğü, topraklarındaki işgalin sona erdiği, kendi topraklarında kendilerini yöneten ve başkenti yine Kudüs olan Filistin'dir.

İsrail-Filistin arasındaki savaşın sona erip barış için yeni çabalar sarf edilmesi beklenirken, Ortadoğu'nun bir takım işgal ve savaşlarla zorlu bir viraja girmiş olması işleri iyice zora sokmuştur. Filistin sorunu çözülmeyen Ortadoğu'da herhangi bir sorunun çözülmesi mümkün değildir. Ancak bölgede yeni çıkan sorunlar Filistin sorununun çözülmesini de zorlaştırmaktadır. Bugün Filistin sorununa Irak işgali ve sonrasında meydana gelen olayların ortaya çıkardığı sorunlarda eklenmiştir. Özellikle Irak'ın işgaliyle gözler bu ülkeye çevrilmiş ve Filistin'de olanlar unutulmaya başlanmış, yaşananlar sıradanlaştırılmıştır. Bu da en çok İsrail'in işine yaramıştır. Ancak Filistin'de hem değişen bir şey yoktur hem de çok şey vardır.⁴

³ http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA_DOGU/02.php, 26.02.2008

⁴ ÇUBUKÇU, Bizim Filistin ... , s.15

İki devletli, adil ve barışçıl bir şekilde yan yana dostça bir ortamda yaşamak bu bölgede aslında çok da zor değil. Tıpkı Neve Şalom / Vaha es Selam Köyü örneğinde olduğu gibi İsrail’de beraber yaşamayı başaran, Filistinli ile İsraili’yi, Müslüman ile Yahudi’yi ve Hıristiyan’ı ayırt etmeden insancıl ortak bir yaşam alanı hayal eden ve bunu kurdukları köyle gerçekleştiren bir avuç barış yanlısı, ayrımcılığın kol gezdiği İsrail’e adeta meydan okuyor. “Neve Şalom” yada nam-ı diğer “Vaha es Selam” bir istisna da olsa savaş çözü İsrail’de adı gibi bir “Barış Vahası” kalmakta inat ediyor.⁵

Yahudi-Arap eşitliğini sağlamak ve İsrail’e örnek olmak adına bu köy çok güzel bir örnek modeldir. Tüm dünyanın bu modele bakarak bir çözüm bulması işten bile değil. Neden bu barış yanlısı köy bütüne yayılsın.

Filistin Sorunu sadece Filistin’in veya Arap dünyasının bir sorunu değil, neredeyse tüm dünyanın bir sorunudur. Bu bölgede bir kavga, bir savaş, bir kaos vardır. Bu kavga, ilk Yahudi Devleti kurma fikri çıkmasından ve bu fikrin uygulanmaya başlanmasından bu yana günümüze kadar devam etmektedir. Bilindiği üzere en son olay İsrail’in Gazze saldırılarıdır. Bu kavganın ne zaman ve nasıl son bulacağı veya ne zaman bölgede barış olacağı, bölgenin huzur ve güven içinde birlikte yaşayacağı gerçekten de merak konusudur.

İsrail’in böyle saldırgan tutumu ve illaki Mescid-i Aksa’yı yıkıp Süleyman Mabedi’ni inşa etmeleri fikri sabitliği, bu kavganın son bulamayacağını bir işareti olabilmektedir. Bu konunun bu şekilde çözülme olasılığı yoktur. Çünkü Mescid-i Aksa’nın yıkılmasını hiçbir Müslüman’ın kabul etmeyeceği açık bir gerçektir. Bu ısrar, bölgede çözüm değil, düğüm olmaktan başka bir işe yaramaz.

Bu sorunun çözümü, siyasi ihtiraslardan, çıkarlardan vazgeçilerek, insani taraftan bakılması ve adaletle bir çözüm bulunmasından geçer.

⁵ Yeni Aktüel Dergisi, Sayı 183, 22 Ocak-4 Şubat 2009

“Gazze'nin umudu Türkiye'dir” diyen Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Türkiye'nin bölge halkı üzerinde büyük etkisinin olduğunu ve bu halkın çözüm için Türkiye'den bir şeyler beklediğini açıkça ifade etmiştir.

Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos'taki zirvede, İsrail Başbakanı'na söylediği sözler ve takındığı tavır, Türkiye'nin Filistin'e ne derecede önem verdiğinin göstergesidir.

İsrail-Filistin sorununda barış süreci şu an için zor görünse de Türkiye her zaman barış sürecini desteklemiştir. Ancak sadece Türkiye'nin çabaları çözüm için yeterli değildir. Bölge ülkelerinin ve küresel güçlerin de bu soruna çözüm bulmak adına somut bir şeyler yapmaları gerekir.

Filistin-İsrail sorununun çözümü için en son, ABD Başkanı Barack Obama'nın 6 Nisan 2009 tarihinde Türkiye'yi ziyareti sırasında TBMM'de özetle; Ortadoğu'da iki devletli çözümü desteklediğini, sorunun barışçıl yönden çözülmesi için gerekenlerin yapılmasını, söylediği konuşması sorunun çözümü açısından bir umut ışığı oluşturması yönünde önemli sayılabilir.

EKLER
(EK I)
RÖPORTAJ

SAYIN Nabil MAAROUF, FİLİSTİN DEVLETİ TÜRKİYE BÜYÜKELÇİSİ
RÖPORTAJI
(08.04.2009)

Demet GÖKÇINAR : *Filistin Sorunu'nun ana kaynağı sizce nedir?*

Sn. Nabil MAAROUF : İşgal. Tek kelimeyle yapılan işgallerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Ne ad altında olursa olsun ister etnik, ister dini, ister sosyal olsun tüm dünyanın aslında gördüğü ama görmek istemediği bu işgal başlatmıştır sorunu.

D.G.: *Filistin olarak Türkiye'yi nasıl değerlendiriyorsunuz. Sizce bölgesel mi yoksa küresel bir güç mü?*

N.M.: Türkiye'nin dünyada iki rolü vardır aslında. Hem bölgesel hem de küresel bir güç. Tabii olarak bölgesel gücü daha faal. Özellikle son yıllarda Türkiye'de gerçekten büyük değişiklikler var. Bu değişikliklerin bölgesel etkisi oldukça yoğun hissediliyor. Önceden Araplarda biraz daha fazla hassasiyet ve güvensizlik vardı. Şimdi bu yerini güvene bırakmaya başladı. Bir tek Türkiye Filistin'e karşı menfaat beslemiyor. Belki de bizden bir şey talep etmeyen tek ülke Türkiye. Türkiye'nin konuya yaklaşımı sadece yardım amaçlı. Ve bu Filistinliler tarafından da bilinmekte.

D.G.: Genel olarak Türkiye'den beklentileriniz nedir.?

N.M.: Aslında çok şey bekliyoruz. Biraz önce de belirttiğim gibi biz Türkiye'ye güveniyoruz. Çünkü Türkiye bize bu güveni veriyor. Bizim beklentimiz de Türkiye'nin bu güveni devam ettirmesi yönünde. Atacağı adımlarda Filistin'i gerçekten düşündüğünü biliyoruz. Türkiye zaten Filistin'i koruyor. Mesela Türkiye bizim büyükelçiliğimizi tanıdığına Araplar henüz tanımamışlardı. Türkiye Başbakanı'nın söylediği Filistinliler bir olsun herkes rahatlasın. Türkiye ne Hamas, ne El-Fetih ne de başka bir şeyin arkasında değil, sadece Filistin'in arkasında bunu biliyoruz. Bu bize yeter.

D.G.: Türk Dış Politikasının da Filistin konusunda eleştirdiğiniz yönler var mıdır?

N.M.: Bizim böyle bir şey deme hakkımız yok. Özellikle Davos'tan sonra hiç kimseye hiçbir şey deme hakkımız yok. Türkiye son derece haklıydı.

D.G.: Sizce Türkiye-İsrail ve Türkiye-Filistin politikası nasıl, arada fark var mı?

N.M.: Ortada açık bir şey var, o da Türkiye ve İsrail'in bir ilişkisi var ve bu yadsınamaz. Ancak; Türkiye'nin Müslüman tarafını da unutmamak lazım. Türkiye barış istiyor ve politikalarını her iki ülke açısından da bu yönde sürdürüyor. Bu çerçevede her iki ülke ile ilişkilerini yürütmek zorunda. Bu anlamda bir fark görmüyoruz. Türkiye'nin bu anlamdaki politikalarını beğeniyoruz.

D.G.: Sizce Filistin Sorunu nasıl çözülür.?

N.M.: Barış, barış.. Ancak barışla çözülür. Ancak barış istemeyen taraf İsrail. İsrail hala barış kararı vermedi. İki devlet kurulmasını kabul ediyoruz. Çünkü biz Birleşmiş Milletlerin bu kararını kabul ettik. Ancak tabî ki sadece bu yetmiyor bu kurulurken Mülteciler sorunu ve Kudüs Sorununun da çözüme kavuşturulması gerekiyor. Batı Şeria, Gazze bizim için önemli ancak; en önemlisi Kudüs. Arafat Kudüs yüzünden öldü. Hz. İbrahim, Hz. Meryem ve daha birçok peygamber Filistinli. İlk kible Mescid-i Aksa. Bu nedenle Kudüs'ün önemi bizim için çok büyük. Biz Hz. İsa'ya, Hz. Musa'ya inanıyoruz. İnanmayan İsrail. Dolayısı ile barış da herkes kazanır, savaşta ise herkes kaybeder. Biz gerçek barışın gelmesini istiyoruz.

(EK-II)**Bölge Tarihinin Kronolojik Sıralaması****M.Ö. 3.000-2.000**

İlk Bronz Çağ; Kenaniler bölgeye yerleşti.

M.Ö. 1.800

Hız.İbrahim, yanındakilerle birlikte, Kenanilerin kontrolünde olan Filistin Bölgesine gelerek, El Halil "Hebron" kentinin olduğu bölgeye yerleşti.

M.Ö. 1.700

İbraniler kuraklık sebebiyle Mısır'a göç etti.

M.Ö. 1.300

İbraniler, Hız.Musa'nın önderliğinde, Firavunun zulmünden kaçarak Ölü Deniz dolaylarına geldiler ve Hız.Musa'nın vefatından sonra Joshua (Yeşu) liderliğinde Kenan Devleti'ni işgal ettiler.

M.Ö. 1.250

İbraniler bu bölgeyi tamamen ele geçirip kontrolleri altına aldı.

M.Ö. 1.200

Kral Samuel tarafından İbrani Krallığı kurulmuştur.

M.Ö. 965-928

Kral Salamon (Hız.Süleyman Peygamber) Kudüs'te Yahudilerin kutsal tapınağı olan Bet-Hamikdaş'ı inşa ettirdi.

M.Ö. 928

İsrail kuzeyde “İsrail Krallığı” ve güneyde Judah “Judea” (Hz.Yakup’un 4.oğlu) “Yahudi Krallığı” olmak üzere iki bölüme ayrılır. (Judah-Yehuda)

M.Ö. 722

Asurlular İsrail Krallığını işgal ettiler.

M.Ö. 586

Kral Nabukadnezar liderliğindeki Babil’liler, Judah’ı işgal etti ve bölgeye yerleşti. Kutsal Tapınağı (Bet-Hamikdaş) yıktılar. Yahudileri bölgeden uzaklaştırdılar.

M.Ö. 539

Persler bu bölgeyi aldıktan sonra, bazı Yahudilerin geri dönmelerine izin verirler. Kudüs’te Kutsal Tapınak (Bet-Hamikdaş) yeniden inşa edilir.

M.Ö. 333

Makedon komutan Büyük İskender’in bölgeyi işgal etmesiyle, Filistin Helen yönetimine geçer.

M.Ö. 323

Büyük İskender’in ölmesiyle bölge Helenlilerin kontrolüne geçer ve Helen İmparatorluğu’nun Mısır Valisi olan I. Ptolemi İsrail bölgesini işgal eder.

M.Ö. 165

Baskılarla Yahudilerin dini çok tanrılı olan Paganizme döndürülmeye çalışılır. Bet-Hamikdaş’ın kutsallığı iptal edilir ve adı Zeus Tapınağı olarak değiştirilir. Yehuda Makabi, Kudüs’ü kurtarıp tapınağı Paganist putlardan temizler. Bu büyük olayın anısına günümüzde halen kutlanmakta olan Hanuka bayramını ithaf eder.

M.Ö. 63

Roma kuvvetleri Yehuda bölgesini ele geçirir. Şehrin nüfusu 120.000'e ulaşır.

M.Ö. 70

Romalılar Kudüs'ü işgal ederler. Bet Hamikdaş'ın (Hz.Süleyman Tapınağı) dört duvarından üçünü yıkarlar. Yıkmadıkları tek duvar ise günümüzdeki "Kotel Ha Maaravi" yani Batı Duvarı'dır. (Ağlama Duvarı)

M.S. 330-640

Bizanslılar bu bölgeyi ele geçirdi ve halkı Hristiyalaştırmaya başladı.

M.S. 634-637

Halife Hz.Ömer Gazze, Ecnadeyn ve Kudüs'ü Bizanslılardan aldı.

M.S. 661-750

Halife Filistin'i Şam'dan idare etmeye başladı. El Aksa Camii 705 ile 715 yılları arasında Kudüs'te "Kubbetü's Sahra'nın" yanına yapıldı.

M.S. 1099-1187

Haçlı Ordusu Filistin'i işgal etti ve Kudüs'te Latin Krallığı kurdu.

M.S. 1187

Musul Sultanı Selahaddin Eyyubi Haçlılardan Filistin'i geri aldı ve Filistin'i Kahire'den idare etti.

M.S. 1516-1517

Filistin Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altına geçti ve Filistin İstanbul'dan idare edildi.¹ Yavuz Sultan Selim 1517'de bu torakları aldığı zaman, buraları Şam Beylerbeyliği'ne ilhak etmiştir. Bu ilhak idari bir bütünlük olmamış, Kudüs, Gazze, Nablus ile Tedmür ve bugün Lübnan sınırlarında bulunan

¹ ÖZMEN, İsrail ve Etnik ... , s.30-37

Beyrut ve Sayda birer sancak haline getirilmiştir. 1860'da patlak veren ve Osmanlı Devleti için milletlerarası mesele haline gelen Suriye ayaklanmalarından sonra, bir Beyrut Valiliği oluşturulmuş ve Filistin topraklarında bulunan Akka ve Nablus, birer sancak olarak Beyrut Valiliği'ne bağlanmıştır. Buna karşılık, önemi dolayısıyla Kudüs, doğrudan doğruya Babiali'ye, yani İstanbul Hükümeti'ne bağlanarak, bağımsız bir sancak haline getirilmiş ve Yafa, Gazze ve Halil-ür Rahman da Kudüs sancağına bağlanmıştır.²

---

² ARMAOĞLU, Filistin Meselesi ... , s.3

EK-III**Birleşmiş Milletler Taksim Planı (29 Kasım 1947)****BİRLEŞMİŞ MİLLETLER FİLİSTİN İÇİN BÖLÜNME PLANI ÖNERİSİ****Karar No: 181 (II) 29 Kasım 194765**

Genel Kurul,

Mandater hükümetin, Filistin hükümetinin geleceği sorununda hazırlanmak üzere Özel Komite oluşturulması ve bilgilendirilmesi isteğini belirttiği ikinci olağan toplantısından sonra özel bir toplantı yaparak,

Özel Komite kurarak ve ona Filistin sorunuyla ilgili bütün konu ve sorunların araştırılması ve sorunun çözümü için öneriler hazırlaması talimatını vererek,

Özel Komite'nin oybirliğiyle onayladığı bir dizi öneriyle Özel Komite'nin çoğunluğunun kabul ettiği ekonomik birlik içinde bölünme planının bulunduğu raporunu (belge A/364) alıp inceleyerek,

Filistin'de mevcut durumun uluslararasıdaki genel refah, ve dostça ilişkileri bozmakta olduğunu dikkate alarak,

Mandater hükümetin 1 Ağustos 1948 tarihine kadar Filistin'in tamamıyla boşaltılmasını planladığı açıklamasını dikkate alarak,

Filistin'in mandater hükümeti Birleşik Krallığa ve Birleşmiş Milletlerin bütün öteki üyelerine, gelecek Filistin hükümeti için ekonomik birlik içinde bölünme planını kabul etmelerini ve uygulamalarını aşağıda açıklandığı biçimiyle önermektedir;

(a) Plan'ın uygulanması için zorunlu önlemleri Güvenlik Konseyi alacaktır,

(b) Güvenlik Konseyi, eğer geçiş dönemi koşulları böyle bir değerlendirmeyi gerektirirse, Filistin'de durumun barış için bir tehdit oluşturduğuna karar verecektir. Güvenlik Konseyi böyle bir tehdidin varlığına karar verirse, Sözleşmenin 39. ve 41. maddeleri gereği, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla, Genel Kurul'un önlem almaya yetkili olduğunu, Birleşmiş Milletler Komisyonu'nun bu kararla belirlendiği gibi Filistin'de kendisine verilen işlevleri yerine getireceğini kararlaştırabilecektir.

(c) Güvenlik Konseyi, Sözleşmenin 39. maddesi çerçevesinde, bu kararla öngörülen çözümün kuvvetle değiştirilmesi girişimlerini, barışa yönelik tehdit, barışın ihlali veya saldırganlık eylemi olarak kararlaştırmıştır.

(d) Dominyon Konseyi bu planla kendisi için öngörülen sorumluluklar hakkında bilgilendirilmiştir,

Filistin'de yaşayanlara bu planın yürütülmesi için kendilerine düşen zorunlu önlemlerin alınması çağrısında bulunur,

Bütün hükümetlere ve halklara bu önerilerin yürütülmesini zorlaştıracak veya geciktirecek eylemlerden kaçınmaları için başvurarak ve Genel Sekreter'in 1. bölüm, B kesimi, aşağıdaki 1. paragrafta değinilen Komisyon üyelerinin kendi kararlaştıracağı uygun biçim ve koşullardaki seyahat ve iâşe masraflarını ödemeye ve Komisyona Genel Kurul tarafından verilen işlevleri yürütmesinde zorunlu kadroyu sağlamaya yetkili olmasına karar verir.

Genel Kurul, 29 Kasım 1947'de 128. toplantısındaki karar gereği Bolıvyaya, Çekoslavakya, Danimarka, Panama ve Filipinler'i Birleşmiş Millerler Filistin Komisyonuna seğmiştir.

B

Genel Kurul,

Genel Sekreter'e Filistin'in gelecekteki hükümetiyle ilgili kararın son paragrafında belirtilen amaçlar için alışma Sermayesi Fonu'ndan 2.000.000 doları aşmamak üzere para çekmesi için yetki verir.

A. Manda'nın Sona Ermesi, Bölünme ve Bağımsızlık

I. Bölüm – Filistin'in Gelecek Anayasası ve Hükümeti

A. Mandanın Sona Ermesi, Bölünmesi ve Bağımsızlık

1. Filistin mandası mümkün olduğu kadar kısa zamanda fakat her halükarda 1 Ağustos 1948'den geç olmamak koşuluyla sona erecektir.

2. Mandater hükümetin silahlı kuvvetleri Filistin'den kademeli olarak çekilecektir, çekiliş mümkün olduğu kadar kısa zamanda tamamlanacak fakat her halükarda 1 Ağustos 1948'den sonraya kalmayacaktır.

.....

3. Bağımsız Arap Devleti ve Yahudi Devletiyle bu planın III.bölümünde belirlenen Kudüs şehri özel uluslararası rejimi mandater hükümetin silahlı kuvvetlerinin çekilişinin tamamlanmasından sonra iki ay içinde, fakat her halde 1 Ekim 1948'den geç olmamak koşuluyla kurulmuş olacaktır. Arap Devleti'nin, Yahudi Devleti'nin ve Kudüs şehrinin sınırları, aşağıda II. Ve III. Bölümlerde tanımlanmıştır.

4. Genel kurulun Filistin sorunuyla ilgili önerileri kabul etmesiyle, bağımsız Arap ve Yahudi Devlet'lerinin kurulması arasında kalan dönem geçiş dönemi olacaktır .....

C

Kudüs Şehri

Kudüs şehrinin sınırları Kudüs şehriyle ilgili önerilerde tanımlandığı gibidir.

III. Bölüm – Kudüs Şehri

A. Özel Rejim

Kudüs şehri corpus seperatum (özel uluslararası rejim) altında kurulacak ve Birleşmiş Milletler tarafından yönetilecektir. Dominyon Konseyi yetkisinin sorumluluklarını Birleşmiş Milletler adına yüklenecektir.

B. Şehri Sınırları

Kudüs şehri mevcut Kudüs belediyesi ile çevresindeki kasaba ve köyleri içerecek, en doğuda Ebu Dis, en güneyde Betlehem, en batıda Ein Karim (Motsa inşa alanı da dahil olmak üzere) ve kuzeyde Shufat'a kadar ekli haritadaki gibi uzanacaktır.³

³ ARI, Geçmişten Günümüze ... , s.220-221

EK-IV

İsrail-Filistin Sorunu Kronolojisi

1896	Theodor Herzl İsrail Devletinin kuruluş prensiplerini ortaya attı.
2 Kasım 1917	Büyük Britanya İmparatorluğu, Yahudi halkına Filistin topraklarında devlet kurma yolunu açan Balfour Deklarasyonu'nu yayınladı.
25 Nisan 1920	Birleşmiş Milletler, Filistin'in İngiliz manda idaresine verilmesini kabul etti.
29 Eylül 1923	Filistin'de İngiliz mandası resmen yürürlüğe girdi.
1936-1939	Filistinlilerin İngiliz mandasına karşı ayaklanmaları,
29 Kasım 1947	Birleşmiş Milletler 181 sayılı kararı ile Filistin'i bölme planını kabul etti.
14 Mayıs 1948	İsrail devletinin kurulduğu ilan edildi.
15 Mayıs 1948	Araplar, İsrail devletinin kuruluşunu kabul etmeyerek Filistin'e girdi.
1949	Araplar ile İsrail arasında ateş kes imzalandı
11 Mayıs 1949	İsrail BM'ye kabul edildi.
11 Aralık 1949	Birleşmiş Milletler, Filistinli mültecilerin kendi topraklarına dönme hakkını kabul etti.
13 Aralık 1949	İsrail, Kudüs'ü başkent ilan etti.

- 24 Nisan 1950 Batı Şeria Ürdün'e katıldı. Mısır da Gazze'yi kontrol altına aldı.
- 10 Ekim 1951 İsrail, Mısır, Suriye, Lübnan ve Ürdün BM barış planını reddetti.
- 28 Şubat 1955 İsrail Gazze'ye saldırdı.
- 2 Kasım 1956 Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi üzerine İsrail, Fransa ve İngiltere Mısıra saldırdı.
- 1 Şubat 1958 Suriye ve Mısır Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni oluşturdu.
- 7 Ekim 1959 El-Fetih'in kuruluş kongresi Kuveyt'te yapıldı.
- 17 Ocak 1964 Arap Birliği Zirvesi'nin ilki Kahire'de yapıldı.
- 29 Mayıs 1964 Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruldu.
- 5 Haziran 1967 İsrail; Mısır, Suriye ve Ürdün'e saldırdı. 6 günde İsrail, Sina yarımadası, Golan tepeleri, Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ü işgal etti. Doğu Kudüs'te ilk yerleşim yaz aylarında başladı.
- Kasım 1967 BM GK 242 sayılı kararı ile İsrail'in işgal etmiş olduğu topraklardan çekilmesini ve bölgedeki ülkelerin savaş haline son vermelerini istedi
- 23 Tem. 1968 İsrail havayollarına ait bir uçak FHKC (FKÖ'nün en önemli gruplarından biri) militanları tarafından Cezayir'e kaçırıldı.

- 4-14 Şubat 1969 5. Filistin Ulusal Konseyi Toplantısı Toplantı sonucunda Yaser Arafat FKÖ Yürütme Kurulu Başkanı oldu.
- 14 Eylül 1970 Kara Eylül: FKÖ ve Ürdün arasında çatışmalar çıktı. Bir yıl sonra FKÖ Ürdün'den sürüldü ve Lübnan'a yerleşti.
- 6 Eylül 1972 Filistinli "Kara Eylül1' örgütü Münih Olimpiyat Oyunları'na saldırı düzenledi. Saldırıda 11 İsraili sporcu öldü.
- 2 Nisan 1973 İsrail'in Beyrut'a düzenlediği Operasyonda 3 FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) lideri öldürüldü. Bunun üzerine Lübnan'da geniş çaplı Filistin'le dayanışma gösterileri düzenlendi.
- 8 Ağustos 1973 Filistin Ulusal Cephesi işgal altındaki topraklarda kuruldu
- 6 Ekim 1973 Mısır ve Suriye orduları İsrail işgalindeki toprakları geri almak için İsrail'e savaş açtı (Yom Kipur Savaşı).
- Ekim 1973 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu çatışmaların durdurulması ve ihtilafın 1967'de kabul edilmiş olan 242 sayılı karar esaslarına göre çözümlenmesi için görüşmelere başlanması hakkında 388 sayılı kararı aldı.
- 26 Kasım 1973 Arap Birliği Cezayir'de toplandı. Toplantıda, FKÖ'ü Filistin Halkının tek meşru temsilcisi' olarak tanıdı. Ürdün bu karara katılmadı.
- 1 Haziran 1974 Filistin Ulusal Konseyi'nin 12.toplantısı yapıldı. FKÖ Filistin'in tüm özgürleşmiş topraklarının ulusal yönetimi olma düşüncesini kabul etti.
- 26 Ekim 1974 Arap Birliği Zirvesi Rabat'ta toplandı. Toplantıda, Ürdün FKÖ'yü tanıdı.

- 13 Kasım 1974 Birleşmiş Milletler, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkını ve özgürlük hakkını tanıdı. Ayrıca FKÖ BM'de gözlemci statüsü kazandı.
- 8 Nisan 1975 Lübnan'da iç savaş başladı.
- 17 Ağustos 1975 Bir Filistin Kurtuluş Örgütü heyeti, destek sağlamak ve büro açmak için Ankara'ya geldi.
- 30 Mart 1976 İsraili Filistinliler tarafından Celile Toprak günü gösterisi düzenledi. Gösteri şiddet kullanılarak bastırıldı ve 6 kişi öldü.
- 13 Nisan 1976 Batı Şeria'da Belediye seçimleri düzenlendi. Seçimleri FKÖ adayları açık farkla kazandı.
- 20 Haziran 1976 Suriye ordusu FKÖ'ye geniş çaplı bir müdahalede bulundu,
- 6 Eylül 1976 FKÖ Arap Birliği'ne tam üye oldu.
- 12 Mart 1977 Filistin Ulusal Konseyi'nin 13. toplantısı Kahire'de yapıldı. Toplantıda Filistin'in geri kalan yerlerinde bağımsız Filistin devleti kurulması fikri kabul edildi.
- 17 Mayıs 1977 İsrail'de yapılan seçimler sonucunda Menahim Begin başbakan oldu. Bu aynı zamanda İsrail'de sağın ilk defa iktidara gelmesiydi.
- 1 Ekim 1977 ABD ve SSCB tarafından hazırlanan "Ortadoğu Barış Deklarasyonu" FKÖ tarafından desteklendi.
- 19 Kasım 1977 Enver Sedat Kudüs'ü ziyaret etti, Knesset'te konuştu.

- 14 Mart 1978 İsrail Güney Lübnan' işgal etti.
- 17 Eylül 1978 Mısır, İsrail ve ABD arasında Camp David anlaşması imzalandı. Bu anlaşma Arap Birliği Zirvesi'nde kınandı.
- 30 Temmuz 1980 İsrail Parlamentosu, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olduğunu kabul etti.
- 28 Ağustos 1980 T.C. Kudüs Başkonsoloslugu kapatıldı.
- 28 Kasım 1980 Ankara, İsrail ile diplomatik ilişkilerini ikinci katip düzeyine indirildi.
- 17 Temmuz 1981 İsrail, Beyrut'u bombaladı.
- 14 Aralık 1981 İsrail, Golan tepelerini kendi topraklarına kattı.
- 25 Nisan 1982 İsrail Sina'dan çekilmesini tamamladı.
- 6 Haziran 1982 İsrail Lübnan'ı işgal etmeye başladı. Eylülde FKÖ Beyrut'tan çekilmeye başladı.
- 9 Eylül 1982 Arap Birliği Zirvesi'nde tüm bölge ülkelerinin barış içinde yaşaması için, FKÖ'nün 'Filistin halkının tek meşru temsilcisi olduğunun ve bağımsız Filistin Devletini kabul edilmesinin şart olduğunu, nihai karar tasarısı olarak kabul etti.
- 14 Eylül 1982 Lübnan Devlet Başkan Beşir Cemayel'e suikast düzenlendi.
- 15 Eylül 1982 İsrail Batı Beyrut'a girdi.
- 18 Eylül 1982 İsrail; Filistin mülteci kampları Şabra ve Şatilla'ya kanlı bir saldırı düzenledi. Saldırı sonucunda 2000 dolayında

Filistinli Şaron tarafından katledildi. 1800 Filistinli ise kayboldu. Filistin kaynakları hiçbir iz bırakmadan kaybolan sivillerin Falanjist milisler ve İsrail askerleri tarafından öldürüldükten sonra gizlice gömüldüğünü iddia ettiler.

- 20 Eylül 1982 Ürdün Kralı Hüseyin, Ürdün-Filistin Konfederasyonu teklif etti.
- 27 Mart 1984 El-Fetih, FHCP, DFLP ve CPP arasında Aden'de yapılan toplantıda uzlaşma sağlandı.
- 23 Temmuz 1984 İsrail'de seçimler yapıldı ve Ulusal Birlik Hükümeti oluştu.
- 11 Şubat 1985 Ürdün Kralı Hüseyin ve FKÖ lideri Yaser Arafat Ürdün-Filistin anlaşması diye bilinen Katılma deklarasyonunu kabul etti.
- 1 Ekim 1985 İsrail, Tunus'taki FKÖ karargahlarına hava saldırısı düzenledi. Saldırı sonucunda 70 kişi öldü.
- 20 Nisan 1987 Filistin Ulusal Konseyi Cezayir'de toplandı. Toplantıda El-Fetih, FHCP, DFLP ve CPP'nin tekrar FKÖ adı altında birleşme kararı alındı.
- 1 Aralık 1987 İsrail işgali altındaki bölgelerde Filistinliler intifada hareketi başlattılar. (1, İntifada)
- 16 Nisan 1988 FKÖ ikinci komutanı Ebu-Cihad İsrail askerleri tarafından öldürüldü.
- 31 Temmuz 1988 Ürdün Kralı Hüseyin, Batı Şeria'nın dedesi Abdullah tarafından 1950 yılında Ürdün topraklarına katıldığını ve bu ülkenin '*yasal ve idari parçası*' olduğunu söyledi.

- 12 Kasım 1988 Cezayir’de toplanan Filistin Ulusal Konseyi, Filistin Devletini ilan etti. Türkiye Filistin Devletini tanıdı.
- 13 Aralık 1988 FKÖ lideri Yaser Arafat Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, Filistin Ulusal Konseyi’nin 12 Kasım’da aldığı Filistin Devleti kararını tekrarladı.
- 8 Nisan 1989 İsrail Devlet Bakan Izak Şamir, işgal altındaki topraklarda yapılacak seçimleri merkeze alan dört aşamalı bir plan önerdi.
- 20 Haziran 1990 Ocak ayında başlayan Sovyet Yahudilerinin İsrail’e göçü (yıllık 200 000 kişiye ulaşmıştı) Filistinliler ile İsraililer arasında büyük sorun oldu. Bunun üzerine Filistinli bir komando grubu İsrail’e girmeye kalktı. ABD Başkanı Bush bu olaydan dolayı ABD-Filistin görüşmelerini askıya aldı.
- 8 Ekim 1990 Kudüs’te Mescid-i Aksa’da katliam (18 ölü, 150 yaralı). İsrail, BM soruşturma komisyonunun işbirliği teklifini reddetti.
- 15 Ocak 1991 Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ikinci komutan Ebu-Iyad (Salah Halef), danışmanı Ebu Muhammed ve FKÖ güvenlik şefi Ebu el Hol bir suikast sonucu öldürüldüler.
- 11 Mart 1991 ABD Bakan yardımcısı James Baker, Körfez Savaşı’ndan sonra Kudüs’e ilk ziyaretini gerçekleştirdi. Takiben İsrail, 2 Ağustos 1990’daki barış konferansının ilkelerini kabul etti.
- 18 Ekim 1991 Filistin Ulusal Konseyi ile 3 Ekim’de görüş birliğine varmasının ardından James Baker Sovyet Başbakanı

- yardımcısı ile beraber 30 Ekim'de Madrid- 'de "İsrail ile Arap ülkeleri arasında" barış konferansı yapılacağını Kudüs'te açıkladı. 1967'de kesilen İsrail-SSCB diplomatik ilişkileri yeniden kuruldu.
- 30 Ekim 1991 ABD Başkanı Bush ile SSCB lideri Gorbaçov'un konuşmaları ile Madrid konferansı açıldı.
- 3 Kasım 1991 Madrid'de, İsrail ve Arap komşuları arasında ilk karşılıklı görüşmeler başladı. Filistin Birleşik Ürdün-Filistin delegasyonunun parçası olarak görüşmelere katıldı. Görüşmeler bir çok sorunlarla Aralık ve Şubat aylarında da devam etti.
- 28 Ocak 1992 Çok yönlü görüşmeler Moskova'da devam etti.
- Aralık 1992 Madrid görüşmelerinin ardından Washington'da devam eden görüşmeler başarısızlıkla sonuçlandı.
- 18 Eylül 1993 İshak Rabin ve Yaser Arafat arasında Washington'da imzalanan "Filistin Özerklik ilkeleri Deklarasyonu ile 5 yıllık bir süre içerisinde Gazze ve Eriha'da "Özerk Filistin Devleti'nin kurulması kararlaştırıldı.
- 25 Şubat 1994 Yahudi yerleşimci Baruch Goldstein Halil İbrahim Camii'nde 29 Filistinliyi öldürdü.
- 29 Şubat 1994 İsrail ve FKÖ Paris'te ekonomik ilişkiler protokolünü imzaladı.
- 4 Mayıs 1994 İsrail Başbakanı İzhak Rabin ile FKÖ lideri Yaser Arafat arasında İsrail- Filistin ilkeleri deklarasyonunun tamamlayıcı düzenlemeler içeren Kahire anlaşması imzalandı.

- 28 Ekim 1994 İsrail ve Ürdün arasında Barış anlaşması imzalandı.
- 28 Eylül 1995 II. Oslo Anlaşması Washington'da imzalandı, Arafat ve İzak Rabin'in imzaladığı anlaşmaya gözlemci olarak ABD Başkanı Clinton, Ürdün Kralı Hüseyin ve Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek katıldılar.
- 4 Kasım 1995 İsrail Başbakanı İzak Rabin öğrenci radikal sağcı öğrenci Yigal Amir tarafından öldürüldü. İzak Rabin'in yerine Şimon Perez Başbakan oldu.
- 20 Ocak 1996 FKÖ lideri Yaser Arafat Filistin Özerk Yönetiminin başkanı seçildi ve taraftarları 60 sandalyeli Yürütme Konseyi'nde üçte iki çoğunluk sağladı.
- 18 Nisan 1996 İsrail Başbakanı Şimon Perez Lübnan'a karşı "Gazap Üzümleri" operasyonunu başlattı. Güney Lübnan'daki BM mülteci kampında 96 sivil İsrail saldırısı sonucu öldürüldü. 27 Nisan'da ateşkes ilan edildi.
- 24 Nisan 1996 Filistin Ulusal Konseyi ilk defa Filistin'de yaptığı kongresinde Kuruluş Bildirgesi'ndeki İsrail'in varoluş hakkıyla bağdaşmayan maddeleri kaldırdı.
- 29 Mayıs 1996 İsrail Seçimlerini Benjamin Netanyahu liderliğinde aşırı sağcı ve dinci partilerden oluşan sağ koalisyon kazandı.
- 27 Eylül 1996 Kudüs belediye başkan Kubbet üs-Sahra'nın altında tünel açtırdı. Bu olay neticesinde İntifa'dan beri şiddetin en çok yükseldiği olaylar patlak verdi. 3 gün süren olaylar bütün Filistin topraklarına yayıldı ve 78 kişi öldü.
- 8 Ekim 1995 Yaser Arafat İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman'n daveti üzerine İsrail'e ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi.

- 15 Aralık 1996 1996'da kesilen İsrail-Suriye barış görüşmelerinin 2000 yılında Washington'da devam etmesi kararı alındı.
- 15 Ocak 1997 İsrail ile Filistin yönetimi arasında "Sivil güçlerin ve sorumluluklarının Filistin tarafına devrini içeren protokol (El Halil'in yeniden konuşlandırılmasına ilişkin) imzalandı.
- 25 Şubat 1997 İsrail hükümeti Kudüs'ün işgal edilmiş Arap bölgesinde yer alan HarHoma' yı Yahudi yerleşimcilere vereceğini açıkladı. Oslo kararlarına aykırı olmasına rağmen ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail'in proje'den vazgeçmesini isteyen kararını veto etti.
- 25 Eylül 1997 Filistin polisi Hamas'la ilişkisi olan 6 büroyu ve kuruluşu kapattı. Aynı gün Hamas siyasi büro şefi Halid Meat'e Ürdün'de suikast girişiminde bulunuldu
- 1 Ekim 1997 Ürdün'ün baskısıyla İsrail, Hamas'ın dini lideri Şeyh Ahmed Yasin'i serbest bırakmak zorunda kaldı.
- 14 Mayıs 1998 Filistinliler İsrail Devleti'nin kuruluşunun 50. yıldönümünde protesto gösterileri sırasında İsrail ordusuyla çıkan çatışmalarda 9 Filistinli öldürüldü, 1200 Filistinli yaralandı.
- 21 Haziran 1998 İsrail hükümeti, Netanyahu'nun Büyük Kudüs planını onayladı. Filistinlilerin itirazıyla kanlanan projede, Kudüs'ün batısındaki Yahudi yerleşim birimlerinin Kudüs belediyesine katılmasının yani sıra sadece eski kenti değil, Batı Şeria'daki yerleşim yerlerini de yetkisi altına alacak bir "süper-belediye" oluşturulması öngörülüyordu.

- 27 Aralık 2000 İsrail’de sağcı muhalefet partisi Likud’un genel başkanı Ariel Şaron, barış için “acı da olsa” bazı tavizler vermeye hazır olduğunu *açıkladı*.
- 28 Ocak 2001 Mısırın Taba kentindeki İsrail-Filistin görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı.
- 9 Eylül 2001 Filistinlilerin üç farklı bölgede düzenledikleri saldırıda yedi kişi öldü, 42 kişi yaralandı. İsrail, Filistinli bakanı kaçırdı.
Ariel Şaron hükümetinin askeri güçleri bir süredir fiilen işgal altında tuttuğu El Halil kentinden çekilme ve Filistinlilere yönelik ambargoyu gevşetme kararı İsrail hükümetinde ki-iz yarattı. Aşırı sağcı iki parti yedi partili koalisyondan çekildi. Hükümetin şahin kanadı Ulusal Birlik ve Evimiz İsrail parilerinin liderleri Avigdar Uiberman ve Rehavam Ze’evi hedeflerinin hükümet değil, Filistin- İsrail barış görüşmelerini yeniden başlatmayı hedefleyen Amerikan yönetimi olduğunu açıkladı.
- 17 Ekim 2001 İsrail-Filistin barış anlaşmalarına karşı çıkan Ulusal Birlik Partisi Genel Başkanı Rehavam Ze’evi, silahlı saldırı sonucu öldü. Saldırıyı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi üstlendi.
- 19 Ekim 2001 Ramallah’ta Ze’evi suikastını üstlenen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi’nin (FHKC) 23 üyesi tutuklandı.
- 26 Ekim 2001 İsrail ordusu Filistin denetimindeki Beytüllahim ve Beyt Jala’dan çekildi.
- 31 Ekim 2001 İngiltere Başbakanı Tony Blair, Suriye’yi ziyaret etti.

- 1 Kasım 2001 İngiltere Başbakan Tony Blair İsrail'i ziyaret etti.
- 19 Kasım 2001 1982 yılında yaşanan Sabra ve Şatila katliamından kurtulan Filistinlilerin suç duyurusu üzerine Belçika katliamının mimarı olarak gösterilen İsrail Başbakanı Şaron'u ifade vermeye çağırdı.
- 23 Kasım 2001 İsrail helikopterlerinin roketli saldırısında Hamas'ın askeri liderlerinden Mahmud Ebu Hanud öldürüldü. Ertesi gün Mahmud Ebu Hanud için Ba Şeria ve Gazze'de yapılan törenlerde bir araya gelen onbinlerce Filistinli, intikam yemini etti.
- 2 Aralık 2001 Kudüs'te ve Hayfa'da meydana gelen dört patlamada 26 kişi öldü, 220 kişi yaralandı. Saldırıyı Hamas üstlendi. İsrail hükümeti Arafat'ı saldırıdan sorumlu tuttu. İsrail, bu olaya şiddetli bir karşılık vereceğini belirtti.
- 3 Aralık 2001 Kudüs ve Hayfa'da gerçekleştirilen bombalı saldırılara misilleme için harekete geçen İsrail, Gazze ve Batı Şeria'ya saldırdı. Batı Şeria'da bir çok ve füze isabet ederken, Gazze'deki hedef Filistin lideri Yaser Arafat oldu.
- 12 Aralık 2001 Batı Şeria ve Gazze'de düzenlenen ve 10 kişinin öldüğü iki intihar saldırısının ardından İsrail F-16 savaş uçakları Filistin topraklarını bombaladı
- 13 Aralık 2001 İsrail Güvenlik Kabinesi, Arafat'la tüm ilişkinin kesilmesi kararı aldı ve saldırı dalgasının doğrudan sorumlusu olmakla suçladı.

- 21 Ocak 2002 İsrail ordusu tank ve helikopterlerle Batı Şeria'nın Tulkarim kentini işgal etti. 100 tankın bulunduğu kentte sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Ramallah'taki bürosu tanklarla çevrilen Arafat "Hayatıma malolsa bile Filistin Devleti için çalışacağım" dedi.
- 28 Mart 2002 İsrail ordusu Filistin kentlerine toplu taarruza başladı. Arafatı konutunda tutsak etti. İsrail'in yaptığı kanlı ve vahşi katliamı ABD dışında Türkiye dahil *bir* çok ülke kınadı.
- 24 Haziran 2002 ABD Başkanı George Bush, 24 Haziran 2002 tarihinde yaptığı konuşmada; İsrail-Filistin sorununu çözerek Ortadoğu'da barışın ve istikrarın tesisi için ABD, BM, AB ve Rusya'nın da katılacağı bir çözüm girişimi başlattı.
- 20 Aralık 2002 ABD önderliğinde, AB, BM ve Rusya'nın da dahil olduğu, "Dörtler"in başlattığı, İsrail ve Filistin devletlerinin yan yana barış içinde yaşamalarına olanak verecek barış girişimi "*Ortadoğu barışı için yol haritası*" açıklandı.
- 7 Nisan 2003 Yol Haritasının üç aşamalı uygulama planı yayınlandı
- 19 Kasım 2003 BM GK Yol haritasının uygulanması hakkında 1515 sayılı karar aldı.
- 1 Mart 2004 BM Genel Sekreteri, Koffi Annan, "*taflar arasındaki çatışmaların ve şiddetin önlenmesini, 2002'de kabul edilmiş olan iki devletli yol haritasının uygulanması*" çağrısında bulundu.

- 22 Mart 2004 Hamas'ın dini Lideri Şeyh Ahmed Yasin öldürüldü.
- 25 Mart 2004 Şeyh Yasin'in öldürülmesi nedeniyle, İsrail'i kınayan BM GK kararı tasarısı ABD tarafından veto edildi.
- 15 Nisan 2004 İsrail Başbakanı Şaron'un ABD ziyaretinde yapılan müşterek açıklamada ABD, 1991 yılından beri sürdürdüğü Ortadoğu politikasını değiştirdi; İsrail'in Batı Şeria'da bazı bölgeleri işgalini desteklediğini açıkladı.
- 17 Nisan 2004 Hamas Lideri Şeyh Ahmed Yasin'in öldürülmesinin ardından, Hamas liderliğini üstlenen Rantisi, İsrail tarafından öldürüldü.
- 6 Mayıs 2004 BM Genel kurulu, Filistin halkının egemenlik ve kendi geleceğini tayin etme hakkına sahip olduğunu ve uluslararası anlaşmalara dayanarak, Filistin devletinin Bağımsızlığı teyit etti. İsrail'in işgal edilmiş topraklardan çekilmesini istedi.⁴

---

⁴ PEHLİVANOĞLU, Ortadoğu ve Türkiye, s.254-261

KAYNAKÇA

Kitap, Dergi

Akın, Kenan. **Filistin Dramı ve Yaser ARAFAT**, Birey Yayıncılık, 1.baskı, Haziran 2002

Altınoğlu, Garbis. **Tanıklıklar, Makaleler, Belgeler, Mülakatlar ve Şiirlerle Filistin-İsrail Dosyası**, Pozitif Yayınları, İstanbul, Mayıs 2005

Aras, Bülent. **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, Bağlam Yayıncılık, 1.baskı, Ekim 1997

Arı, Tayyar. **Geçmişten günümüze Ortadoğu siyaset, savaş ve diplomasi**, Alfa Yayınları, 2.basım, Ağustos 2005

Armaoğlu, Fahir. **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, 15.Baskı, 2005

Armaoğlu, Fahir. **Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları**, T.İşbankası Kül.Yay., Ankara, 1991

Boran, Yıldırım. **Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas**, Mephisto Kitabevi, 1.baskı, Ağustos 2006

Bozkurt, Celil. **Türk kamuoyunda Filistin problemi, ilk Arap Yahudi çatışmaları (1920-1939)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1.baskı, Nisan 2008, İstanbul

Çebi, Hakan Yılmaz. **İsrail'in A Planı**, Nokta Kitap, 1.baskı, Eylül 2006

Çevik, Halis. **Kadim Toprakların Trajedisi Uluslar arası Politikada Ortadoğu**, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 1.Baskı, Konya 2005

Çubukçu, Mete. **Bizim Filistin Bir Direnişin Tarihesi**, Metis Yayınları, 2.basım, Kasım 2004

Davies, Barry. **Ortadoğu'da Şiddet Dünyada Terör, Terörizm**, Truva Yayınları, 1.baskı, Ağustos 2006

Davutoğlu, Ahmet ... **Filistin Çıkmazdan Çözüm**, Küre Yayınları, 1.basım, Mayıs 2003

Demirel, Emin. **Dünyada Terör**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 5.baskı, Kasım 2006, İstanbul

Doğrul, Ömer Rıza. **İsrail;tedhiş, istila ve harp kaynağı**, Yeni Zamanlar Yayınları, 1.baskı, İstanbul, Şubat 2004

Erdoğan, Hikmet. **Büyük İsrail Stratejisi**, IQ Kültür Sanata Yayıncılık, 2.baskı, Aralık 2005, İstanbul

Kara, İlyas. **HAMAS Bir Direnişin Perde Arkası**, RA yayıncılık, 2006, İSTANBUL

Karaman, M.Lütfullah. **Uluslar arası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu**, İz Yayıncılık, İstanbul 1991

Koç, Malike Bileydi. **İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006**, Günizi Yayıncılık, 1.Basım, Aralık 2006

Langlois, Georges. **20.Yüzyıl Tarihi**, Nehir Yayınları, 1.baskı 2000

Okuyan, Selim. **Aslan ve Androcles, Filistin'in Gölgesinde Abdülhamit ve Thedor Herzl**, Selis Kitaplar, 1.Baskı, Nisan 2008

Öke, Mim Kemal. **Siyonizmden Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu**, Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002

Öner, Ali. **Dünden Bugüne Filistin**, Ekin Yayınları, Mart 2006

Özmen, Süleyman. **İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1.Baskı, Temmuz 2006,

Pappe, Ilan. **Ortadoğu'yu Anlamak**, NTV Yayınları, 1.baskı, Ocak 2009

Pehlivanoglu, A.Öner. **Ortadoğu ve Türkiye**, Kastaş Yayınevi, 1.baskı Temmuz 2004

Süer, Berna ve Atmaca, Ayşe Ömür. **Arap-İsrail Uyuşmazlığı**, ODTÜ yayınları, Odtü Yayıncılık, Ankara

Şamil, Said. **Yahudi Davası ve Filistin**, Kitabevi Yayın, İstanbul 1991

Taylor, Alan R. **İsrail'in Doğuşu**, Pınar Yayınları, 3.Baskı, Nisan 2001

Uçaroğlu, Dr.Rifat. **Siyasi Tarih (1798-2001)**, Der Yayınevi, 6.basım, Kasım 2006

Yavi, Ersal. **Kürsel güçlerin petrole erişiminde İsrail-Filistin-Kürt açmazından hedefteki adam Saddam**, Yazıcı yayınevi, 1.basım, Nisan 2002

Yılmaz, Türel ve Şahin, Mehmet ve Taştekin, Mesut. **Ortadoğu Siyasetinde İsrail**, Platin Yayınları, 1.baskı, Mart 2005,

Yeni Aktüel Dergisi, Sayı 183, 22 Ocak-4 Şubat 2009

Sanal Kaynaklar

http://ansiklopedi.turkcebilgi.com/Arap_%C4%B0srail_Sava%C5%9Flar%C4%B1

<http://www.bibilgi.com/Arap-İsrail-Savaşları>

<http://www.itusozluk.com/goster.php/aliya>

<http://www.wikipedia.savaslar>

http://www.pusula.tv/modul_haber/ozelmetin/savaslar.htm

<http://www.tarihonline.org/2009/01/1956-arap-israil-sava.html>

<http://home.arcor.de.\filistin\tarihi.html>

<http://vahdet.com.tr/filistin /dosya1/0094.html>

<http://geocities.com/begunay/z30.htm>

<http://tr.wikipedia.org./wiki/Filistin>

<http://www.forumcampus.com/index.php?showtopic=9403, 09.09.08>

<http://site.mynet.com/bucatarih/seminer/karma/filistin.html>

<http://www.enfal.de/filistin.htm>

<http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA DOĞU/02.php>

<http://www.geocities.com/begunay/z30.html>

<http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadoğu/1917.shtml>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Balfour_Deklerasyonu,-1917

<http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0srail>

<http://hilafet.com/dosya/filistin/timeline/03-htm>

<http://kibrisgazetesi.com/printa.php?col=94&art=6043>

<http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadogu/1948.shtml>

<http://www.zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=800369>

<http://zaman.com.tr/yazdir.do?haberno=803340>

<http://filistin.ihh.org.tr/insanhaklari/filistinlimulteciler/donushakki.html>

<http://www.zmag.org./Turkey/ss000502.htm>

<http://www.ansar.de/gun10.htm>

<http://posthane.blogspot.com/2008/10/filistin-meselesi.html>

<http://home.arcor.de/filistin/filistindirenis/orgutleri.html>

<http://www.tarihonline.org./2008/08/fko-filistin-kurtulus-orgutu.html>

<http://www.angelfire.com/dc/arastirma/tw028-28.htm>

<http://www.foruz.net>

www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa

<http://www.birikimdergisi.com/birikim/dergiyaziyaazdir.aspx?dvid=490>

http://strateji.cukurova.edu.tr/ORTA_DOGU/02.php

<http://www.uyurgezer.net/arap-israil-savaslari-t23239.html?s=7b185cd bca21b30177 ...>